

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΘΝΙΚΗ & ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ»

Η ΣΥΜΒΟΛΗ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΣΤΗΝ
ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΟΝΑΤΟΣ ΠΑΠΑΤΙΑΝΝΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΣΧΑΛΗΣ

ΑΘΗΝΑ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2006

**«Φωτίστε τα μυαλά των ανθρώπων,
για να μην μπορέσει να τους πάρει το κεφάλι
ο δήμιός τους»**

**Hugo Victor Mariet
Βίκτωρ Ουγκώ**

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΡΓΟ

Περιεχόμενα	I -IV
Συντομογραφίες.....	1
Εισαγωγή.....	3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το Φαινόμενο της Τρομοκρατίας 6

Ενότητα 1.1

Προσδιορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας.....	6
1. Κατά το Ελληνικό Δίκαιο.....	11
2. Κατά το Διεθνές Δίκαιο	18
3. Κατά το Ευρωπαϊκό Δίκαιο	22

Ενότητα 1.2

Τρομοκρατικές μορφές εμφάνισης	26
1. Θρησκευτική τρομοκρατία	27
2. Πυρηνική και βιο- τρομοκρατία	30
3. Κρατική τρομοκρατία	33
4. Οικοτρομοκρατία και κυβερνο- τρομοκρατία	34

Ενότητα 1.3

Τρομοκρατικές οργανώσεις στην Ευρώπη	35
1. Βασκική Πατρίδα και Ελευθερία (Ε.Τ.Α. : Euskadí Ta Askatasuna)	36
2. Άμεση Δράση (Α.Δ.:Action Directe)	39

3. Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Κορσικής (FLNC: Front Liberation Nationale de la Corse).....	40
4. Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός (I.R.A.:Irish Republican Army)	41
5. Φράξια Κόκκινος Στρατός (RAF: Rote Armee Fraktion).....	42
6. Ερυθρές ταξιαρχίες (B.R.: Red Brigades)	43
7. Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη (E.O. 17 N.)	45
8. Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας (Ε.Λ.Α.)	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ευρωπαϊκή Ένωση και Τρομοκρατία 50

✓ Η γένεση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων	Ενότητα 21. 50
✓ Από το Μάαστριχτ στη Νίκαια και το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα	Ενότητα 22. 54
✓ Η θεμελίωση αρμοδιότητας της Ε.Ε. : de lege lata ή de lege ferenda;.....	Ενότητα 23. 65
✓ Η νομολογιακή προσέγγιση των ερμηνευτικών προβλημάτων	Ενότητα 24. 71
1. Υπόθεση «Purino».....	71
2. «Νόσφιση» Εξουσίας.....	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ανεξάρτητοι Οργανισμοί και Δράσεις στο πλαίσιο της Ε.Ε. για την Τρομοκρατία 78

✓ Ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.	Ενότητα 31. 78
1. Πρόγραμμα Χάγης	81
2. Η μελλοντική οικοδόμηση του χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και δικαιοσύνης [2007-2013].....	85
1. Πρώτος πυλώνας Εξωτερικά Σύνορα /μετανάστευση	86

2. Δεύτερος Πυλώνας Εξασφάλιση της ασφάλειας	87
3. Αστυνομική και δικαστική συνεργασία	91
1. EUROPOL	93
1. Συνεργασίες της Europol	99
2. EUROJUST	104

Ενότητα 3.2.	
Ευρωπαϊκός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων	110

Ενότητα 3.3.	
Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία (C.E.POL: European Police College)	111

Ενότητα 3.4.	
Πολιτικές και Δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας	113
1. Ανθρώπινα δικαιώματα και τρομοκρατία	114
2. Εξωτερικά Σύννορα και τρομοκρατία	123
3. Μεταφορές και τρομοκρατία	127
4. Υγεία και τρομοκρατία	130
5. Καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.....	132
6. Στρατολόγηση τρομοκρατών: καταπολέμηση των παραγόντων που συμβάλλουν στη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση	136
7. Μέτρα ασφάλειας όσον αφορά τα όπλα μαζικής καταστροφής.....	138

Ενότητα 3.5.	
ΚΕΠΠΑ- ΕΠΑΑ και τρομοκρατία.....	140
1. Συντονιστής τρομοκρατίας	142
2. Εξωτερικές Δράσεις	143
1. Συνεργασία με Διεθνείς Οργανισμούς	144
2. Εταιρικές σχέσεις με Τρίτες Χώρες.....	149
3. Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας.....	155

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Το Κεκτημένο της Ε.Ε.	158
----------------------------	-----

Ενότητα 4.1.	
Έκθεση WATSON	158

Ενότητα 4.2.	
Κεκτημένο της Ε.Ε. προ - έκθεσης WATSON	160

	Ενότητα 4.3.	
Κεκτημένο της Ε.Ε. μετά – έκθεσης WATSON	164	
1. «Νομοθετικές» πράξεις της 27/12/2001	164	
2. Πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, το δίκτυο της Αλ Κάιντα, τους Ταλιμπάν και το Αφγανιστάν	169	
3. Μηχανισμοί αξιολόγησης και εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο των νομικών συστημάτων των κρατών μελών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας	174	
	Ενότητα 4.4.	
Αποφάσεις – Πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης	175	
1. Για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας	179	
2. Για το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης	182	
3. Για τις Επιθέσεις κατά των συστημάτων πληροφοριών.....	185	
4. Για τις Κοινές ομάδες έρευνας	187	
 Συμπεράσματα	 189	
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	 192	
 ΠΗΓΕΣ	 197	
Α. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	197	
Β. ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	210	
Γ. ΕΙΔΙΚΑ ΕΝΘΕΤΑ – ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ	224	
Δ. ΙΣΤΙΟΤΟΠΟΙ	224	

**ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ**

ΒΛ.	Βλέπε
Γ.Γ	Γενικός Γραμματέας
Δ.Ε.Κ.	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Δ.Ε.Υ.	Δικαιοσύνη και Εσωτερικών Υποθέσεων
ΔΟΠΑ	Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας
Ε.Α.Α.	Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Π	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
Ε.Ε.Π.Δ	Ευρωπαϊκός Επόπτης Προσωπικών Δεδομένων
Ε.Λ.Α.	Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας
Ε.Μ.Α	Επιτροπή Μόνιμων Αντιπροσώπων
Ε.Ο	Επαναστατική Οργάνωση
Ε.Ο. 17 Ν.	Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη
Ε.Ο.Κ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
Ε.Π.Α.Α.	Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ε.Υ.Ζ.Σ.	Εθνικές υποδομές ζωτικής σημασίας
Η.Ε	Ηνωμένα Έθνη
Η.Π.Α	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ι.Ρ.Α	Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός
Κ.Ε.Π.Π.Α	Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτική Ασφάλειας
Κ.Π.Α.Α.	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
Κ.Υ.Ζ.Σ.	κοινοτικές υποδομές ζωτικής σημασίας
Ν.	Νόμος
Ο.Α.Σ.Ε	Οργανισμός για την ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
Ο.Η.Ε	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ο.Σ.Α	Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη
ΕυνθΑμ	Συνθήκη Άμστερνταμ
ΕυνθΕΕ	Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Φ.Ε.Κ	Φύλλο Εφημερίδος Κυβερνήσεως
Υ.Ζ.Σ	Υποδομές Ζωτικής Σημασίας

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

A.D	Action Directe: Άμεση Δράση
ASEM	Asia European meetings
ASEAN	Association of south east Asian nations
B.R	Red Brigades : Ερυθρές ταξιαρχίες
BTWC	Βακτηριολογικά και τοξινικά όπλα
CEPOL	European Police College : Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία
CIA	Central Intelligence Agency : Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών
CIWIN	Critical Infrastructure Warning Information Network
CO.RE.PER	Επιτροπή Μόνιμων Αντιπροσώπων
CTOSE	Cyber Tools on line search for evidence
EASA	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ασφάλειας της Αεροπορίας
EMSA	Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα
ENISA	Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την ασφάλεια των Δικτύων και Πληροφοριών
EPCIP	European Programme for Critical Infrastructure Protection
ETA	Euskadi Ta Askatasuna: Βασκική Πατριδα και Ελευθερία
EUMC	Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας
FATF	Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης
FIU.NET	Δίκτυο Μονάδων Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών
FLNC	Front Liberation Nationale de la Corse: Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Κορσικής
GAL	Αντιτρομοκρατική Ομάδα Απελευθέρωσης
I.R.A	Irish Republican Army
I.R.A.	Irish Republican Army: Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός
P.N.R	Σύστημα Κράτησης Θέσεων και Αναχωρήσεων
R.A.F	Rote Armee Fraktion: Φράζια Κόκκινος Στρατός
T.R.E.VI	Terrorism, Radicalisation and International Violence: Τρομοκρατία , Ριζοσπαστικός Εξτρεμισμός και Διεθνή Βία
UNDCP	Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνή έλεγχο των Ναρκωτικών

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της τρομοκρατίας αν και μονοπωλεί το ενδιαφέρον των κρατούντων και της κοινής γνώμης τα τελευταία χρόνια, δεν πρωτοεμφανίζεται στην εποχή μας. Από την αρχαιότητα ακόμη είχαμε αρκετά δείγματα που θα μπορούσαμε σήμερα να τα χαρακτηρίσουμε τρομοκρατικές πράξεις, ενέργειες δηλαδή και δράσεις που στρέφονταν εναντίον της καθεστηκυίας τάξης, του οργανωμένου κράτους ή των πολιτών του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κοπή των Ερμών στηλών στην Αθήνα του 5^{ου} αιώνα, ενώ πάμπολλες είναι οι απόπειρες εμπρησμών στόλων, πολιτικών και θρησκευτικών κτηρίων ακόμη και εναντίον της πόλης που θεωρείται ως πρότυπο δημοκρατικής διακυβέρνησης.

Ο ιδιαίτερος λόγος γίνεται, εξαιτίας της αύξησης των τρομοκρατικών χτυπημάτων και επιθέσεων και είναι επόμενο να απασχολεί την πολιτική, οικονομική, κοινωνική και πνευματική τάξη της εποχής μας. Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο όχι να αναλύσει ή να προτείνει με βαρύγδουπα επιχειρήματα λύσεις για την καταπολέμηση του φαινομένου. Αυτό άλλωστε απαιτεί συντονισμένες προσπάθειες σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο από ειδικευμένα και επιστημονικά καταρτισμένα άτομα. Η εργασία αυτή στοχεύει στο να αναδείξει το ρόλο

της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο θέμα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, να περιγράψει τις ενέργειες που έχει ήδη διαπράξει και να αναφέρει τα μελλοντικά της σχέδια για το θέμα αυτό.

Έτσι, το εκπόνημα αυτό χωρίζεται από τον συντάκτη σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο αναφέρονται οι προσπάθειες που κατά καιρούς έχουν γίνει σε επίπεδο δικαίου για την εύρεση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού του φαινομένου της τρομοκρατίας. Στο σημείο αυτό θεωρήθηκε σκόπιμο να αναφερθεί εκτός του ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου, και το ελληνικό δίκαιο. Στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρονται οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται σήμερα η τρομοκρατία, δεδομένου ότι καθώς οι τεχνολογίες αναπτύσσονται με ραγδαίο ρυθμό, είναι επόμενο οι τρομοκρατικές οργανώσεις να εκμεταλλεύονται τα επιτεύγματά της για τους δικούς τους «ανήθικους» σκοπούς. Αναφέρομαι συγκεκριμένα στη βιοτρομοκρατία, στην οικοτρομοκρατία και στην βιοτρομοκρατία, χωρίς όμως να παραλείψω τις «κλασσικές» πλέον μορφές της θρησκευτικής και της κρατικής τρομοκρατίας. Στη συνέχεια, κάνω μία σύντομη περιγραφή και αναφορά στις σημαντικότερες οργανώσεις που δραουν ή έδρασαν στην Ευρώπη, αναμεσά τους και στις δύο σημαντικότερες ελληνικές, δηλαδή την Ε.Ο. 17 Ν και τον Ε.Λ.Α.

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται μία σύντομη, θα μπορούσαμε να πούμε, ιστορική ανασκόπηση του φαινομένου στους κόλπους της Ε.Ε. ενώ δίνεται ιδιαίτερη σημασία στο νομολογιακό δίλημμα που προκύπτει σε σχέση με τη θεμελίωση της ποινικής αρμοδιότητας της Ένωσης, δίνοντας δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα προς κατανόηση του.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται πλέον σαφής αναφορά στο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και αναφέρονται οι δράσεις που έχουν γίνει τόσο στο παρελθόν (Πρόγραμμα Χάγης), όσο και η μελλοντική σχεδιάσή τους για την περίοδο 2007-2013. Είναι επόμενο, στο σημείο αυτό να αναφερθούν οι δύο μονάδες, η συνεργασία των οποίων έχουν φέρει και συνεχίζουν να φέρουν αρκετά αποτελέσματα στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την Europol και την Eurojust. Επίσης, αναφέρονται και ο Ευρωπαϊκός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων και η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία, η οποία θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση, καθώς οι συνεχόμενες εκπαιδεύσεις της βοηθούν καταλυτικά στην εγκαθίδρυση κοινής συνείδησης, «κοινής γλώσσας» και κοινού τρόπου σκέψης όλων των αστυνομικών φορέων της Ευρώπης, γεγονός που έχει ήδη επιφέρει θετικά αποτελέσματα. Στην πορεία του κεφαλαίου αυτού, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στα ανθρώπινα δικαιώματα,

εφόσον έχει απασχολήσει και συνεχίζει να απασχολεί όλους τους σκεπτόμενους και κοινωνικά ευαίσθητους πολίτες της Ένωσης, καθώς και σε άλλες δράσεις που έχουν σχέση με τις μεταφορές, τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, τη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση και τα όπλα μαζικής καταστροφής. Στο ίδιο κεφάλαιο θεώρησα σκόπιμο να αναφέρω τη σχέση της ΚΕΙΠΙΑ με την ΕΠΠΑ και κατά πόσο βοηθούν και οι δύο στην καταπολέμηση του φαινομένου. Εδώ, γίνεται αναφορά και στις συνεργασίες που έχει η ΕΕ με Διεθνούς Οργανισμούς και τρίτες χώρες, για να μπορέσει να αντιμετωπιστεί σφαιρικά και αποτελεσματικά το φαινόμενο αυτό.

Στο τελευταίο κεφάλαιο αναφέρεται αποκλειστικά στο κεκτημένο της ΕΕ. Κατά την περιδιάβασή μου στις ρίζες αλλά και στους τρόπους αντιμετώπισης της τρομοκρατίας από την ΕΕ, παρατήρησα ότι υπήρξε ένα γεγονός που στάθηκε καταλυτικό, καθώς συνέβη πριν από τα τρομοκρατικά χτυπήματα στην Αμερική, την Ισπανία και τη Αγγλία και αυτό ήταν η έκθεση Watson. Ήταν το άτομο στο οποίο ανάθεσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να κάνει μία ανασκόπηση της συνολικής δράσης της ΕΕ πάνω στην τρομοκρατία αλλά και να προτείνει μέτρα για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή της. Έτσι στο κεφάλαιο αυτό αφού γίνεται μία σύντομη αναφορά στην έκθεση αυτή, αναλύεται το κεκτημένο της ΕΕ πριν από την έκθεση αλλά και μετά, κλείνοντας με τέσσερις αποφάσεις πλαίσιο που παίζουν καταλυτικό ρόλο στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές των μεταπτυχιακών σπουδών μου, γιατί μου έδειξαν ένα διαφορετικό τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης των προκλήσεων της ΕΕ και κυρίως τον επιβλέπων καθηγητή μου κ. Παπαγιάννη Δονάτο χωρίς την καθοδήγηση του οποίου, θα ήταν δύσκολο να εκπονηθεί η εργασία αυτή.

Κεφαλαίο 1^ο

Το Φαινόμενο της Τρομοκρατίας

1. Προσδιορισμός της έννοιας της τρομοκρατίας

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα στη σύγχρονη κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα είναι ο ορισμός της λέξης τρομοκρατίας. «Το φαινόμενο της τρομοκρατίας, ιδωμένο στη γεωγραφική, την πολιτική, τη θρησκευτική και την πολιτισμική του διάσταση, τυγχάνει πολλών ορισμών. Και τούτο, διότι στον αντίποδα της, δηλαδή στη θεωρία και την πράξη της αντιμετώπισης του φαινομένου της τρομοκρατίας και των συνεπειών του, υπεισέρχεται, αναμφίβολα, η έννοια του Συμφέροντος, εθνικού ή και υπερεθνικού, η αντίληψη του οποίου διαφοροποιεί, εν τέλει, τον προσδιορισμό της ίδιας της έννοιας της τρομοκρατίας»¹.

Εξετάζοντας το θέμα στην ιστορική του υπόσταση θα παρατηρήσουμε ότι για πρώτη φορά η λέξη «τρομοκρατία» χρησιμοποιείται κατά τη Γαλλική Επανάσταση², την ταραγμένη εκείνη εποχή όπου το κόμμα των Ιακωβίνων κατέτρεχε με μη νόμιμα μέσα το κόμμα των Γιρονδίνων, έχοντας ως αρωγό την εννεαμελής Επιτροπή Κοινής Σωτηρίας. «Μολονότι

¹ Βλ άρθρο του ΜΑΖΗ Ιω. Τα αίτια της τρομοκρατίας και οι δυνατότητες αναίρεσής τους, Γεωστρατηγική 7/2005 Αθήνα : Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων σελ. 17-19

² Μάλιστα, στο λεξικό του Μπαμπινιώτη Γ. η τρίτη σημασία της λέξης Τρομοκρατία ορίζεται ως εξής: «ονομασία δύο περιόδων της Γαλλικής Επανάστασης (10 Αυγούστου- 20 Σεπτεμβρίου 1792 και Σεπτέμβριος 1793 – Ιούλιος 1794), που χαρακτηρίστηκαν από μαζικές φυλακίσεις και εκτελέσεις και γενικά επεισόδια μεγάλης σκληρότητας. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ Γ. (2002) Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, (21 έκδοση), Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, σελ.1798

ο όρος δεν χρησιμοποιείται στην αρχαιότητα, σύμφωνα με ορισμένους μελετητές οι απαρχές της τρομοκρατίας μπορούν να εντοπιστούν στον πρώιμο Μεσαίωνα, στην κατάλυση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, και πιο συγκεκριμένα του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους, από τις βαρβαρικές επιδρομές, όταν ορισμένοι από τους λαούς – επιδρομείς, όπως οι Ούννοι, έκαναν εκτεταμένη χρήση ψυχολογικής βίας για να κάμψουν το ηθικό των πολιορκούμενων. Σύμφωνα με άλλους μελετητές, ωστόσο, οι απαρχές της Τρομοκρατίας εντοπίζονται στο Ιράν του 11^{ου} 12^{ου} αιώνα μΧ και ως πρόδρομος των μεταγενέστερων τρομοκρατικών οργανώσεων μπορεί να θεωρηθεί η ισμαηλίτικη μυστικιστική ισλαμική οργάνωση Νιζάρ (Ασασίνοι), η οποία, με ηγέτη τον Χασάν Σαμπάχ, εξαπέλυε δολοφονικές απόπειρες κατά διαφόρων πολιτικών ή θρησκευτικών ηγετών, κυρίως σιιτών»³.

Έκτοτε, παρατηρώντας τα ιστορικά δρώμενα, πολλές πράξεις και ενέργειες⁴ θα μπορούσαμε σήμερα να καλέσουμε ως «τρομοκρατικές». Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος του πνευματικού, πολιτικού, κοινωνικού γίνεσθαι προσπαθεί να ορίσει τη συγκεκριμένη έννοια, ο καθένας με το δικό του τρόπο. Επίσης, κάθε επίσημος διεθνής, εθνικός ή ευρωπαϊκός οργανισμός προσπαθεί με τις αντίστοιχες πράξεις να συντάξει ένα αντίστοιχο ορισμό, χωρίς όμως να έχουν καταλήξει όλοι αυτοί οι φορείς σε έναν και μοναδικό.

Καταρχήν, η λέξη τρομοκρατία έχει δύο συνθετικά: τρόμος και κρατία (= κρατώ : εξουσιάζω), εξουσιάζω δηλαδή με τη βοήθεια του φόβου. Σύμφωνα με το λεξικό του Μπαμπινιώτη τρομοκρατία είναι: «1. σειρά ενεργειών για την επιβολή του τρόμου με την άσκηση σωματικής ή και ψυχολογικής βίας, 2. τρόπος διακυβέρνησης του λαού από μικρή μειοψηφία η οποία εφαρμόζει σκληρά μέτρα βίας, ... 4. η συστηματική χρήση βίας (δολοφονίες, βομβιστικές ενέργειες, απειλές για καταστροφές,

³ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 29 σελ. 234, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005. Γενικότερα για την ιστορία της τρομοκρατίας βλ. επίσης ΣΙΝΓΚΛΕΡ Αντ. (2004) *Ανατομία του τρόμου_ Ιστορία της τρομοκρατίας*, Αθήνα: Ωκεανίδα, SHELLEY ΚΙ. (2005) *Φονικές εταιρίες*, Αθήνα: Introbooks, σελ. 137, ένθετο της εφημ. Ελευθεροτυπίας ΙΣΤΟΡΙΚΑ, Η ιστορία της τρομοκρατίας, 155/2002, ένθετο της εφημ. Ελευθεροτυπίας ΙΣΤΟΡΙΚΑ, *Ιερός Πόλεμος*, 108/2001, ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Σ (1986) *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα: Κάκτος, ΜΠΟΣΗ Μ (1996) *Ελλάδα και Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, σελ. 21-26, ΛΟΒΕΡΔΟΣ Αν (1987) *Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα*, Αθήνα: Interbooks, σελ. 78-108, ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Π. *Η τρομοκρατία*, Ελληνική Δικαιοσύνη, 1988/29, σελ. 831, του ίδιου *Το πολιτικό έγκλημα σήμερα*, Νομικό Βήμα 25^ο έτος, σελ. 324 CHALIAND G _ BLIN Αr (2006) *Histoire du Terrorisme*, Paris: Bayard, ALEXANDER Y. (1987) *The annual on Terrorism_1986*, Martinus Nijhoff Publishers, ALEXANDER Y. (1988) *The annual on Terrorism_1987*, Martinus Nijhoff Publishers και RAPOPORT D. (2006) *Terrorism _Critical concepts in political science*, London and New York: Routledge

⁴ Όπως οι πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν στην Ιαπωνία κατά των Τοκουγκάβα, οι ρατσιστικές επιθέσεις της Κου Κλουξ Κλαν κατά των Αφροαμερικανών, η δολοφονία του τσάρου Αλέξανδρου Β, του αμερικανού προέδρου Μακ Κίνλεϊ, όπως επίσης τρομοκρατικές πράξεις υιοθέτησαν και τα καθεστώτα του Χίτλερ, του Στάλιν, του Μουσολίνι κ.α, Βλ.: Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 29 σελ. 234, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005

αεροπειρατείες) εκ μέρους ομάδων, οργανώσεων, μειονοτήτων, ακόμη και στρατών ή μυστικών υπηρεσιών, με στόχο να τρομοκρατήσουν λαούς, κυβερνήσεις ή πολιτικούς αντιπάλους, προκειμένου να επιτύχουν τους πολιτικούς τους στόχους»⁵.

⁵ ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ Γ. (2002) Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, (2^η έκδοση) Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, σελ.1798

[illegible]

Συνοψίζοντας⁶ κανείς το φαινόμενο της τρομοκρατίας θα μπορούσε να

⁶ Στο σημείο αυτό παρατίθενται μερικοί από τους ορισμούς που ο συγγραφέας συνέλεξε, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αναφέρονται όλοι εξαντλητικά.: Παπαδάτος Π. (1987). *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα - Κομοτηνή: Α.Ν.Σάκκουλας, σελ. 15: «Τρομοκρατία είναι η πρόκληση τρόμου σε άτομα ή ομάδες ατόμων ή και σε ολόκληρη την κοινότητα, με τη διάπραξη σοβαρών εγκλημάτων βίας, που στρέφονται είτε κατά συγκεκριμένων ατόμων είτε αδιακρίτως κατά αθώων πολιτών και που αποβλέπουν στην επίτευξη ορισμένων σκοπών κυρίως βιο - θεωρητικού ή κοινωνικού - πολιτικού χαρακτήρα», Μπόση Μ. (2000). *Περί του ορισμού της τρομοκρατίας*, Αθήνα: Π.Τραυλός, σελ. 115-116 «Η τρομοκρατία είναι μία «αγχώδης» μέθοδος από επαναλαμβανόμενες πράξεις βίας, τις οποίες αναλαμβάνουν παράνομες (ή σχεδόν) ομάδες ή άτομα μέλη κρατικών υπηρεσιών για προσωπικούς ή εγκληματικούς ή πολιτικούς σκοπούς. Βάσει αυτού του σκεπτικού - και σε αντίθεση με τις δηλοφονίες οι άμεσοι αποδέκτες της βίας δεν είναι και οι βασικοί στόχοι. Οι άμεσοι ανθρώπινοι στόχοι της βίας είτε επιλέγονται τυχαία (τυχαία θύματα) είτε έχουν αποφασιστεί (αντιπροσωπευτικά δείγματα ή συμβολικοί στόχοι) από τον πληθυσμό των στόχων, αποτελούν το μήνυμα προς τον ευρύτερο στόχο αποδέκτη. Ο εκφοβισμός αλλά ακόμη και η ίδια η πράξη της βίας, χρησιμοποιείται ως αγγελιοφόρος των τρομοκρατών (οργανώσεων ή ατόμων) προς τα θύματα. Στην ουσία η ίδια πράξη της βίας, χρησιμοποιείται για να προωθήσει το μήνυμα στον κυρίως στόχο, που δεν είναι άλλος παρά το ειδικό ή το ειρμό ακροατήριο ή τα ακροατήρια που παρακολουθούν τα δρώμενα. Η ίδια η τρομοκρατική πράξη εκ των πραγμάτων μεταβάλλει σε ακροατήριο το κοινωνικό σύνολο που παρακολουθεί. Η τρομοκρατική πράξη συνοδεύεται από τις γενικές «απαιτήσεις» προς το στόχο. Ο στόχος προς τον οποίο είναι στραμμένη η προσοχή των τρομοκρατικών οργανώσεων λαμβάνοντας το μήνυμα αναμένεται να διαθέτει την ικανότητα να μετουσιώνει τη βία, τον εκβιασμό ή την προπαγάνδα σύμφωνα με την αντίληψη της τρομοκρατικής οργάνωσης» -1988, A.P. Schmid - A.J. Jongman, Μπόση Μ. (2000). *Περί του ορισμού της τρομοκρατίας*, Αθήνα: Π.Τραυλός, σελ. 129, «Τρομοκρατία είναι η βία ή η απειλή άσκησης βίας με σκοπό τη δημιουργία ατμόσφαιρας φόβου και πανικού. Αυτές οι πράξεις σχεδιάζονται για να προτρέψουν άλλους σε πράξεις που δεν θα διενεργούσαν κάτω από διαφορετικές συνθήκες ή για να τους εμποδίσουν να ενεργήσουν όπως αυτοί θα επιθυμούσαν. Όλες οι τρομοκρατικές πράξεις είναι εγκλήματα. Πολλές από αυτές, αποτελούν παραβιάσεις των κανόνων του πολέμου, εάν και εφόσον επικρατεί κατάσταση πολέμου. Αυτές οι πράξεις βίας ή η απειλή χρήσης πράξεων βίας, γενικά χρησιμοποιούνται κατά αόπλων και αθώων πολιτών. Το κίνητρο όλων των τρομοκρατικών οργανώσεων είναι πολιτικό και οι τρομοκρατικές πράξεις γίνονται με τρόπο που να εγγυάται τη μέγιστη κάλυψη από τα ΜΜΕ. Οι δράστες είναι μέλη μιας οργανωμένης ομάδας και σε αντίθεση με άλλους εγκληματίες αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών τους. Τέλος, οι τρομοκρατικές πράξεις πέρα από την άμεση καταστροφή που επιφέρουν, έχουν ως σκοπό τη δημιουργία εντυπώσεων, καθώς επιδιώκουν να επιηρεάσουν ψυχολογικά μία μερίδα του πληθυσμού. Ο φόβος που προκαλείται από τους τρομοκράτες πιθανόν να δημιουργήσει στο κοινωνικό σύνολο την εντύπωση ότι διαθέτουν υπερβολική δύναμη ή ότι ο σκοπός των πράξεών τους έχει μία ιδιαίτερη σημασία, να προκαλέσει μία υπερβολική κυβερνητική αντίδραση ή να προσεγγίσει αντιδράσεις ώστε να υπάρξει ευνοϊκή μεταχείριση των τρομοκρατών και τα αιτήματά τους να βρουν θετική απήχηση» - Ινστιτούτο Rand - St. Andrews, Μπόση Μ. (2000). *Περί του ορισμού της τρομοκρατίας*, Αθήνα: Π.Τραυλός, σελ. 140 «Τρομοκρατία είναι η συστηματική απειλή χρήσης βίας ή η χρήση βίας για οποιονδήποτε λόγο ή κατά της καθεστηκυίας τάξης, με σκοπό τη διαβίβαση ενός πολιτικού μηνύματος σε μία ομάδα μεγαλύτερη της ομάδας θύματος, τον εκφοβισμό και την αλλοίωση της συμπεριφοράς της. Τόσο το θύμα όσο και ο δράστης ή και οι δύο λειτουργούν εκτός των σκεπτικών των ενόπλων δυνάμεων - δηλαδή της άποψης που θα μπορούσε να συμπεριλάβει την τρομοκρατία σε μορφές πολέμου, οπότε θα απαιτείτο η επέμβαση των ενόπλων δυνάμεων - και αυτό σημαίνει ότι και οι δύο δεν θα λειτουργήσουν ποτέ εντός απόψεων που εκπορεύονται από τις ένοπλες δυνάμεις - D. Claridge, Γρίβας Κλ. (2003). *Αντι - φάκελος 17N* Αθήνα: Κάκτος, σελ. 34-36 «Η τρομοκρατία είναι έσχατη έκφραση του παραληρηματικού ιδεολογικού λόγου. Είναι ιδεολογικός λόγος ανιχνώμενος στον ανώτατο συντελεστή της εξουσίας. Ως μέσο άσκησης πολιτικής εφαρμόζεται είτε αμέσως με τη δράση πρακτόρων των αυτονομημένων παράλληλων μυστικών υπηρεσιών είτε εμμέσως, με την «τηλεκατεύθυνση» διαφόρων ατόμων ή ομάδων που έχουν ήδηθεν «αντικρατικό» προσανατολισμό.» Λαοκαλοπούλου - Λιβαδά Φ (1998). *Τρομοκρατία: Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο* Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ .Ν.Σάκκουλας , σελ.14-15 «Η τρομοκρατία είναι μία στρατηγική με ιδεολογικά κίνητρα διεθνώς παράνομης βίας σχεδιασμένη να διασπείρει τον τρόμο σ' ένα συγκεκριμένο τμήμα μίας συγκεκριμένης κοινωνίας με σκοπό να επιτύχει ένα ισχυρό αποτέλεσμα ή να προπαγανδίσει ένα αίτημα ή μία διαμαρτυρία ασχέτως αν οι δράστες ενεργούν για λογαριασμό τους ή για λογαριασμό ενός κράτους - C. Bassiouni, Λαοκαλοπούλου - Λιβαδά Φ (1998). *Τρομοκρατία: Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο* Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ .Ν.Σάκκουλας , σελ.15«Η τρομοκρατία είναι η πρόκληση τρόμου σε άτομα ή ομάδες ατόμων ή γενικότερα στην κοινωνία μέσω της διάπραξης σοβαρών βιαιών εγκλημάτων ενόπιον συγκεκριμένων ατόμων ή αδιακρίτως κατά αθώων πολιτών και με συγκεκριμένους σκοπούς ειδικά ιδεολογικού, φιλοσοφικού ή κοινωνικού - πολιτικού χαρακτήρα» - Δ. Σπινέλλης , Primoratz I (1990). *What is terrorism*, Journal of Applied Philosophy, Vol. 7 No 2, p. 129-138 «Τρομοκρατία είναι ο εκφοβισμός για ένα σκοπό, ο τρόμος έχει ως σκοπό ν' αναγκάσει τους άλλους να κάνουν πράγματα που δεν θα έκαναν σ' άλλη περίπτωση, είναι αναγκαστικός εκφοβισμός», Primoratz I (1990). *What is terrorism*, Journal of Applied Philosophy,

καταλήξει στον εξής γενικό ορισμό⁷ του καθηγητή Ιω. Μάξη ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει: «Ως τρομοκρατία ορίζεται κάθε πρακτική, συλλογική ή μεμονωμένη, διαχρονική ή συγχρονική, η οποία εκλαμβάνεται ότι στρέφεται κατά συμφερόντων ενός εθνικοκρατικού δρώντος ή ενός υπερεθνικού μορφώματος, κατά το πώς αυτά γίνονται αντιληπτά από το δρώντα ή το μόρφωμα. Η τρομοκρατική πρακτική αυτή εκδηλώνεται δευτερογενώς και σε αναλογία με το μέγεθος και την ισχύ των ανωτέρω συμφερόντων, επί τη βάσει οικονομικών ή και πολιτισμικών αιτιών».

Στο σημείο αυτό παρατίθεται ένας «ορισμός» για την τρομοκρατία που έχει δώσει η «πλευρά των τρομοκρατών» και συγκεκριμένα της τρομοκρατικής οργάνωσης «Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη» σε μία προκήρυξή τους μετά από το τρομοκρατικό χτύπημα του 1977 που στάλθηκε στην εφημερίδα Ελευθεροτυπία (13-07-1977) «...Τρομοκρατία δεν είναι οποιαδήποτε χρησιμοποίηση βίας. Είναι η χρησιμοποίηση βίας

Vol. 7 No 2, p. 129-138 «Τρομοκρατική πράξη είναι μία πολιτική πράξη που συνήθως διαπράττεται από μία οργανωμένη ομάδα και περιλαμβάνει τον εκ προθέσεως φόνο ή άλλη σοβαρή βλάβη αμάχων ή την απειλή της ίδιας ή εκ προθέσεως σοβαρής ζημίας στην περιουσία αμάχων ή την απειλή χρήσης». Schmid A.P. (1997). *The problems of defining terrorism*, Encyclopedia of World Terrorism, USA: Sharpe Reference, p. 12-22 «Η τρομοκρατία είναι πράξεις ισοδύναμες με εγκλήματα πολέμου που όμως τελούνται σε περιόδους ειρήνης». ΠΑΝΟΥΣΗΣ Γ. Τα έσχατα όρια της εγκληματολογίας, Αρμενόπουλος 5/1986, σελ. 381 «η τρομοκρατική ενέργεια συνίσταται στην εκ προθέσεως και εκ συστήματος χρήση μέσων βίας (ή απειλή χρήσης τέτοιων μέσων) με στόχο την πρόκληση τρόμου και την επίτευξη ορισμένων αποτελεσμάτων. Η τρομοκρατία προβλέπει στη δημιουργία συλλογικού πανικού είτε σε μία κοινωνική ομάδα, είτε σ' έναν πολιτικό σχηματισμό, είτε και στο σύνολο των κατοίκων μιας χώρας. Οι φυσικές, φυσιολογικές και ψυχολογικές αντιδράσεις των τρομοκρατημένων συμβάλλουν στην παράλυση θεσμών και μηχανισμών και αυξάνουν τις πιθανότητες επίτευξης του σκοπού των τρομοκρατών, ο οποίος συχνά δεν είναι άμεσος αλλά ανάγεται στο μέλλον»

⁷ Άρθρο ΜΑΖΗ Ιω. Τα αίτια της τρομοκρατίας και οι δυνατότητες αναίρεσής τους, Γεωστρατηγική, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων 7/2005, σελ.23. Στο ανωτέρω άρθρο ο συγγραφέας έχει συγκεντρώσει τους εξής ορισμούς: Συμφώνως προς τον Γ.Γ. του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κ. Κόφι Ανάν: «Τρομοκρατία αποτελεί οποιαδήποτε πράξη αποσκοπεί στην πρόκληση θανάτου ή σοβαρής σωματικής βλάβης σε πολίτες ή μη μάχιμους, στοχεύοντας στον εκφοβισμό ενός πληθυσμού ή στον εξαναγκασμό μίας Κυβερνήσεως ή ενός διεθνούς Οργανισμού να προβεί ή να αποφύγει την υλοποίηση μιας συγκεκριμένης πράξεως», Συμφώνως προς το Διακλαδικό Επιτελείο των ΗΠΑ: «Τρομοκρατία είναι η παράνομη χρήση ή η απειλή χρήσης δύναμης ή βίας κατά προσώπων ή περιουσίας για τον εξαναγκασμό ή τον εκφοβισμό κυβερνήσεων ή κοινωνιών, συχνά για την επίτευξη πολιτικών, θρησκευτικών ή ιδεολογικών επιδιώξεων», Συμφώνως προς το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ: «Τρομοκρατία είναι η προσχεδιασμένη με πολιτικά κίνητρα βία, η οποία στρέφεται κατά στόχων μεταξύ του αμάχου πληθυσμού και η οποία προέρχεται από υπ – εθνικές ομάδες ή μυστικούς πράκτορες και στοχεύει συχνά στον επηρεασμό του κοινού», Συμφώνως προς τον πρώην Υπουργό Άμυνας των ΗΠΑ D. Rumsfeld (16.10.2001) Συμφώνως προς τον Αραβικό Σύνδεσμο «Τρομοκρατία είναι κάθε πράξη βίας ή απειλή βίας, η οποία, ανεξαρτήτως των αιτιών και των στόχων της, λαμβάνει χώρα για την πραγμάτωση ενός ατομικού ή συλλογικού εγκληματικού σχεδίου και η οποία αυτοσκοπεί να διασπείρει τον τρόμο μεταξύ των ανθρώπων ή να τους φοβίσει, μέσω πλήγματος ή θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή τους, την ελευθερία τους ή την ασφάλειά τους, ή η οποία επιχειρεί να καταφέρει πλήγμα στο περιβάλλον, σε δημόσια λειτουργία, σε δημόσια ή ιδιωτικά αγαθά, ή αποσκοπεί στην κατάληψη τους ή στον σφετερισμό τους, ή ακόμη να θέσει σε κίνδυνο εθνικούς πόρους» Συμφώνως προς το τουρκικό υπουργείο Εξωτερικών «Η τρομοκρατία μπορεί να θεωρηθεί ως ακραία μορφή έκφρασης, η οποία κατά κύριο λόγο αντιτίθεται στις αξίες της δημοκρατίας, του πολιτισμού και της ανθρωπότητας». «Η τρομοκρατία, φυσικά, έχει πολλούς ορισμούς και υπάρχουν πολλές απόψεις ως προς το τι ακριβώς σημαίνει. Κατά την άποψή μου, η σημασία της λέξης δεικνύει πράξεις, στις οποίες εμπλέκονται και θανατώνονται αθώοι άνθρωποι».

με τέτοιο τρόπο που έχει για κύριο στόχο γενικότερο, για πλατύτερα λαϊκά στρώματα εκφοβιστικό χαρακτήρα. Τρομοκρατία είναι όταν χρησιμοποιούνται τανκς και αύρες ενάντια στο λαό. Τρομοκρατία είναι όταν πέφτουν χιλιάδες δακρυγόνα από αύρες και ροπαλοφόρους ενάντια τόσο σε διαδηλωτές όσο και στους περαστικούς ή απεργούς στα εργοστάσια ή αγρότες στις πορείες τους με γενικότερο σκοπό την τρομοκράτηση ολόκληρου του λαού. Τρομοκρατία είναι όταν οι Ιταλοί φασίστες βάζουν βόμβες σε τρένα ή σε πλατείες. Τρομοκρατία είναι όταν ξυλοκοπούνται δημοσιογράφοι για να τους εκφοβίσουν για να μην ξαναγράφουν εναντίον τους. Τρομοκρατία είναι όταν οι νεοφασίστες βάζουν βόμβες με την καθοδήγηση του φασιστικού μηχανισμού για να εκφοβίσουν πλατύτερα στρώματα. Τρομοκρατία είναι τα βασανιστήρια και όχι απλώς σωματικές βλάβες όπως λένε τα δικαστήρια, γιατί εκτός απ' το συγκεκριμένο αγωνιστή έχουν για στόχο τη γενικότερη τρομοκράτηση...»⁸

1.1. Κατά το Ελληνικό Δίκαιο

Το ζήτημα της τρομοκρατίας απασχόλησε τις ελληνικές κυβερνήσεις της μεταπολίτευσης καθώς ήταν ένα φαινόμενο που έχρηζε ιδιαίτερης προσοχής και απαιτούσε δραστικές ενέργειες. Παρόλα αυτά, η έννοια της και συνακόλουθα της τρομοκρατικής ομάδας και της τρομοκρατικής δράσης δεν έχει κατορθωθεί⁹ μέχρι σήμερα να οριστεί με σχετική έστω σαφήνεια, τέτοια ώστε να μην υπερβαίνει το συνταγματικά ανεκτό όριο της αοριστίας.

Από τα πρακτικά της Βουλής σε συνεδρίαση του 1978 – περίοδο κατά την οποία ψηφιζόταν ο πρώτος νόμος^{10,11} (Ν. 774/78 - ΦΕΚ Α' 64/4-05-1978)

⁸ Οι προκηρύξεις Αθήνα: Κάκτος, (2002).σελ. 50 και ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ Δ.Μ. *Η εξουσία στην κνήμη του πιστολιού*, τόμος α', Αθήνα:Ισοκράτης, σελ. 93

⁹ «Η νομική έννοια της τρομοκρατίας βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της διαμορφώσεώς της, αφού δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα αποδεκτή μία διατύπωση με συγκεκριμένα και σταθερά στοιχεία. Η δυσκολία του να οριστεί η τρομοκρατία οφείλεται σε πολλούς παράγοντες συμπλεκτικά: πρώτο, σ' αυτή την ίδια τη φύση της πράξης που δεν μπορεί να οριστεί παρά μόνο με τη μέθοδο της ταυτολογίας, με τη χρησιμοποίηση, δηλαδή, ενός περιφραστικού ορισμού και την προσθήκη της λέξης τρόμος. Δεύτερο, στο γεγονός ότι η λέξη τρομοκρατία έχει μία έννοια πλατειά και γενική στην οποία περιλαμβάνονται μια σειρά από ποικιλόμορφες πράξεις που περιέχουν το στοιχείο του τρόμου και της βίας. Τρίτο, στο ότι η τρομοκρατία δεν είναι ένα συγκεκριμένο έγκλημα, αλλά ένας τρόπος ενέργειας, μία μέθοδος που πραγματώνει την αντικειμενική υπόσταση διάφορων εγκλημάτων με απαραίτητο συστατικό της τον φόβο, τον τρόμο, τη βία. Είναι μία μέθοδος ενέργειας που πολλές φορές συγχέεται μ' αυτό το ίδιο το έγκλημα. Τέταρτο, στο ότι μια σύμφωνη αποδοχή ενός ορισμού από την ολότητα των κρατών εμποδίζεται από αίτια πολιτικά, αφού η ίδια η πράξη για ορισμένα κράτη ανάγεται στη χορεία των κοινών εγκλημάτων, οπότε ο χαρακτηρισμός της ως τρομοκρατικής ενέργειας της προσδίνει μεγαλύτερη βαρύτητα και σοβαρότητα, ενώ για άλλα θεωρείται ως αδίκημα πολιτικό, οπότε και δεν ενδιαφέρει ο τρόπος τελέσεώς του, αλλά ο σκοπός στον οποίο απέβλεπε» άρθρο της ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ – ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗ Κ., *Τρομοκρατία και τα Διεθνή Μέτρα Ποινικά Χρονικά*, 1981, σελ. 516

¹⁰ Τελικά το νομοσχέδιο ψηφίστηκε ύστερα από έντονες αντιδράσεις της τότε αντιπολίτευσης. Συγκεκριμένα ένας από τους βουλευτές της αξιωματικής αντιπολίτευσης (Ευστάθιος Αλεξανδρής) αναφέρει τα εξής: «Εκ των

ων ουκ άνευ, βασική προϋπόθεση, εις κάθε νόμον, αποτελεί ο σαφής και ειδικός προσδιορισμός της πράξεως ή της παραλείψεως, η οποία θα πρέπει να τιμωρηθεί κατά τον νόμον» Πρακτικά Βουλής. Ολομέλεια, Συνεδριάσεις ΝΘ-ΟΘ, 3 Απριλίου 1978 - 12 Μαΐου 1978, σελ. 2405. Για το ίδιο θέμα στις 12-04-1978 το ΠΑ.ΕΟ.Κ κατέθεσε Δήλωση αντιρρήσεων συνταγματικότητας, ως ακολούθως: «Προς ανάκληση του Κυβερνητικού Νομοσχεδίου "περί καταστολής της τρομοκρατίας" παραβιάζει άμεσα και ωμά, τις ακόλουθες αρχές του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και αντίστοιχες προς αυτές διατάξεις του Συνταγματικού κειμένου το 1975: Α. ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟ: Το νομοσχέδιο, καθιερώνοντας για πρώτη φορά την εμπειρική αντίληψη της τρομοκρατίας, σαν νομική έννοια ερμηνευτέα από διοικητικά και δικαστικά όργανα, παραβιάζει το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 7, παρ.1 του Συντάγματος, που προβλέπει, ότι "Έγκλημα δεν υπάρχει, ουδέ ποινή επιβάλλεται, άνευ νόμου, ισχύοντος προ της τελέσεως της πράξεως και ορίζοντος τα στοιχεία αυτής". Στην προκειμένη περίπτωση, όπως προέκυψε από την μέχρι τούδε συζήτηση, κατά τις εισηγήσεις της μειοψηφίας δεν ορίζονται τα στοιχεία της πράξεως της τρομοκρατίας, σαν αντικειμενικής υποστάσεως ενός εγκλήματος, που καθιερώθηκε με το νομοσχέδιο, όχι κατά την εκφραστική της κοινής περί δικαίου αντιλήψεως, διαδικασία, αλλά με την νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργού της Δικαιοσύνης, και δη της κοιμητικής πλειοψηφίας εδρών, που δεν εκφράζει όμως και την πλειοψηφία του εκλογικού σώματος και του κυρίαρχου λαού. Β. ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ: Το Νομοσχέδιο, εισάγοντας στο εσωτερικό μας Δίκαιο, την ακαθόριστη ή αόριστη κατά την Επιστήμη του Δικαίου "Έννοια της Τρομοκρατίας, καθιερώνει, όχι ερμηνευτική ελευθερία της Δικαστικής λειτουργίας, αλλά και διακριτική εξουσία της Εκτελεστικής Λειτουργίας, και δη των Αστυνομικών αρχών διώξεως των πολιτών, όπως προκύπτει από την πρακτική και νομολογιακή εμπειρία της επταετίας 1967-1974, σημαίνει αστυνομική αυθαιρεσία. Κατά την σχετική διατύπωση της τέτοιας διακριτικής εξουσίας από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου Επικρατείας, της Ακαδημίας και της Δημοκρατίας, καθηγητή κ ΜΑ Στασινόπουλο (Δίκαιο Διοικητικών Πράξεων, 1951, σελ. 256-257): "Ο νόμος δεν λέγει πλέον προς το όργανον, πράττε ότι σε διατάσσει, αλλά πράττε ότι θεωρείς προσήκον προς το συμφέρον της δημόσιας υπηρεσίας". Αυτή όμως η αποδέσμευση των καταδικαστικών οργάνων από τις επιταγές του Δημοσίου Δικαίου, έρχεται σε αντίθεση προς το άρθρο 7, παρ.2 του Συντάγματος, που απαγορεύει "πάσαν προσβολήν της ανθρώπινης αξιοπρέπειας", όπως συμβαίνει με την εκδίωξη των συγγενών προσώπων να εκδηλώσουν έμπρακτα την θυσία της γνήσιας των αγάπης, που ο Έλληνας νομοθέτης του Ποινικού Κώδικα σεβάστηκε. Ανάλογη προσβολή, επέρχεται και στην αξιοπρέπεια πχ των κληρικών, δικηγόρων και ιατρών, με την άρση του δικαιώματος ή υποχρέωσης της επαγγελματικής ή άλλης εχεμύθειας. Γ. ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΞΙΑΣ. Το Νομοσχέδιο, καθιερώνοντας μορφές αστυνομικής αυθαιρεσίας, κατά τις προηγούμενες παραγράφους Α και Β, προσβάλλει την αξία του ανθρώπου καθ' εαυτή, ήτοι την κατοχυρωμένη από το άρθρο 2, παρ.1 του Συντάγματος έννοια, και επιταγή, ότι δηλαδή, "ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου, αποτελούν την πρωταρχικήν υποχρέωσιν της Πολιτείας". Η αξία αυτή θυσιάζεται για χάρη του σκοπού, της κατά την εισηγητική έκθεση προστασίας της κοινωνικής ομαλότητας, ήτοι μιας αξίας που υπήρχε με στο κυβερνητικό σχέδιο Συντάγματος του 1975 υπό την διατύπωση της "εσωτερικής ειρήνης" πλην όμως διαγράφηκε από τον Συνταγματικό νομοθέτη, ήτοι την Ε' Αναθεωρητική Βουλή. Στην θέση της κοινωνικής ομαλότητας, το άρθρο 25, παρ.2 του Συντάγματος, έθεσε την έννοια και τον σκοπό της "κοινωνικής προόδου εν ελευθερία και δικαιοσύνη", υπόπτε η νομοθετική επαναφορά της καταδικασμένης αυτής ιδέας γίνεται νομικά και ηθικά ανεπίτρεπτη, αφού το κράτος, όχι μόνο δεν μπορεί να παρεμποδίσει την κοινωνική αυτή πρόοδο, αλλά είναι υποχρεωμένο, και να τη σεβαστεί, και προ παντός να την προστατεύσει αυτό το ίδιο. Δ. ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ. Το νομοσχέδιο, καθιερώνοντας διαφοροποιήσεις, χωρίς δίκαιη αιτία και αιτιολόγηση από το Ποινικό Δίκαιο, ουσιαστικό και δικονομικό, που ισχύει για όλους τους Έλληνες, προσκρούει στο άρθρο 4 του Συντάγματος, κατά το μέτρο που: α) οι χαρακτηριζόμενοι σαν συμμετοχοί τρομοκρατίας, θα διώκονται και θα τιμωρούνται και για προπαρασκευαστικές πράξεις, ενώ οι συμμετοχοί άλλων εγκλημάτων ούτε θα διώκονται ούτε θα τιμωρούνται. β) για άλλους θα ισχύει το άρθρο 231 παρ.2 του Ποινικού Κώδικα, και για άλλους, τους υπαγομένους στην εφαρμογή του νομοσχεδίου δεν θα ισχύει, γ) για άλλους θα ισχύει το άρθρο 232 παρ.2 του Ποινικού Κώδικα, και για άλλους, τους υπαγομένους στο νομοσχέδιο, δεν θα ισχύει, δ) για άλλους θα ισχύει η επαγγελματική εχεμύθεια και για άλλους δεν θα ισχύει, ε) για άλλους θα ισχύουν οι δικονομικές εγγυήσεις των προθεσμιών της Ποινικής Δικονομίας και άλλους θα συντέμνονται. Ε ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΙΘΗΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ. Το Νομοσχέδιο έρχεται ακόμη σε αντίθεση και με το άρθρο 2 παρ. 2 του Συντάγματος, που επιβάλλει την υποχρέωση της συμμορφώσεως του Ελληνικού Κράτους, προς τους "γενικούς αναγνωρίσεως κανόνες του Διεθνούς Δικαίου" που επικαλείται η χώρα μας για την προστασία των Εθνικών της δικαιωμάτων, αφού με τις υπό στοιχεία Α - Δ ρυθμίσεις δεν τηρείται η υποχρέωση της Ελλάδος, σαν μέλος του ΟΗΕ, για τον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατά το μέτρο που: α) παραβιάζεται το άρθρο 30 της Παγκόσμιας Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που ρητά προβλέπει ότι "τίποτε σε τούτη την Διακήρυξη δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι εξυπακούει το δικαίωμα κανενός Κράτους, ομάδας ή ατόμου ν' αποδωθεί σ' οποιαδήποτε δραστηριότητα ή να ενεργήσει οποιαδήποτε πράξη που να σκοπεύει στην καταστροφή οποιαδήποτε δικαιώματος και ελευθερίας που περιλαμβάνονται στην Διακήρυξη", β) Παραβιάζεται "ο καθολικός σεβασμός και η διασφάλις των δικαιωμάτων του ανθρώπου" κατά την έννοια του άρθρου 55, σε συνδυασμό προς το άρθρο 62 παρ. 2 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, γ) Παραβιάζονται τα αντίστοιχα προς τα πιο πάνω άρθρα του ελληνικού Συντάγματος άρθρα της Παγκόσμιας Διακήρυξης των

«περί καταστολής της τρομοκρατίας» - βουλευτής της πλειοψηφίας (Αριστείδης Κατσαούνης) ανέφερε την εξής θέση: «Πιστεύω ακραδάντως, ότι εις την αίθουσα αυτήν, άπαντα τα εν τη Βουλή Κόμματα συμφωνούν επί μίας αρχής, ότι η εμφανιζομένη νέα μορφή εγκληματικότητας, κατονομαζομένη ως τρομοκρατία, υπό την Α ή υπό την Β μορφήν, υπό τον Α ή Β ορισμόν, και η οποία καταφέρεται, όχι πλέον κατά του ατόμου, αλλά κατά του συνόλου της Δημοκρατίας και του Κράτους, οποθενδήποτε προερχομένη και προς οιανδήποτε κατεύθυνσιν και αν απευθύνεται, πρέπει οπωσδήποτε να αντιμετωπισθή απολύτως και τελεσφόρως»¹².

Ειδικότερα, στο άρθρο 1 του ανωτέρω νόμου αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Ο καταρτίζων τρομοκρατικήν ομάδα ή μετέχων αυτής προς τον σκοπόν διαπράξεως: α) ανθρωποκτονίας, β) επικινδύνου ή βαρείας σωματικής βλάβης δια της χρήσεως όπλου ή εκρηκτικών υλών, γ) αρπαγής ή παρανόμου κατακρατήσεως προσώπου ή καταλήψεως συγκοινωνιακού μέσου εντός του οποίου ευρίσκονται πρόσωπα, επί σκοπώ εξαναγκασμού της Αρχής εις πράξιν ή παράλειψιν ή ανοχήν πράξεως, δ) παραβάσεως του Νόμου "περί καταστολής πράξεων κατά της ασφάλειας της αεροπλοΐας", και ε) εγκλήματος περιλαμβάνοντος χρήσιν βομβών ή χειροβομβίδων ή ρουκετών ή πυροβόλων όπλων ή ετέρων εκρηκτικών υλών ή παγιδευμένων επιστολών ή δεμάτων, εφ' όσον η τοιαύτη χρήσις θέτει εις κίνδυνον πρόσωπα, τιμωρείται...»

Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που έχουν ισχύ νόμου, και για την Ελλάδα. Σ' αυτήν την περίπτωση η έννοια της ελευθερίας της δικαιοσύνης και της προόδου, δεν μπορεί να κριθεί με κριτήρια άλλα από εκείνα όπου έχει διατυπώσει, το κατά το Διεθνές Δίκαιο αρμόδιο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο του ΟΗΕ, όχι δε οι διάφοροι υπερεθνικοί περιφερειακοί Οργανισμοί, όπως πχ το ΝΑΤΟ και η ΕΟΚ. ΣΤ. ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ. Το Νομοσχέδιο, επιβάλλοντας νομικά τα πιο πάνω εμπόδια για την ελεύθερη και αδέσμευτη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα πλαίσια της κοινωνικής προόδου, υπό ελευθερία και δικαιοσύνη, κατά την έννοια του Ανθρωπιστικού Δικαίου του ΟΗΕ, και όχι την αυθαίρετη εκδοχή οιασδήποτε Κυβέρνησης ή οποιουδήποτε Υπουργού, παραβιάζει και το άρθρο 25 παρ.1 του Συντάγματος, σε βαθμό που δημιουργεί, όχι μόνο ηθικές και πολιτικές, αλλά και νομικές ευθύνες για τους συνενόχους της παραβίασεως αυτής, και μάλιστα όλους ...ήτοι όργανα της νομοθετικής, δικαστικής και εκτελεστικής λειτουργίας: "Τα δικαιώματα του ανθρώπου, ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου τελούν υπό την εγγύηση του κράτους, πάντων των οργάνων αυτού, υποχρεωμένων να διασφαλίζουν την ακώλυτον άσκησιν αυτών". Γι' αυτό, ανεξάρτητα από την ευθύνη των οργάνων της εκτελεστικής λειτουργίας που συνέταξαν και προώθησαν για ψήφιση το νομοσχέδιο αυτό, υπάρχει κατά την γνώμη μας, και ευθύνη των οργάνων της νομοθετικής λειτουργίας, ήτοι των μελών του κοινοβουλίου, όχι μόνο συλλογική, αλλά και ατομική ή προσωπική. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΗ ΑΙΤΗΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ. Οι πιο πάνω ειδικοί, και τεκμηριωμένοι νομικά, λόγοι αντισυνταγματικότητας του συζητούμενου κατ' αρχήν Νομοσχεδίου, επιβάλλου την προτεραιότητα εξέτασεως των από την Βουλή, κατά την σημερινή συνεδρίαση, σύμφωνα με το άρθρο 80 παρ.2 του Κανονισμού. Δεχόμαστε όμως και την κοινή συζήτηση και ψηφοφορία, τόσο της αρχής του Κυβερνητικού Νομοσχεδίου, όσο και της προτάσεως των αντιρρήσεων αυτών, για την πληρέστερη μεθόδευση του Δημοκρατικού και Κοινοβουλευτικού Διαλόγου με πρόταξη όμως των αντιρρήσεών μας». ΜΠΟΣΗ Μ. (1996) Ελλάδα και Τρομοκρατία, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάικουλας, σελ. 296-9

¹¹ Πριν την ψήφιση του Νόμου η ελληνική δικαιοσύνη απασχολήθηκε με την υπόθεση έκδοσης του γερμανού υπήκοου R. Pohle, Βλ. σχετικές αποφάσεις Εφετείου Αθηνών 12-13/1976, Ποινικά Χρονικά 1976, σελ. 659 και Αρείου Πάγου, 809/1976, Ποινικά Χρονικά 1977, σελ. 317 καθώς και τον ΛΟΒΕΡΔΟ Αν (1987) Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα, Αθήνα: Introbooks, σελ. 231-238

¹² Πρακτικά Βουλής. Ολομέλεια, Συνεδριάσεις ΝΘ -ΟΘ, 3 Απριλίου 1978 - 12 Μαΐου 1978, σελ. 2400

Παρατηρούμε ότι ο νόμος αυτός προβλέπει τρεις μορφές αξιόποινης συμπεριφοράς: την κατάρτιση τρομοκρατικής ομάδας, την παρασιώπηση και υπόθαλψη τρομοκρατικής ομάδας και την πρόκληση και εγκωμιασμό τρομοκρατικών πράξεων, αλλά πουθενά δε φαίνεται η έννοια της τρομοκρατίας και συνακόλουθα της τρομοκρατικής ομάδας¹³.

Ο νόμος αυτός καταργήθηκε το 1983 (με το άρθρο 10 του Ν. 1336/83 ΦΕΚ Α' 81/23-06-1983). Όμως μετά την έξαρση των τρομοκρατικών χτυπημάτων του 1989 η ελληνική πολιτεία βρέθηκε σε αδιέξοδο, εφόσον δεν υπήρχε νόμος για την πάταξη της τρομοκρατίας. Έτσι, η τότε κυβέρνηση εισηγείται και φέρνει στο ελληνικό κοινοβούλιο προς ψήφιση το νέο νομοσχέδιο «για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα». Και σε αυτόν τον νόμο¹⁴ (ΦΕΚ Α' 187/ 28-12-1990) δεν υπάρχει ορισμός της τρομοκρατίας. Ήδη από τον τίτλο του νομοσχεδίου διαφαίνονται μία σημαντική διαφορά σε σχέση με τον νόμο 774/1978, δεν αναφέρεται πουθενά στον τίτλο, αλλά ούτε και στα άρθρα του, η λέξη «τρομοκρατία» και τα παράγωγά της¹⁵. Τελικά το νομοσχέδιο ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο στις 28 Δεκεμβρίου του 1990 παρά τις έντονες αντιδράσεις¹⁶ της τότε αντιπολίτευσης. Και αυτός, όμως, ο νόμος καταργήθηκε το 1994.

¹³ Βλ. μεταξύ άλλων το άρθρο του ΜΑΓΚΑΚΗ Γ. Ερμηνεία του Ν 774/1978 «Περί καταστολής της τρομοκρατίας και προστασίας του δημοκρατικού πολιτεύματος», Νομικό Βήμα, έτος 28, σελ. 1018, το άρθρο του Λικαγορακού Συλλόγου Αθηνών Απόφαση της «Επιτροπής Συνταγματικών Δικαιωμάτων και Ατομικών Ελευθεριών» Επικίνδυνο για τα συνταγματικά δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών το Ν.Σ «Περί καταστολής της τρομοκρατίας» Νομικό Βήμα, έτος 26, σελ. 259, και άρθρο του ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗ Ιω. Στοιχεία κατά τον Ν 774/1978 «Περί καταστολής της τρομοκρατίας» κλη έγκληματος καταρτίσεως τρομοκρατικής ομάδας Αρμενόπουλος, 5/1981, σελ. 366

¹⁴ Βλ. ΜΠΟΣΗ Μ. (1996) Ελλάδα και Τρομοκρατία, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας,

¹⁵ «...δεν σχετίζεται, ούτε άμεσα αλλά ούτε και έμμεσα, το νομοσχέδιο με το νομοθετικό πλαίσιο προστασίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Συνεπώς, δεν απαιτείται, για την υπαγωγή κάποιων εγκληματικών πράξεων στο πεδίο ισχύος του νομοσχεδίου, και ο σκοπός της προσβολής του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αρκεί αυτή καθ' αυτήν η συμμετοχή σε ομάδα, με επιβαρυντική περίπτωση την τέλεση των περιγραφόμενων στα πρώτα άρθρα του νομοσχεδίου πράξεων» ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Δ/ση Επιστημονικών μελετών τμ. Νομοτεχνικής επεξεργασίας σχεδίων και προτάσεων νόμων, Έκθεση επί του σχεδίου νόμου για την προστασία της κοινωνίας και του οργανωμένου εγκλήματος, σελ.3

¹⁶ Συγκεκριμένα ο εισηγητής της τότε αξιωματικής αντιπολίτευσης κ. Ιωαννίδης δήλωσε: «... Αποσύρετε όσο είναι καιρός το νομοσχέδιο. Μην επιμένετε στην επιψήφισή του, γιατί θα έχετε διαπράξει μέγα λάθος και θα ανοίξετε επικίνδυνο δρόμο σε βάρος των ελευθεριών και των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών», ενώ ο ειδικός αγορητής του Συνασπισμού της Αριστεράς και της προόδου δήλωσε μεταξύ άλλων «... Το αντιτρομοκρατικό νομοσχέδιο παραβιάζει τα συνταγματικά δικαιώματα του πολίτη, έρχεται σε αντίθεση με τις διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και αποτελεί κίνδυνο για τους δημοκρατικούς θεσμούς. Με αόριστες και ασαφείς έννοιες ανοίγει τον δρόμο για αυθαίρετες ερμηνείες και περιορίζει απαράδεκτα και κατά παράβαση του Συντάγματος, τα δικαιώματα του πολίτη. Διευρύνει απαράδεκτα και επικίνδυνα, για τα δικαιώματα του πολίτη, τα όρια του αυτοφύρου και τροφοδοτεί δυνατότητες αυθαίρετης συμπεριφοράς των προανακριτικών αστυνομικών οργάνων. Καταργεί, σε ευθεία αντίθεση με τη Σύμβαση της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, βασικά και θεμελιώδη δικαιώματα του κατηγορουμένου και δημιουργεί σημαντικά περσθώρια για την δίωξη της πολιτικής και κοινωνικής δράσης. Εντέλει, διευκολύνει την τρομοκρατία, διότι η ένταση μιας κρατικής καταστολής δημιουργεί κοινωνικές εντάσεις που θέλουν να αξιοποιούν οι τρομοκράτες. Συντηρεί μηχανισμούς και στεγανά μέσα στα σώματα ασφαλείας. Η κυβέρνηση οφείλει να αποσύρει το νομοσχέδιο, διαφορετικά έχει ακέραιη την ευθύνη για ένα νομοθέτημα επικίνδυνο για τα ατομικά και

Με τη έναρξη της νέας χιλιετίας η ελληνική πολιτεία βρέθηκε χωρίς να έχει συγκεκριμένη αντιτρομοκρατική νομοθεσία, έτσι, θέσπισε το νέο αντιτρομοκρατικό νόμο (2928/2001)^{17,18} ισχύων έως σήμερα, όπου πλέον τα άρθρα 1 και 2 αυτού ενσωματώνονται ταυτόχρονα στο Ποινικό της Δίκαιο και συγκεκριμένα στα άρθρα 187 και 187 Α του Π.Κ. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι ο νόμος αυτός θεσπίστηκε σε μία εποχή που εκκρεμούσε ακόμη η σύλληψη της επικινδυνότερης τρομοκρατικής οργάνωσης για τα ελληνικά δεδομένα και ακολουθούσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες «Αθήνα 2004», «διάσημου», εκτός των άλλων, και για τα μέτρα ασφάλειάς τους. Είναι, επίσης, σημαντικό να σημειωθεί ότι το νέο νομοσχέδιο κατατέθηκε στη Βουλή προς ψήφιση προτού συμβούν τα αιματηρά, τρομοκρατικά χτυπήματα στην ΗΠΑ και εκδοθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο η Απόφαση Πλαίσιο για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Και στο νόμο αυτό είναι χαρακτηριστικό ότι αποφεύγεται ο όρος¹⁹ τρομοκρατία, ή τρομοκρατικές πράξεις και μόνο στο άρθρο 1 «τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από

κοινωνικά δικαιώματα. Η κυβέρνηση κινείται σε έναν αυταρχικό μονόδρομο εξαιρετικά επικίνδυνο». ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Περίοδος Ζ' - Σύνοδος Α' Διαρκής Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, Πρακτικό της διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης «για την προστασία της Κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα», σελ. 2-3

¹⁷ ΦΕΚ. Α' 141/27-06-2001

¹⁸ Είναι χαρακτηριστικό ότι για το συγκεκριμένο νόμο οι μόνες παρατάξεις του κοινοβουλίου που διαφώνησαν ουσιαστικά, ήταν της Αριστεράς. Εντούτοις, μέρος της πολιτικής επιστήμης άσκησαν κριτική επί του ανωτέρω νομοσχεδίου. Για το θέμα αυτό βλ. ενδεικτικά: άρθρο της ΣΥΜΒΩΝΙΔΟΥ - ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε. Ο Ν 2928/2001 «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», Ποινική Δικαιοσύνη, 2001, σελ. 694, της ίδιας Ορισμός της Τρομοκρατίας, Ποινική Δικαιοσύνη 2002, σελ. 59 και ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗ Ιω.(2002). Ασφάλεια και Ελευθερία, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας και ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ιω. (2005) Παγκόσμια εξουσία και νομικός πολιτισμός, Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας,

¹⁹ Ο εισηγητής της πλειοψηφίας Ευτύχιος Διαμιανός τόνισε στη συζήτηση για τη ψήφιση του νομοσχεδίου: «...δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι πρόκειται για μια ιδιαίτερα δύσκολη νομοθετική ρύθμιση. Η μεγάλη της δυσκολία έγκειται στο ότι εκ των πραγμάτων γίνεται προσπάθεια εξισορροπήσεως αφενός του σεβασμού των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών και αφ' ετέρου της ασφάλειας, της οποίας πρέπει να απολαμβάνουν οι πολίτες σε μία δημοκρατική κοινωνία». Στο θέμα της αποσιώπησης του όρου τρομοκρατία ο εισηγητής της μειοψηφίας κ. Χρήστος Μαργκογιαννάκης υποστηρίζει: «η Νέα Δημοκρατία συνεπής με τη μέχρι τώρα πολιτική της στο πρόβλημα που μας απασχολεί δηλώνει ότι θα είναι υπέρ της αρχής του νομοσχεδίου, με την επιφύλαξη ότι θα γίνουν οι αναγκαίες παρεμβάσεις και διορθώσεις, ώστε να μη δίνεται η εντύπωση ότι καταδιώκουμε με κάθε τρόπο το οργανωμένο έγκλημα, αλλά ότι, όσον αφορά στην ειδικότερη έκφασή του, που είναι η τρομοκρατία, ιστάμεθα απέναντί της φοβισμένοι, ντροπαλοί ή ακόμα και προστατευτικοί. Αυτό το ξεκαθαρίζουμε, διότι θεωρούμε ότι μετά απ' πολύμηνη κυοφορία, το νομοσχέδιο βλέπει μόνο προς την κατεύθυνση του οικονομικού εγκλήματος και όχι προς την τρομοκρατία... η λέξη όμως τρομοκρατία δεν αναφέρεται ούτε στο σχέδιο νόμου ούτε στην εισηγητική έκθεση. Μόνο στη σελίδα 2 της εισηγητικής έκθεσης υπάρχει μια παράγραφος, η οποία έχει κάποια υπόνοια σύνδεσης του νομοσχεδίου με την τρομοκρατία ... γιατί δεν αναφέρεται ευθέως ότι υπάρχει το πρόβλημα της τρομοκρατίας στον τόπο μας και υποχρεωθήκαμε εκ των πραγμάτων να φέρουμε νομοσχέδιο για να πλήξουμε την τρομοκρατία; ...» ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Περίοδος Ι- Σύνοδος Α' Διαρκής Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, Πρακτικό της διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων, σελ. 1-3

αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» κάνει λόγο για αξιόποινες πράξεις.

Τέλος, ύστερα από επιταγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την έκδοση των αποφάσεων – πλαισίων, για το ένταλμα σύλληψης και για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ο προηγούμενος νόμος τροποποιήθηκε με τον Ν 3251/2004 (ΦΕΚ Α'127/9-7-2004), σχεδόν ενά μήνα πριν την έναρξή των Ολυμπιακών Αγώνων.

Με το άρθρο 40 του παραπάνω νόμου στο άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα προστίθεται το άρθρο 187 Α και το άρθρο 187 Β (όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 2 του Ν 2928/2001) λαμβάνει τον αριθμό 187 Β. Στην παρ. 1 του νέου άρθρου 187 Α που φέρει τον τίτλο «Τρομοκρατικές πράξεις» ορίζονται ως εξής: «Όποιος με εξαίρεση των περιπτώσεων που ορίζονται στην παράγραφο 8, τελεί ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω εγκλήματα: α) ανθρωποκτονία με πρόθεση, β) βαριά σωματική βλάβη, γ) θανατηφόρα βλάβη, δ) αρπαγή, ε) αρπαγή ανηλίκων, στ) διακεκριμένη φθορά ξένης ιδιοκτησίας, ζ) εμπρησμό, η) εμπρησμό σε δάση, θ) πλημμύρα, ι) έκρηξη, ια) παραβάσεις σχετικές με τις εκρηκτικές ύλες, ιβ) κοινώς επικίνδυνη βλάβη, ιγ) άρση ασφαλιστικών εγκαταστάσεων, ιδ) πρόκληση ναυαγίου, ιε) δηλητηρίαση πηγών και τροφίμων, ιστ) νοθεία τροφίμων, ιζ) διατάραξη της ασφάλειας των συγκοινωνιών, ιη) διατάραξη της ασφάλειας σιδηροδρόμων, πλοίων και αεροσκαφών, ιθ) τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1 του άρθρου 8 του ν.δ. 181/1974 “Περί προστασίας εξ ιοντιζουσών ακτινοβολιών”, κ) τα προβλεπόμενα στα άρθρα 161, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 170, 173, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184 και 186 του Κώδικα αεροπορικού Δικαίου που κυρώθηκε με το Ν. 1815/1988 (ΦΕΚ 250 Α'), κα) τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 15 και στις παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 17 ν. 2168/1993 “Ρύθμιση θεμάτων που αφορούν όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικούς μηχανισμούς και άλλες διατάξεις” (ΦΕΚ 147 Α'), κβ) τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 4 του Ν 2991/2002 “Εφαρμογή Σύμβασης απαγόρευσης χρήσης κ.λ.π. χημικών όπλων” (ΦΕΚ 35 Α'), με τρόπο ή σε έκταση ή υπό συνθήκες που είναι δυνατό να βλάψουν σοβαρά μια χώρα ή έναν διεθνή οργανισμό και με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει παρانونώς δημόσια αρχή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτήν ή να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού τιμωρείται...»

Όπως και στους προηγούμενους νόμους έτσι και εδώ δεν υπάρχει σαφής ορισμός της έννοιας τρομοκρατίας, αλλά μόνο της τρομοκρατικής πράξης. Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση της Επιστημονικής υπηρεσίας της Βουλής επί του νομοσχεδίου «η τρομοκρατία είναι και αυτή έννοια τύπου (typusbegriff) όπως είχε ήδη επισημανθεί για το οργανωμένο έγκλημα... Κατά συνέπεια κάθε προσπάθεια διατύπωσης ενός πλήρους ορισμού (explizitdefinition), είναι εκ προοιμίου επιστημολογικά ατυχής, αφού δεν μπορεί να περιέχει με σαφήνεια όλα τα στοιχεία της έννοιας. Στην απόφαση πλαίσιο, επομένως και συνακόλουθα στο σχέδιο, ο ορισμός της έννοιας τρομοκρατίας έχει τις εγγενείς αδυναμίες του ορισμού μιας έννοιας τύπου, οι οποίες όμως ήταν αναπόφευκτες αφού το σχέδιο δεσμεύεται από τον ορισμό της απόφασης – πλαίσιο»^{20,21}.

Εν κατακλείδι, παραθέτουμε μία ενδιαφέρουσα θέση από την Συμεωνίδου – Καστανίδου Ε πάνω στο ίδιο θέμα, η οποία αναφέρει: «Έχει υποστηριχθεί ότι το κυρίαρχο πρόβλημα που τίθεται για την ελληνική έννομη τάξη σε σχέση με τον ορισμό της τρομοκρατίας και τα μέσα που έχουν υιοθετηθεί από το Συμβούλιο για την αντιμετώπισή της, είναι αν μπορεί μία Απόφαση που θεμελιώνει ή διευρύνει το αξιόποινο, να δεσμεύει κατ' αποτέλεσμα την ελληνική πολιτεία. ... Σε σχέση με τον ορισμό της τρομοκρατίας, ιδιαίτερη σημασία έχει ειδικότερα η υποχρέωση του νομοθέτη να ορίζει επακριβώς τα στοιχεία της αξιόποινης συμπεριφοράς ώστε να προκύπτει από τον ίδιο τον κυρωτικό κανόνα το προσβαλλόμενο αγαθό και το περιεχόμενο της πράξης, καθώς και η υποχρέωση σύνδεσης της ποινής με στοιχεία της πράξης και όχι με τη σκέψη του υπαιτίου. ... Σε κάθε περίπτωση πάντως μία αυτούσια μεταφορά του ορισμού της τρομοκρατίας στο ελληνικό ποινικό δίκαιο δε φαίνεται δεσμευτική, βάσει της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. ...

²⁰ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Επιστημονική Υπηρεσία Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις», σελ.7 Επίσης για το ίδιο θέμα βλ. και Ε.Ε.Π.Α. (2000) *Το Οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ποινικού Δικαίου, Αθήνα, σελ. 104 και ΜΑΝΩΛΗΛΑΚΗΣ Ιω. (2005), *Παγκόσμια εξουσία και νομικός πολιτισμός*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκουλας, σελ.131

²¹ Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου «... Ουσιαστικά η μόνη σημαντική καινοτομία αφορά την εισαγωγή στο Έκτο Κεφάλαιο του Ειδικού Μέρους του Ποινικού Κώδικα του άρθρου 187 Α (μετά την αναρρίθμηση του ισχύοντος άρθρου 187 Α σε 187 Β), ώστε εφεξής να αντιμετωπίζονται πλέον ρητά οι τρομοκρατικές πράξεις, και δη τόσο όταν αυτές τελούνται από μεμονωμένα άτομα, όσο και όταν διαπράττονται από τρομοκρατικές οργανώσεις. ... Το θεμελιώδες χαρακτηριστικό των ρυθμίσεων του προτεινόμενου στο παρόν σχέδιο νόμου άρθρου 187 Α ΠΚ έγκειται στο γεγονός ότι με αυτές δεν αναιρείται ούτε περιορίζεται οποιαδήποτε μορφής πολιτική εκδήλωση ή άλλη μαχητική συνδικαλιστική δράση. Για το λόγο αυτό, στην παράγραφο 8 του άρθρου 187 Α ορίζεται ειδικότερα ότι δεν συνιστά τρομοκρατική πράξη κατά την έννοια της διατάξεως αυτής η τέλεση ενός ή περισσότερων από τα προβλεπόμενα σε αυτήν εγκλήματα αν εκδηλώνεται ως προσπάθεια εγκαθίδρυσης του δημοκρατικού πολιτεύματος ή διαφύλαξης ή αποκατάστασης αυτού, ή αποσκοπεί στην άσκηση θεμελιώδους ατομικής, πολιτικής ή συνδικαλιστικής ελευθερίας ή άλλου δικαιώματος προβλεπόμενου στο Σύνταγμα ή στην ΕΣΔΑ...» ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ Εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου «Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις», σελ. 6

Με βάση τα στοιχεία αυτά μπορεί να γίνει δεκτό ότι ο Έλληνας νομοθέτης, διατηρώντας τον κατάλογο των εγκλημάτων και τους σκοπούς τέλεσης, όπως προσδιορίζονται στην Απόφαση, έχει τη δυνατότητα να διατυπώσει τα αντικειμενικά στοιχεία που εξειδικεύουν την τρομοκρατική δράση, με τέτοιο τρόπο, ώστε να προκύπτει με σαφήνεια τόσο το αντικείμενο της προσβολής και το ειδικότερο περιεχόμενο της πράξης, όσο και το αυξημένο άδικο της πράξης αυτής.²²

1.2. Κατά το Διεθνές Δίκαιο

Όσο αφορά το διεθνές δίκαιο, το θέμα του ορισμού της τρομοκρατίας αντιμετωπίζει το ίδιο, ουσιαστικά, πρόβλημα. Σκοπός του συγγραφέα είναι να εξετάσει το θέμα αυτό, ενδεικτικά, όπως τέθηκε από τους διεθνείς οργανισμούς, χωρίς να γίνεται αναφορά στη δαιδαλώδη και συνεχώς μεταβαλλόμενη αντιτρομοκρατική νομοθεσία των κρατών. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργείται μία τάση παγκοσμιοποίησης του Ποινικού Δικαίου²³ μέσω διαφόρων οργανισμών, η ροή της οποίας αυξάνεται συνεχώς, με κομβικό σημείο τις αρχές του 21^{ου} αιώνα.

Καταρχήν, το θέμα της τρομοκρατίας έχει αντιμετωπιστεί ποικιλοτρόπως²⁴ προσπαθώντας να γεφυρώσει πολλές διαφορετικές απόψεις. Στη σύμβαση της Γενεύης, το 1937, για την πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας αναφέρεται στο άρθρο 1 παράγραφος 2 ένας γενικός ορισμός της τρομοκρατίας²⁵ και συγκεκριμένα: «Στην παρούσα σύμβαση, με την έκφραση πράξεις τρομοκρατίας νοούνται οι εγκληματικές πράξεις οι στρεφόμενες εναντίον ενός κράτους και των οποίων οι σκοπός ή η φύση είναι να προκαλέσουν τον τρόμο σε ορισμένες προσωπικότητες, ομάδες προσώπων ή στο κοινό».

Στη συνέχεια, το άρθρο 2 προσδιορίζει ειδικότερα την έννοια του εγκλήματος της τρομοκρατίας. Παραθέτουμε αυτούσια τη διάταξη: «Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος οφείλει να προβλέψει στην ποινική του

²² ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ ΕΛ. (2005). *Οργανωμένο Έγκλημα και Τρομοκρατία*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ.95-99

²³ σχετικά με το θέμα βλ. DELMAS – MARTY M. (2000) *Τρεις προκλήσεις για ένα παγκόσμιο δίκαιο*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ιω. (2005) *Παγκόσμια εξουσία και νομικός πολιτισμός*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ Θ. (1995) *Διεθνείς σχέσεις_ Εξουσία και Δικαιοσύνη*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 543-576 και ΓΚΛΑΒΙΝΗΣ Π. (2002) *Η νομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης _ από το διεθνές στο διεθνικό και ήδη στο παγκόσμιο*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας

²⁴ βλ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χ. (2006). *Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία*, Αθήνα :Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.177-420 και 589-620 επίσης βλ. ΜΠΟΣΗ Μ (1996). *Ελλάδα και Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν. Σάκκουλας, σελ.205-207

²⁵ ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Π. (1987). *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας,, σελ.156

νομοθεσία, εάν δεν προβλέπεται ήδη, τις πιο κάτω πράξεις, τις τελούμενες στο έδαφος του, εφόσον στρέφονται εναντίον άλλου Συμβαλλόμενου Κράτους και εφ' όσον συνιστούν πράξεις τρομοκρατίας κατά την έννοια του άρθρου 1:

1. Οι εκ προθέσεως τελούμενες πράξεις, οι στρεφόμενες κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της υγείας ή της ελευθερίας:

α) των αρχηγών κρατών, των προσώπων που έχουν τα προνόμια αρχηγού κράτους, των κληρονομικών ή καθορισμένων διαδόχων τους, β) των συζύγων των πιο πάνω προσώπων, γ) των προσώπων που είναι φορείς δημοσίων λειτουργιών ή καθηκόντων, όταν οι πιο πάνω πράξεις διεπράχθησαν λόγω των λειτουργιών ή καθηκόντων που ασκούν τα πρόσωπα αυτά,

2. Η εκ προθέσεως τελούμενη πράξη που συνίσταται στην καταστροφή ή βλάβη πραγμάτων ανηκόντων στο δημόσιο ή προορισμένων για δημόσια χρήση, τα οποία ανήκουν σε ένα άλλο Συμβαλλόμενο Κράτος ή που εξαρτώνται από αυτό

3. Η εκ προθέσεως τελούμενη πράξη, που, από τη φύση της, μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές με τη δημιουργία ενός κοινού κινδύνου».

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι στην τέταρτη σύμβαση της Γενεύης της 23^{ης} Αυγούστου του 1949 για την προστασία του αμάχου πληθυσμού σε καιρό πολέμου, «ο όρος τρομοκρατία δεν προσδιορίζεται εννοιολογικά, πράγμα που συμβαίνει σε όλες τις νομικές διατάξεις, όπου ρητά αναφέρεται. Στην περίπτωση της διατάξεως του άρθρου 33 της 4^{ης} Συμβάσεως της Γενεύης, θα πρέπει να του δοθεί η έννοια της εγκληματικής ενέργειας, που εκτός από τον φόβο τον δημιουργούμενο φυσιολογικά από κάθε βαριάς μορφής βίαιη εγκληματική πράξη, αποβλέπει σκόπιμα στην πρόκληση ιδιαίτερα μεγάλου και έντονου τρόμου σε άτομα ή ομάδες ατόμων²⁶».

Η ίδια έλλειψη παρατηρείται και αργότερα στον Κώδικα των διεθνών εγκλημάτων της Επιτροπής του Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ, «και τούτο παρά το γεγονός ότι η τρομοκρατία ρητά εντάσσεται στην κατηγορία των εγκλημάτων κατά της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας, αποτελεί δηλαδή την νομοτυπική υπόσταση αξιόποινων πράξεων, και μάλιστα, από τις πιο σοβαρές του διεθνούς ποινικού δικαίου, όπως είναι τα εγκλήματα κατά της ειρήνης και της ασφάλειας, της ανθρωπότητας.²⁷».

²⁶ ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Π. (1987). *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας,, σελ.158

²⁷ ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Π. (1987). *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας,, σελ.159

Το 1972 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ όρισε μία Ad Hoc επιτροπή με καθήκον την παροχή ενός ορισμού για την τρομοκρατία. Η επιτροπή συζήτησε εντατικά το θέμα, διαφωνώντας επί της ουσίας, εάν ένα φαινόμενο όπως η τρομοκρατία μπορεί να οριστεί. Τελικά κατέθεσε την αναφορά της αποφεύγοντας την όποια προσπάθεια να ορίσει το φαινόμενο.

Το 1985 ο ΟΗΕ προχώρησε ακόμη περισσότερο, υιοθετώντας μια νέα απόφαση η οποία: : «... καταδικάζει απερίφραστα ως εγκληματικές όλες τις πράξεις, μεθόδους και πρακτικές της τρομοκρατίας από οπουδήποτε και από οποιονδήποτε και αν προέρχονται²⁸». Στην απόφαση αυτή παρατηρούμε την προσπάθεια του Οργανισμού να ταυτίσει την τρομοκρατία με το έγκλημα, χωρίς όμως τελικά να αποτελέσει και τον τελικό ορισμό αυτής.

Η ίδια εξίσωση παρατηρείται και στην ομιλία του Μπιλ Κλίντον προς την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1995 , πράγμα το οποίο δείχνει «πως η αμερικανική προσέγγιση εμμένει να αναφέρεται στην τρομοκρατία ως ποινικό αδίκημα, εξισώνοντας την με το έγκλημα»²⁹.

Από το 1995 και έπειτα ο ΟΗΕ εξέδωσε μία σειρά ψηφισμάτων, διακηρύξεων και εγγράφων εργασίας³⁰ των αρμόδιων ομάδων του, όπως επίσης και σειρά συμβάσεων³¹ που αφορούσαν την τρομοκρατία αλλά και σε αυτά δεν υπήρξε σαφής ορισμός της έννοιας.

Το ίδιο φαινόμενο της αποφυγής σαφούς ορισμού περί τρομοκρατίας παρατηρείται επίσης και στην Διεθνή Σύμβαση του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών του 1971 «για την πρόληψη ή την καταστολή πράξεων τρομοκρατίας». «Απλώς αποδίδεται ο χαρακτηρισμός ως τρομοκρατικών, σε ορισμένα σοβαρά εγκλήματα του κοινού δικαίου, που τελούνται με κίνητρα ή σκοπούς πολιτικούς, εναντίον ξένων διπλωματών

²⁸ ΜΠΟΣΗ Μ., (2000). *Περί Ορισμού της Τρομοκρατίας*, Αθήνα: Τραυλός, σελ. 94-95

²⁹ ΜΠΟΣΗ Μ., (2000). *Περί Ορισμού της Τρομοκρατίας*, Αθήνα: Τραυλός, σελ. 97

³⁰ βλ. ενδεικτικά U.S Department of Justice, Sourcebook of criminal Justice Statistics Washington D.C 1995, "Measures to eliminate international terrorism" A/ RES/51/210, 16 January 1997, Resolution Adopted by the General Assembly on the report of the Sixth Committee A /51/631, "United Nations Declaration on Crime and Public Security", A/RES/51/60, 28 January 1997, Resolution Adopted by the General Assembly on the report of the Third Committee A/51/610, "International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings", A/RES/52/164, 9 January 1998, Resolution Adopted by the General Assembly, on the report of the Sixth Committee A/52/653, "Human Rights and Terrorism", A/RES/52/133, 27 February 1998, Resolution Adopted by the General Assembly, on the report of the Third Committee, A/ 52/644/Add.2, Απόφαση 1269 (1999) της 19^{ης} Οκτωβρίου 1999, 1368 (2001) της 12^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, 1373 (2001) της 28 Αυγούστου 2001, 1377(2001) της 12 Νοεμβρίου 2001

³¹ βλ. Πίνακα 2

και άλλων προσωπικοτήτων. Δηλαδή η έννοια της τρομοκρατικής πράξης εξομοιώνεται άνευ άλλου τινός με εκείνη του “πολιτικού εγκλήματος”.³²»

Επιπροσθέτως, ένας άλλος διεθνής οργανισμός, το Συμβούλιο της Ευρώπης³³, προσπάθησε να αντιμετωπίσει, αρχικά, την τρομοκρατία με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Εκδόσεως³⁴ της 13 Δεκεμβρίου του 1957. Εντούτοις, περιορίζεται μόνο στη διεύρυνση και συμπλήρωση του δικαίου της εκδόσεως για τις διάφορες μορφές τρομοκρατίας.

Μία δραστικότερη προσπάθεια γίνεται με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση³⁵ για την καταστολή της τρομοκρατίας του 1977³⁶. Εκεί αναφέρονται χαρακτηριστικά, μεταξύ των τρομοκρατικών πράξεων, η χρήση βομβών, χειροβομβίδων, πυραύλων κ.λ.π., «παρόλα αυτά δεν έδωσε ορισμό στο φαινόμενο, καθώς προσπάθησε να αποφύγει μια πιθανή πολιτική εμπλοκή... απλώς κατέγραψε τα πιθανά εγκλήματα, διατηρώντας μια αποστασιοποιημένα απολίτικη στάση η οποία, εμμέσως παρέδιδε την τρομοκρατία στην αρμοδιότητα του εγκλήματος»³⁷.

Η ίδια απουσία παρατηρείται και στον Οργανισμό για την ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) εξομοιώνοντας την τρομοκρατία με το οργανωμένο έγκλημα και τη διακίνηση των ναρκωτικών χωρίς να γίνεται καμία προσπάθεια εννοιολογικής προσέγγισης του φαινομένου.

Αντίθετα, το ΝΑΤΟ, σαφέστατα έχει προσδιορίσει ότι υπάρχει έλλειψη ενός διεθνώς αποδεκτού ορισμού και προσπαθεί να ορίσει ο ίδιος το φαινόμενο: «Τρομοκρατία είναι η χρήση βίας ως αποτέλεσμα υπολογισμού, συνήθως κρίνεται ως έγκλημα σε επίπεδο εθνικών νομοθεσιών και απευθύνεται κατά ατόμων η περιουσίας, αποτελεί δε απειλή των συμβόλων μιας κοινωνίας με σκοπό πολιτικά και ιδεολογικά οφέλη που ορίζονται με υποκειμενικά κριτήρια. Τρομοκρατία είναι η παράνομη χρήση ή απειλή χρήσης βίας ή η χρήση βίας κατά ατόμων ή περιουσίας, με σκοπό τη διάβρωση της κοινωνίας ή τον κλονισμό μιας

³² ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Π. (1987). *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 167

³³ βλ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χ. (2006). *Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.421-588

³⁴ Επικυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν. 4165/1961, ΦΕΚ Α 75/6-5-1961

³⁵ Περισσότερες πληροφορίες για την αντίδραση της Ελλάδος σ' αυτή τη Σύμβαση βλ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ Αν. (1988) *Παρακλίσεις πολιτικής συμπεριφοράς και Σύνταγμα*, Αθήνα: Εξάντας, σελ.143-162

³⁶ Η ίδια απουσία ορισμού της έννοιας παρατηρείται και στις υπόλοιπες «πράξεις» του Συμβουλίου της Ευρώπης. Για τις πράξεις του Συμβουλίου της Ευρώπης βλ. Πίνακα Ι του Παραρτήματος Β

³⁷ ΜΠΙΟΣΗ Μ., (2000). *Περί Ορισμού της Τρομοκρατίας*, Αθήνα: Τραυλός, σελ. 89-90, επίσης βλ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ Αν. (1987) *Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα*, Αθήνα: Introbooks, σελ. 49-65,

κυβέρνησης για την αποκόμιση πολιτικού, θρησκευτικού ή ιδεολογικού οφέλους».³⁸

1.3. Κατά το Ευρωπαϊκό Δίκαιο

Ο αγώνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενάντια στην τρομοκρατία είχε ήδη ξεκινήσει από το 1975 όταν, παράλληλα με το διακυβερνητικό επίπεδο, συγκροτήθηκε η ομάδα TREVI, η οποία ανάμεσα στους άλλους έδωσε και τον εξής γενικό ορισμό³⁹ «Τρομοκρατία ορίζεται η χρήση ή η απειλή χρήσης βίας από συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων για την επίτευξη πολιτικών στόχων»⁴⁰.

Για ένα ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό διάστημα δεν μπορούσε να υπάρξει συμφωνία στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁴¹ για ένα κοινό ορισμό της τρομοκρατίας, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μια σειρά νομικών προβλημάτων και διαφορετικών νομοθετικών προσεγγίσεων του αντικειμένου. Εντούτοις, κατά την πορεία του χρόνου συντελέστηκαν αρκετές προσπάθειες για την εύρεση ενός κοινού ορισμού χωρίς όμως και πάλι να ευωδόσουν. Η εξέλιξη στο θέμα ήταν ότι δόθηκαν τελικά μόνο κάποιοι ορισμοί για τις τρομοκρατικές πράξεις (εγκλήματα) και τις τρομοκρατικές ομάδες.

Το έναυσμα για την εντατικοποίηση των ενεργειών στα θέματα της τρομοκρατίας δόθηκε με τα τρομοκρατικά χτυπήματα του Σεπτεμβρίου του 2001. Υπό τις νέες προοπτικές το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συγκάλεσε έκτακτη σύνοδο στις 21 Σεπτεμβρίου εξετάζοντας διεξοδικά τα προληπτικά μέτρα καταστολής της στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της εναποθέτοντάς την ως βασική προτεραιότητα της. Εντούτοις, και στα συμπεράσματα του Συμβουλίου δεν υπήρξε ούτε νύξη για τον ορισμό της τρομοκρατίας.

Έτσι, το Δεκέμβριο του 2001 παρά το γεγονός ότι στη Κοινή Θέση 2001/930/ΚΕΠΠΑ⁴² «για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» και στον

³⁸ ΜΠΟΣΗ Μ., (2000). *Περί Ορισμού της Τρομοκρατίας*, Αθήνα: Τραυλός, σελ. 90

³⁹ Βλ. ΜΠΟΣΗ Μ. (2000). *Περί Ορισμού της τρομοκρατίας*, Αθήνα: Τραυλός, σελ. 87

⁴⁰ *Handelingen (Dutch Parliamentary Proceedings)* II, 1986/87, Bijlagen 19700, Hoofdstuk VI nr. 30, σελ.5

⁴¹ Μία πρώτη προσπάθεια ορισμού της τρομοκρατίας έγινε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Resolution on combating terrorism in the European Union, OJEC, C 55, 24 -02-1997, p. 27 «Terrorism should be regarded as crime intended to alter political, economic and social structures in states where the rule of law prevails by means of the threat or use of force and in thus distinct from resistance campaigns in third countries, the latter being directed against state structures which are themselves of a terrorist character». Βλ. ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ευ. (2003) *Η ευρωπαϊκή αστυνομική υπηρεσία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.148

⁴² L 344 της 27ης Δεκεμβρίου 2001 (2001/930/ΚΕΠΠΑ) σελ. 90

Κανονισμό⁴³ 2580/2001 του Συμβουλίου «για τη λήψη ειδικών περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» δεν προσδιορίζονται⁴⁴ οι τρομοκρατικές πράξεις και ομάδες, στο άρθρο 1 παρ.3 της Κοινής θέσης⁴⁵ του Συμβουλίου 2001/931/ΚΕΠΠΑ της ίδιας ημερομηνίας «για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας», ως τρομοκρατική πράξη νοείται «μία από τις ακόλουθες εκ προθέσεως πράξεις η οποία εκ φύσεως της ή των συνθηκών της, είναι δυνατόν να προσβάλει σοβαρά χώρα ή διεθνή οργανισμό, όπως ορίζεται ως αξιόποινη πράξη από το εθνικό δίκαιο, όταν ο δράστης την διαπράττει με σκοπό: i) να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή ii) να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα μια κυβέρνηση ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν ή να παραλείψουν οποιαδήποτε πράξη ή iii) να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού: α) προσβολή κατά της ζωής προσώπου, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει το θάνατο, β) προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου, γ) απαγωγή ή αρπαγή προσώπων, δ) πρόκληση μαζικών καταστροφών σε κυβερνητικές ή δημόσιες εγκαταστάσεις, συγκοινωνιακά συστήματα, εγκαταστάσεις υποδομής, σταθερές εξέδρες που ευρίσκονται επί της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας, δημόσιους χώρους, ή ιδιωτικές ιδιοκτησίες, που θα μπορούσαν να εκθέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές ή να προξενήσουν σημαντικές οικονομικές απώλειες, ε) κατάληψη αεροσκαφών ή πλοίων ή άλλων μέσων μαζικής μεταφοράς ή μεταφοράς εμπορευμάτων στ) κατασκευή, κατοχή, κτήση, μεταφορά, προμήθεια ή χρήση πυροβόλων όπλων, εκρηκτικών υλών, πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων καθώς και, όσον αφορά τα βιολογικά και χημικά όπλα, έρευνα και ανάπτυξη ζ) απελευθέρωση επικίνδυνων ουσιών ή πρόκληση πυρκαγιών, πλημμύρων ή εκρήξεων, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρωπίνων ζώων σε κίνδυνο, η) διαταραχή ή διακοπή του εφοδιασμού ύδατος, ηλεκτρικής ενέργειας ή κάθε άλλου βασικού φυσικού πόρου, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρωπίνων ζώων σε κίνδυνο, θ) απειλή τέλεσης μιας εκ των πράξεων που απαριθμούνται στα σημεία α) έως η), ι) αρχηγία τρομοκρατικής ομάδας, ια) η συμμετοχή στις δραστηριότητες

⁴³ L 344 της 27^{ης} Δεκεμβρίου 2001 (2580/2001/ΕΚ), σελ. 70

⁴⁴ Το ίδιο συμβαίνει και στον Κανονισμό 881/2002/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Μαΐου 2002 «για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων που συνδέονται με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, το δίκτυο της Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 467/2001 του Συμβουλίου για την απαγόρευση της εξαγωγής ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών στο Αφγανιστάν, την ενίσχυση της απαγόρευσης πτήσεων και την παράταση της δέσμευσης κεφαλαίων και άλλων οικονομικών πόρων όσον αφορά τους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν», L 139 της 29-05-2002 σελ. 9 όπως και των σχετικών Κοινών Θέσεων αυτού 2002/402/ΚΕΠΠΑ και 2001/56/ΚΕΠΠΑ

⁴⁵ L 344 της 27^{ης} Δεκεμβρίου 2001 (2001/931/ ΚΕΠΠΑ) σελ. 93

τρομοκρατικής ομάδας, μεταξύ άλλων με την παροχή σε αυτήν πληροφοριών ή υλικών μέσων ή με τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων της, έχοντας επίγνωση του γεγονότος ότι η συμμετοχή αυτή θα συμβάλλει στις εγκληματικές δραστηριότητες της ομάδας».

Ενώ στη συνέχεια αναφέρεται ο ορισμός της τρομοκρατικής ομάδας ως εξής: «η δομημένη και ήδη επί ορισμένο χρονικό διάστημα υφιστάμενη ένωση περισσοτέρων των δύο προσώπων που ενεργούν από κοινού προκειμένου να τελέσουν τρομοκρατικές πράξεις. Ο όρος “δομημένη ένωση” σημαίνει μια ένωση που δεν συγκροτήθηκε τυχαία με σκοπό να διαπράξει αμέσως μια τρομοκρατική πράξη και η οποία δεν έχει απαραίτητα τυπικά καθορισμένους ρόλους των μελών της, συνέχεια στη σύνθεσή της ή πολυσύνθετη δομή».

Σαφής ορισμός της έννοιας δεν υπάρχει ούτε με την απόφαση – πλαίσιο⁴⁶ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, παρά μόνο των τρομοκρατικών εγκλημάτων και της τρομοκρατικής ομάδας που σύμφωνα με το άρθρο 2 «ως τρομοκρατική ομάδα νοείται η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση περισσότερων των δύο προσώπων που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν τρομοκρατικά εγκλήματα. Ο όρος “διαρθρωμένη ένωση” σημαίνει μία ένωση που δεν συγκροτήθηκε τυχαία με σκοπό να διαπράξει αμέσως ένα ορισμένο έγκλημα και η οποία δεν έχει απαραίτητα τυπικά καθορισμένους ρόλους των μελών της, συνέχει στη σύνθεσή της ή πολυσύνθετη δομή».

Η προηγούμενη απόφαση – πλαίσιο στηρίχθηκε και στην αιτιολογική έκθεση⁴⁷ της πρότασης της Επιτροπής του 2001, κατά την οποία ορίζονται ως εξής: «η διεύθυνση, η δημιουργία, η υποστήριξη ή η συμμετοχή σε τρομοκρατική ομάδα πρέπει να θεωρούνται ως ανεξάρτητα αξιόποινα γεγονότα τα οποία πρέπει να αντιμετωπίζονται ως τρομοκρατικά αδικήματα. Προκειμένου να καθορισθεί η έννοια της τρομοκρατικής ομάδας, πρέπει να ληφθεί υπόψη η Κοινή Δράση της 21-12-1998 που καθιστά αξιόποινη τη συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην οποία αναφέρεται ρητά η τρομοκρατία. Το άρθρο 1 ορίζει την εγκληματική οργάνωση ως εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη ένωση περισσοτέρων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να διαπράξουν αξιόποινες πράξεις, οι οποίες επισύρουν τις ποινές που εξειδικεύονται στο συγκεκριμένο άρθρο. Κατά συνέπεια, και σύμφωνα με

⁴⁶ L 164/3 της 22-06-2002 (2002/475/ΔΕΥ)

⁴⁷ COM (2001) 521 τελικό, Βρυξέλλες, 19-09-2001, σελ. 8-9

τον εν λόγω ορισμό, μπορεί να ειπωθεί ότι η τρομοκρατική ομάδα είναι η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διαρθρωμένη οργάνωση περισσότερων των δύο προσώπων που δρουν από κοινού προκειμένου να διαπράξουν τρομοκρατικές πράξεις».

Επιπλέον, στο άρθρο 1 παρ.1 της απόφασης πλαισίου που τιτλοφορείται «Τρομοκρατικά Εγκλήματα και θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα» αναφέρεται: «Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα ώστε να θεωρούνται ως εγκλήματα τρομοκρατίας οι εκ προθέσεως πράξεις οι οποίες αναφέρονται στα στοιχεία α) έως θ) όπως ορίζονται ως εγκλήματα από το εθνικό δίκαιο, και οι οποίες είναι δυνατόν, εκ της φύσεως ή του συναφούς πλαισίου τους, να προσβάλλουν σοβαρά χώρα ή διεθνή οργανισμό, όταν ο δράστης της διαπράττει με σκοπό: - να εκφοβίσει σοβαρά ένα πληθυσμό ή - να εξαναγκάσει αδικαιολόγητα τις δημόσιες αρχές ή ένα διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεσή της, ή - να αποσταθεροποιήσει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού α) προσβολή κατά της ζωής προσώπου, η οποία είναι δυνατόν να επιφέρει το θάνατο, β) σοβαρή προσβολή κατά της σωματικής ακεραιότητας προσώπου, γ) απαγωγή ή αρπαγή ομήρων, δ) πρόκληση μαζικών καταστροφών σε κυβερνητικές ή δημόσιες εγκαταστάσεις, συγκοινωνιακά συστήματα, υποδομή, περιλαμβανομένων και των συστημάτων πληροφορικής, σταθερές εξέδρες που ευρίσκονται επί της υφαλοκρηπίδας, δημόσιους χώρους ή ιδιωτικές ιδιοκτησίες, που θα μπορούσαν να εκθέσουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές ή να προξενήσουν σημαντικές οικονομικές απώλειες, ε) κατάληψη αεροσκαφών ή πλοίων ή άλλων μέσων μαζικής μεταφοράς ή μεταφοράς εμπορευμάτων, στ) κατασκευή, κατοχή, κτήση, μεταφορά, προμήθεια ή χρήση πυροβόλων όπλων, εκρηκτικών υλών, πυρηνικών, βιολογικών και χημικών όπλων καθώς και, όσον αφορά τα βιολογικά και χημικά όπλα, έρευνα και ανάπτυξη, ζ) απελευθέρωση επικίνδυνων ουσιών ή πρόκληση πυρκαγιών, πλημμύρων ή εκρήξεων, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο, η) διαταραχή ή διακοπή του εφοδιασμού ύδατος, ηλεκτρικής ενέργειας ή κάθε άλλου βασικού φυσικού πόρου, με αποτέλεσμα την έκθεση ανθρώπινων ζώων σε κίνδυνο».

Και το άρθρο αυτό στηρίχτηκε και στην αιτιολογική έκθεση της πρότασης της Επιτροπής του 2001, όπου τα τρομοκρατικά αδικήματα μπορούν να ορισθούν «ως αδικήματα που διαπράττονται εκ προθέσεως από άτομο ή ομάδα κατά μίας ή περισσότερων χωρών, των θεσμών τους ή του

πληθυσμού τους, με σκοπό τον εκφοβισμό τους και τη σοβαρή προσβολή ή καταστροφή των πολιτικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών τους. Αυτό σημαίνει ότι τα εκ του νόμου δικαιώματα που θίγονται από αυτό το είδος αξιόποινης πράξης δεν είναι τα ίδια με τα δικαιώματα που θίγονται από αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου. Πράγματι, οι τρομοκρατικές πράξεις προσβάλλουν γενικά τη σωματική ή ψυχική ακεραιότητα ατόμων ή ομάδων, τα περιουσιακά τους αγαθά ή την ελευθερία τους, κατά τον ίδιο τρόπο με τα αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου, αλλά τα τρομοκρατικά αδικήματα έχουν σοβαρότερες επιπτώσεις επειδή υποσκάπτουν τις προαναφερόμενες δομές. Για το λόγο αυτό, τα τρομοκρατικά αδικήματα και τα αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου είναι διαφορετικά και θίγουν διαφορετικά εκ του νόμου προβλεπόμενα δικαιώματα. Ως εκ τούτου φαίνεται ενδεδειγμένο να στοιχειοθετούνται διαφορετικά και να προβλέπονται διαφορετικές ποινές για αδικήματα τέτοιας βαρύτητας».

Συμπερασματικά, αναφέρουμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση στην Απόφαση Πλαίσιο έχει βελτιώσει αισθητά σε σαφήνεια το συγκεκριμένο ορισμό σε σχέση με τα προβλήματα που συνδέονται με την εισαγωγή ενός πολύ ελαστικού έως σαφούς ορισμού για την τρομοκρατία⁴⁸.

2. Τρομοκρατικές μορφές εμφάνισης

Όπως ήδη αναφέραμε είναι πολύ δύσκολο να καταλήξει κάποιος σε έναν επίσημο ορισμό της τρομοκρατίας καθώς κάθε φορά οι μέθοδοι, οι τεχνικές αλλά και η ιδεολογία των «τρομοκρατών» διαφέρει. Επιχειρώντας να διακρίνουμε τα είδη της τρομοκρατίας επικεντρωνόμαστε σε τρία από αυτά θρησκευτική, πυρηνική - βιοχημική και κρατική τρομοκρατία και στη συνέχεια αναφέρουμε ενδεικτικά δύο ακόμη είδη που έκαναν την εμφάνισή τους κυρίως από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα, την οικοτρομοκρατία και την κυβερνοτρομοκρατία. Προτού όμως προχωρήσουμε στην ανάλυσή τους θεωρείται σκόπιμο να αναφέρουμε μία πρώτη διάκριση με αμιγώς ιδεολογικό περιεχόμενο⁴⁹, δηλαδή, την ακροαριστερή και την ακροδεξιά τρομοκρατία.

⁴⁸ βλ. σχετικά ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ Α_ΤΑΚΗΣ Α (2004) Τρομοκρατία και Δικαιώματα, Αθήνα: Σαββάλας, σελ.47 και άρθρο της ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ - ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ ΕΛ (2002). Ο ορισμός της τρομοκρατίας, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2002, σελ. 59

⁴⁹ Μεταξύ άλλων βλ. ΚΑΡΚΑΙΠΑΝΝΗΣ Αν. (2002) Τρομοκρατία και Αριστερά, Αθήνα: Πόλις, ΚΛΜΥ ΑΛ. (2003) Σκέψεις για την τρομοκρατία Αθήνα: Καστανιώτης Διαγωνίως, ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Σ. (1986) Η τρομοκρατία, Αθήνα: Κάκτος, ΣΑΪΝΤ Εν_ ΣΑΞΕΝ Σ ΤΣΟΜΕΚΙ Ν ΜΠΙΣΑΡΑ Α_ΣΕΝΕΤ Ρ (2002) Η Τρομοκρατία και η κοινωνία των πολιτών Αθήνα: Μεταίχμιο, ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Τα (2003) Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας η γενικευμένη επίθεση των ελίτ, Αθήνα: Γόρδιος, ΜΕΡΛΩ -- ΠΙΟΝΤΥ Μ (1988) Ανθρωπισμός και τρομοκρατία, Αθήνα: Εξάντας, ΓΑΛΑΝΗΣ Γ ΓΑΛΑΝΗ Στ (2003) Τρομοκρατία νέα μορφή πολέμου; Αθήνα: Παπαζήσης, ΠΑΣΧΟΣ Γ. (2005) Η επιστροφή των λύκων, Αθήνα: Σαββάλας

«Η αριστερή τρομοκρατία είναι κατά κανόνα ατομική και εντάσσεται στη στρατηγική της επαναστατικής ανατροπής των καθεστώτων. Είναι μία από τις μεθόδους της επαναστατικής πάλης και δεν είναι αυτοσκοπός. Οι θιασώτες της θεωρούσαν ότι η εκτέλεση προσώπων που συμβολίζουν την εξουσία, την εκμετάλλευση ή την καταπίεση μπορεί να λειτουργήσει σαν καταλύτης, να ενθαρρύνει τις λαϊκές μάζες και να τις εξωθήσει προς την κατεύθυνση της μαζικής εξέγερσης. Οι προσδοκίες αυτές ποτέ δεν δικαιώθηκαν από τα γεγονότα αλλά διατήρησαν την ακτινοβολία τους για πολλές δεκαετίες. ... Η αριστερή τρομοκρατία έχει συγκεκριμένο στόχο και ενδιαφέρεται πολύ για την απήχηση που θα έχει η ενέργειά της στην κοινή γνώμη, αφού- θεωρητικά τουλάχιστον- από τη συναίνεση του λαού αντλεί την νομιμοποίησή της στο ιδεολογικό – ηθικό και στο πολιτικό επίπεδο. Υπάρχουν περιπτώσεις που ματαιώθηκαν τρομοκρατικές επιθέσεις επειδή υπήρχε κίνδυνος να πληγούν αθώοι. Υπάρχουν, βεβαίως και αρκετές περιπτώσεις που βρήκαν το θάνατο αθώοι, αλλά αυτό δεν συνέβη από πρόθεση»⁵⁰.

Από την άλλη πλευρά η ακροδεξιά τρομοκρατία που πολλές φορές δρα ταυτόχρονα με την αριστερή έχει ως στόχο αφενός να εκφοβίσει τους πολίτες και να προωθήσει την τάση για ιδιωτικοποίηση και αφετέρου, αποσκοπεί με ενέργειες, να μειώσει την Αριστερά και να πιέσει τις κυβερνήσεις να δράσουν εναντίον της. «Τη μέθοδο της προβοκάτσιας έχουν χρησιμοποιήσει πολλές φορές όχι μόνο δικτατορικά καθεστώτα, αλλά και παρακρατικές ή ακροδεξιές οργανώσεις σε δημοκρατικές χώρες. Ο εμπρησμός του Ράιχσταγκ από τους ναζί είναι ένα απ τα πολλά παραδείγματα. Η πολύνεκρη έκρηξη που είχε ως δράστη τον ακροδεξιό Τίμοθι Μακβέι είναι μία ιδιάζουσα περίπτωση, τυφλής ακροδεξιάς τρομοκρατίας, δεδομένου ότι δεν φαίνεται να εντάσσεται σε συγκεκριμένο πολιτικό σχέδιο»⁵¹.

2.1. Θρησκευτική τρομοκρατία

Οι τρομοκρατικές ενέργειες της 11^η Σεπτεμβρίου του 2001 έθεσαν ένα καίριο ζήτημα⁵² που αφορά τον ισλαμικό φονταμενταλισμό και τις

⁵⁰ άρθρο του ΛΥΤΕΡΟΥ Στ., Τα πέντε πρόσωπα της διεθνούς τρομοκρατίας, εφημ. Η Καθημερινή _ Ειδική έκδοση, 30-09-2001, σελ. 3

⁵¹ άρθρο του ΛΥΤΕΡΟΥ Στ., Τα πέντε πρόσωπα της διεθνούς τρομοκρατίας, εφημ. Η Καθημερινή _ Ειδική έκδοση, 30-09-2001, σελ. 3

⁵² «Μετά τα εφιαλτικά γεγονότα της 11/9/01 στη Ν. Υόρκη και τις συνεχιζόμενες σχεδόν καθημερινές αυτοπυρπολήσεις κομάντος αυτοκινητοκτονίας στα εδάφη της γης Χαναάν, βρισκόμαστε ήδη ενώπιον της αυταπόδευτης στήριξης του ισχυρισμού μας, ότι η "Σύγκρουση που έρχεται" έχει πάρει κιόλας για καλά το δρόμο της. Οποιοδήποτε μικρότερο ή μεγαλύτερο πολεμικό επεισόδιο κι αν συμβαίνει σε παγκόσμια κλίμακα,

καταβολές του. «Η τρομοκρατική δράση των παλαιστινιακών οργανώσεων της δεκαετίας του 70 και του 80 μόνον από μία άποψη μπορεί να θεωρηθεί πρόδρομος των φανατικών ισλαμιστών. ... Παλαιότερα το ακραιφνές Ισλάμ χρησιμοποιήθηκε από τα συντηρητικά καθεστώτα της περιοχής για να εξισορροπήσουν και να καταπολεμήσουν τα ριζοσπαστικά εθνικά κινήματα στον αραβικό χώρο, που είχαν κοσμικό χαρακτήρα. Είναι ενδεικτικό ότι οι φανατικοί ισλαμιστές χρησιμοποιήθηκαν από τις Ηνωμένες Πολιτείες για τον ίδιο σκοπό, καθώς και για την καταπολέμηση της σοβιετικής επιρροής. Είναι σε όλους γνωστό ότι οι Αμερικανοί και το φιλοδυτικό καθεστώς του Πακιστάν εκπαίδευσαν και τροφοδότησαν τους Αφγανούς αντάρτες, που πολέμησαν εναντίον των Σοβιετικών⁵³».

Γενικότερα, το Ισλάμ⁵⁴ παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη ζωή των μουσουλμάνων καθώς θεωρείται η πιο ολοκληρωμένη θρησκεία⁵⁵ με δραστηριότητες σε όλες τις εκφάνσεις της πολιτικής, κοινωνικής, ηθικής και φιλοσοφικής ζωής.

πάντοτε και χωρίς εξαιρέσεις η μία τουλάχιστον πλευρά των αντιμαχόμενων είναι ισλαμιστές κατευθυνόμενοι μάρτυρες, οι οποίοι προσπαθούν μ' αυτούς τους τρόπους να αποδείξουν ότι υπάρχουν και είναι υπολογίσιμοι πάνω σ' αυτόν τον πλανήτη. Με άλλα λόγια, αυτό έχουν υποσχεθεί στον προφήτη τους και αυτό πράττουν με ιδιαίτερη φροντίδα, για να παίρνουν τις ευλογίες των αφεντάδων τους που μόνο έτσι τους εξασφαλίζουν την είσοδό τους στους "κήπους των ηδονών". Αυτό το περίεργο, για μας, φαινόμενο του ευτελισμού και της υποταγής είναι η θρησκεία για το 1,3 δισεκατομμύριο μουσουλμάνους.» ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ Π. *Ισλάμ, η σύγκρουση που έρχεται*, Αθήνα: Εντός, σελ.135

⁵³ άρθρο του ΛΥΤΕΡΟΥ Στ., *Τα πέντε πρόσωπα της διεθνούς τρομοκρατίας*, εφημ. Η Καθημερινή - Ειδική έκδοση, 30-09-2001, σελ. 5

⁵⁴ «Ευλόγως μας πανικοβάλλει η αποδοχή του φαινομένου των ιερών πολέμων και δικαιολογημένα η πολιτισμική εξέλιξη κυρίως στη Δύση δεν αποδέχεται να αναγνωρίζει πρωτεύοντα πολιτικό ρόλο στις θρησκείες και στο θρησκευτικό συναίσθημα. Αλλά απερίσκεπτα παραβλέπεται ότι από καταβολής της ανθρωπίνης ιστορίας οι θρησκείες ασκούσαν τεράστια και συχνά κυρίαρχη επιρροή σε κάθε κοινωνία, πράγμα που σημαίνει ότι, και αν ακόμα δεν γίνει αποδεκτή η μεταφυσική προέλευσή τους, υπηρετούν μια πρωταρχική ανάγκη του ανθρώπινου γένους, που εκφράζεται με την πίστη, τη λατρεία και την χωρίς όρια υπεράσπισή τους. Αυτή η τελευταία προκαλεί ατελείωτες συγκρούσεις και ποταμούς αίματος και δυστυχίας. Οι καμικάζι, που σκορπούν το θάνατο με ταυτόχρονη δική τους θυσία, το κάνουν κατά πρώτο λόγο για του θεού τους την πίστη την για και μετά για της πατρίδος την ελευθερία, όπως άλλωστε διακήρυξαν και οι ημέτεροι ήρωες του 21, πράγμα που επιμελώς παραβλέπεται από τους ιστορικούς και του κοινωνικούς αναλυτές προς χάριν - τι ειρωνεία- της μαρξιστικής - Λενιστικής επίγειας θρησκείας και της επιβολή της δια της τρομοκρατικής βίας, με θύματα μέχρι τώρα περισσότερα από 100 εκατομμύρια ανθρώπους όπου γης.» άρθρο του ΜΑΡΙΝΟΥ Γ. *Η μουσουλμανική διάσταση του τρόμου*, εφημ. Το Βήμα, 8-09-2002, σελ. Α40

⁵⁵ βλ. για το θέμα αυτό μεταξύ άλλων ΧΑΝΤΙΓΚΤΟΝ Σ.(2001) *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης*, 4η έκδοση, Αθήνα: Terzo Books, ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ Π. *Ισλάμ η σύγκρουση που έρχεται*, Αθήνα: Εντός, BUCK - MORSS S (2003) *Πέρα από τον τρόμο, Ισλάμ, Κριτική Θεωρία και Αριστερά*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, αφιέρωμα της εφημ. Ελευθεροτυπίας Φονταμενταλισμός _Ο ιερός φασισμός_, 83 της 21 Οκτωβρίου 2000, αφιέρωμα της εφημ. Ελευθεροτυπίας, *Πού οδηγεί ο «τρομο» πόλεμος*, 135 της 6 Νοεμβρίου 2001, ΔΗΜΟΥ Αν. _ ΡΑΓΙΕΣ Ιω. (επιμέλεια) (2002) *Το τρομοκρατικό Χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001* Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, ΟΛΙΒΙΕ ΡΟΥΑ (2003) *Οι ανταπάτες της 11ης Σεπτεμβρίου*, Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, ZINN H (2003) *Τρομοκρατία και πόλεμος* Αθήνα: Scripta, MORONI Pr, _FABRIK I. Μιλώντας για τον ένοπλο αγώνα, Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα, ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κ (2005) *Ο προληπτικός πόλεμος ή η παραχάραξη της λογικής* Αθήνα: Παπαζήσης _Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική

Σύμφωνα με την άποψη του Κωνσταντίνου Χορτάτου «ο θρησκευτικός αυτός ολοκληρωτισμός ελάχιστα αφήνει περιθώρια εις την ελευθερία του ανθρώπου, ιδία όσον αφορά το δικαίωμα του λόγου και της ελεύθερης κριτικής σκέψεως. Το αραβικό έθνος και γενικότερα οι Ισλαμιστές οπουδήποτε της γης, απογοητευμένοι από τις σύγχρονες μορφές της ζωής και τις δυσκολίες αυτής αναζητούν εις το Κοράνι την βάση του θρησκευτικού των ολοκληρωτισμού και της επιθετικής δράσεως. Εντός του χάους αυτού της δυσαρέσκειας και της φανατικής μειοψηφίας, όπως τούτο συνέβη παλαιότερα και με τον χριστιανισμό της Δύσεως, αναζητούν εις τις βάσεις του Κορανίου την αρχική των επιθετική πολιτική. Οσάκις το Κράτος ενεργεί και δρα ως τρομοκράτης, όπως φερ' ειπείν μέχρι προ τίνος το κράτος των Taliban εις το Αφγανιστάν ή η περίοδος της διακυβερνήσεως τα Περσίας υπό των μουλάδων του Χομεϊνί ή το κράτος του Σαντάμ Χουσεϊν εις το Ιράκ, το έργο της αντιμετώπισεως της διεθνούς τρομοκρατίας εμφανίζονται συχνότερα οσάκις συγκρούονται δύο εμφανώς άνισης ισχύος στρατόπεδα. Τότε το στοιχεί αυτό εκλαμβάνεται υπό της ισχυράς πλευράς ως τρομοκρατική ενέργεια, ενώ από την αδύναμο πλευρά το στοιχείο αυτό θεωρείται ως πράξη εθνικού ή θρησκευτικού ανορθόδοξου πολέμου προσαρμοσμένου εις τις δυνατότητές του»⁵⁶.

Άλλη μία άποψη για το ζήτημα της θρησκευτικής τρομοκρατίας παραθέτει ο Ανδρέας Λοβέρδος που τη θεωρεί «Ως πρακτική των αυτονομιστικών ή θρησκευτικοπολιτικών κινημάτων. Στην Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο οι οργανώσεις E.T.A (Euskadi Ta Askatasuna) και I.R.A (Irish Republican Army) μεταχειρίζονται την τρομοκρατία εναντίον των κρατικών εξουσιών των χωρών αυτών για την προώθηση των εθνικοαυτονομιστικών ή θρησκευτικοπολιτικών τους στόχων. Οι βασικές τους επιδιώξεις αποδίδουν σ' αυτή τη μορφή της τρομοκρατίας την εξής ιδιομορφία: οι πολιτικοί στόχοι και οι πολιτικές συνέπειες της τρομοκρατικής δράσης των οργανώσεων αυτών δεν έχουν το χαρακτήρα των πολιτικών διεργασιών που διεξάγονται στο εσωτερικό μιας χώρας, αλλά των διαδικασιών ανάμεσα σε δύο δυνάμεις διαφορετικά – σύμφωνα με τις απόψεις των οργανώσεων E.T.A. και I.R.A.- υποκείμενα του Διεθνούς Δικαίου»⁵⁷.

Υπάρχει όμως και η άποψη που υποστηρίζει ότι «θα ήταν εκτός λογικής να ισχυρισθεί κανείς ότι η αιτία της ισλαμικής τρομοκρατίας είναι το θρησκευτικό δόγμα του Ισλάμ, δεν υπάρχει όμως αμφιβολία ότι ορισμένες

⁵⁶ ΧΟΡΤΑΤΟΣ Κ. (2003). *Διεθνής Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, σελ. 89-90

⁵⁷ ΛΟΒΕΡΔΟΣ Αν (1987). *Για την Τρομοκρατία και το Πολιτικό Έγκλημα*, Αθήνα: Iterbooks, σελ. 95

αρχές του χρησιμοποιούνται για να δικαιολογήσουν πρακτικές, οι οποίες στην πραγματικότητα τροφοδοτούνται από το πολιτισμικό χάσμα που χωρίζει τον μουσουλμανικό κόσμο από τη Δύση»⁵⁸.

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11 Σεπτεμβρίου ο Οικουμενικός Πατριάρχης συγκάλεσε Διαθρησκευτική Σύνοδο τον Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου στις Βρυξέλλες. «Μετά από πολύωρες συζητήσεις επί των θεμάτων αυτών, οι μετέχοντες της συνδιασκέψεως αρχιερείς έδωσαν Όρκο Τιμής, ότι δεν πρόκειται να ξαναευλογήσουν τα όπλα για οποιαδήποτε χρήση, αφού η θεοδηγούμενη αποστολή τους είναι ακριβώς αντίθετη. Οι άλλοι συμμετέχοντες όμως, εκτός από τους μουσουλμάνους, δεν υπολόγισαν τι γράφει το Κοράνι: στη Σούρα 2, εδάφιο 187, στη Σούρα 9 εδάφιο 5, στη Σούρα 47 εδάφιο 4 (Σφάζετε όποιον άπιστο βρίσκεται μπροστά σας). Έτσι αποδείχθηκε ότι οι όρκοι των μουσουλμάνων ήταν στάχτη στα μάτια του κόσμου, αφού οι κομάντος αυτοκτονίας συνεχίζουν το ισλαμοκινούμενο έργο τους δίχως καμία αναστολή»⁵⁹.

2.2. Πυρηνική και βιο- τρομοκρατία

Η πυρηνική τρομοκρατία⁶⁰ (nuclear terrorism) και βιο - τρομοκρατία (bio - terrorism) αποτελούν απλώς τις σύγχρονες εκδοχές της συμβατικής τρομοκρατικής απειλής, που εστιάζονται σε πολιτικό - οικονομικά κίνητρα και αίτια, και οι οποίες δύνανται να επιδράσουν άμεσα και καταλυτικά λόγω της δυνητικής έκτασης των πληγμάτων στο σύνολο της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης ενός κράτους.⁶¹

Όσο αφορά την πυρηνική τρομοκρατία η Μαίρη Μπόση⁶² πιστεύει ότι «δεν είναι ατομική τρομοκρατία ούτε μπορεί να χρησιμοποιηθεί από οργανώσεις ή ομάδες ... Εκ των πραγμάτων και εκ της φύσεως αυτού του υλικού μπορεί μόνο να χρησιμοποιηθεί από οργανωμένα κράτη. Η εξόχως επικίνδυνη μορφή τρομοκρατίας είναι το πλέον ισχυρό όπλο στα χέρια

⁵⁸ άρθρο του ΛΥΓΕΡΟΥ Στ., Τα πέντε πρόσωπα της διεθνούς τρομοκρατίας, εφημ. Η Καθημερινή - Ειδική έκδοση, 30-09-2001, σελ. 5,

⁵⁹ ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ Π. Ισλάμ, η σύγκρουση που έρχεται, Αθήνα: Εντός, σελ. 136

⁶⁰ βλ. μεταξύ άλλων ΔΕΠΑΣΤΑΣ Απ. (2005). Πυρηνική Εποχή και Αδογμάτιστο Κράτος, Αθήνα: Τζέι και Τζέι Ελλάς., ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ Ι Ασύμμετρες απειλές και ελεγχόμενα υλικά Αθήνα:Στρατηγικές Εκδόσεις, ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ ΗΛ. (2000). Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική, Αθήνα: Ποιότητα ΒΑΛΗΝΑΚΗΣ Γ _ΜΠΟΤΣΙΟΣ Κ. (2000) Διεθνείς σχέσεις και στρατηγική στην πυρηνική εποχή, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, ΒΑΛΗΝΑΚΗΣ Γ. (1987). Εισαγωγή στην πυρηνική στρατηγική, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής και ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κ. (1995). Το αμφίβολο νομικό καθεστώς των πυρηνικών όπλων, Αθήνα: Ι. Σιδέρης, ΧΟΡΤΑΤΟΣ Κ (1988) Πυρηνικά όπλα και Διεθνές Δίκαιο, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, αφιέρωμα της εφημ. Ελευθεροτυπίας, Πυρηνικά _ Η διπλή όψη του εφιάλτη, 04, της 17 Απριλίου 1999

⁶¹ Βλέπε άρθρο του Ιω. Μάζη στο περιοδικό Γεωστρατηγική (Ιανουάριος - Απρίλιος) τεύχος 7, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων σελ 32-33

⁶² ΜΠΟΣΗ Μ., (1996). Ελλάδα και Τρομοκρατία, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 218

όποιου ηγέτη την αποκτήσει με σκοπό τον εκφοβισμό αντίπαλων κρατών ή λαών»

Όσο αφορά τη χημική τρομοκρατία για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε στον υπόγειο σιδηρόδρομο του Τόκιο⁶³ με το αέριο «σαρίν», ενώ υπάρχουν καταγγελίες ότι ήδη είχαν χρησιμοποιηθεί χημικές ουσίες στον πόλεμο του Βιετνάμ και του Ιράκ. Η ίδια συγγραφέας πιστεύει ότι «όσο παράλογη και αν φαίνεται εκ πρώτης όψεως η παράφρων λογική μιας μερίδας ανθρώπων στην πλέον ανεπτυγμένη καπιταλιστική χώρα του κόσμου, οι πράξεις αυτές ανήκουν στον χώρο της τρομοκρατίας και ακόμη ειδικότερα στο χώρο της λεγόμενης ακροδεξιάς τρομοκρατίας. Αυτό το μίγμα θρησκείας και εθνικισμού, σε συνδυασμό με την ιστορική εξέλιξη της Ιαπωνίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η ευημερία του λαού και ο κορεσμός των υλικών αγαθών, δημιουργεί φαινόμενα όπως αυτές οι ανεξέλεγκτες τρομοκρατικές επιθέσεις κατά αθώων πολιτών.⁶⁴»

Τα βιολογικά όπλα θεωρούνται τα όπλα με τα οποία θα γίνει ο τρίτος παγκόσμιος πόλεμος. Μετά την απαγόρευσή τους το 1972, οι έρευνες και η παραγωγή τους ουσιαστικά εξακολούθησε, αλλά με πολύ πιο συγκαλυμμένο τρόπο. Σήμερα επιστρέφουν ως ένα πιθανό όπλο του άγνωστου πολέμου κατά της τρομοκρατίας. «Τα μέχρι τώρα περιστατικά βιο- χημικής τρομοκρατίας είναι ελάχιστα. Στις ίδιες της Ηνωμένες Πολιτείες από το 1900 μέχρι τώρα έχει καταγραφεί μόνο ένας νεκρός από τέτοια αιτία. ... Σύμφωνα με την Ουάσιγκτον Ποστ το δίκτυο του Οσάμα Μπιν Λάντεν έχει προσπαθήσει αρκετές φορές να αποκτήσει υλικά απαραίτητα για την κατασκευή χημικών, βιολογικών, ακόμα και πυρηνικών όπλων. Η ίδια εφημερίδα αναφέρει ότι, βάσει εκτιμήσεων των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφοριών των ΗΠΑ, ενδέχεται να έχει ήδη αποκτήσει την ικανότητα για επιθέσεις με χημικές ή βιολογικές ουσίες. ... Η CIA σε έκθεσή της στο Κογκρέσο στα τέλη του 1999, εκτιμούσε ότι “οι

⁶³ «Το πρωινό της 20^{ης} Μαρτίου 1995 ξεκίνησε όπως κάθε άλλη μέρα στο Τόκιο παντού στην πόλη ο κόσμος ξυπνούσε, έτρωγε πρωινό και μετά κατευθυνόταν προς το μετρό για να πάει στη δουλειά του. Σε αντίθεση με κάθε άλλη μέρα όμως, είχαν τοποθετηθεί δέματα σε πέντε διαφορετικά τρένα. Δέματα που περιείχαν πλαστικές σακούλες γεμάτες με μια θανατηφόρα χημική ουσία. Μόλις το κάθε δέμα ακούμπησε στο πάτωμα ανοίχτηκε με την άκρη μιας ομπρέλας απελευθερώνοντας τη χημική ουσία σαρίν – ένα θανατηφόρο νευροπαραλυτικό αέριο – που βρισκόταν μέσα, που απλώθηκε σε όλα τα βαγόνια. Αυτό που συνέβαινε στο Τόκιο ήταν μια συντονισμένη τρομοκρατική επίθεση, που πραγματοποιήθηκε από κάποιον επικίνδυνη αίρεση με το όνομα Αούμι Σινρίκιο. ... Η επίθεση με το αέριο σαρίν δεν προκάλεσε απλώς την εντατικοποίηση των ερευνών στην ίδια την καρδιά της ιαπωνικής κυβέρνησης, αλλά σήμανε και την απαρχή ενός τύπου διεθνούς τρομοκρατίας που φάνηκε καλύτερα από τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, όταν δύο αεροπλάνα προσέκρουσαν στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης...» απόσπασμα από βιβλίο του SHELLEY KI. (2005). *Φονικές Εταιρείες*, Αθήνα: Introbooks, σελ. 157-8

⁶⁴ ΜΠΟΣΗ Μ., (1996). *Ελλάδα και Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, σελ. 219

τρομοκράτες θα συνεχίσουν να επιλέγουν συμβατικά εκρηκτικά, παρά όπλα μαζικής καταστροφής”.⁶⁵

Βέβαια, παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει αρκετές συμβάσεις σε διεθνές επίπεδο για τα βιοχημικά όπλα, είναι αναμφίβολο κατά πόσο όλα τα κράτη τηρούν την υπογραφή τους. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τις εξής: «1925: Πρωτόκολλο της Γενεύης, με το οποίο απαγορεύτηκε η εν πολέμω χρήση ασφυκτικών, δηλητηριωδών ή άλλων αερίων, καθώς και βακτηριολογικών μεθόδων πολέμου. 1927: Σύμβαση για τα Βιολογικά Όπλα, η οποία έχει σήμερα επικυρωθεί από 141 κράτη και επιβάλλει εκτεταμένη απαγόρευση παραγωγής και χρήσης τους. 1993: Σύμβαση για τα Χημικά Όπλα η οποία προβλέπει απαγόρευση των χημικών, γνωστοποίηση των αποθεμάτων, καταστροφή τους και γνωστοποίησή της. Δεδομένων των τεράστιων ποσοτήτων, η διαδικασία απαιτεί πολύ χρόνο – τόσο, ώστε πχ οι ΗΠΑ να έχουν χρονικό ορίζοντα ολοκλήρωσης της καταστροφής το 2007 και να εκτιμούν ότι μάλλον θα το υπερβούν...⁶⁶». Στις παραπάνω συμβάσεις⁶⁷ πρέπει να προσθέσουμε και τη Συνθήκη για την Απαγόρευση των Βιολογικών Όπλων του 1971. Μάλιστα, οι ΗΠΑ μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα του 2001 ετοιμάζεται να χορηγήσει ενάμιση δισ. Δολάρια για τη στρατιωτική και πολιτική άμυνα σε αυτό τον τομέα. «Ένα μέρος από αυτή τη χρηματοδότηση θα απαιτηθεί ίσως για την αύξηση των μέτρων πολιτικής προστασίας. Όμως, αφού δεν υπάρχει δημοκρατική διαφάνεια, αυτή η μαζική υποστήριξη στο πρόγραμμα βιολογικής άμυνας θα μπορούσε όντως να υπονομεύσει ακόμα περισσότερο τη Συνθήκη, τη στιγμή που αυτή θα έπρεπε να ενισχυθεί με ένα αυστηρό καθεστώς επιθεώρησης, το οποίο απαιτεί διαφάνεια από τη πλευρά όλων των θεσμών που χρησιμοποιούν επικίνδυνους παθογόνους παράγοντες ή εξοπλισμούς επεξεργασίας βιολογικών παραγόντων»⁶⁸.

⁶⁵ άρθρο του ΕΛΑΦΡΟΥ Γ., Τρομοκρατία και όπλα μαζικής καταστροφής, ένθετο Καθημερινής – ειδική έκδοση, 14-10-2001

⁶⁶ αποσπάσματα από άρθρο του ΚΑΣΤΡΙΩΤΗ Δ. Οι διεθνείς συμβάσεις για τα βιοχημικά όπλα, εφημ Η Καθημερινή – ειδικό ένθετο, 14-10-2001

⁶⁷ «Ο φόβος της προσφυγής στα βιολογικά όπλα τα “τα πυρηνικά του φτωχού” από εχθρικές ή ανεύθυνες μη δυτικές χώρες προβάλλονταν τακτικά από τη Δύση. Όμως, αυτά τα όπλα μαζικής καταστροφής αναπτύχθηκαν αρχικά από τις βιομηχανικές χώρες, κυρίως από τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Βρετανία, τη Γαλλία, την πρώην ΕΣΣΔ, τη Γερμανία, την Ιαπωνία και τον Καναδά. Ορισμένες από αυτές τις χώρες προτείνουν εδώ και πολύ καιρό το βιολογικό αφοπλισμό, αλλά διατηρούν άλλα μέσα μαζικής καταστροφής, κυρίως τις πυρηνικές δυνάμεις, οι οποίες εξυπηρετούν την άμυνά τους και προωθούν τους γεωπολιτικούς στόχους τους.» άρθρο της WRIGHT S. Η διπλή γλώσσα και ο βακτηριολογικός πόλεμος, εφημ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία _ Le Monde Diplomatique, 18-11-2001, σελ. 29

⁶⁸ άρθρο της WRIGHT S. Η διπλή γλώσσα και ο βακτηριολογικός πόλεμος, εφημ Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία _ Le Monde Diplomatique, 18-11-2001, σελ. 34

2.3. Κρατική τρομοκρατία

Είναι γνωστό ότι η παλαιότερη και πλέον επικίνδυνη μορφή τρομοκρατίας είναι η λεγόμενη κρατική τρομοκρατία, η αυθαίρετη δηλαδή, χρήση βίας από το ίδιο το κράτος για την επιβολή σκοπών του. «Η κρατική τρομοκρατία εμφανίζεται ως χρήση αυθαίρετης βίας η οποία ασκείται από όργανα του κράτους ή ομάδες που ενισχύονται από αυτό και δρουν για λογαριασμό του, στα όρια του ίδιου του κράτους, επί των πολιτών του, με στόχο κυρίως την εξόντωση των πολιτικών του αντιπάλων ή με σκοπό να χρησιμοποιηθεί η τέλεση των τρομοκρατικών πράξεων ως πρόσχημα για τη σκλήρυνση της στάσης των κρατικών παραγόντων απέναντι στις ατομικές ελευθερίες των πολιτών. Κρατική με την ευρεία έννοια είναι και η τρομοκρατία που οργανώνεται, χρηματοδοτείται και υποθάλπεται από ένα κράτος αλλά ασκείται στα όρια άλλου κράτους, του οποίου το κυβερνητικό σχήμα επιδιώκεται να ανατραπεί ή πιεσθεί προς ορισμένες κατευθύνσεις... έτσι η τρομοκρατία που υποθάλπεται από το κράτος εμφανίζεται παράλληλα ως τρομοκρατία που στρέφεται εναντίον του κράτους – στο έδαφος του οποίου ασκείται και εμπλέκεται με τη χρήση βίας από ομάδες πολιτών οι οποίες δε συνδέονται κατ' ανάγκη άμεσα με την άσκηση κρατικών πολιτικών. Η τρομοκρατία που στρέφεται εναντίον του κράτους εμφανίστηκε ειδικότερα με τις ακόλουθες μορφές: i) ως πρακτική εναντίον δικτατορικών καθεστώτων με στόχο την ανατροπή τους και την επαναφορά του δημοκρατικού πολιτεύματος ή την ανατροπή τους και την αντικατάστασή τους από άλλο δικτατορικό καθεστώς, ii) ως πρακτική εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων, με στόχο την αυτονομία συγκεκριμένων περιοχών ή τη δημιουργία νέων κρατών, iii) ως εισαγόμενη τρομοκρατία, τρομοκρατία δηλαδή, που αναπτύσσεται σε μία χώρα, μολονότι στρέφεται εναντίον της κρατικής εξουσίας άλλης χώρας, iv) ως μία εναλλακτική πολιτική πρόταση στα πλαίσια δημοκρατικών πολιτευμάτων, τρομοκρατία που αναπτύχθηκε κυρίως στη δεκαετία του 70 στην Ευρώπη και εμφανίζεται άλλοτε ως “τυφλή” βία εναντίον αθώων πολιτών, άλλοτε ως βία εναντίον επιλεγμένων στόχων, άλλοτε ως πρακτική που εντάσσεται σε ένα μακρόπνοο σχέδιο ανατροπής του υπάρχοντος πολιτικοκοινωνικού συστήματος και αντικατάστασής του από άλλο δικαιότερο και άλλοτε ως δράση που περιορίζεται στην παρενόχληση της λειτουργίας του πολιτικοκοινωνικού συστήματος και στην ανάδειξη των προβλημάτων που αυτό έχει.⁶⁹»

⁶⁹ ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ ΕΛ. (2005). *Οργανωμένο Έγκλημα και Τρομοκρατία*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκουλας, σελ. 73-75

Σύμφωνα με την Μαίρη Μπόση «η κρατική τρομοκρατία, εκ των πραγμάτων, είναι η πλέον διαδεδομένη και δικαιολογημένη (εκ μέρους του κράτους που την διαπράττει) μορφή βίας. Η Τουρκία π.χ. ασκεί τρομοκρατία σε βάρος των Κούρδων δικαιολογώντας την πράξη, με το σκεπτικό ότι οι Κούρδοι είναι οι ίδιοι τρομοκράτες. Η πιθανότητα να επιδοθούν οι Κούρδοι σε πράξεις τρομοκρατίας είναι μεγάλη, ως αποτέλεσμα όμως της στάσης του τουρκικού κράτους εναντίον τους»⁷⁰.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί και η άποψη του Αν. Λοβέρδου ⁷¹σχετικά με τις μορφές της κρατικής τρομοκρατίας, όπου στηριζόμενος στη διάκριση μεταξύ κρατικής και εναντίον του κράτους τρομοκρατίας ορίζει και τη νέα μορφή της «οριζόντιας» τρομοκρατίας. Χαρακτηριστικά αναφέρει: «Η μορφή αυτή της τρομοκρατίας δεν πηγάζει από το κράτος για να στραφεί εναντίον της κοινωνίας (φορά εκ των άνω προς τα κάτω). Αλλά δε συμβαίνει ούτε το αντίστροφο (φορά από τα κάτω προς τα άνω). Εξ ου και ο χαρακτηρισμός οριζόντια τρομοκρατία.» Επίσης ο ίδιος συγγραφέας αναφέρει τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα αυτής. Το πρώτο είναι ότι στρέφεται εναντίον της κοινωνίας «των καθημερινών ανθρώπων», το δεύτερο ότι είναι μαζική «διότι και οι ίδιοι οι δράστες επιδιώκουν ο αριθμός των θυμάτων τους να είναι μεγάλος», και τρίτον και σημαντικότερο έχει θρησκευτικό υπόβαθρο. «Πρόκειται για την εξαγορά της ζωής του δράστη, δια της μετατροπής του σε μάρτυρα της πίστης του, τόσο πιο ακριβό και σίγουρο γίνεται το τίμημα της εξαγοράς».

2.4. Οικοτρομοκρατία και κυβερνο- τρομοκρατία

Τέλος αναφέρουμε συνοπτικά δύο νέες μορφές τρομοκρατίας την οικοτρομοκρατία και τη κυβερνοτρομοκρατία. Η πρώτη αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο κλάδο της πολιτικό – οικονομικής τρομοκρατίας. Τα αίτια της εντοπίζονται στην αντίδραση συγκεκριμένων φυσικών προσώπων, έναντι της επικαλούμενης καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος από την άμεση εκμετάλλευση του κυρίαρχου καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι τα αίτια παραμένουν κατά βάση τα ίδια με αυτά των προηγούμενων ειδών τρομοκρατίας, απλώς υιοθετούν ένα πιο «προωθημένο» λεξιλογικό περίβλημα που απευθύνεται, για τη νομιμοποίηση των τρομοκρατικών πράξεων, στα πλέον ευαίσθητοποιημένα κοινωνικά στρώματα, αναφορικά με τα ζητήματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Στόχος είναι και πάλι «το μεγάλο κεφάλαιο» και «οι κάτοχοί του».

⁷⁰ ΜΠΟΣΗ Μ. (1996). *Ελλάδα και Τρομοκρατία*, Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάικουλας, σελ.39

⁷¹ ΛΟΒΕΡΔΟΣ Αν (2001) *Η νέα τρομοκρατία με αφορμή την 11η Σεπτεμβρίου*, Αθήνα: Ινδικτος, σελ. 38, 42, 43

Παρουσιάζει μεγάλο φάσμα σημειολογικών εργαλείων που αντλούνται από τη διεθνή Χλωριδική Μυθολογία, την Επιστημονική Φαντασία, τη Θεολογία κτλ

Ανάλογη περίπτωση θα μπορούσε να θεωρηθεί και η Κυβερνο – τρομοκρατία (cyber- terrorism)⁷², η οποία μπορεί να μην είναι πάντοτε αιματηρή, μπορεί, όμως, να οδηγήσει σε μεγάλες οικονομικές καταστροφές, παραλύοντας ακόμη και τη λειτουργία μιας ολόκληρης κοινωνίας. Και πάλι τα αίτια είναι μικτά: οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά. Ένας πολύ γενικός άλλωστε ορισμός του κυβερνοεγκλήματος είναι έγκλημα μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οπότε, συνειρμικά σκεπτόμενοι κυβερνοτρομοκρατία παρατηρείται όταν κάποιος χρησιμοποιεί τη νέα και πολυδαίδαλη τεχνολογία των υπολογιστών για να ασκήσει κάθε είδους τρομοκρατικές πράξεις.

3. Τρομοκρατικές οργανώσεις στην Ευρώπη

Όπως είναι φυσικό, οι τρομοκρατικές οργανώσεις ιδιαίτερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έδρασαν σε όλη την Ευρώπη με θύματα απ' όλες τις κοινωνικές τάξεις. Στα Πρακτικά της Ελληνικής Βουλής (συνεδρίαση ΡΜΔ', σελ. 7266) της 30 Μαΐου του 1986 φαίνονται (πίνακας 1) στατιστικά δεδομένα του φαινομένου της τρομοκρατίας από το 1974 έως το 1986, οι οποίοι συντάχτηκαν από τις αρχές Ασφαλείας των δώδεκα κρατών μελών της τότε ΕΟΚ.

Πίνακας 1
Τρομοκρατικές ενέργειες στις χώρες της ΕΟΚ

ΧΩΡΑ		
ΕΛΛΑΔΑ από Ιανουάριο 1974 μέχρι Απρίλιο 1986	Δολοφονικές ενέργειες	23
	Σύνολο θυμάτων	30
	Απόπειρες δολοφονιών	7
	Σύνολο τραυματιών	7
	Βομβιστικές ενέργειες – εμπρησμοί	542
	Σύνολο νεκρών	1
	Σύνολο τραυματιών	129
	Αεροπειρατείες	3
ΙΤΑΛΙΑ από Ιανουάριο 1975 μέχρι Απρίλιο 1986	Νεκροί από τρομοκρατικές πράξεις	335
	Απόπειρες δολοφονιών και τραυματισμοί	1.048
	Απαγωγές	19
	Αεροπειρατείες	13
	Επιθέσεις με εκρηκτικά	12.911
	Πειρατεία πλοίου (Ακίλε Λάουρο)	1
ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ από Ιανουάριο 1975 μέχρι και Απρίλιο 1986	Δολοφονίες	55
	Απόπειρες δολοφονιών	45
	Βομβιστικές ενέργειες	2.027

⁷² Βλ. μεταξύ άλλων FURNELL St (2006) Κυβερνοέγκλημα – Καταστρέφοντας την κοινωνία της πληροφορίας, Αθήνα: Παπαζήσης και αφιέρωμα εφημ. Ελευθεροτυπίας, Ηλεκτρονικό Έγκλημα_ο ψηφιακός τρομοκράτης, 130, της 2 Οκτωβρίου 2001

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΓΑΛΛΙΑ από Ιανουάριο 1975 μέχρι και 1985 (τα στοιχεία δεν είναι πλήρη)	Απαγωγές	2
	Αεροπειρατείες	3
	Δολοφονίες (από Μ. Ανατολή)	25
	Δολοφονίες (από άκρα αριστερά)	20
	Δολοφονίες (από άκρα δεξιά)	18
	Απόπειρες (από Μ. Ανατολή)	10
	Απόπειρες (από άκρα αριστερά)	700
ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ από Ιανουάριο 1975 μέχρι και Απρίλιο 1986	Βομβιστικές επιθέσεις	1
	Απαγωγή	1
	Αεροπειρατείες	8
	Δολοφονίες	45
	Απόπειρες δολοφονιών	11
	Βομβιστικές επιθέσεις	191
	Απαγωγές	3
ΙΣΠΑΝΙΑ από Ιανουάριο 1980 μέχρι και Απρίλιο 1986	Απόπειρες απαγωγής	2
	Αεροπειρατείες	2
	Δολοφονίες	57
	Απόπειρες δολοφονιών	20
	Βομβιστικές ενέργειες	252
	Νεκροί από βομβιστικές ενέργειες	88
	Τραυματίες από βομβιστικές ενέργειες	140
ΒΕΛΓΙΟ από Ιανουάριο 1975 μέχρι και Απρίλιο 1986	Απαγωγές	5
	Δολοφονίες	35
	Απόπειρες δολοφονιών	4
	Επιθέσεις με εκρηκτικά	192
ΟΛΛΑΝΔΙΑ από Ιανουάριο 1975 μέχρι και Απρίλιο 1986	Δολοφονίες	5
	Απόπειρες δολοφονιών	4
	Βομβιστικές ενέργειες	31
	Αεροπειρατείες	6
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ από Ιανουάριο 1980 μέχρι και Απρίλιο 1986	Δολοφονίες	5
	Απόπειρες δολοφονιών	2
	Βομβιστικές ενέργειες	3157
	Νεκροί από βομβιστικές ενέργειες	13
	Απαγωγές	1
ΙΡΛΑΝΔΙΑ από Ιανουάριο 1976 μέχρι και Απρίλιο 1986	Δολοφονίες	22
	Απόπειρες δολοφονιών	14
	Βομβιστικές ενέργειες	25
	Απαγωγές	8
ΔΑΝΙΑ από Ιανουάριο 1975 μέχρι και Απρίλιο 1986	Δολοφονίες	1
	Απόπειρες δολοφονιών	1
	Βομβιστικές ενέργειες	7
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ από Ιανουάριο 1975 μέχρι και Απρίλιο 1986	Βομβιστικές ενέργειες	12

Στη συνέχεια αναφέρονται οι σημαντικότερες από τις οργανώσεις που έδρασαν/ δρουν στο ευρωπαϊκό χώρο και είναι «υπεύθυνες» για τις ανωτέρω τρομοκρατικές ενέργειες, κυρίως από τη δεκαετία του 70 και έπειτα.

3.1. Βασκική Πατρίδα και Ελευθερία (Ε.Τ.Α. : Euskadi Ta Askatasuna)

Η Ε.Τ.Α. είναι αυτονομιστική εξτρεμιστική οργάνωση των Βάσκων στην Ισπανία, που σκοπό έχει την επίτευξη της ανεξαρτησίας των λεγόμενων Βασκικών Επαρχιών από την «κυριαρχία» του Ισπανικού

κράτους και τη δημιουργία μιας ανεξάρτητης πατρίδας στο βορειοανατολικό τμήμα της Ισπανίας. Η ανεξαρτησία αφορά, γεωγραφικά, μόνο των Βασκικών Ισπανικών Επαρχιών και όχι των Γαλλικών.

Η οργάνωση ιδρύθηκε το 1959 από μία ομάδα σπουδαστών δυσαρεστημένων με το μέτριο εθνικισμό του παραδοσιακού βασκικού λαού, μετά από εσωτερικές συζητήσεις στο Εθνικιστικό Κόμμα των Βάσκων. Το 1966 υπήρχαν δύο ομάδες της ETA Zarra, η ETA (Παλιά ETA) και η ETA Berri (Νέα ETA). Η ETA Zarra εγκατέλειψε τα όπλα και ίδρυσε την Κομμουνιστική Κίνηση Ισπανίας ενώ η ETA Berri έθεσε ως κύριες απαιτήσεις της :

- την αυτοδιάθεση της ισπανικής βασκικής περιοχής,
- την ένωση της επαρχίας της Ναβάρας με τους βάσκους και
- την αποφυλάκιση στελεχών της

«Επηρεασμένοι αρχικά από τον εθνικισμό του Σαμπίνο Αράνα, που αναφερόταν στην ανωτερότητα της βασκικής φυλής και αποθέωνε τη γλώσσα, τα έθιμα και την πολιτισμική ταυτότητα των Βάσκων, οι πρώτοι πυρήνες της οργάνωσης έκαναν την εμφάνισή τους το 1959. Είχαν αποσχισθεί από το μετριοπαθές εθνικιστικό βασκικό κόμμα PNV, το οποίο κατηγορούσαν (και ακόμη κατηγορούν) για ενδοτισμό απέναντι στη Μαδρίτη.⁷³»

Μια από τις πιο σημαντικές δράσεις της οργάνωσης ήταν η δολοφονία το 1973, του Προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου της Ισπανίας , ναύαρχου Λουίς Καρέρο Μπλάνκο.

Όλες οι Ισπανικές κυβερνήσεις προσπάθησαν να εξαρθρώσουν την οργάνωση των Βάσκων αυτονομιστών ενώ από το έτος 1988 δημοσιεύματα ανέφεραν ότι η τότε κυβέρνηση είχε « ...ανάμειξη στη δημιουργία των λεγόμενων Αντιτρομοκρατικών Ομάδων Απελευθέρωσης (GAL) οι οποίες είχαν στόχο να καταπολεμήσουν την Ε.Τ.Α. Αυτά τα αποσπάσματα θανάτου ευθύνονταν για την δολοφονία πολλών μελών της Ε.Τ.Α. στη Γαλλία αλλά και ορισμένων εντελώς άσχετων προσώπων, τα οποία εξοντώθηκαν γιατί χαρακτηρίστηκαν αυθαίρετα ως στελέχη της Ε.Τ.Α.. Τον Ιούλιο του 1988 συνελήφθησαν οι πρώτοι αστυνομικοί που ενέχονταν στην υπόθεσης αυτή. Λίγο αργότερα, όμως, οι αποκαλύψεις τους για ανάμειξη υψηλά ιστάμενων προσώπων οδήγησαν τις ανακρίσεις στα ανώτερα κλιμάκια των κυβερνητικών υπηρεσιών. Ο Γκονζάλες αρνήθηκε κατηγορηματικά ότι η κυβέρνηση είχε οποιαδήποτε σχέση. Στις

⁷³ άρθρο της ΜΠΕΡΣΗ Ευρώ, ETA: Από τον Φράνκο στο Ευρώ, εφημ Η Καθημερινή, 30-09-2001, σελ. 20

αρχές όμως, του 1995 ο δικαστής Γκαρθόν διέταξε συλλήψεις ατόμων που υπήρξαν επικεφαλής των κρατικών υπηρεσιών ασφαλείας. Οι αποκαλύψεις έφτασαν στο αποκορύφωμά τους, όταν αναφέρθηκαν ονόματα προσωπικών συνεργατών του Ισπανού πρωθυπουργού καθώς και υπουργών του ή στελεχών του Σοσιαλιστικού Κόμματος στη Χώρα των Βάσκων».⁷⁴

Εντούτοις, λίγες μέρες πριν τις εθνικές ισπανικές εκλογές του 1995, το ανώτατο δικαστήριο αποφάσισε ότι δεν υπάρχουν στοιχεία εναντίον του ίδιου του Ισπανού Πρωθυπουργού για την υπόθεση των ενεργειών κατά των Βάσκων αυτονομιστών.

«Έπειτα από δεκαετίες δολοφονιών, τον Σεπτέμβριο του 1998 η ΕΤΑ κήρυξε μονομερή εκεχειρία ως ένδειξη καλής θέλησης για την έναρξη διαλόγου με τη Μαδρίτη. Προηγουμένως, είχε επιτύχει να συνυπογράψει με τα μετριοπαθή βασικά κόμματα και την ισπανική Αριστερά τη συμφωνία της Λιζάρα, κάτι που δημιούργησε νέες ελπίδες συμφιλίωσης. Όμως η Μαδρίτη αρνήθηκε να ανοίξει διάλογο με αντικείμενο την απόσχιση μιας από τις επαρχίες της. Ο συντηρητικός πρωθυπουργός Αθνάρ δεν υποχώρησε ούτε στο αίτημα να πάψει να διασκορπίζει τους Βάσκους κρατούμενους στα τέσσερα σημεία του ορίζονται, φέρνοντας τους σε φυλακές της χώρα των Βάσκων. Εξάλλου, οι λογαριασμοί της οργάνωσης με τον Αθνάρ ήταν και προσωπικοί: το 1995, πριν γίνει πρωθυπουργός, είχε πέσει θύμα βομβιστικής επίθεσης, από την οποία επέζησε επειδή το αυτοκίνητό του ήταν θωρακισμένο. Έτσι, μετά από τέσσερις μήνες εκεχειρίας, η ΕΤΑ ανακοίνωσε ότι επιστρέφει στην ένοπλη δράση το Δεκέμβριο του 1999 και το έκανε πράξη τον Ιανουάριο του 2000. έκτοτε, τριάντα πέντε άτομα έχουν βρει το θάνατο από τις βόμβες και τις σφαίρες της οργάνωσης, η οποία εξακολουθεί να επιδιώκει έναν στόχο με τον οποίο διαφωνεί η πλειοψηφία της κυβέρνησης της χώρα των Βάσκων»⁷⁵.

Η «εμπλοκή» της οργάνωσης στα πολιτικά δρώμενα της Ισπανίας εμφανίζεται και πάλι μια εβδομάδα πριν των εθνικών εκλογών του Μαρτίου του 2004 και συγκεκριμένα με το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Μαρτίου, όταν στην Μαδρίτη ανατινάχθηκαν με βόμβες συρμοί τρένων επιφέροντας το θάνατο σε 191 αθώα άτομα και τραυματίζοντας άλλα 1.300 περίπου. Η τότε κυβέρνηση Αθνάρ απέδωσε «...το ασυνήθιστα φονικό τρομοκρατικό χτύπημα στους Βάσκους, παρότι οι οργανώσεις τους

⁷⁴ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 12 σελ. 328, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005.

⁷⁵ άρθρο της ΜΠΕΡΕΗ Ευρ., ΕΤΑ: Από τον Φράνκο στο Ευρώ, εφημ. Η Καθημερινή, 30-09-2001, σελ. 21

αρνήθηκαν επίμονα οποιαδήποτε ανάμειξη. Τρεις μέρες πριν από τις εκλογές διέρρηξε τελικά στον ισπανικό Τύπο η ανάληψη της ευθύνης για την ενέργεια από το δίκτυο της Αλ Κάιντα, λόγω της άρνησης της ισπανικής κυβέρνησης να αποσύρει τα στρατεύματά της από το Ιράκ.»⁷⁶

Η συγκεκριμένη οργάνωση⁷⁷ περιλαμβάνεται στην κατηγορία «ομάδες και οντότητες για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» όπως φαίνεται στην Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 29^{ης} Μαΐου 2006 (2006/380/ΚΕΠΠΑ), L 144 της 31-05-2006

3.2. Άμεση Δράση (A.D.:Action Directe)

Ο Μάης του 68 επηρέασε ποικιλοτρόπως την πολιτική και κοινωνική ζωή της Γαλλίας. Τα ιδανικά που πρέσβευσε η φοιτητική νεολαία ενέπνευσαν ένα μικρό τμήμα της το οποίο δεν μπόρεσε να ενσωματωθεί στις νέες απαιτήσεις και να αποδεχτεί τα νέα δεδομένα της κυβέρνησης Ντε Γκωλ κι έτσι περιθωριοποιήθηκε αναζητώντας λύσεις και ιδανικά μέσα από άλλες μορφές πάλης.

«Αποτέλεσμα αυτής της επιρροής, υπήρξε η σύσταση της οργάνωσης Action Directe. Η οργάνωση αυτή αποτέλεσε το αντικείμενο μελέτης της εθνικής τρομοκρατίας, καθώς έδρασε στη Γαλλία περίπου 10 χρόνια.

Η ιδεολογία της οργάνωσης τοποθετείται στη γενικότερη ιδεολογία της άκρας αριστεράς, αυτής που ασχολείται με όλα σχεδόν τα θέματα και αναλαμβάνει την προστασία όσων κρίνει ότι τη χρειάζονται.... Από το 1979, η οργάνωση καταδίκασε την πυρηνική ενέργεια, τον ιμπεριαλισμό, το Ισραήλ, την καθολική εκκλησία και την γαλλική επέμβαση στο Τσάντ. Η ιδεολογία τους σπάνια είναι σχηματοποιημένη ή σαφής. Συχνά οι ιδέες τους είναι δανεισμένες από άλλες θεωρητικές πηγές, με τις πλέον διαδεδομένες σήμερα μορφές του μαρξισμού – λενινισμού»⁷⁸.

Οι αρχηγοί δύο μικρότερων αναρχικών ομάδων, ο Ζαν Μαρκ Ρουγιάν και η Ναταλί Μενινιόν, αποτέλεσαν τον πυρήνα της Άμεσης Δράσης κατά την συγκρότησή της το 1979. «Όταν ιδρύθηκε ήταν μία νόμιμη, πολιτική οργάνωση της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, με αναφορές στον ένοπλο αγώνα και οι δραστηριότητές της μέχρι το 1982 δεν ξεπερνούσαν τα όρια

⁷⁶ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 12 σελ. 329, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005.

⁷⁷ Οι ακόλουθες οργανώσεις αποτελούν τμήμα της τρομοκρατικής οργάνωσης E.T.A: Kas, Xaki, Ekin, Jarrai – Haika – Segi, Gestoraw pro- amnistia, Askatasuna, Batasuna (γνωστή και ως Herri Batasuna ή ως Euskal Herriarrok): Βλ.: Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 29^{ης} Μαΐου 2006 (2006/380/ΚΕΠΠΑ), L 144 της 31-05-2006

⁷⁸ ΜΠΟΣΗ Μ. (1996). Ελλάδα και Τρομοκρατία, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν. Σάκουλας, σελ. 80

του δυναμικού ακτιβισμού (καταλήψεις, ρίψεις μολότοφ και γκαζάκια). Αργότερα πραγματοποίησε και ανέλαβε αρκετές τρομοκρατικές επιθέσεις, οι οποίες είχαν ως στόχο γάλλους αξιωματούχους και αξιωματούχους του NATO, τη Γαλλία και γενικότερα γαλλικά συμφέροντα. Είχε δεσμούς με άλλες ευρωπαϊκές τρομοκρατικές οργανώσεις ίδιας πολιτικής ιδεολογίας, όπως με τη Φράξια Κόκκινος Στρατός και της Ερυθρές Ταξιαρχίες. Επίσης, είχε σχέσεις με τον Ιαπωνικό Κόκκινο Στρατό. Η πιο εντυπωσιακή ενέργεια της Οργάνωσης αυτής υπήρξε η δολοφονία του προέδρου της Ρενώ, Ζορζ Μπεςσέ, το 1986. Εξαρθρώθηκε το 1987 μετά τη σύλληψη του Ζαν Μαρκ Ρουγιγιάν και των άλλων μελών της»⁷⁹.

3.3. Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Κορσικής (FLNC: *Front Liberation Nationale de la Corse*)

Η Κορσική είναι νησί το οποίο έχει γνωρίσει την κατοχή των Άγγλων κατά τη γαλλική επανάσταση και των Ιταλών και Γερμανών κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι οποίοι αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν ύστερα από εξέγερση των κατοίκων. «Το κίνημα για την ανεξαρτησία της Κορσικής αναζωπυρώθηκε τη δεκαετία του 1970, περίοδο κατά την οποία έκαναν την εμφάνισή τους ριζοσπαστικές τρομοκρατικές ομάδες, οι οποίες προέβησαν σε σειρά βομβιστικών επιθέσεων. Υπό την πίεση αυτή, το γαλλικό κοινοβούλιο αποφάσισε τη δημιουργία της Περιφερειακής Κορσικανικής Συνέλευσης»⁸⁰.

Το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο της Κορσικής ήταν ένα αποσχιστικό κίνημα που ιδρύθηκε την ταραγμένη για την Κορσική δεκαετία του 1970 και συγκεκριμένα το 1976 στη Γαλλία. «Το FLNC έχει πραγματοποιήσει μια σειρά από επιθέσεις σε καλοκαιρινές επαύλεις στο νησί της Κορσικής και ευκαιριακά και στην ηπειρωτική Γαλλία. Σκοπός του FLNC είναι η ανεξαρτητοποίηση της Κορσικής. Το 1989 επήλθε διάσπαση. Η μία φράξια (Canal Habituel) αποκήρυξε τη βία, ενώ η άλλη (Canal Historique) συνέχισε τον ένοπλο αγώνα, επέκτεινε το θέατρο των επιχειρήσεων και ανέλαβε την επίθεση που έγινε σε βάρος δεξαμενών πετρελαίου το 1991 στη Σαρδηνία.⁸¹».

Τελικά το 1997 αποφάσισαν να τελειώσουν τη δράση τους.

⁷⁹ ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Ν., (1999). *Συντομογραφίες. Αρκτικόλεξα και Ακρωνύμια ελληνικών και διεθνών Οργανισμών, Ομοσπονδιών, Συνομοσπονδιών, Υπηρεσιών και Ινστιτούτων καθώς και Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, στην Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ισπανική και Ιταλική, Αθήνα, αυτοέκδοση, σελ. 16

⁸⁰ *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*, τόμος 15 σελ. 325, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005.

⁸¹ ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Ν., (1999). *Συντομογραφίες. Αρκτικόλεξα και Ακρωνύμια ελληνικών και διεθνών Οργανισμών, Ομοσπονδιών, Συνομοσπονδιών, Υπηρεσιών και Ινστιτούτων καθώς και Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, στην Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ισπανική και Ιταλική, Αθήνα, αυτοέκδοση, σελ. 240

3.4. Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός (J.R.A.: Irish Republican Army)

Ο Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός υπάρχει από το 1916 πριν δηλαδή το βρετανικό στέμμα να δεχτεί την περιορισμένη αυτονομία της Ιρλανδίας (1920). Μετά από τη διαχωριστική γραμμή που χώρισε τον προτεσταντικό βορρά – που παρέμεινε πιστό στο στέμμα – και τον καθολικό νότο – που απoσχίσθηκε δημιουργώντας τη δημοκρατία της Ιρλανδίας – ο IRA συγκέντρωσε τις δυνάμεις του στο Βορρά, όπου οργάνωνε συνεχείς βομβιστικές επιθέσεις.

«Τρεις δεκαετίες αργότερα, το 1956, ο IRA επανεμφανίστηκε με μία βίαιη εκστρατεία κατά μήκος των συνόρων. Επρόκειτο πλέον για μυστική οργάνωση, αφού η δράση του είχε απαγορευτεί και από τη κυβέρνηση του Δουβλίνου. ... Η παρουσία των στρατευμάτων αύξησε τις εκδηλώσεις βίας, με αποκορύφωμα την “Μαύρη Κυριακή” στο Ντέρι το 1972. Τότε ο βρετανικός στρατός είχε δολοφονήσει 13 διαδηλωτές, για τους οποίους επί χρόνια το βρετανικό κράτος ισχυριζόταν ότι ήταν μέλη του IRA.⁸²»

Το 1969 σημειώθηκε ένα σχίσμα στην οργάνωση, χωρίζοντάς τη σε δύο ρεύματα με τελείως διαφορετικές μεθόδους δράσης και σκοπούς «το ένα επίσημο, με αρχηγό τον Κάθαλ Γκούλντινγκ τάχθηκε υπέρ ενός αγώνα με σοσιαλιστική ιδεολογία, και το άλλο, που ονομαζόταν Προσωρινοί, κήρυττε την ένοπλη εξέγερση για την πραγματοποίηση της εθνικής ένωσης... Στις 31 Αυγούστου του 1994 η ηγεσία του IRA ύστερα από 25 χρόνια βίαιων συγκρούσεων, κήρυξε εκκεχειρία, δεσμεύτηκε να αναστείλει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις και να προχωρήσει σε ειρηνικές διαπραγματεύσεις. Ωστόσο, η απογοήτευση από τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων οδήγησε τον IRA στην άρνησή του να αποδεχτεί τον αφοπλισμό του ως μέρος της διαδικασίας των ειρηνικών διαπραγματεύσεων και στην επανάληψη των βιαιοτήτων το 1996 και το 1997. Η ανακωχή επανήλθε μόνο όταν το Σιν Φέιν συμπεριελήφθη στις ειρηνικές συνομιλίες, τον Σεπτέμβριο του 1997. τον Απρίλιο του 1998 υπογράφηκε η λεγόμενη συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής που προέβλεπε συνεργασία όλων των παρατάξεων, ολικό αφοπλισμό των παραστρατιωτικών οργάνωσεων, αναδιοργάνωση της αστυνομίας και αναβάθμιση των μηχανισμών για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τον Οκτώβριο του 2001 άρχισε ο αφοπλισμός του IRA, όχι

⁸² Άρθρο της ΜΠΕΡΣΗ Ευρ., IRA: Βία στη βία της αυτοκρατορίας, εφημ. Η Καθημερινή – ειδικό ένθετο, 30-09-2001, σελ. 18

όμως και των προτεσταντικών παραστρατιωτικών οργανώσεων. Τον Ιούλιο του 2002 ο ΙΡΑ προέβη σε έγγραφη απολογία για τους αμάχους – θύματα της ένοπλης δράσης του στη Βόρεια Ιρλανδία σε διάστημα 30 ετών.⁸³»

Η συγκεκριμένη οργάνωση (και με τα δύο παρακλάδια⁸⁴ της) περιλαμβάνεται στην κατηγορία «ομάδες και οντότητες για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» όπως φαίνεται στην Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 29^{ης} Μαΐου 2006 (2006/380/ΚΕΠΠΑ), L 144 της 31-05-2006

3.5. Φράζια Κόκκινος Στρατός (RAF: Rote Armee Fraktion)

Εξτρεμιστική οργάνωση που έδρασε στην πρώην Δυτική Γερμανία, στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και κυρίως στη δεκαετία του 1970. Αρχηγός της οργάνωσης αυτής ήταν ο Μπάαντερ Αντρέας που μαζί με την Ούλρικε Μάινχοφ ίδρυσαν αρχικά την Μπάαντερ – Μάινχοφ, η οποία έδρασε κυρίως τη δεκαετία του 60.

«Το ιδεολογικό πλαίσιο της οργάνωσης συνοψιζόταν σε αναρχικά, αντικαπιταλιστικά και αντιαμερικανικά συνθήματα, καθώς και στον ισχυρισμό ότι η επικρατούσα κατάσταση μπορεί να αποσταθεροποιηθεί μόνο μέσω πράξεων τρομοκρατίας. Αρχικά η δράση της ομάδας περιοριζόταν σε ενέργειες μικρής κλίμακας, ενώ το 1972 επιχείρησαν σειρά επιδρομών και βομβιστικών επιθέσεων σε εγκαταστάσεις του στρατού των ΗΠΑ⁸⁵ και της γερμανικής αστυνομίας. Μετά τη σύλληψη του Μπάαντερ και της Ούλρικε Μάινχοφ, τα υπόλοιπα μέλη της οργάνωσης, διεκδικώντας την απελευθέρωση των συντρόφων τους, προέβησαν σε ενέργειες όπως η απαγωγή ενός Γερμανού πολιτικού και η κατάληψη της πρεσβείας της πρώην Δυτικής Γερμανίας στη Στοκχόλμη. Στα πλαίσια αυτής της τελευταίας ενέργειας και αφού απέτυχαν οι διαπραγματεύσεις με τον καγκελάριο της Γερμανίας Χέλμουτ Σμίτ, τα

⁸³ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 12 σελ. 71, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005.

⁸⁴ Ιρλανδικός Δημοκρατικός Στρατός (Continuity Irish Republican Army – CIRA) και Πραγματικός ΙΡΑ (real IRA)

⁸⁵ «Κομάντο επιτίθενται στις 11 Μαΐου στην αμερικανική Λέσχη Λεξιματικών στην Φρανκφούρτη. Ένας νεκρός αντισυνταγματάρχης, βετεράνος του Βιετνάμ, 13 τραυματίες. Την επόμενη δύο βόμβες πυροδοτούνται στο αρχηγείο της αστυνομίας του Λουγκμπουργκ, στις 15 ανατινάσσεται το αυτοκίνητο του Ομοσπονδιακού Δικαστή Βόλφγκανγκ Μπούντενμπεργκ και αιχμαλωτίζεται η γυναίκα του Καρλσρούη, στις 19 δύο βόμβες εκρήκνυνται στις εγκαταστάσεις του εκδοτικού κολοσσού του Αξελ Σπρίνγκερ. Στις 24 σημειώνεται νέα βομβιστική επίθεση στο αρχηγείο των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ στη Χαϊδελβέργη. Ένας αμερικανός λοχαγός και δύο λοχίες νεκροί.» άρθρο της ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ ΕΛ. Μπάαντερ – Μάινχοφ: κύκλος αίματος για 15 χρόνια, εφημ. Η Καθημερινή _ Ειδική έκδοση, 30-09-2001, σελ. 12

μέλη της οργάνωσης σκότωσαν δύο από τους υπαλλήλους της πρεσβείας και στη συνέχεια ανατίναξαν το κτίριο. Το 1976 και ενώ η δίκη των υπολοίπων μελών συνεχιζόταν, η Μάινχοφ βρέθηκε απαγχονισμένη στο κελί της. Ένα χρόνο αργότερα τα ελεύθερα μέλη της οργάνωσης κατέλαβαν ένα αεροπλάνο των γερμανικών αερογραμμών της Λουφτχάνσα, αλλά η καίρια επέμβαση της αντιτρομοκρατικής υπηρεσίας οδήγησε στην κατάρρευση του αεροπλάνου στο Μογκαντίσου της Σομαλίας. Κάποια μέλη της οργάνωσης δρούσαν, αποδυναμωμένα βέβαια, έως τα μέσα της δεκαετίας του 80, οπότε χάθηκαν τα ίχνη της οργάνωσης. Ένα από τα μέλη ο Ράλφ Πόλε, απασχόλησε την περίοδο εκείνη την ελληνική δικαιοσύνη, σχετικά με το αίτημα απέλασής του που είχε υποβάλει η γερμανική κυβέρνηση. Ο Πόλε τελικά απελάθηκε, εξέτισε ποινή στη Γερμανία και επέστρεψε αργότερα στη χώρα μας.⁸⁶

Πολλά έχουν ακουστεί για τη δίκη της οργάνωσης. Τέσσερα βασικά μέλη της οι Μπάουντερ, Μάινχοφ, Εσλιν και Καρλ, δικάστηκαν για τον εμπρησμό πολυκαταστήματος το 1978. Για τη δίκη⁸⁷ αυτή χτίστηκε ειδικό κτήριο υψίστης ασφαλείας, ενώ την ίδια περίοδο, οι κατηγορούμενοι έκαναν απεργία πείνας για να εναντιωθούν στην καταπάτηση των δικαιωμάτων τους από το γερμανικό δικαστήριο.

Η οργάνωση διαλύθηκε τον Απρίλιο του 1998 αφού έστειλε πριν προκηρύξη στο πρακτορείο Ρόιτερς. «Έχουμε κολλήσει σ' ένα αδιέξοδο. Σήμερα βάζουμε τέλος σ' αυτό το σχέδιο. Η οργάνωση των ανταρτών πόλης με τη μορφή της RAF είναι πλέον ιστορία»⁸⁸.

3.6. Ερυθρές ταξιαρχίες (B.R.: Red Brigades)

«Ακροαριστερή εξτρεμιστική οργάνωση που έδρασε στην Ιταλία την περίοδο 1970-1988 και θεωρείται υπεύθυνη για δεκάδες δολοφονίες, απαγωγές και βομβιστικές επιθέσεις, κυρίως κατά την δεκαετία του 1970. Ως ιδρυτής θεωρείται ο Ρενάτο Κούρτσιο, ο οποίος μαζί με τη σύζυγό του

⁸⁶ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 19 σελ. 429-30 Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005.

⁸⁷ Οι συνήγοροι μάλιστα της Μάινχοφ σε μια κίνηση εντυπωσιασμού «κάλεσαν ως μάρτυρες υπεράσπισης τον πρόεδρο των ΗΠΑ Ρίτσαρντ Νίξον, τον πρώην Αμερικανό υπουργό Άμυνας Μάλβιν Ράιτ, καθώς και τον πρώην καγκελάριο Χέλμουτ Σμιτ. Η κίνησή τους αυτή είχε ως πρόθεση να αποδείξει ότι οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ μέσω των στρατιωτικών επιθέσεων κατά του Βιετνάμ και της Καμπότζης, είχαν υποπέσει σε εγκλήματα πολέμου. Τα εγκλήματα αυτά ξεκίνησαν από στρατιωτικές βάσεις των ΗΠΑ, οι οποίες βρισκόταν σε γερμανικό έδαφος, όπως η βάση της Χαϊδελβέργης, που είχε γίνει στόχος χτυπήματος της RAF» άρθρο του ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Κ. Η δίκη μνημείο, εφημ. Ελευθεροτυπία, 28-02-2003, σελ.16

⁸⁸ ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Ν., (1999). Συντομογραφίες. Αρκτικόλεξα και Ακρανύμια ελληνικών και διεθνών Οργανισμών, Ομοσπονδιών, Συνομοσπονδιών, Υπηρεσιών και Ινστιτούτων καθώς και Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ισπανική και Ιταλική, Αθήνα, αυτοέκδοση, σελ. 411

Μαργκερίτα Καγκόλ συγκέντρωσε στο Μιλάνο αρχικά έναν μικρό πυρήνα ομοϊδεατών, κυρίως από τους κύκλους της εργατικής τάξης⁸⁹»

Ενώ αρχικά ξεκίνησαν με ιδεολογικούς και πολιτικούς στόχους μετά το θάνατο⁹⁰ του πρωθυπουργού Aldo Moro, ύστερα από πενήντα πέντε ημέρες ομηρίας του, ο αγώνας τους παίρνει διαστάσεις προσωπικού πολέμου με το κράτος. «Από το 1984 η B.R. είχε χωριστεί σε δύο τμήματα ή δύο θέσεις όπως ονομάστηκαν. Η πρώτη θέση ονομάστηκε BR-PCC (Red Brigades for the construction of the fighting Communist Party) και έμοιαζε με τη RAF, περισσότερο διεθνιστική και αντιιμπεριαλιστική ως προς τις κατευθύνσεις της. Η δεύτερη θέση ονομάστηκε UCC (The Union of the fighting Communists). Αυτή η ομάδα ήταν περισσότερο “προλεταριακή” και προσανατολισμένη στην πάλη των τάξεων»⁹¹.

Τα εσωτερικά σχίσματα, η ιδεολογική κρίση, οι λειτουργικές αποτυχίες, και η σύλληψη πολλών από τους ηγέτες της ομάδας υπονόμευσαν τη συνοχή της οργάνωσης. Όλο και περισσότερο, οι Ερυθρές Ταξιαρχίες έγιναν απομονωμένες από τη βάση εργατικής τάξης της και από την κοινή γνώμη. Στο επιχειρησιακό επίπεδο η νομοθεσία Pentiti του 1981, που ενθάρρυνε την αποστασία και ενίσχυσε τις δυνάμεις των δυνάμεων ασφαλείας, βοήθησε να επιτάχυνε την πτώση της ομάδας. Όπως συνέβη με άλλες εξτρεμιστικές οργανώσεις, οι Ερυθρές Ταξιαρχίες αποσύρθηκαν και απομακρύνθηκαν από την πολιτική προπαγάνδα, και εστίασαν όλο και περισσότερο στον πόλεμο τους ενάντια στις δυνάμεις ασφαλείας. Υπολογίζεται ότι μέχρι το 1988 έγιναν πάνω από πενήντα ένοπλες επιθέσεις και σκοτώθηκαν γύρω στα πενήντα άτομα. Πολλά από τα μέλη των Ερυθρών Ταξιαρχών συνελήφθησαν⁹², ενώ υπάρχουν ακόμη ορισμένα που διαφεύγουν τη σύλληψή τους.

⁸⁹ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 9 σελ. 453, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005.

⁹⁰ «Ο Μόρο παρέμεινε κρατούμενος στην πρωτεύουσα του κράτους επί πενήντα πέντε ημέρες και το πτώμα του εγκαταλείφθηκε στο κέντρο της Ρώμης προς δόξα της απόλυτης ανικανότητας των ογδόντα χιλιάδων καραμπινιέρων και των εκατό χιλιάδων αστυνομικών της δημοκρατίας. Μια άνευ προηγουμένου επιτυχία των ανταρτών πόλης στην Ιταλία. Εκατοντάδες νέοι ενθουσιάζονται με την είδηση της απαγωγής και βοηθούν αυθόρμητα στον αποπροσανατολισμό της αστυνομίας με απανωτά τηλεφωνήματα. Μετά την απαγωγή πραγματοποιούνται μαζικές στρατολογήσεις, οι ανατρεπτικές δυνάμεις πολλαπλασιάζονται. Εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε ότι επτά φάλαγγες παραμένουν άθικτες, έτοιμες να πραγματοποιήσουν και άλλες στρατιωτικές τρομοκρατικές επιθέσεις. Κι όμως στο τέλος του καλοκαιριού του 78 το κόκκινο σύννεφο αρχίζει να διαλύεται, να χάνεται.» BOCCA G. (1993). *Εμείς οι Τρομοκράτες*, Αθήνα: Index, σελ. 296

⁹¹ ΜΠΟΣΗ Μ. (1996) *Ελλάδα και Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, σελ. 100

⁹² «... Η απόφαση σε σύντομο διάστημα (9 μήνες) αν σκεφθεί κανείς ότι ήταν 63 οι κατηγορούμενοι, ήταν η πρώτη επιτυχία από το ιταλικό κράτος σημείωνε στο μακρύχρονο αγώνα του εναντίον της τρομοκρατίας. Γι αυτό και η δίκη αυτή και η τελική απόφαση αποτέλεσε μια πνοή οξυγόνου όχι μόνο για τους θεσμούς και την πολιτεία αλλά και για την κοινή γνώμη ... Η ιταλική τρομοκρατία και οι οργανώσεις ήταν ένα μαζικό φαινόμενο στο οποίο συμμετείχαν σε περίοδο ακμής μέχρι 4.000 άτομα. Ένα από τα πάμπολλα έντονα σημεία της δίκης, το οποίο εν γένει καθόρισε και την ταυτότητά της, ήταν η απόφαση από την πλευρά του δικαστηρίου, του ισχυρισμού των κατηγορουμένων περί «πολιτικού χαρακτήρα» των πράξεών τους. Το δικαστήριο δεν

3.7. Επанаστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη (Ε.Ο. 17 Ν.)

Υστερα από την επτάχρονη δικτατορία των συνταγματαρχών εμφανίστηκαν στην Ελλάδα για πρώτη φορά τρομοκρατικές οργανώσεις⁹³, οι οποίες προσπάθησαν να κάνουν δυναμική την παρουσία τους στο πολιτικό γίγνεσθαι, αναλαμβάνοντας την ευθύνη για τις πράξεις τους και τοποθετώντας την οργάνωσή τους στο χώρο της αριστεράς με εξωκοινοβουλευτικό όμως χαρακτήρα, γεγονός που επιβεβαιώνεται από το ότι κανένα κόμμα της αριστεράς δεν δέχτηκε αυτές τις ομάδες ως γεννήματά του. Οι πιο σημαντικές⁹⁴ από αυτές είναι η 17 Νοέμβρη και ο Ε.Λ.Α.⁹⁵

Η 17 Νοέμβρη ήταν ένοπλη εξτρεμιστική οργάνωση που έδρασε στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1975 – 2002. Η δράση της άρχισε στις 23 Δεκεμβρίου 1975 με τη δολοφονία του Ρίτσαρντ Γουέλς, σταθμάρχη της CIA στην Ελλάδα. Οι επιθέσεις της είχαν ως αποτέλεσμα 23 άτομα να σκοτωθούν και πολλά να τραυματιστούν. Μετά από κάθε της χτύπημα⁹⁶,

αποδέχθηκε το πολιτικό έγκλημα και έκρινε τους κατηγορούμενους ως κοινούς ποινικούς εγκληματίες» άρθρο του ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ Λ. Η δίκη με τα κλουβιά και τις διακηρύξεις, Ελευθεροτυπία, 24-02-2003, σελ. 18

⁹³ Μεταξύ άλλων βλ. ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ ΑΛ_ ΤΕΛΟΛΟΓΟΥ Τ (2002) Φάκελος 17 Ν Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, ΠΙΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ Γ. (2002) Η αναμέτρηση Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, ΓΡΙΒΑΣ ΚΛ. (2003). Αντι – φάκελος, Αθήνα: Κάκτος, ΠΑΠΠΑΣ Τσ (2002) 17 Νοέμβρη από το μύθο στην πραγματικότητα, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ Στ_ ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΗΣ Γ (2003) Τρομοκρατία και Εξουσία _ Ο αντίλογος της συνεκτικότητας, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα ΜΠΟΥΣΑΡΗΣ Δ 17Ν Ο ηγέτης, Αθήνα: Ισοκράτης,, του ιδίου Η Παγίδα, Αθήνα: Ισοκράτης, του ιδίου Η Αποκάλυψη Αθήνα: Ισοκράτης, του ιδίου Η εξουσία στην κήνη του πιστολιού, Αθήνα: Ισοκράτης,, ΜΠΑΛΚΟΣ Αν. (1991) Ντοκουμέντο τρομοκρατίας_ Οι εκτελεστές, Αθήνα: Ισοκράτης

⁹⁴ Ειςτός όμως από τις δύο οργανώσεις που αναλύονται στην παρούσα εργασία έχουν κατά καιρούς εμφανιστεί στο ελληνικό χώρο και άλλες οργανώσεις όπως: Ομάδα «Ιούνης 78», «Λαϊκός Επαναστατικός Αγώνας» (Ε.Ε.Α), «Επαναστατική Οργάνωση Οχτώβρης '80», Ομάδες Λαϊκής αντίστασης, Αυτόνομοι Πυρήνες, Επαναστατική Αλληλεγγύη, Επαναστατική Αριστερά, Λαϊκή Αγωνιστική Συσπείρωση, Λαϊκός Αγώνας, Αυτόνομη Αντίσταση, Λαϊκή Επαναστατική Προτοβουλία (Ε.Ε.Π.), Ομάδα Επαναστατικής Λαϊκής Αλληλεγγύης, Οργάνωση Κανάρης, Οργάνωση 1^η Οχτώβρη, Αυτόνομη Ομάδα Επαναστατικής Αλληλεγγύης, Επαναστατική Ομάδα Άρης, Ομάδα Αυτόνομης Επαναστατικής Δράσης, Οργάνωση Αντιεξουσιαστών Κομμουνιστών, Λαϊκός Στρατός, Βλ. : ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ Γ. (2002). Το ελληνικό αντάρτικο των πόλεων 1974-1985, Αθήνα: Γραφές, σελ. 139-183

⁹⁵ Βλ.: ΜΠΟΣΗ Μ. (1996). Ελλάδα και Τρομοκρατία, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, σελ.115-6 και ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ Αλέξανδρος (2003). 17 Νοέμβρη: Η οργάνωση_ Μία μελέτη για την τρομοκρατία, την ταυτότητά της και την επιρροή της (διπλωματική εργασία), Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Π.Μ.Σ. «Κοινωνικός Αποκλεισμός, Μειονότητες και Φύλο», τμ. Κοινωνιολογίας, κατ. Κοινωνική Ψυχολογία, σελ. 86

⁹⁶ Η επιχειρησιακή δράση της 17 Νοέμβρη έγκειται σε 92 χτυπήματα: Αλλοδαποί αξιωματούχοι¹⁸, Έλληνες αξιωματούχοι¹¹, Επιχειρήσεις ξένων συμφερόντων⁹, Ξένες τράπεζες: 8, Δημόσιες υπηρεσίες: 12, Έλληνες Επιχειρηματίες⁵, Απεργασπιστικοί μηχανισμοί⁶, Προεβείες: 2, Εισαγγελίες: 2, Στρατόπεδα: 1, Αστυνομικοί⁵, Τηλεοπτικοί σταθμοί: 1, Γιατροί: 1, Γραφεία κομμάτων², Ξενοδοχεία: 1, Επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων: 2, Διεθνείς Οργανισμοί¹, Σπίτια- Οικόπεδα «πλούσιων περιοχών»: 4, Μουσεία: 1, Βλ., ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ Αλέξανδρος (2003). 17 Νοέμβρη: Η οργάνωση_ Μία μελέτη για την τρομοκρατία, την ταυτότητά της και την επιρροή της (διπλωματική εργασία), Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Π.Μ.Σ. «Κοινωνικός Αποκλεισμός, Μειονότητες και Φύλο», τμ. Κοινωνιολογίας, κατ. Κοινωνική Ψυχολογία,

ακολουθούσε γραπτή προκήρυξη⁹⁷ που αποστέλλόταν στα μέσα. «Οι δύο πρώτες προκηρύξεις απεστάλησαν στη γαλλική εφημερίδα Liberation, ενώ οι περισσότερες από τις επόμενες στις ελληνικές εφημερίδες Ελευθεροτυπία και Ποντίκι.

Η ιδεολογία της οργάνωσης διαπνεόταν αρχικά από ακραίες αριστερές απόψεις, υποστηρίζοντας τον ένοπλο αγώνα εναντίον του καπιταλισμού και του πολιτικού κατεστημένου, κρίνοντας ότι οι κυβερνήσεις της μεταπολίτευσης εμφάνιζαν “πολιτική διπροσωπία” και στην ουσία επιβουλευόνταν τις λαϊκές μάζες κάτω από έναν μανδύα εκδημοκρατισμού. Στόχοι και θύματα της οργάνωσης υπήρξαν, μεταξύ άλλων αστυνομικοί, δημοσιογράφοι, βουλευτές, ξένοι διπλωμάτες, δικαστικοί και επιχειρηματίες, Έλληνες και ξένοι. Το γεγονός ότι επί 27 χρόνια ουσιαστικά τίποτε δεν ήταν γνωστό για τα μέλη της, αποτελούσε ένα μόνιμο πρόβλημα για τις εκάστοτε κυβερνήσεις, δημιουργώντας πολλά ερωτηματικά.

Η δράση της 17 Ν θα μπορούσε να διακριθεί σε δύο περιόδους, με κομβικό σημείο το έτος 1989, όταν η οργάνωση αποφάσισε να παρέμβει με ένοπλες επιθέσεις στο πολιτικό σκάνδαλο που είχε ξεσπάσει με κεντρικό πρόσωπο το μεγαλοεπιχειρηματία Γιώργο Κοσκωτά. Η δολοφονία του βουλευτή της Νέας Δημοκρατίας Παύλου Μπακογιάννη, τον Σεπτέμβριο του 1989, και η αποτυχημένη δολοφονική απόπειρα κατά του βουλευτή του ΠΑΣΟΚ Γιώργου Πέτσου, είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην κοινή γνώμη, όπως και η δολοφονική απόπειρα κατά του βουλευτή Γιάννη Παλαιοκρασσά, τον Ιούλιο του 1991, η οποία είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο του περαστικού νεαρού. Η κλοπή πολεμικού υλικού από το στρατόπεδο Συκουρίου Λάρισας (Δεκέμβριος 1989) και το Πολεμικό Μουσείο Αθηνών (Φεβρουάριος 1990), με λεία ρουκέτες και αντιαερματικούς εκτοξευτές, εμπλούτισε το επιχειρησιακό ρεπερτόριο της οργάνωσης»⁹⁸.

Χαρακτηριστική είναι η μυθοπλασία⁹⁹ γύρω από την οργάνωση αυτή εξαιτίας του περίφημου φιάσκου της οδού Λουίζης Ριανκούρ στην Αθήνα

⁹⁷ Η επιχειρησιακή δράση της 17 Νοέμβρη έγκειται σε 92 χτυπήματα: Αλλοδαποί αξιωματούχοι:18, Έλληνες αξιωματούχοι:11, Επιχειρήσεις ξένων συμφερόντων:9, Ξένες τράπεζες: 8, Δημόσιες υπηρεσίες: 12, Έλληνες επιχειρηματίες:5, Απεργοσπαστικοί μηχανισμοί:6, Πρεσβείες: 2, Εισαγγελίες: 2, Στρατόπεδα: 1, Αστυνομικοί:5, Τηλεοπτικοί σταθμοί: 1, Γιατροί: 1, Γραφεία κομμάτων:2, Ξενοδοχεία: 1, Επιχειρήσεις ελληνικών συμφερόντων: 2, Διεθνείς Οργανισμοί:1, Σπίτια- Οικόπεδα «πλούσιων περιοχών»: 4, Μουσεία: 1, Βλ., ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ Αλέξανδρος (2003). 17 Νοέμβρη: Η οργάνωση_ Μία μελέτη για την τρομοκρατία, την ταυτότητά της και την επιρροή της (διπλωματική εργασία), Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Π.Μ.Σ. «Κοινωνικός Αποκλεισμός, Μειονότητες και Φύλο», τμ. Κοινωνιολογίας, κατ. Κοινωνική Ψυχολογία,

⁹⁸ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 21 σελ. 13, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005.

⁹⁹ Σύμφωνα με τον τότε υπουργό Δημόσιας Τάξης. «... περίπου στο 2000, ενώ ήμουν περίπου ένα χρόνο Υπουργός Δημόσιας Τάξης, πραγματοποιήσαμε μια έρευνα κοινής γνώμης και διαπιστώσαμε με μεγάλη

τον Μάρτιο του 1922, της επιμονής των ΗΠΑ για εξάρθρωση της και των διογκούμενων φηολογιών¹⁰⁰ για συνδέσεις επωνύμων ανθρώπων της Αριστεράς με την οργάνωση.

Τον Ιούνιο του 2000, η δολοφονία του στρατιωτικού ακολούθου της πρεσβείας του Ηνωμένου Βασιλείου στη χώρα μας οδήγησε σε συνεργασία των ελληνικών και των Βρετανικών διωκτικών αρχών.

«Η εξάρθρωση της “ασύλληπτης” οργάνωσης επήλθε τον Ιούνιο του 2002 μία αποτυχημένη βομβιστική ενέργεια στα πρακτορεία ναυτιλιακής εταιρίας που είχε ως αποτέλεσμα τον σοβαρό τραυματισμό και τη σύλληψη ενός μέλους της τρομοκρατικής οργάνωσης. Στη συνέχεια από την διενεργούμενη ανάκριση των διωκτικών αρχών είχαν ως αποτέλεσμα την αποκάλυψη των κρησφύγετων της οργάνωσης και την σύλληψη των υπολοίπων μελών της. Συνολικά 19 άτομα προφυλακίστηκαν ως μέλη της οργάνωσης»¹⁰¹.

Η δίκη¹⁰² των μελών της 17 Νοέμβρη ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2003 σε ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα των φυλακών του Κορυδαλλού, και ίσως είναι η σημαντικότερη στην ιστορία της μεταπολιτευτικής Ελλάδας¹⁰³. Οι

έκπληξη ότι οι Έλληνες πολίτες θεωρούσαν την 17^η Νοεμβρίου ως περίπου μυθικούς ήρωες, ότι ήταν αήττητοι, ανίκητοι και ότι ουδέποτε τα μέλη της 17^η Νοεμβρίου επρόκειτο να συλληφθούν...», ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ Μ. (2006). Πώς αντιμετωπίζει η Ελλάδα την απειλή της Τρομοκρατίας Ελληνικό Ινστιτούτο Επικοινωνίας Leadership, Πρακτικά Ημερίδας 14 Ιουνίου 2006, σελ. 10

¹⁰⁰ Σύμφωνα με τον τότε υπουργό Δημοσίας Τάξης «... εκτός από ρωμαλέοι και αήττητοι ήταν και από πίσω τους η CIA, το βαθύ κράτος και μια σειρά άλλες παραστάσεις και σκοτεινές ιδέες που κυριάρχησαν για πάρα πολλές δεκαετίες στην ελληνική πολιτική και κοινωνική ζωή γύρω από αυτό το ζήτημα» ΧΡΥΣΟΧΟΪΔΗΣ Μ. (2006). Πώς αντιμετωπίζει η Ελλάδα την απειλή της Τρομοκρατίας Ελληνικό Ινστιτούτο Επικοινωνίας Leadership, Πρακτικά Ημερίδας 14 Ιουνίου 2006, σελ. 10

¹⁰¹ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, τόμος 21 σελ. 13, Αθήνα: Εκδόσεις Δομή Α.Ε. 2002-2005

¹⁰² «Η αμερικανική κυβέρνηση είχε, χθες, άκρως εγκλωβιστικά σχόλια για τη σημαντική και φοβερή πρόοδο που έκανε μέσα σε λίγα χρόνια η Ελλάδα στην καταπολέμηση της εσωτερικής τρομοκρατίας.... Μάλιστα στην αναφορά που γίνεται για την ελληνική συμβολή στην καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, υπογραμμίζεται η αποστολή μονάδων του μηχανικού στο Αφγανιστάν, η περιπολία ελληνικής φρεγάτας στη θάλασσα της Αραβίας και η αποστολή δύο μεταγωγικών αεροσκαφών στο Πακιστάν για την υποστήριξη του διεθνούς συνασπισμού κατά της τρομοκρατίας... Σε ξεχωριστές περικοπές στην έκθεση τονίζεται η συμβολή των πληροφοριών που έδωσαν ιδιώτες στις διωκτικές αρχές και περιέχεται ολόκληρη η δήλωση του Αμερικανού πρέσβη Μίλερ, που εξεθείαζε την ελληνική επιτυχία και τον πολύ αποτελεσματικό υπουργό Δημοσίας Τάξεως Μιχ. Χρυσοχοΐδη.» άρθρο του ΔΗΜΑ Δ.Π Σε ηγέτες κατά τρομοκρατίας μας προβίβασαν οι ΗΠΑ, εφημ Ελευθεροτυπία, 2-05-2003, σελ. 3

¹⁰³ «Η εξάρθρωση των οργάνωσεων 17Ν και ΕΛΑ, στην Ελλάδα, θεωρείται πλέον οριστικά δεδομένη από τις διωκτικές αρχές. Για πρώτη φορά μετά το 2002 η Ευροπόλ και κατ' επέκταση η ΕΛ.ΑΣ που την τροφοδοτεί με πληροφορίες και εκτιμήσεις, αποφεύγουν να μιλήσουν για υπολείμματα αυτών των οργάνωσεων ή να διατυπώσουν επιφυλάξεις για τυχόν διαφυγόντα τη σύλληψη μέλη τους. Αντίθετα ο “Επαναστατικός Αγώνας” και η “Επαναστατική Λαϊκή Δράση” καταγράφονται ως οι μόνες εξτρεμιστικές οργανώσεις που δρουν σποραδικά στη χώρα, με περιορισμένες όμως δυνατότητες. Σοβαρά ερωτήματα προκαλεί πάντως η κατάσταση των οργάνωσεων αυτών στην κατηγορία της λεγόμενης “αναρχικής τρομοκρατίας”, η έννοια της οποίας δεν εξηγείται, ούτε επιβεβαιώνεται από τα γεγονότα που επικαλείται η έκθεση της Ευροπόλ για την τρομοκρατία στην Ευρώπη. Το πιο ανησυχητικό από όλα είναι όμως η άποψη των αστυνομικών αρχών ότι πράξη τρομοκρατίας συνιστά και η εκτόξευση βομβών Μολότοφ. Η θέση αυτή κερδίζει συνεχώς έδαφος και στην Ελλάδα, καθώς οι εισαγγελικές και δικαστικές αρχές παραπέμπουν συλληβδην με τον αντιτρομοκρατικό νόμο

περισσότεροι από τους κατηγορούμενους αρνήθηκαν την ενοχή τους, ενώ ένας από αυτούς ο οποίος παραδόθηκε οικειοθελώς, ανέλαβε την πολιτική ευθύνη των ενεργειών της οργάνωσης. Στις 8 Δεκεμβρίου του 2003 το δικαστήριο κατέληξε σε απόφαση η οποία έκρινε ένοχους δεκαπέντε από αυτούς, ενώ τέσσερις ανακηρύχθηκαν αθώοι¹⁰⁴.

Η συγκεκριμένη οργάνωση περιλαμβάνεται στην κατηγορία «ομάδες και οντότητες για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» όπως φαίνεται στην Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 29^{ης} Μαΐου 2006 [(2006/380/ΚΕΠΠΑ), L 144 της 31-05-2006].

3.8. Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας (Ε.Λ.Α.)

Ο ΕΛΑ¹⁰⁵ είναι ακραία αριστερή ομάδα που αναπτύχθηκε λόγω της αντίθεσής της στη στρατιωτική χούντα που κυβέρνησε την Ελλάδα από το 1967 - 1974. Είναι επαναστατική, αντικεφαλαιοκρατική, και αντιμπεριαλιστική ομάδα, η οποία έχει δηλώσει την αντίθεσή της στην ιμπεριαλιστική κυριαρχία, την εκμετάλλευση, και την κατοχή. Αντιτίθεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και επιδιώκει την αφαίρεση των αμερικανικών στρατιωτικών βάσεων από την Ελλάδα.

«Εμφανίστηκε για πρώτη φορά στις 29 Απριλίου 1975. Πρόκειται για επαναστατική οργάνωση που εκφράζει θέσεις της άκρας Αριστεράς και έχει ως στόχο την ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης και την εγκαθίδρυση λαϊκού σοσιαλισμού. Για την επιδίωξη του στόχου έχει προχωρήσει σε μεγάλο αριθμό βομβιστικών ενεργειών κατά δημοσίων κτηρίων, τραπεζών και εγκαταστάσεων εταιρειών, καθώς και αμερικανικών στόχων»¹⁰⁶.

Σε όλα αυτά τα χρόνια έως το 1995 που σταμάτησε τη δράση του πραγματοποίησε πολλές βομβιστικές επιθέσεις και ταυτόχρονα εξέδιδε διάφορα έντυπα¹⁰⁷. Σύμφωνα με μία άποψη ο Ε.Λ.Α προχώρησε στη

και βαρύτερες κατηγορίες όσους συλλαμβάνονται σε βίαια επεισόδια και διαδηλώσεις. ...» άρθρο ΠΑΝ.Στ. Ελευθεροτυπία, 27-05-2006, σελ. 59

¹⁰⁴ Βλέπε *Η Δίκη του αιώνα... Τα πρακτικά της εβδομάδας*, (Ειδική Έκδοση) Μετρό Μάρτιος 2003 - Δεκέμβριος 2003 σελ. 1753 κ.ε.

¹⁰⁵ Βλ.: ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ Γ. (2002). *Το ελληνικό αντάρτικο των πόλεων 1974-1985*, Αθήνα: Γραφές, σελ. 113-139

¹⁰⁶ ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Ν., (2001). *Συντομογραφίες. Αρκτικόλεξα και Ακρωνύμια ελληνικών και διεθνών Οργανισμών, Ομοσπονδιών, Συνομοσπονδιών, Υπηρεσιών και Ινστιτούτων*, β έκδοση, Αθήνα, αυτοέκδοση, σελ. 136

¹⁰⁷ Ένα από αυτά ήταν η «Αντι - πληροφόρηση» με 44 τεύχη από τις 21/5/1975 έως τον Φεβρουάριο του 1982: πηγή: ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΑΑ. (2003). 17 Νοέμβρη: Η οργάνωση... Μία μελέτη για την τρομοκρατία, την ταυτότητά της και την επιρροή της (διπλωματική εργασία), Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών

δολοφονία του αστυνομικού Πέτρου Μπάμπαλη στις 31-1-1979 με το όνομα «Ιούνης '78», ενώ άλλη άποψη υποστηρίζει ότι η δολοφονία δεν ανήκει στον Ε.Λ.Α αλλά σε διαφορετική οργάνωση με την επωνυμία «Ιούνης '78». Τον Φεβρουάριο του 2003 έγιναν οι πρώτες συλλήψεις τεσσάρων προσώπων φερομένων ως μελών του Ε.Λ.Α.

Πολλοί πιστεύουν ότι υπήρχε «διαρροή προσώπων» μεταξύ των οργανώσεων 17 Νοέμβρη, ΕΛΑ, 1^η Μάη και Επαναστατικοί Πυρήνες. «Στοιχεία που προέκυψαν από την αρχή, τη μέση και το τελευταίο στάδιο της έρευνας για τη 17 Ν, χωρίς αυτά να αποκαλύπτονται για την ώρα, φαίνεται πως φωτίζουν πλήρως τις υπόγειες διαδρομές των πρωταγωνιστών του επαναστατικού κινήματος στην Ελλάδα από το 1975 έως σήμερα»¹⁰⁸.

Η συγκεκριμένη οργάνωση ενώ αρχικά περιλαμβανόταν¹⁰⁹ στην κατηγορία «ομάδες και οντότητες για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας», τελικά όμως με την Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαρτίου 2006 (2006/231/ΚΕΠΠΑ), L 82 της 21-03-2006, δεν αναφέρεται στην αντίστοιχη κατηγορία.

Επιστημών, Π.Μ.Σ. «Κοινωνικός Αποκλεισμός, Μειονότητες και Φύλο», τμ. Κοινωνιολογίας, κατ. Κοινωνική Ψυχολογία, σελ.87

¹⁰⁸ Άρθρο του ΜΑΡΝΕΛΛΟΥΤ, Στενές επαφές τρομοκρατικού τύπου, εφημ Ελευθεροτυπία, 10-09-2002, σελ. 18

¹⁰⁹ Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 2ας Μαΐου 2002, (2001/931/ΚΕΠΠΑ) L 116 της 03-05-2002

Κεφαλαίο 2^ο

Ευρωπαϊκή Ένωση και Τρομοκρατία

1. Η γένεση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Με την ίδρυσή τους οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες έθεσαν ως πρωταρχικό στόχο, σε υπερεθνικό επίπεδο, την οικονομική συνεργασία των κρατών μελών με απώτερο σκοπό την οικονομική ενοποίησή τους. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, παρόλο που έγιναν αξιόλογες προσπάθειες¹¹⁰ για μία ευρωπαϊκή πολιτική κοινότητα για την οικοδόμηση της Ευρώπης, τελικά δεν ευδόωσαν.

¹¹⁰ Σχέδιο Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας (1950), Σχέδιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κοινότητας (1953), Δημιουργία της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (1954), Σχέδιο Fouchet (1961), βλ. σχετικά ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ_ΦΑΤΟΥΡΟΣ Αρ_ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Θ (2001) (επιμέλεια) Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές σπουδές, τόμος α' Αθήνα: Ι Σιδέρης

Παρόλα αυτά, οι συχνές και «εντυπωσιακές» τρομοκρατικές ενέργειες στη δεκαετία του 70 (βλ πίνακα 1) ώθησαν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να ασχοληθεί διεξοδικά με το θέμα της τρομοκρατίας, αν και «χωρίς αρμοδιότητα», είτε μέσω των οργάνων της είτε σε διακυβερνητικό επίπεδο συνεργασίας, έξω από το χώρο της Ένωσης.

Χαρακτηριστικά, το 1977 το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο υιοθέτησε δύο ψηφίσματα. Το πρώτο αφορά την ευρωπαϊκή σύμβαση της 27^{ης} Ιανουαρίου του 1977 «περί καταστολής της τρομοκρατίας» του Συμβουλίου της Ευρώπης και το δεύτερο συνάπτεται στα πλαίσια του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, για την «απαγωγή ομήρων». Με τα δύο αυτά ψηφίσματα^{111,112} η Ε.Ο.Κ δείχνει την αντίθεσή της στην τρομοκρατία, χωρίς όμως να αποφασίζει τη λήψη κάποιων μέτρων, και καλεί τα μέλη της να συνδράμουν στην καταπολέμησή της ενισχύοντας τις προσπάθειες άλλων διεθνών οργανισμών. Τα ανωτέρω εξετάστηκαν στη συνέχεια και από την επιτροπή υπουργών με αποτέλεσμα τη σύναψη της σύμβασης για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής σύμβασης για την εξάλειψη της τρομοκρατίας – Σύμβαση Δουβλίνου¹¹³, 4/12/1979 – στο πλαίσιο όμως της πολιτικής συνεργασίας.

Επίσης, την περίοδο αυτή είχε εντατικοποιηθεί και η αστυνομική συνεργασία, αποτέλεσμα της οποίας ήταν αρχικά η ομάδα TREVI¹¹⁴ (Terrorism, Radicalisation and International Violence: Τρομοκρατία, Ριζοσπαστικός Εξτρεμισμός και Διεθνή Βία), η οποία μετά την συνθήκη του Μάαστριχτ έπαψε να λειτουργεί, και έπειτα η ίδρυση Γραφείων Συνδέσμων από τους υπουργούς δημοσίας τάξης, που λειτουργούσαν επί 24ώρου βάσεως, με στόχο την αστυνομική συνεργασία κατά της διεθνούς τρομοκρατίας, των εξτρεμιστικών πράξεων και της βίας (Λουξεμβούργο, 29-6-1976).

¹¹¹ ΕΕ C 30 της 7/3/1977, σελ. 34

¹¹² ΕΕ C 299 της 12/12/1977, σελ. 24

¹¹³ Η συγκεκριμένη αναφερόταν στη σύμβαση του συμβουλίου της Ευρώπης του 1977 για την καταστολή της τρομοκρατίας και ως κύριος σκοπός της ήταν να τεθεί η τελευταία σε ισχύ μεταξύ των χωρών μελών της ΕΟΚ όσο το δυνατόν χωρίς επιφυλάξεις. Για τις πράξεις του Συμβουλίου της Ευρώπης βλ. Παράρτημα 3 Πίνακα 1

¹¹⁴ Η συνεργασία στα πλαίσια του TREVI περιελάμβανε τις παρακάτω ομάδες εργασίας: TREVI I: Ιδρύθηκε το 1975 με σκοπό τη συνεργασία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, TREVI II: Ιδρύθηκε επίσης το 1975 με κύρια δραστηριότητα στους τομείς της εκπαίδευσης της τεχνικής υποστήριξης και του εξοπλισμού για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, TREVI III: Ιδρύθηκε το 1985 με αντικείμενο τη συνεργασία στην καταπολέμηση του Οργανωμένου Εγκλήματος, μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών και ειδικών γνώσεων, της ανάπτυξης ερευνητικών μεθόδων και τεχνικών σε θέματα Οργανωμένου Εγκλήματος και ναρκωτικών, TREVI 92: Ιδρύθηκε το 1988 στην Αθήνα για να εξετάσει τα αντισταθμιστικά μέτρα αναφορικά με την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων και την αυξανόμενη απειλή από το διεθνές οργανωμένο έγκλημα, σύμφωνα με το πρόγραμμα της ΕΚ. η ομάδα αυτή εισηγήθηκε μέτρα εφαρμογής αστυνομικού και δικαστικού χαρακτήρα.

Η προσπάθεια αυτή συνεχίζεται τη δεκαετία του 80. Και εδώ το Κοινοβούλιο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επισημαίνει ότι η αντιμετώπιση του φαινομένου θα είναι αποτελεσματικότερη μόνο αν τεθούν τα θεμέλια για μία δικαιική συνεργασία. Με ψήφισμά¹¹⁵ της μάλιστα κάνει λόγο για τη δημιουργία ενός «ευρωπαϊκού δικαιικού χώρου». «Στις 13/09/82 από την συντηρητική πτέρυγα του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου κατατίθεται πρόταση ψηφίσματος¹¹⁶ με το οποίο προτείνεται η ίδρυση ευρωπαϊκού δικαστηρίου για την εκδίκαση των τρομοκρατικών εγκλημάτων. Στις 16/9/82 το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο υιοθετεί δύο ψηφίσματα¹¹⁷ σχετικά με τον “αγώνα εναντίον της τρομοκρατίας” και “περί τρομοκρατίας”, με τα οποία εκφράζει το ενδιαφέρον του για πρόταση ίδρυσης ευρωπαϊκού δικαστηρίου στη δικαιοδοσία του οποίου θα υπάγονται τα τρομοκρατικά εγκλήματα – πρόταση που πρώτος διατύπωσε ο πρόεδρος της Γαλλίας, G. d’ Estaing και επανέλαβε ο Fr Mitterand στις 17/8/82 – και ζητά τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού κέντρου πληροφόρησης και μελέτης πληροφοριών για την τρομοκρατία, χωρίς βέβαια εκτελεστικές αρμοδιότητες. Με τα ψηφίσματά του το όργανο αυτό της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, δηλώνοντας ότι “σε καμία περίπτωση η τρομοκρατία δεν δικαιολογείται” , επιχειρεί να της αφαιρέσει οποιαδήποτε πλευρά θα μπορούσε, αιτιολογώντας την, να την νομιμοποιήσει ως πολιτικοκοινωνική πρακτική. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πρόκειται, εδώ, για φάση όπου το κοινοβούλιο εμφανίζεται πιο δραστήριο, ζητώντας την ενεργοποίηση των κοινοτικών διαδικασιών, στο πολιτικό πλαίσιο που το ίδιο προτείνει, για την καταστολή της τρομοκρατίας.¹¹⁸».

Παράλληλα, την ίδια χρονική περίοδο, σε διακυβερνητικό επίπεδο οι χώρες της Κοινότητας στο θέμα της τρομοκρατίας ήταν αρκετά έντονες, με αποτέλεσμα να αποφασίσουν - στο ευρωπαϊκό συμβούλιο του Λονδίνου στις 5 και 6 Δεκεμβρίου του 1986 - να αναλάβουν κοινή δράση απέναντι στις τρομοκρατικές επιθέσεις στο έδαφος οποιουδήποτε από τα κράτη μέλη, σε περιπτώσεις αποδεδειγμένης ξένης επέμβασης στις επιθέσεις αυτές. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή, ενδεικτικά, αναφέρεται ότι το 1986 τα δώδεκα κράτη μέλη αποφάσισαν τη μη εξαγωγή όπλων και άλλου στρατιωτικού εξοπλισμού στη Λιβύη, ενώ το 1988 ανακάλεσαν τους πρέσβεις τους στην Τεχεράνη για διαβουλεύσεις (υπόθεση S. Rushdie).

¹¹⁵ ΕΕ C 238 της 13/9/1982, σελ. 82

¹¹⁶ Έγγραφο I- 583/82

¹¹⁷ ΕΕ C 267 της 11/10/1982 σελ.44

¹¹⁸ ΛΟΒΕΡΔΟΣ Αν. (1987). Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα, Αθήνα: Interbooks, σελ.33

Ειδικότερα, την περίοδο αυτή το Κοινοβούλιο εξέδωσε τα ακόλουθα ψηφίσματα σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας:

- Για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹¹⁹, 18 Απριλίου 1985
- Για την ασφάλεια στις αερομεταφορές και τη διεθνή τρομοκρατία¹²⁰, 11 Ιουλίου 1985
- Για την τρομοκρατία¹²¹, 11 Σεπτεμβρίου 1986
- Σχετικά με τρομοκρατικές επιθέσεις στην πολιτική αεροπορία¹²², 10 Μαρτίου 1988
- Σχετικά με τα προβλήματα που αφορούν την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹²³, 26 Μαΐου 1989
- Σχετικά με τις δολοφονικές επιθέσεις τρομοκρατών στην Κοινότητα¹²⁴, 13 Ιουνίου 1991

Όμως, σημαντική προσπάθεια πραγματοποιήθηκε και για να τεθούν οι βάσεις ενός συμβατικού πλαισίου σε θέματα ποινικά, η οποία θα είχε άμεση ή έμμεση αντανάκλαση και στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Αναφορικά με το πνεύμα αυτό, υπογράφηκαν οι εξής συμβάσεις:

- Σαν Σεμπαστιάν, 26-5-1989: Συμφωνία σχετικά με την απλοποίηση και τον εκσυγχρονισμό των αιτήσεων εκδόσεως
- Ρώμη, 6-11-1990: Σύμβαση ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη μεταβίβαση των κατασταλτικών διαδικασιών
- Χάγη, 13-11-1991: Σύμβαση για την εκτέλεση των ξένων ποινικών καταδικών
- Δουβλίνο, 27-9-1996: Συμφωνία σχετικά με την έκδοση ανάμεσα στα Κράτη Μέλη.

Τέλος, πριν τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ θα πρέπει να σημειωθεί ότι κατά την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη συμπεριλήφθηκε κεφάλαιο που αφορούσε «διατάξεις για την πολιτική συνεργασία στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής», πράγμα το οποίο σημαίνει ότι τέθηκαν οι βάσεις δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά όχι ίδρυσής της¹²⁵. Η απόφαση των υπουργών εξωτερικών της 28-02-1986 που εγκρίθηκε με την ευκαιρία της υπογραφής της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (Ε.Ε.Π), που συνήλθαν στα πλαίσια της ευρωπαϊκής

¹¹⁹ ΕΕ C 122, της 20-5-1985, σελ. 109

¹²⁰ ΕΕ C 229 της 9-9-1985, σελ. 89

¹²¹ ΕΕ C 255 της 13-10-1986, σελ. 135

¹²² ΕΕ C 94 της 11-4-1988, σελ. 117

¹²³ ΕΕ C 158 της 26-6-1989, σελ. 394

¹²⁴ ΕΕ C 183, της 15-7-1991

¹²⁵ βλ. σχετικά ΠΑΣΣΑΣ Αργύρης (1988). *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία και τα όρια του διακυβερνητισμού*, (Διδακτορική Διατριβή) Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

πολιτικής συνεργασίας μεταξύ άλλων στις αποστολές των κρατών μελών και αντιπροσωπείες της Επιτροπής εκτείνουν τη συνεργασία τους στις τρίτες χώρες και στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών και στον τομέα «των μέτρων ασφάλειας»¹²⁶.

2. Από το Μάαστριχτ στη Νίκαια και το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα

Η συνθήκη του Μάαστριχτ ¹²⁷για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι το πρώτο συμβατικό κείμενο στο οποίο η τρομοκρατία γίνεται αντικείμενο διακυβερνητικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παρά τα όσα ειπώθηκαν παραπάνω για τη συνεργασία στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, ήταν φανερό ότι η αληθινή πρόοδος δεν μπορούσε να υπάρξει χωρίς άμεση συμβατική βάση (που να αφορά δηλαδή απευθείας την ίδια την τρομοκρατία εντάσσοντας την καταπολέμηση της στο Ευρωπαϊκό γίγνεσθαι). «Τούτο επιτεύχθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία ενέταξε την τρομοκρατία, μαζί με τη διακίνηση ναρκωτικών και την άλλου είδους οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα στον τρίτο πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό σημαίνει ότι, μολονότι η τρομοκρατία δεν ενσωματώθηκε στην αρμοδιότητα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικά στη συνεργασία σε θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικής πολιτικής. Οι λόγοι που προώθησαν την ένταξη αυτή αλλά και γενικότερα τη δημιουργία του τρίτου πυλώνα, ήταν καθαρά πολιτικοί και συγκεκριμένα ότι η κατάργηση των εσωτερικών συνόρων προς την οποία προχωρούσε η Ε.Ε είχε ανάγκη από ενισχυμένη δικαστική συνεργασία και διασυννοριακή εφαρμογή των νόμων σε όλο το εύρος της Κοινότητας.

¹²⁶ βλ. Δελτίο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τεύχος 2, 1986

¹²⁷ άρθρο Κ1 : για τους σκοπούς της επίτευξης των στόχων της Ένωσης, ιδίως της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, και υπό την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τα κράτη μέλη θεωρούν τους κατωτέρω τομείς ως θέματα κοινού ενδιαφέροντος. 1) πολιτική ασύλου, 2) κανόνες όπου διέπουν τη διέλευση των προσώπων από τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών και την άσκηση των σχετικών ελέγχων, 3) πολιτική όσον αφορά τη μετανάστευση και τους υπηκόους τρίτων χωρών: α) προϋποθέσεις εισόδου και κυκλοφορίας των υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος των κρατών μελών, β) προϋποθέσεις διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένης της συνένωσης των οικογενειών και της πρόσβασης στην εργασία, γ) καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, διαμονής και εργασίας υπηκόων τρίτων χωρών στο έδαφος κρατών μελών, 4) καταπολέμηση της τοξικομανίας στο βαθμό που ο τομέας αυτός δεν καλύπτεται από τα σημεία 7,8 και 9, 5) καταπολέμηση της απάτης διεθνούς κλίμακας στο βαθμό που ο τομέας αυτός δεν καλύπτεται από τα σημεία 7,8 και 9, 6) δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, 7) δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις, 8) τελωνειακή συνεργασία, 9) αστυνομική συνεργασία για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του λαθρεμπορίου ναρκωτικών και άλλων σοβαρών μορφών διεθνούς εγκληματικότητας, συμπεριλαμβανομένων, εν ανάγκη, ορισμένων πτυχών τελωνειακής συνεργασίας σε συνδυασμό με τη διοργάνωση, σε επίπεδο Ένωσης ενός συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών στα πλαίσια Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Europol).

Ακόμη περισσότερο αναγκαίες καθιστούσε τις νέες ρυθμίσεις η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του Ανατολικού μπλοκ και τα εκατομμύρια των προσφύγων, πραγματικών και δυνητικών, που αυτή δημιούργησε. Η τρομοκρατία αναφέρεται, έτσι, ανάμεσα στα σημεία κοινού ενδιαφέροντος που περιλαμβάνονται στις διατάξεις εσωτερικής ασφάλειας του Μάαστριχτ (άρθρα Κ1-9)¹²⁸.

Υστερα από τις ανωτέρω εξελίξεις δημιουργήθηκε μία εκτελεστική επιτροπή ανώτερων αξιωματούχων, που αποκαλείται ανεπίσημα, Επιτροπή Κ4 από το άρθρο¹²⁹ που την καθιερώνει (μετέπειτα συντονιστική επιτροπή άρθρο 36 ΣυνθΑμ), η οποία έχει ως σκοπό να διατυπώνει γνωμοδοτήσεις και να συμβάλλει στην προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου και στην πολιτική στο θέμα των θεωρήσεων. Ουσιαστικά η Επιτροπή Κ 4 αντικατέστησε την παλιά ομάδα TREVΙ και αφομοίωσε την Ad hoc ομάδα μετανάστευσης και την Ομάδα των Συντονιστών.

Η επιτροπή Κ4 αποτελεί το γνωμοδοτικό, αλλά ταυτόχρονα και το προπαρασκευαστικό όργανο των εργασιών του Συμβουλίου των Υπουργών ΔΕΥ. Αντίστοιχο όμως ρόλο έχει και η Επιτροπή Μόνιμων Αντιπροσώπων (Ε.Μ.Α – CO.RE.PER.) Το πρόβλημα που ανακύπτει, χωρίς να ρυθμίζεται από το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, είναι η σχέση μεταξύ Επιτροπής Κ4 και CO.RE.PER. Οι πρέσβεις είναι φυσικό να επιθυμούν τη διατήρηση της πρωτοκαθεδρίας σε ό,τι αφορά την προετοιμασία των εργασιών των Συμβουλίων των Υπουργών. Άλλωστε το άρθρο 151 της συνθήκης ΕΟΚ ορίζει το CO.RE.PER. ως αρμόδιο όργανο για να ετοιμάζει τις εργασίες του Συμβουλίου Υπουργών. Πάντως, μεταξύ των δύο φορέων υπήρξαν τριβές στην πράξη και φαινόμενα δυσλειτουργίας στην αλληλοενημέρωση και επικοινωνία από και προς τις δύο πλευρές (επάλληλοι τομείς καθηκόντων). Εν τούτοις, την πολιτική ευθύνη προετοιμασίας του Συμβουλίου την έχει το CO.RE.PER.. Στα πλαίσια της

¹²⁸ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ – ΛΙΒΑΔΑ Φ (1998) *Τρομοκρατία: Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάικουλας, σελ. 68-9

¹²⁹ 1 Συνίσταται Συντονιστική Επιτροπή αποτελούμενη από ανάπαιτους υπαλλήλους. Εκτός του συντονιστικού της ρόλου, η επιτροπή αυτή έχει ως καθήκοντα: - να διατυπώνει γνώμες για το Συμβούλιο, είτε μετά από αίτησή του, είτε με δική της πρωτοβουλία, - να συμβάλλει, με την επιφύλαξη του άρθρου 151 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στην προετοιμασία των εργασιών του Συμβουλίου στους τομείς που αναφέρονται στο άρθρο Κ1 καθώς και υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 100 Α της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στους τομείς που αναφέρονται στο άρθρο 100 Γ της εν λόγω συνθήκης. 2. Η Επιτροπή συμπράττει πλήρως στις εργασίες σχετικά με τους τομείς που αποτελούν το αντικείμενο του παρόντος τίτλου. 3. Το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα, εκτός αν πρόκειται για διαδικαστικά θέματα ή σε περίπτωση που το άρθρο Κ3 προβλέπει ρητώς άλλο κανόνα ψηφοφορίας. Σε περίπτωση που οι αποφάσεις του Συμβουλίου απαιτούν ειδική πλειοψηφία, οι ψήφοι των μελών του σταθμίζονται με τον τρόπο που ορίζεται στο άρθρο 148 παρ.2 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Οι αποφάσεις λαμβάνονται όταν έχουν συγκεντρώσει πενήντα τέσσερις τουλάχιστον ευνοϊκές ψήφους οκτώ τουλάχιστον μελών.

Επιτροπής Κ4 εξαρτώνται τρεις διευθύνουσες ομάδες, οι οποίες ελέγχουν με τη σειρά τους αρκετές ομάδες εργασίας.

Σε μία από τις ανωτέρω ομάδες και συγκεκριμένα στη δεύτερη Διευθύνουσα Ομάδα (Αστυνομική/ Τελωνειακή συνεργασία) εξαρτώνται υποομάδες εργασίας για την αντι - τρομοκρατία, τη δημόσια τάξη, την αντιμετώπιση του σοβαρού εγκλήματος, την Europol (για τον οργανισμό αυτό καθώς και για την Eurojust ακολουθεί ανάλυση στο 3^ο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας), τα τελωνεία και τα ναρκωτικά.

Είναι, λοιπόν, κατανοητό ότι η συνθήκη του Μάαστριχτ πετυχαίνει μία ενιαία προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Το γεγονός ότι βασίστηκε πάνω σε μία ενιαία και καθορισμένη δομή στην οποία συγκεντρώνονται όλες οι διάσπαρτες αρχές και υπηρεσίες που σχετίζονται με την τρομοκρατία, αποτελεί το θεμέλιο για την άμεση αντιμετώπιση και καταστολή του φαινομένου από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Την ίδια περίοδο, άλλες σημαντικές πράξεις που επιτεύχθηκαν στα πλαίσια καταστολής και αντιμετώπισης του φαινομένου της τρομοκρατίας είναι οι εξής:

- ψήφισμα σχετικά με την τρομοκρατία και τις επιπτώσεις της στην ασφάλεια στην Ευρώπη¹³⁰, 10 Μαρτίου 1994
- πράξη του Συμβουλίου για την κατάρτιση της σύμβασης για την κατάρτιση της σύμβασης για την απλουστευμένη διαδικασία έκδοσης μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³¹, 10 Μαρτίου 1995
- δημόσια ακρόαση που διεξήγαγε η Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών και Εσωτερικών Υποθέσεων σχετικά με τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, 21 Φεβρουαρίου 1996
- ψήφισμα σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με θέμα «Το παράνομο εμπόριο πυρηνικών υλικών και ραδιενεργών ουσιών»¹³², 4 Ιουλίου 1996
- κοινή δράση που αφορά την κατάρτιση και τήρηση ευρετηρίου αντιτρομοκρατικών ειδικών δεξιοτήτων, ικανοτήτων και γνώσεων, προς διευκόλυνση της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³³, 15 Οκτωβρίου 1996

¹³⁰ ΕΕ C 91 της 28-3-1994, σελ. 236

¹³¹ ΕΕ C 78, της 30-03-1995, σελ. 1

¹³² ΕΕ C 211, της 22-7-1996, σελ. 15

¹³³ ΕΕ C 273, της 25-10-1996, σελ. 4

- ψήφισμα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³⁴, 10 Ιανουαρίου 1997
- ψήφισμα για την έκδοση μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βάσει του άρθρου K3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση¹³⁵, 18 Σεπτεμβρίου 1997
- σύμβαση για την έκδοση μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹³⁶, η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 26 Μαρτίου 1997

Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ δεν υπάρχουν ραγδαίες μεταβολές γύρω από το θέμα «τρομοκρατία». Υπάρχουν όμως τρία βασικά σημεία στα οποία παρατηρούνται κάποιες βελτιώσεις σε σχέση με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ότι η τρομοκρατία παραμένει στον τρίτο πυλώνα αλλά πιο «αναβαθμισμένη» εφόσον αναφέρεται η ίδια η λέξη μέσα στο άρθρο 29 (πρώην K1) - πράγμα το οποίο δε συνέβη στη συνθήκη του Μάαστριχτ - και συγκεκριμένα : « ... ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται με την πρόληψη και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας οργανωμένης ή μη, ιδίως της τρομοκρατίας, της εμπορίας ανθρώπων και των εγκλημάτων κατά παιδιών, της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και όπλων, της δωροδοκίας και της απάτης ...».

Το δεύτερο σημείο είναι ότι παρατηρούνται ορισμένες βελτιώσεις κυρίως στο γενικότερο επίπεδο των μηχανισμών και μεθόδων συνεργασίας μεταξύ των αστυνομικών και των άλλων αρχών που είναι υπεύθυνες για ποινικά θέματα¹³⁷. Συγκεκριμένα αναφέρεται : «... στενότερη συνεργασία μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων, τελωνειακών και άλλων αρμοδίων αρχών στα κράτη μέλη, τόσο απευθείας όσο και μέσω της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 30 και 32, - στενότερη συνεργασία μεταξύ δικαστικών και άλλων αρμοδίων αρχών των κρατών μελών, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 31 στοιχεία α έως δ και 32».

Το τρίτο χαρακτηριστικό στοιχείο αφορά την αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου να αποφαινεται επί ορισμένων θεμάτων. Αυτό όμως, δε επιτυγχάνεται χωρίς την έγκριση των κρατών μελών της Ε.Ε., γεγονός που οπωσδήποτε μειώνει τη σημασία της νέας αυτής αρμοδιότητας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Χαρακτηριστικά αναφέρεται:

¹³⁴ ΕΕ C 380, της 16-12-1996, σελ. 4

¹³⁵ ΕΕ C 304, της 6-10-1997, σελ. 7

¹³⁶ ΕΕ C 191, της 23-06-1997 σελ. 13

¹³⁷ Απόφαση του Συμβουλίου της 28ης Μαΐου 2001 σχετικά με τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου για αστικές και εμπορικές υποθέσεις, L 174 Της 27-06-2001, σελ. 25

«...προσέγγιση, όπου είναι αναγκαίο, των κανόνων σε ποινικές υποθέσεις, στα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 στοιχείο ε'».

Το Συμβούλιο Κορυφής του Κάρντιφ 15 και 16 Ιουνίου του 1998, μετά τη συνθήκη του Άμστερνταμ και αφού προηγήθηκε η Κοινή Δράση 98/428/ΔΕΥ «για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου»¹³⁸, τονίζει τη σημασία της αποτελεσματικής δικαστικής συνεργασίας για την καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος και ζήτησε από το Συμβούλιο και την Επιτροπή να του παρουσιάσουν, στη σύνοδό του στη Βιέννη, ένα σχέδιο δράσης για τον καλύτερο τρόπο υλοποίησης των διατάξεων της συνθήκης του Άμστερνταμ σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Πράγματι, το πρόγραμμα δράσης της Βιέννης στοχεύει στη βέλτιστη εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης του Άμστερνταμ και ορίζει μέτρα που πρέπει να υλοποιηθούν μεσοπρόθεσμα (μέσα σε δύο χρόνια) και μακροπρόθεσμα (μέσα σε πέντε χρόνια) σε συνάρτηση πάντοτε με το χρόνο έναρξης εφαρμογής της. Συγκεκριμένα, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας αναφέρεται¹³⁹ ότι εντός δύο ετών θα πρέπει να ενισχυθούν οι ανταλλαγές πληροφοριών και ο συντονισμός των αρμόδιων αρχών, ιδίως με τη χρησιμοποίηση των εθνικών μονάδων ως δίκτυο εθνικών σημείων επαφής αρμόδιων για την καταπολέμησή τους.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε¹⁴⁰ πραγματοποίησε ειδική σύνοδο στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999 με αποκλειστικό θέμα τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Με τον τρόπο αυτό επιβεβαιώνεται η πολιτική βούληση για την επίτευξη αυτού του στόχου, που αποτελεί σταθερή επιθυμία των πολιτών της Ένωσης. Παράλληλα με το πολιτικό μήνυμα, το Συμβούλιο έλαβε μια

¹³⁸ Στο άρθρο 2 παρ.1 αναφέρεται: «Το ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο αποτελείται, λαμβανομένων υπόψη των συνταγματικών κανόνων, των νομικών παραδόσεων και της εσωτερικής δομής κάθε κράτους μέλους, από τις κεντρικές αρχές που είναι αρμόδιες για τη διεθνή δικαστική συνεργασία, από τις δικαστικές αρχές ή άλλες αρμόδιες αρχές με ειδικά καθήκοντα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας, σε γενικά πλαίσια και για ορισμένες σοβαρές μορφές εγκληματικότητας, όπως είναι το οργανωμένο έγκλημα, η δωροδοκία, η διακίνηση ναρκωτικών ή η τρομοκρατία», L 191 της 7-7-1998, σελ.4

¹³⁹ C 019 της 20/01/1999, σελ. 1

¹⁴⁰ Πριν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε, στην Σύνοδο Κορυφής της Κολωνίας, 3 και 4 Ιουνίου 1999 εκδηλώθηκε πρωτοβουλία για την εκπόνηση του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στα στοιχεία 44 και 45 του παραρτήματος IV αναφέρεται: «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο πιστεύει ότι στο εξελικτικό στάδιο που βρίσκεται πλέον η Ένωση, τα θεμελιώδη δικαιώματα που ισχύουν στο επίπεδο της Ένωσης θα πρέπει να συγκεντρωθούν σ' έναν Χάρτη, καθιστάμενα έτσι πιο ορατά. Για το σκοπό αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέδωσε την απόφαση που επισυνάπτεται ως Παράρτημα ΙΝ. Απευθύνεται στη διάδοχο Προεδρία η παράκληση να δημιουργήσει, μέχρι την έκτακτη σύνοδο του Συμβουλίου της 15^{ης} και 16^{ης} Οκτωβρίου 1999 στο Τάμπερε, τις προϋποθέσεις για την υλοποίηση της απόφασης αυτής».

σειρά πολιτικών κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων που εξειδικεύουν ακόμα περισσότερο το Πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης, για να γίνει γρηγορότερα πράξη ο μεγάλος στόχος για τη δημιουργία του χώρου αυτού¹⁴¹. Συγκεκριμένα πρότείνει:

- Τη συγκρότηση τριών κοινών ερευνητικών ομάδων, σύμφωνα με την πρόβλεψη της ΣυνθΑμ, ως πρώτο βήμα για τη δίωξη της παράνομης εμπορίας ναρκωτικών, της εμπορίας ανθρώπων και της τρομοκρατίας.
- Τη σύσταση επιχειρησιακής ομάδας εργασίας των Αρχηγών Αστυνομίας των κρατών μελών (Task Force).
- Τη δημιουργία μιας μονάδας Eurojust που θα αποτελείται από εισαγγελείς, δικαστές και αξιωματικούς της Αστυνομίας
- Τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Ακαδημίας (CEPOL) (περαιτέρω ανάλυση τόσο της συγκεκριμένης Ακαδημίας όσο και για τη Eurojust ο αναγνώστης μπορεί να ανατρέξει στο κεφάλαιο 3)
- Ανάλυση ειδικής δράσης κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, που αποτελεί το πρωταρχικό κίνητρο του οργανωμένου εγκλήματος.

Στην «Πρόληψη και έλεγχος του οργανωμένου εγκλήματος: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αρχή της νέας χιλιετίας»¹⁴², που βασιζόταν στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε υπογραμμίζεται ότι οι πολίτες δικαιούνται να αναμένουν από την Ένωση να αντιμετωπίσει την απειλή κατά της προσωπικής τους ελευθερίας και κατά των νόμιμων δικαιωμάτων τους, την οποία συνιστά η σοβαρή εγκληματικότητα. Επίσης, συμπληρώνεται ότι για να αντιμετωπιστούν οι απειλές αυτές χρειάζεται κοινή προσπάθεια πρόληψης και καταπολέμησης του εγκλήματος και των εγκληματικών οργανώσεων σε ολόκληρη την Ένωση και, ταυτόχρονα, συνδυασμένη κινητοποίηση του αστυνομικού και δικαστικού δυναμικού, ώστε να εξασφαλίζεται ότι στην Ένωση δεν υπάρχει κρησφύγετο για εγκληματίες ή προϊόντα του εγκλήματος. Βάσει των συμπερασμάτων του Τάμπερε και της ανωτέρω πράξης το Συμβούλιο υιοθέτησε Απόφαση¹⁴³ για τη δημιουργία ευρωπαϊκού δικτύου πρόληψης του εγκλήματος.

¹⁴¹ Το ίδιο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατά την ίδια σύνοδο κάλεσε την Επιτροπή να εκπονήσει Πίνακα Ελέγχου με σκοπό τη διαρκή παρακολούθηση της προόδου αναφορικά με την υλοποίηση των αναγκαίων μέτρων που διαλαμβάνονται στη Συνθήκη του Άμστερνταμ στο Πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης και στα συμπεράσματα του Τάμπερε [στόχος 3 (4, 4α και 36)]

βλ. http://www.europarl.europa.eu/comparl/libe/elsj/scoreboard/crime/default_en.htm#1

¹⁴² βλ. Πρόληψη και έλεγχος του οργανωμένου εγκλήματος: στρατηγική της Ε.Ε για την αρχή της νέας χιλιετίας, C 124 της 3-5-2000, σελ. 1

¹⁴³ L 153 της 8-06-2001, σελ. 1 (2001/427/ΔΕΥ)

Πριν την διακυβερνητική διάσκεψη της Νίκαιας, 7-9 Δεκεμβρίου 2000, το προηγούμενο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Σάντα Μαρία ντα Φέιρα, 19-20 Ιουνίου 2000, στο στοιχείο 51 των συμπερασμάτων του εκφράζει την αποστροφή του για τις τραγικές συνέπειες των τρομοκρατικών ενεργειών στην Ευρώπη και συμπάσχει με τις οικογένειες των θυμάτων, επαναλαμβάνει δε, εντονότερα τη δέσμευσή του να καταπολεμήσει την τρομοκρατία σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Για το σκοπό αυτό το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκφράζει την αποφασιστικότητα του να εκμεταλλευθεί το έπακρο τις δυνατότητες που του παρέχουν οι Συνθήκες προκειμένου να ενισχύσει και να εντείνει, σε πνεύμα αλληλεγγύης, τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σε αυτόν τον τομέα.

Τον Δεκέμβριο του 2000 συνήλθε στη Νίκαια το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο¹⁴⁴ το οποίο κατέληξε σε συμφωνία για το σχέδιο Συνθήκης της Νίκαιας ενόψει της υπογραφής της στις αρχές του νέου έτους. Με τη συνθήκη της Νίκαιας, 26 Φεβρουαρίου 2001, παρατηρείται μία καινοτομία στο χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης, η ίδρυση της Eurojust, όπου στο άρθρο 31 και στη παράγραφο 2 αναφέρεται: «Το Συμβούλιο ενθαρρύνει τη συνεργασία μέσω της Eurojust ως εξής: α) επιτρέπει στην Eurojust να συμβάλλει στον αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ των εθνικών δικωτικών αρχών των κρατών μελών, β) ευνοεί τη συμμετοχή της Eurojust στις έρευνες σχετικά με θέματα σοβαρής διασυνοριακής εγκληματικότητας, ιδίως σε περίπτωση οργανωμένης εγκληματικότητας, λαμβανομένων μεταξύ άλλων υπόψη των αναλύσεων που πραγματοποιεί η Europol, γ) διευκολύνει τη στενή συνεργασία της Eurojust με το ευρωπαϊκό δικαστικό δίκτυο, ιδίως προκειμένου να διευκολύνεται η εκτέλεση αιτήσεων δικαστικής συνδρομής και αιτήσεων έκδοσης». Είναι χαρακτηριστικό ότι στο άρθρο αυτό δεν ενισχύονται μόνο οι αρμοδιότητες της μονάδας, αλλά και ενθαρρύνεται η συνεργασία της με την Europol προκειμένου η καταπολέμηση του εγκλήματος και της τρομοκρατίας να είναι αποδοτικότερη πράγμα το οποίο φαίνεται εμφανέστερα στο άρθρο 29.

¹⁴⁴ Στο σημείο αυτό ο συγγραφέας θεώρησε σημαντικό να μνημονεύσει τα Παραρτήματα του Παραρτήματος VI: Έκθεση της προεδρίας για την ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας, I. Δήλωση για τη διάθεση στρατιωτικού δυναμικού, II. Υλοποίηση του συνολικού στόχου, μηχανισμός αξιολόγησης των στρατιωτικών δυνατοτήτων, III. Ενίσχυση της ικανότητας της ΕΕ στον τομέα των μη στρατιωτικών πτυχών της διαχείρισης κρίσεων, IV. Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, V. Οργάνωση του στρατιωτικού επιτελείου της ΕΕ, VI. Ρυθμίσεις όσον αφορά τα ευρωπαϊκά μέλη του NATO που δεν είναι μέλη της ΕΕ, VII. Μόνιμες ρυθμίσεις σχετικά με τη διαβούλευση και τη συνεργασία μεταξύ ΕΕ και NATO. (Παράρτημα του συγκεκριμένου παραρτήματος: Παράρτημα των μόνιμων ρυθμίσεων σχετικά με τη διαβούλευση και τη συνεργασία ΕΕ/NATO, που αφορά την εφαρμογή της παραγράφου 10 του ανακοινωθέντος της Ουάσιγκτον).

Το ίδιο χρονικό διάστημα περαιτέρω ενέργειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάνω στο θέμα της τρομοκρατίας ήταν:

- Κοινή Δράση για την ορθή πρακτική κατά την αμοιβαία δικαστική συνδρομή επί ποινικών υποθέσεων¹⁴⁵, 29 Ιουνίου 1998
- Κοινή Δράση σχετικά με το αξιόποινο τα συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση¹⁴⁶, 21 Δεκεμβρίου 1998
- Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την συνεργασία για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης τρομοκρατικών ομάδων, 17 Μαΐου 2001
- Ψήφισμα για την αμοιβαία αναγνώριση των τελικών αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις
- Έκθεση Ελευθεριών και Δικαιωμάτων των Πολιτών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (A5 -0273/2001)

Επίσης, είναι σημαντικό το γεγονός ότι ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δεν περιλήφθηκε στο κείμενο της Συνθήκης, η ενσωμάτωση του οποίου θα επίλυε αρκετά προβλήματα του ευρωπαϊκού γίνεσθαι καθώς «... η θεσμική ασυμμετρία, η οποία παρατηρήθηκε στην πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, είχε ως αποτέλεσμα την ανάδειξη του ελλείμματος της δημοκρατίας και κράτους δικαίου που άρχισε να συζητείται από τη δεκαετία του 80, καθώς και την υστέρηση που διαπιστώθηκε στην εγχάραξη της κοινωνικής αρχής στο οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι, ενώ προηγούνταν πάντοτε η ενοποίηση στην οικονομία, ακολουθούσε ασημαίνουσα η ενοποίηση στο πεδίο της καθεαυτού πολιτικής με την προώθηση θεσμών, πολιτικών και δράσεων που άπτονται του σκληρού πυρήνα της εξουσίας... έτσι, άρχισε να προβάλλει η ανάγκη για την προστασία των δικαιωμάτων του Ευρωπαίου πολίτη και κάθε ανθρώπου που ζει στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι στην ολοένα διευρυνόμενη κοινοτική εξουσία... Συνειδητοποιήθηκε, όταν η ευρωπαϊκή ενοποίηση άρχισε να απλώνεται σε περιοχές, όπου η ελευθερία του πολίτη και του ανθρώπου διακυβευόταν με τρόπο απτό και έντονο»¹⁴⁷.

Σύμφωνα με το άρθρο 51, ως πεδίο εφαρμογής του Χάρτη είναι αφενός τα όργανα και οι οργανισμοί της Ένωσης, και αφετέρου τα κράτη μέλη, μόνο όταν εφαρμόζουν το ενωσιακό δίκαιο. Συνεπώς, όλα αυτά σέβονται τα

¹⁴⁵ ΕΕ L 191, της 7-7-1998, σελ. 1

¹⁴⁶ ΕΕ L 351 της 29-12-1998 σελ.1

¹⁴⁷ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ (2001). Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Αθήνα: Παπαζήσης, σελ.11-12, για το ίδιο θέμα βλ. ιδίου, Η συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα: Παπαζήσης_Σειρά Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική.

δικαιώματα και τηρούν τις αρχές που προάγουν την εφαρμογή τους, τηρούμενης της αρχής της επικουρικότητας.

Μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα του 2001 στη Νέα Υόρκη, το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 21^{ης} Σεπτεμβρίου, στα συμπεράσματά του εκφράζει, αρχικώς, την αλληλεγγύη και συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες και στη συνέχεια θέτει πέντε άξονες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την οποία θεωρεί ως πρόκληση όχι μόνο για την Ευρώπη αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο. Οι άξονες αυτοί είναι :

- Ενίσχυση της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας
- Ανάπτυξη διεθνών νομικών μέσων
- Τέλος στη χρηματοδότηση τα τρομοκρατίας
- Ενίσχυση της ασφάλειας των αεροπορικών μεταφορών
- Συντονισμός της συνολικής δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης, εξέφρασε έντονα την επιθυμία του η καταπολέμηση της τρομοκρατίας να αποτελέσει, περισσότερο παρά ποτέ, τον πρωταρχικό στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πράγμα το οποίο φάνηκε στην μελλοντική της πορεία καθώς πολλές από τις πράξεις που θέσπισε είχαν άμεση σχέση με το φαινόμενο (και αναφέρονται από τον συγγραφέα στο 4^ο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας «Ενωσιακό Κεκτημένο»).

Ύστερα από το έκτακτο Συμβούλιο του 2001, στις 14 και 15 Δεκεμβρίου του ίδιου έτους οι αρχηγοί κρατών συγκεντρώθηκαν στο Λάκεν για τις εργασίες του νέου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Εκεί, το Συμβούλιο ενέκρινε τη δήλωση που περιλαμβάνεται στο Παράρτημα Ι του Συμβουλίου της Νίκαιας με την οποία ανοίγονται νέες προοπτικές για μία Ένωση απλούστερη, ισχυρότερη και με εντονότερη παγκόσμια παρουσία, μέσω κυρίως ενός Συντάγματος, το οποίο θα ενοποιούσε όλες τις μέχρι τώρα Συνθήκες. Το σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης παρουσιάστηκε στο Συμβούλιο Κορυφής της Θεσσαλονίκης και τελικά υπογράφηκε στη Ρώμη στις 29 Οκτωβρίου του 2004.

Τα βασικά σημεία του ήταν:

- Να καταστεί η διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση πιο δημοκρατική, διαφανής και αποτελεσματική
- Τα τέσσερα μέρη από τα οποία αποτελείται το Σύνταγμα δηλαδή:
 - ❖ Α' μέρος: οι διατάξεις που ορίζουν την Ένωση, τους στόχους της, τις αρμοδιότητές της, τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων της και τα όργανά της

- ❖ Β' μέρος: Ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων που εκδόθηκε το 2000, ενσωματώθηκε στο Σύνταγμα και αποτελεί το μέρος II
- ❖ Γ' μέρος: οι πολιτικές και οι δράσεις της Ένωσης και επαναλαμβάνει ένα σημαντικό μέρος των διατάξεων των υφιστάμενων Συνθηκών
- ❖ Δ' μέρος: οι τελικές ρήτρες, μεταξύ των οποίων είναι οι διαδικασίες έγκρισης και αναθεώρησης του Συντάγματος.
- Η συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος θα τεθεί σε ισχύ την 1^η Νοεμβρίου 2006 εφόσον έως τότε έχει επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη. Η κύρωση θα διεξαχθεί σε κάθε κράτος μέλος σύμφωνα με τους δικούς του συνταγματικούς κανόνες (από το Κοινοβούλιο ή/και με δημοψήφισμα¹⁴⁸).

Με τη Συνταγματική Συνθήκη θεσπίζεται μία νέα δομή της Ένωσης και μία νέα ταυτότητα των αρμοδιοτήτων της στον τομέα των ποινικών υποθέσεων. Δηλαδή, καταρχήν καταργεί το διαχωρισμό σε πυλώνες (γκρέμισμα) και ενοποιεί τη δομή και τη λειτουργία της Ένωσης ιδρύοντας ένα υπερκρατικό μόρφωμα πολύ πιο συμπαγές και παράλληλα πολύ πιο ισχυρό, αφού όλες οι αρμοδιότητές που της μεταβιβάζονται από τα κράτη μέλη, ασκούνται ενιαία πλέον σε κοινοτική βάση με αποτέλεσμα να μην υπάρχει το πεδίο της σημερινής διακυβερνητικής συνεργασίας (Γ' Πυλώνας), στο οποίο εντάσσονται οι ποινικές υποθέσεις, πράγμα το οποίο σημαίνει ενίσχυση του ρόλου της Ένωσης στον τομέα του ποινικού δικαίου και υποχώρηση της κυριαρχίας των κρατών μελών.

Οι εξουσίες της Ένωσης δεν είναι πρωτογενείς αλλά παραμένουν δοτές, ειδικές και περιορισμένες, σύμφωνα με το άρθρο I -9. Η αστυνομική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις ορίζεται ως τομέας συντρέχουσας αρμοδιότητας της Ένωσης, γεγονός από το οποίο φαίνεται ότι ο ρόλος των κρατών μελών δεν είναι ισότιμος και αυτό διότι σύμφωνα με το άρθρο I -11 «η συντρέχουσα αρμοδιότητα από τη στιγμή που ασκείται καθίσταται αποκλειστική και μόνο μετά την υποχώρησή της μπορεί να αναβιώσει η

¹⁴⁸ Μέχρι το Μάιο του 2006, 15 χώρες το έχουν επικυρώσει, ενώ δεν έχει επικυρωθεί από Γαλλία και Ολλανδία. Συγκεκριμένα: Εγκρίθηκε από Αυστρία στις 25 Μαΐου 2005, Βέλγιο στις 28 Απριλίου 2005, Κύπρος στις 30 Ιουνίου 2005, Εσθονία στις 9 Μαΐου 2005, Γερμανία στις 12 Μαΐου 2005, Ελλάδα στις 19 Απριλίου του 2005 (Ν. 3341/2005 ΦΕΚ Α' 115/18-05-2005), Ουγγαρία στις 20 Δεκεμβρίου 2005, Ιταλία στις 25 Ιανουαρίου 2005, Λετονία στις 2 Ιουνίου 2005, Λιθουανία στις 11 Νοεμβρίου 2004, Λουξεμβούργο στις 10 Ιουλίου 2005 (με δημοψήφισμα), Μάλτα στις 6 Ιουλίου 2005, Σλοβακία στις 11 Μαΐου 2005, Σλοβενία στις 1 Φεβρουαρίου 2005, Ισπανία στις 28 Απριλίου 2005 (με δημοψήφισμα), ενώ οι υπόλοιπες χώρες δεν προέβησαν έως σήμερα στην επικύρωσή του. Η Γαλλία δεν το κύρωσε με αρνητικό δημοψήφισμα της 29 Μαΐου 2005 (με ποσοστό 69,34% έναντι 54,68%), και η Ολλανδία στις 1 Ιουνίου 2005 (με ποσοστό 62,8% έναντι 61,6%). Προβληματισμός υπάρχει στους κόλπους της Ε.Ε σχετικά με το αν θα πρέπει να δοθεί παράταση εγκρίσεως ή άλλες εναλλακτικές προτάσεις (σχέδιο D)

αρμοδιότητα των κρατών μελών»¹⁴⁹. Το δικαίωμα πρωτοβουλίας για την πρόταση των θεσπιζόμενων νομοθετικών πράξεων για θέματα ποινικών υποθέσεων ανήκει τόσο στην Επιτροπή όσο και στα Κράτη Μέλη.

Στο χώρο του ποινικού δικαίου οι αρμοδιότητες της Ένωσης μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες:

- ουσιαστικού ποινικού δικαίου,
- ποινικής καταστολής (Europol, Eurojust),
- και δικονομικού δικαίου

Το Σύνταγμα της Ευρώπης¹⁵⁰ είναι, επίσης, κείμενο ύψιστης σπουδαιότητας καθώς ρυθμίζει επιτυχέστερα τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενσωματώνει όλες τις διάσπαρτες διατάξεις «συνταγματικής ύλης» που υπήρχαν σε όλο το τεράστιο ευρωπαϊκό δίκαιο (υπερεθνικό, διακυβερνητικό). Δεν ήταν δυνατόν μέσα σε ένα τέτοιο κείμενο να μην αναφερθεί και η τρομοκρατία.

Στο πρώτο μέρος του Συντάγματος στο άρθρο I – 43 που φέρει τίτλο «Ρήτρα αλληλεγγύης» αναφέρεται: 1. Η Ένωση και τα κράτη μέλη της ενεργούν από κοινού με πνεύμα αλληλεγγύης, εάν ένα κράτος μέλος δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή. Η Ένωση κινητοποιεί όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή της, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών μέσων που θέτουν στη διάθεσή της τα κράτη μέλη, για: α)

¹⁴⁹ ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΙΑΝΤΙ Μ *Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα*, Ποινική Δικαιοσύνη 5/2004, σελ. 571 επίσης στο ίδιο άρθρο αναφέρει «... με το σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης η Ένωση καθίσταται ο κύριος φορέας αρμοδιότητας στο πεδίο της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις και έτσι η επιλογή ενός συγκεντρωτικού μοντέλου είναι προφανής. Πέρα αυτού η άσκηση των αρμοδιοτήτων της σε κοινοτική βάση σημαίνει ότι τούτη μπορεί να δεσμεύει τα κράτη μέλη στον ποινικό τομέα πολύ πιο αποτελεσματικά με την επιβολή ακόμη και κυρώσεων για τη μη συμμόρφωσή τους σε σχέση με μέτρα που αυτή αποφασίζει (άρθρο III – 267 παρ3) ενώ παράλληλα η θέσπιση αυτών των μέτρων δεν υπάγεται κατά κανόνα σε ομόφωνη αλλά σε πλειοψηφική λήψη των αποφάσεων. Παράτηρούμε έτσι, ότι με το παραπάνω σχήμα η Ένωση ενισχύεται στον τομέα των ποινικών υποθέσεων, ενώ τα κράτη μέλη αποδυναμώνονται και δεσμεύονται παράλληλα πολύ πιο αποτελεσματικά στην τήρηση των επιλογών της Ένωσης που μπορεί να μην είναι καν δικές τους επιλογές».

¹⁵⁰ Βλ. μεταξύ άλλων ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ (2002) *Η συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Παπαζήσης_σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, ΤΣΑΤΣΟΣ Δ (2005) *Το αξιακό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Παπαζήσης_σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, ΦΕΡΥ Ζ.Μ. (2006) *Το ζήτημα του ευρωπαϊκού κράτους*, Αθήνα: Παπαζήσης_σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, ΕΚΕΜ (2002) *Ευρωπαϊκό Σύνταγμα*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Π.Κ. (επιμέλεια) (2002) *Το μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, του ιδίου *Η Ελληνική Προβληματική για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, ΚΔΕΟΔ (2004) *Ποινικό Δίκαιο πρόσφατες εξελίξεις στο ευρωπαϊκό χώρο*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, ΠΑΡΙΣΗΣ Ιω. (2005) *Εξωτερική πολιτική και ασφάλεια στο Σύνταγμα της Ευρώπης*, Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ Αν (2004) *Το Σύνταγμα της Ευρώπης αντιμέτωπο με την εθνική και λαϊκή κυριαρχία*, Αθήνα: Παπαζήσης_σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, και τα άρθρα του COX Ρ. Από την Ευρωπαϊκή Συνέλευση στη Διακυβερνητική Διάσκεψη, Γεωστρατηγική 3/2003 σελ.3 ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ, *Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος*, Γεωστρατηγική 3/2003 σελ.7 ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ Α. *Το σύνταγμα της Ευρώπης μεταξύ εθνικής και ευρωπαϊκής κυριαρχίας*, Γεωστρατηγική 3/2003 σελ. 13

- την πρόληψη τρομοκρατικής απειλής στο έδαφος των κρατών μελών.
 - την προστασία των δημοκρατικών θεσμών και του άμαχου πληθυσμού από ενδεχόμενη τρομοκρατική επίθεση,
 - την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφος του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης
- β) την παροχή συνδρομής σε κράτος μέλος στο έδαφός του, μετά από αίτηση των πολιτικών του αρχών, σε περίπτωση φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής.
- 2 Οι λεπτομέρειες εφαρμογής του παρόντος άρθρου προβλέπονται στο άρθρο III – 32

3. Η θεμελίωση αρμοδιότητας της Ε.Ε. : *de lege lata* ή *de lege ferenda*;

Το αδίκημα της τρομοκρατίας που διαπραγματεύεται η παρούσα εργασία, εμπίπτει στο χώρο του δημοσίου ποινικού δικαίου, δικονομικού και ουσιαστικού. Όσο αφορά το δικονομικό δίκαιο υπάρχουν άμεσες επιπτώσεις στα δικαιώματα των διαδίκων, στην προδικασία, στην κύρια διαδικασία, στην προστασία των μαρτύρων κλπ. Οι επιπτώσεις όμως επεκτείνονται γενικότερα στα δικαιώματα του ανθρώπου.

Το ποινικό δίκαιο (ουσιαστικό – δικονομικό) εκφράζει την εθνική κυριαρχία και έχει άμεση σχέση με τη γέννηση των εθνικών κρατών στην Ευρώπη. Το δίκαιο αυτό είναι δημόσιο, δηλαδή η συμπεριφορά των υποκειμένων υπόκεινται στην καταναγκαστική επιβολή των κανόνων κυρώσεων. Η εξουσία των κρατών είναι πρωτογενής για τη θέσπιση των ανωτέρων κανόνων. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως σημερινό μόρφωμα αποτελεί εγχώριση αρμοδιοτήτων των κρατών μελών σ' αυτή. Στο πλαίσιο αυτό, η εξουσία της είναι παράγωγη και όχι πρωτογενής, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ερωτήματα βάση ποιας/ων διάταξης/διατάξεων των συνθηκών έχει αρμοδιότητά στο ζήτημα της θέσπισης κανόνων ποινικού δικαίου, όπως επίσης και στο βαθμό εγχώρησής της (ολικής ή μερικής, ρητής ή σιωπηρής).

Παρόλες τις παλινδρομήσεις που υπήρχαν κυρίως τη δεκαετία του '70 («I want my money back», «Το νομισματικό φίδι μέσα στη σήραγγα»), που αφορούσαν την οικονομική ολοκλήρωση της ΕΕ, επιτεύχθηκαν βήματα προόδου, ξεπεράστηκαν τα εμπόδια και σήμερα βρισκόμαστε ένα βήμα

πριν την κοινή οικονομική πολιτική. Βέβαια, είναι αξιοσημείωτο ότι ο στόχος αυτός ξεκίνησε τη δεκαετία του 50 και ακόμη βρίσκεται σε εξέλιξη, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι χρειάστηκε μισός αιώνας περίπου για να γίνει ένα σημαντικό βήμα, χωρίς όμως ακόμη να έχει επιτευχθεί πλήρως. Για την πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης ενώ δεν προβλεπόταν στις αρχικές ιδρυτικές συνθήκες, τη δεκαετία του 90, τίθεται ο ακρογωνιαίος λίθος με τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Από τότε αποτελεί βασικό στόχο, όχι όμως ενταγμένο σε υπερεθνικό πλαίσιο, όπως η οικονομική ολοκλήρωση, αλλά σε διακυβερνητικό. Αναλογικά σκεπτόμενοι, είναι επόμενο να χρειάζεται ακόμη αρκετός χρόνος, δεδομένου μάλιστα ότι θεωρείται, ως στόχος, σημαντικότερος και απαιτούνται πολυπλοκότερες διαδικασίες για την επίτευξή του.

Βάση της αρχικής συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η θεματική του τρίτου πυλώνα ασχολήθηκε με τη «συνεργασία στους τομείς της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων». Με τη συνθήκη του Άμστερνταμ ένα μεγάλο μέρος του μεταφέρθηκε στο υπερεθνικό πυλώνα χωρίς ιδιαίτερες αντιδράσεις από το κοινωνικοπολιτικό σύνολο, γεγονός το οποίο δικαιολογείται, εφόσον δεν αφορούσε δημόσιο αλλά ιδιωτικό δίκαιο. Με την ίδια όμως συνθήκη ο τρίτος πυλώνας, «αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις», αποτελεί το βασικό άξονα της Ένωσης για θέματα που ασχολούνται πλέον με το δημόσιο δίκαιο. Το βασικό νομικό εργαλείο του πυλώνα αυτού για τη θέσπιση των σχετικών κανόνων αποτελούν οι αποφάσεις πλαίσιο του άρθρου 34 παρ.2 στοιχείο β, που σκοπό έχουν την προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες δεσμεύουν αυτά ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, αλλά αφήνουν την αρμοδιότητα στις εθνικές αρχές για την επιλογή του τύπου και των μέσων χωρίς να παράγουν άμεσο αποτέλεσμα. Η απόφαση της επιλογής του ανωτέρου νομικού μέσου για την εναρμόνιση των εσωτερικών ποινικών δικαίων «...ως επαρκής νομική βάση για την υλοποίηση αυτής της συγκλίσεως θεωρήθηκε η ίδια η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και ως αποτελεσματικό εργαλείο η θέσπιση Αποφάσεων Πλαισίων, οπότε και εγκαταλείπεται η αναποτελεσματική χρήση των συμβάσεων και των οδηγιών, η οποία άλλωστε, ειδικά ως προς τις οδηγίες προκάλεσε και σοβαρές αμφισβητήσεις νομιμότητας»^{151,152}.

Στη διάταξη αυτή δεν διαφαίνεται ρητή εξουσιοδότηση της ΕΕ για έκδοση αποφάσεων πλαισίων σε θέματα ποινικού δικαίου. Η εξουσιοδότηση αυτή

¹⁵¹ άρθρο του ΠΑΥΛΟΥ Στ. *Το ποινικό δίκαιο και οι «Αποφάσεις Πλαίσιο» της ΕΕ*, Ποινικά Χρονικά, ΝΔ/2004, σελ.966

¹⁵² Όσον αφορά την έλλειψη άμεσου αποτελέσματος βλ. την υπόθεση M. Puriño στην παρούσα εργασία

προκύπτει έμμεσα, καθώς αυτά τα ειδικά θέματα περιλαμβάνονται, καταρχήν, στις γενικότερες νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις του άρθρου 34 και έπειτα στο άρθρο 1 που αποβλέπει σε μία διαρκώς στενότερη ένωση των λαών της Ευρώπης, στην οποία οι αποφάσεις λαμβάνονται όσο το δυνατόν πιο ανοικτά και όσο το δυνατόν εγγύτερα στους πολίτες.

Η αποφυγή των όποιων παρερμηνειών περί αρμοδιότητας ή μη της ΕΕ θα μπορούσε να λυθεί με τη θέσπιση σχετικής διάταξης πρωτογενούς δικαίου, στην οποία τα κράτη μέλη θα της εγχωρούν ρητές αρμοδιότητες και για θέματα ποινικού δικαίου. Έτσι, η απόφαση πλαίσιο θα μπορούσε να ονομαστεί νόμος πλαίσιο, καθώς η λέξη «νόμος» είναι πιο οικεία στην έννομη τάξη των κρατών μελών.

Επίσης, είναι αξιοσημείωτο, όπως φαίνεται και από τον πίνακα 5, ότι οι αποφάσεις πλαίσια (και τα προτεινόμενα σχέδια αποφάσεων πλαισίων) ασχολούνται αρχικά με εναρμόνιση των εσωτερικών ποινικών δικαίων των κρατών μελών χωρίς παράλληλα να γίνεται εναρμόνιση θεμάτων που αφορούν τα δικονομικά δικαιώματα. Οι αρχικές εκδοθείσες αποφάσεις πλαίσια αφορούν κυρίως θέματα του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ενώ οι πιο πρόσφατες (που βρίσκονται ακόμη σε νομοπαρασκευαστικό στάδιο) αφορούν επί το πλείστον θέματα δικονομικών δικαιωμάτων. Το γεγονός αυτό όμως γεννά, ενδεχομένως, διάφορα προβλήματα και αντιδράσεις εκ μέρους των κρατών μελών και των πολιτών τους, επειδή θεωρείται ότι θα ήταν ορθότερο να υπάρξουν πρώτα δικονομικές εγγυήσεις, και έπειτα έκδοση αποφάσεων πλαισίων με περιεχόμενο ουσιαστικού ποινικού δικαίου.

Το επόμενο πρόβλημα που ανακύπτει είναι αν η αρμοδιότητα αυτή θα πρέπει να διέπεται από υπερεθνικό ή διακυβερνητικό πλαίσιο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η οικονομική ολοκλήρωση βρίσκεται σχεδόν στο τελικό της στάδιο. Στα τέλη της δεκαετίας του 90 έγινε μία προσπάθεια να υιοθετηθεί η κατάρτιση ενός οικονομικού ποινικού δικαίου «... άμεσης ισχύος και εφαρμογής στα κράτη μέλη ειδικά για το πεδίο της αυτοπροστασίας της ΕΕ. Πρόκειται για το γνωστό εγχείρημα το Corpus Juris, δηλαδή ενός κοινοτικού ειδικού νόμου ευθέως εφαρμοζόμενου στα κράτη μέλη, που απέβλεπε στην τυποποίηση και τιμωρία των εγκλημάτων κατά των οικονομικών συμφερόντων της ΕΕ με ενιαίους πλέον κυρωτικούς κανόνες, οι οποίοι καθορίζονται στην εφαρμογή τους και από ρυθμίσεις ενός αυτοτελούς γενικού μέρους. Σύμφωνα δε με τις προτεινόμενες λύσεις του, αν και η εκδίδοση των σχετικών υποθέσεων

προβλέπεται να γίνεται από τα αρμόδια εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών, σχεδιαζόταν η δημιουργία Ευρωπαϊκής Εισαγγελικής Αρχής, ως αυτοτελούς οργάνου στα πλαίσια της Ενώσεως, που θα αναλάμβανε τη δίωξη των σχετικών εγκλημάτων»¹⁵³.

Τελικά, η προσπάθεια αυτή για τη δημιουργία ενός Corpus Juris στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας δεν ολοκληρώθηκε. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με ψήφισμά¹⁵⁴ του στις 13 Απριλίου 1999 θεώρησε ότι η εναρμόνιση των εσωτερικών ποινικών δικαίων για την οικονομική ολοκλήρωση της Κοινότητας, θα πρέπει να γίνει με βάση τον τρίτο διακυβερνητικό πυλώνα σύμφωνα με το άρθρο 29 και 34. Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι «... υποδέχεται το Corpus Juris που περιέχει τις ποινικές διατάξεις στον τομέα της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αφού θα μπορούσε να αποτελέσει καλό παράδειγμα για μελλοντικές εξελίξεις, και αναμένει με ενδιαφέρον την έκθεση της Επιτροπής για τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει το Corpus Juris στις αρχές του δικαίου των κρατών μελών. Δεν θεωρεί σκόπιμη την επιδίωξη της δημιουργίας ευρωπαϊκού κώδικα ποινικού δικαίου, αλλά ζητεί την προοδευτική οικοδόμηση ευρωπαϊκού ποινικού συστήματος στο οποίο θα λαμβάνονται υπόψη οι νομικές παραδόσεις των κρατών μελών και, βάσει αυτών, θα αναζητούνται μέθοδοι καταπολέμησης και πρόληψης των διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος, ιδίως δε θέτει ως προτεραιότητα την σταδιακή εναρμόνιση, όπως προβλέπεται στο άρθρο 29, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στο σχέδιο δράσης για τη δημιουργία χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, των ακόλουθων αξιόποινων πράξεων, που συνδέονται με φαινόμενα του οργανωμένου εγκλήματος: εγκλήματα κατά παιδιών, εμπόριο ανθρώπων, διακίνηση ναρκωτικών, τρομοκρατία, δωροδοκία και απάτη, νομιμοποίηση παρανόμως κτηθέντων κεφαλαίων, αδικήματα για τα οποία η Ένωση διαθέτει ήδη κοινό βασικό κεκτημένο. Θεωρεί ότι είναι αναγκαίο να καταβληθούν συμπληρωματικές προσπάθειες για τον ορισμό συγκεκριμένων προτεραιοτήτων της Ένωσης στους εξής τομείς του εγκλήματος: διακίνηση όπλων (άρθρο 29 ΣΕΕ), εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος (σχέδιο δράσης) και διακίνηση πυρηνικού υλικού, εγκλήματα υψηλής τεχνολογίας (σχέδιο δράσης) και ιδίως τα διαπραττόμενα μέσω Internet, ντόπινγκ στον αθλητικό τομέα (συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βιέννης), για τους οποίους πρωταρχική είναι η διασφάλιση της συνέχειας των πολιτικών που έχουν ήδη δρομολογηθεί σε επίπεδο Ένωσης, εμβαθύνοντας συγχρόνως

¹⁵³ άρθρο του ΠΑΥΛΟΥ ΣΤ. *Το ποινικό δίκαιο και οι «Αποφάσεις Πλαίσιο» της ΕΕ*, Ποινικά Χρονικά, ΝΔ/2004, σελ.968

¹⁵⁴ C 219, της 30-7-1999, σελ. 107

τη μελέτη των διασυνοριακών επιπτώσεων και επιδιώκοντας συντονισμένη προσέγγιση σε διεθνές επίπεδο. Ζητεί να καταρτίσουν το Συμβούλιο και η Επιτροπή, για την εκπόνηση αυτού του συστήματος, πραγματικό νομοθετικό πρόγραμμα που θα αξιοποιεί στον ανώτατο βαθμό τα προβλεπόμενα από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ μέσα και ιδίως το εκτεταμένο δικαίωμα πρωτοβουλίας που παρέχεται στην Επιτροπή και τις αποφάσεις πλαίσιο, αμέσως μετά την έναρξη ισχύος των νέων διατάξεων».

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφέρουμε την πορεία εξέλιξης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, για την οποία οι συντάκτες των συνθηκών ανέπτυξαν με ένα σχεδόν ιδανικό μοντέλο. Το μοντέλο αυτό χαρακτηρίζεται από τρεις φάσεις. Στην πρώτη φάση, οι κυβερνήσεις συνειδητοποιούν τα πλεονεκτήματα της συνεργασίας με άλλες χώρες της ΕΕ σε ένα συγκεκριμένο τομέα πολιτικής και επιχειρούν να αναπτύξουν την εν λόγω συνεργασία, σε πολύ χαλαρή διακυβερνητική βάση. Όταν η μορφή αυτή συνεργασίας αποδεικνύεται ανεπαρκής, οι κυβερνήσεις προχωρούν στη δεύτερη φάση, στην οποία ο τομέας πολιτικής αναγνωρίζεται με σαφήνεια στη συνθήκη και εντάσσεται ρητά στο οργανωτικό πλαίσιο της Ένωσης, μολονότι ακόμη σε διακυβερνητική βάση, καθώς ο ρόλος της Επιτροπής είναι περιορισμένος, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαθέτει στην καλύτερη περίπτωση μόνο δικαιώματα διαβούλευσης, οι αποφάσεις του Συμβουλίου λαμβάνονται ομόφωνα με το Δικαστήριο, διαθέτει ελάχιστες εξουσίες. Στην τρίτη φάση οι κυβερνήσεις συνειδητοποιούν ότι πρέπει να θέσουν σε εφαρμογή ισχυρότερες διαδικασίες λήψης αποφάσεων, εάν επιθυμούν την επίτευξη των στόχων τους, και έτσι ξεκινά η υπερεθνική πορεία με την ανάθεση περισσότερων αρμοδιοτήτων και ρόλων στην Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Δικαστήριο, και κυρίως με την δυνατότητα λήψης αποφάσεων από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία.

Η αρμοδιότητα της Ένωσης σε ποινικά θέματα παλλινδρομεί μεταξύ πρώτου και τρίτου πυλώνα, εφόσον τόσο το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, όσο και οι διατάξεις των ισχυουσών συνθηκών τοποθετούν την αρμοδιότητα σε διακυβερνητικό επίπεδο. Εντούτοις, το υπό έγκριση Σύνταγμα τοποθετεί την αρμοδιότητα αυτή σε υπερεθνικό επίπεδο. Συνεπώς, και σε περίπτωση μη επίτευξης θέσπισης του Συντάγματος θα πρέπει, έπειτα από κοινωνικοπολιτική ωρίμανση, σε μία ενδεχόμενη αναθεώρηση της ΣυνθΕΕ τα θέματα ποινικού δικαίου να μεταφερθούν στις αρμοδιότητες του πρώτου πυλώνα αποκλειστικά με τη χρήση του «άρθρου γέφυρα» (άρθρο 42).

Οι παραπάνω σκέψεις καλύπτουν και τον προβληματισμό σχετικά με το έλλειμα δημοκρατίας που χαρακτηρίζει τις αποφάσεις πλαίσια, όπως υποστηρίζεται από μία μεγάλη μερίδα πολιτών. Παίρνοντας ως αφετηρία, σήμερα, το ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων στην θέσπιση κανόνων ποινικού δικαίου, δηλαδή την «πρωθυπουργοκεντρική» τάση που κυριαρχεί, παρατηρείται βαθμιαία και με την άμεση ή έμμεση συγκατάνευση των Κοινοβουλίων ότι η «...μετατόπιση της νομοθετικής εξουσίας προς την Κυβέρνηση βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, καθώς οδηγεί σε ένα είδος νέας δημοκρατικής νομιμότητας. Είτε με τη χρήση ευρυτάτων εξουσιοδοτήσεων είτε με ad hoc συνταγματικές προβλέψεις που δίνουν εξουσία θέσης κανόνων δικαίου σε άλλες αρχές (Κεντρικές Τράπεζες, Ανεξάρτητες Αρχές) είτε με πρόβλεψη στα Συντάγματα περιορισμένης ευθείας νομοθετικής εξουσίας της Κυβέρνησης μέσω διαταγμάτων, συντελείται μετατόπιση της πολιτικής εξουσίας – κυριότερη έκφραση της οποίας είναι οπωσδήποτε η θέση κανόνων δικαίου – από το Κοινοβούλιο προς την Κυβέρνηση. Μόνο που αυτό το είδος κυβερνητικής νομοθετικής λειτουργίας, δεν ασκείται αυθαίρετα και μονόπλευρα, αλλά είναι προϊόν συναίνεσης ή συμβιβασμού, που προκύπτει από διαπραγματεύσεις μεταξύ της νομοθετούσας κυβέρνησης και εξουσιοδοτημένων εκάστοτε από κοινωνικές ομάδες φορέων»¹⁵⁵.

Η «πρωθυπουργικοκεντρική» αυτή τάση έρχεται σε αντίθεση με τη σαφή διάκριση των εξουσιών. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο και συγκεκριμένα στον τρίτο πυλώνα, το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο δε συμμετέχει στη νομοθετική διαδικασία της συναπόφασης ακολουθώντας την παραπάνω τάση των κρατών μελών. Ενώ το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έχει περιορισμένες αρμοδιότητες στον τρίτο πυλώνα σύμφωνα με το άρθρο 35 ΣυνθΕΕ.

Όλα αυτά όμως τα προβλήματα θα μπορούσαν να λυθούν αποτελεσματικά μέσω της «ομογενοποίησης» των έννομων τάξεων των κρατών μελών. Φυσικά, αυτό το εγχείρημα δεν είναι μόνο δύσκολο αλλά και απαιτητικό καθώς προϋποθέτει βασικά κοινή κουλτούρα. Το ενθαρρυντικό σημείο στην υπόθεση αυτή είναι ότι οι δεσμοί που δένουν τα κράτη της Ευρώπης είναι δυνατοί και σφυραλητημένοι μέσα από επαναστάσεις με κοινό ιδεολογικό υπόβαθρο, μέσα από πολέμους με κοινά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα και γενικότερα υπάρχει μία

¹⁵⁵ άρθρο της ΨΑΡΟΥΔΑ - ΜΠΕΝΑΚΗ Άννας Προς ένα «Ευρωπαϊκό» Ποινικό Δίκαιο, Ποινικά Χρονικά, ΝΕ/2003, σελ.962

νοοτροπία με αρκετά όμοια χαρακτηριστικά, που διακρίνει τους Ευρωπαίους από άλλους λαούς με διαφορετική κοινωνική, πολιτική, ιδεολογική και πολιτιστική κουλτούρα. Η προτεινόμενη «ομογενοποίηση» των έννομων τάξεων θα πρέπει να λάβει υπόψη της αφενός τις κοινές ρίζες του ευρωπαϊκού πολιτισμού και αφετέρου τις ιδιαιτερότητες των κρατών της Ευρώπης. Βάσει αυτού του σκεπτικού πρέπει πρωτίστως να καλλιεργηθούν οι πολίτες της ΕΕ και να δεχτούν τα νέα δεδομένα, εφόσον δεν προσβάλουν την εθνική τους υπόσταση και την πολιτιστική τους κληρονομιά, και έπειτα να τεθούν οι βάσεις για «ομογενοποίηση» των εθνικών έννομων τάξεων, γεγονός που αναμφισβήτητα θα λύσει, αν όχι όλα, ίσως όμως τα περισσότερα από τα προβλήματα που απασχολούν σήμερα την Ευρωπαϊκή Ένωση.

4. Η νομολογιακή προσέγγιση των ερμηνευτικών προβλημάτων

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ΕΕ και που αφορούν τις παρεμβάσεις της στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών ίσως να είχαν αντιμετωπιστεί με τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος. Όμως τα αρνητικά δημοψηφίσματα που έλαβαν χώρα τον Μάιο του 2005 σε Γαλλία και Ολλανδία αποτέλεσαν ανασταλτικό παράγοντα. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με δύο σημαντικές αποφάσεις που εξέδωσε την πρώτη δύο εβδομάδες έπειτα από τα αρνητικά δημοψηφίσματα (16-6-2005) και τη δεύτερη το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, επανακαθορίζει βασικά δεδομένα των παρεμβάσεων της ΕΕ στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο, γεγονός που θα έχει εξαιρετική σημασία για τις μελλοντικές εξελίξεις.

Επειδή οι αποφάσεις αυτές έχουν άμεση σχέση με ποινικά θέματα και αναδεικνύουν αφενός τη δυνατότητα των αποφάσεων πλαίσιο να αναπτύξουν άμεσα αποτελέσματα στα κράτη μέλη και αφετέρου τη κατάλυση της αποκλειστικότητας του τρίτου πυλώνα σε παρεμβάσεις τόσο στο πεδίο του δικονομικού όσο και του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μία σύντομη αναφορά σε αυτές.

4.1. Υπόθεση «Purino»

Σύμφωνα με απόφαση του ΔΕΚ στις 16/06/2005 στην υπόθεση c- 105/03 το ιταλικό δικαστήριο υπέβαλε αίτημα για την έκδοση προδικαστικής απόφασης που αφορά την ερμηνεία των άρθρων 2,3 και 8 της απόφασης

πλασίου¹⁵⁶ του 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 15 Μαρτίου του 2001 σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες.

Το ΔΕΚ με την έκδοση της απόφασης¹⁵⁷ έλαβε υπόψη και τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν τόσο η Μ. Pupino όσο και οι κυβερνήσεις της Ιταλίας, Ελλάδος, Γαλλίας, Ολλανδίας, Πορτογαλίας, Σουηδίας, Ην. Βασιλείου και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που πραγματοποιήθηκαν στις 26 Οκτωβρίου 2004 επί της ακροατηρίου συζητήσεως.

Σύμφωνα με το ιστορικό της υπόθεσης, η Μ. Pupino κατηγορείται ότι κατά τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο 2001 προέβη επανειλημμένα σε καταχρηστική χρήση σοφρωνιστικών μέσων σε βάρος ορισμένων μαθητών της, που κατά το χρόνο των περιστατικών δεν είχαν συμπληρώσει το πέμπτο έτος της ηλικίας τους, και συγκεκριμένα τους χτυπούσε κατά σύστημα, τους απειλούσε ότι θα τους χορηγήσει ηρεμιστικά, θα τους κλείσει το στόμα με λευκοπλάστη και τους εμπόδιζε να πηγαίνουν στην τουαλέτα.

Η ποινική διαδικασία στην Ιταλία περιλαμβάνει δύο αυτοτελείς φάσεις: πρώτον τη φάση της προκαταρκτικής εξέτασης ή/ και της ανάκλησης, κατά την οποία διεξάγονται οι αναγκαίες έρευνες και συλλέγονται αποδεικτικά στοιχεία, με βάση τις οποίες θα κριθεί αν η υπόθεση θα τεθεί στο αρχείο ή θα συνεχιστεί η διαδικασία, και δεύτερον τη φάση της διαδικασίας στο ακροατήριο κατά την οποία διεξάγεται αποδεικτική διαδικασία. Ο Ιταλός εισαγγελέας ζήτησε από την υπεύθυνο της έρευνας (*guidice per le indagini preliminari*) να εξετάσει ως μάρτυρες οκτώ παιδιά που είχαν υπάρξει μάρτυρες και θύματα των σχετικών πράξεων και να πραγματοποιηθεί η εξέταση αυτή πριν από την ακροαματική διαδικασία, σε ειδικό χώρο φορέα κοινωνικής πρόνοιας και υπό συνθήκες που να διασφαλίζουν την αξιοπρέπεια, την ιδιωτική ζωή και την ψυχική γαλήνη των παιδιών αυτών. Κατά τον εισαγγελέα, η αποδεικτική διαδικασία δεν μπορούσε να καθυστερήσει μέχρι τη συζήτηση στο ακροατήριο λόγω της πολύ μικρής ηλικίας των μαρτύρων και των αναπόφευκτων σε αυτή την ηλικία μεταβολών της ψυχολογικής τους κατάστασης, καθώς και λόγω μιας πιθανής διαδικασίας ψυχολογικής απώθησης. Κατά την κατηγορούμενη, το αίτημα αυτό δεν καλυπτόταν από καμία από τις περιπτώσεις που προβλέπει ο ιταλικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας.

¹⁵⁶ ΕΕ L 82 σελ. 1

¹⁵⁷ βλ. σχετικά με το θέμα άρθρα του ΖΗΜΙΑΝΙΤΗ Δ. Σχόλια επί της υπόθεσης C – 105/2003, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2006, σελ. 53 και ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ Νομολογία του ΔΕΚ και νέες δυνατότητες παρέμβασης της ΕΕ στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών, Ποινική Δικαιοσύνη 4/2006, σελ. 476

Το προδικαστικό ερώτημα του ιταλικού δικαστηρίου που είχε επιληφθεί της υποθέσεως, προς το ΔΕΚ, ήταν αν, ενόψει της απόφασης πλαίσιο του Συμβουλίου σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να επιτρέπει στα παιδιά μικρής ηλικίας που ισχυρίζονται ότι κακοποιήθηκαν να καταθέτουν υπό τις κατάλληλες συνθήκες προστασίας, εκτός διαδικασίας στο ακροατήριο, και μάλιστα πριν από την έναρξή της. Δηλαδή, την ερμηνεία της ιταλικής νομοθεσίας υπό το πρίσμα της συγκεκριμένης απόφασης πλαισίου, χωρίς προηγουμένως αυτή να έχει εναρμονιστεί στο εθνικό δίκαιο.

Το ΔΕΚ πριν αποφανθεί επί του προδικαστικού ερωτήματος, εξέτασε πρώτα την αρμοδιότητά του και την ένσταση απαραδέκτου που προβάλανε κατά της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως κυβερνήσεις της Γαλλίας και της Ιταλίας, οι οποίες υποστήριξαν ότι η απάντηση του Δικαστηρίου δεν θα είναι χρήσιμη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Ειδικότερα, Ιταλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται κυρίως ότι «η απόφαση πλαίσιο και η κοινοτική οδηγία αποτελούν δύο πηγές δικαίου που διαφέρουν ουσιωδώς μεταξύ τους και ότι η απόφαση πλαίσιο δεν δημιουργεί επομένως καμία υποχρέωση του εθνικού δικαστή να προβαίνει σε σύμφωνη ερμηνεία του εθνικού δικαίου, όπως δέχεται το Δικαστήριο με τη νομολογία του σχετικά με τις κοινοτικές οδηγίες» [στοιχείο 25]. Στο ίδιο πνεύμα κινήθηκε και η Γαλλική Κυβέρνηση ότι, δηλαδή, οι αποφάσεις πλαίσιο δεν παράγουν άμεσο αποτέλεσμα και επιπρόσθετα ισχυρίστηκε ότι με τη νομολογία του Δικαστηρίου «η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας δεν μπορεί να καταλήγει σε ερμηνεία *contra legem* ούτε σε χειροτέρευση της κατάστασης ενός ιδιώτη σε ποινική διαδικασία, με βάση την απόφαση πλαίσιο και μόνο, πράγμα όμως που συμβαίνει εν προκειμένω» [στοιχείο 24]. Το Δικαστήριο απέρριψε την ένσταση του απαραδέκτου και τόνισε ότι στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση [στοιχείο 49], αφού επισήμανε ότι «υφίσταται τεκμήριο λυσιτέλειας των προδικαστικών ερωτημάτων, το οποίο μπορεί να αγνοείται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν η αιτούμενη ερμηνεία δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό και το αντικείμενο της διαφοράς ή “όταν το ζήτημα είναι καθαρά υποθετικής φύσεως ή το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που απαιτούνται προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί”»¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Επίσημη Έκδοση 2005 του Δικαστηρίου σελ. 13

Τελικά το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι «τα άρθρα 2,3, και 8, παράγραφος 4, της απόφασης πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 15^{ης} Μαρτίου 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, έχουν την έννοια ότι το εθνικό δικαστήριο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να επιτρέπει στα παιδιά μικρής ηλικίας που, όπως στην κύρια υπόθεση, ισχυρίζονται ότι κακοποιήθηκαν να καταθέτουν υπό συνθήκες που τους διασφαλίζουν επαρκή βαθμό προστασίας π.χ. εκτός διαδικασίας στο ακροατήριο, και μάλιστα πριν από την έναρξή της. Το εθνικό δικαστήριο οφείλει να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των κανόνων του εθνικού δικαίου και να τους ερμηνεύει, κατά το μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του κειμένου και του σκοπού της απόφασης πλαισίου» [στοιχείο 62].

Σύμφωνα με την Έκθεση, «το Δικαστήριο αποφαινόμενο ότι το γράμμα του άρθρου 34, παράγραφος 2 ΣυνθΕΕ προσδίδει δεσμευτικό χαρακτήρα στις αποφάσεις πλαίσιο, πράγμα που συνεπάγεται, για τις εθνικές αρχές, υποχρέωση σύμφωνης προς τις εν λόγω αποφάσεις ερμηνείας του εθνικού δικαίου, όπως ακριβώς συμβαίνει με τις οδηγίες, δυνάμει του άρθρου 249, τρίτο εδάφιο ΣυνθΕΚ. Συνεπώς, εφαρμόζοντας το εθνικό δίκαιο, “το εθνικό δικαστήριο που καλείται να το ερμηνεύσει υποχρεούται να προβεί στην ερμηνεία αυτή, στο μέτρο του δυνατού, υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού της αποφάσεως πλαίσιο, προς επίτευξη του επιδιωκόμενου με αυτή αποτελέσματος”. Στην υποχρέωση του εθνικού δικαστή να ανφέρεται στο περιεχόμενο της αποφάσεως πλαίσιο, όταν ερμηνεύει τους οικείους κανόνες του εθνικού δικαίου, θέτουν ορισμένα όρια “οι γενικές αρχές του δικαίου και, ιδίως, η αρχή της ασφάλειας δικαίου και η αρχή της μη αναδρομικότητας”. Επίσης, “η αρχή της σύμφωνης ερμηνείας δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για ερμηνεία του εθνικού δικαίου *contra legem*”. “Η αρχή αυτή επιβάλλει πάντως, στο εθνικό δικαστήριο να λαμβάνει υπόψη του, εφόσον είναι αναγκαίο, το σύνολο του εθνικού δικαίου, για να εκτιμά κατά πόσον το δίκαιο αυτό μπορεί να εφαρμοστεί κατά τρόπο που να μην καταλήγει σε αποτέλεσμα αντίθετο προς το επιδιωκόμενο από την απόφαση πλαίσιο”»¹⁵⁹.

Από την νομολογιακή αυτή απόφαση παρατηρείται μία έμμεση επέμβαση της ΕΕ στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών, παρά του διακυβερνητικού χαρακτήρα των αποφάσεων πλαίσιο, οι οποίες εντάσσονται στον τρίτο πυλώνα και στερούνται άμεσου αποτελέσματος. Εντούτοις, στο εθνικό δίκαιο στο οποίο μεταφέρονται, μπορεί να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των διατάξεών τους και των σκοπών τους. Αυτό συμφωνεί και «... προς τη βούληση των κρατών μελών να δημιουργήσουν μια διαρκώς στενότερη

¹⁵⁹ Ετήσια Έκθεση 2005 του Δικαστηρίου σελ. 13

Ένωση χρησιμοποιούσα νομικά μέσα και διαδικασίες που να έχουν αποτελέσματα ανάλογα με τα προβλεπόμενα από τη Συνθήκη ΕΚ και σκοπούντα τη διαρκώς μεγαλύτερη ολοκλήρωση»¹⁶⁰.

Από την ανάγνωση της σχετικής απόφασης [στοιχεία 57,58,59] προκύπτει ότι το Δικαστήριο έθεσε το ζήτημα της ερμηνείας των αποφάσεων πλαίσιων κατά τρόπο ώστε να γίνονται σεβαστά τα θεμελειώδη δικαιώματα που κατοχύρωσε η ΕΣΔΑ και ιδιαίτερα, το δικαίωμα για δίκαιη δίκη.

4.2. «Νόσφιση» Εξουσίας

Σύμφωνα με την απόφαση¹⁶¹ του ΔΕΚ στην υπόθεση c –176/03 της 14^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με προσφυγή της ζητά να ακυρωθεί η απόφαση πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 27-01-2003 σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, εφόσον αρμοδιότητα έκδοσης σχετικών πράξεων για θέματα περιβάλλοντος ανήκουν στο πεδίο του υπερεθνικού πυλώνα και όχι του διακυβερνητικού.

Σύμφωνα με το ιστορικό της διαφοράς, το Συμβούλιο της ΕΕ εξέδωσε την ανωτέρω απόφαση πλαίσιο, κατόπιν πρωτοβουλίας της Δανίας, στηριζόμενο στο τίτλο VI της ΣυνθΕΕ ιδίως στα άρθρα 23 , 31 στοιχείο ε και 34 παράγραφος 2 στοιχείο β' όπως ίσχυαν πριν από την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Νίκαιας, η οποία αποτελεί το μέσο με το οποίο η ΕΕ προτίθεται να αντιδράσει συντονισμένα στην ανησυχητική αύξηση των αδικημάτων κατά του περιβάλλοντος. Στην απόφαση αυτή αναφέρονται ορισμένα αδικήματα κατά του περιβάλλοντος για τα οποία τα κράτη μέλη καλούνται να προβλέψουν κυρώσεις ποινικής φύσεως. Έτσι προκύπτουν αδικήματα εκ προθέσεως και εξ αμελείας. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 5 της απόφασης πλαίσιο, οι θεσπιζόμενες ποινικές κυρώσεις πρέπει να είναι ουσιαστικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.

Κατά τη νομοπαρασκευαστική διαδικασία της απόφασης πλαισίου «η Επιτροπή είχε καταθέσει σχέδιο οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, στηριζόμενη στο άρθρο 175, παράγραφος 1 ΕΚ για

¹⁶⁰ Ετήσια Έκθεση 2005 του Δικαστηρίου σελ.13

¹⁶¹ βλ. σχετικά με το θέμα άρθρα της ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ Νομολογία του ΔΕΚ και νέες δυνατότητες παρέμβασης της ΕΕ στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών, Ποινική Δικαιοσύνη 4/2006, σελ. 476 και ΦΛΩΡΙΔΗ Β, Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την εναρμόνιση των εθνικών ποινικών δικαίων, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2006, σελ. 582

την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο γνωμοδότησε επί των δύο νομοθετικών κειμένων, καλώντας το Συμβούλιο να καταστήσει την απόφαση πλαίσιο ένα συμπληρωματικό μέσο της εκδοθησομένης οδηγίας σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, για τις δύο μόνο πτυχές της δικαστικής συνεργασίας, και να μην προχωρήσει στην έκδοση της απόφασης πλαίσιο πριν από την υιοθέτηση του σχεδίου οδηγίας. Το Συμβούλιο δεν υιοθέτησε την πρόταση οδηγίας, αλλά υιοθέτησε την απόφαση πλαίσιο κάνοντας μνεία στην πέμπτη και έβδομη αιτιολογική της σκέψη περί της προτάσεως οδηγίας και επισημαίνοντας ότι είχε διαμορφωθεί στο πλαίσιο του Συμβουλίου πλειοψηφία κρίνοντας ότι η πρόταση οδηγίας υπερέβαινε τις αρμοδιότητες της Κοινότητας, καθόσον σκοπούσε να επιβάλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέψουν την επιβολή ποινικών κυρώσεων. Η Επιτροπή είχε διατυπώσει σχετικά τη διαφωνία της»¹⁶².

Στη συνέχεια το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι «η προστασία του περιβάλλοντος συνιστά έναν από τους σκοπούς της Κοινότητας καθολικού και θεμελιώδη χαρακτήρα, για την επίτευξη του οποίου τα άρθρα 174 έως 176 ΕΚ προβλέπουν τα κατάλληλα μέτρα, επισημαίνοντας ότι μέσα που προβλέπονται στις τρεις περιπτώσεις του άρθρου 175, παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο ΕΚ συνεπάγονται άπαντα παρέμβαση των κοινοτικών θεσμικών οργάνων σε τομείς όπως είναι η φορολογική και η ενεργειακή πολιτική ή η πολιτική χωροταξίας, στο πλαίσιο των οποίων, εκτός της κοινοτικής πολιτικής περιβάλλοντος, είτε η Κοινότητα δεν διαθέτει νομοθετική αρμοδιότητα είτε απαιτείται ομοφωνία εντός του Συμβουλίου. Προβαίνοντας, περαιτέρω, σε εφαρμογή της πάγιας νομολογίας του κατά την οποία η επιλογή της νομικής βάσεως μιας κοινοτικής πράξεως πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία επιδεχόμενα δικαστικό έλεγχο, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται, ιδίως, ο σκοπός και το περιεχόμενο της πράξεως, υπογράμμισε ότι η απόφαση πλαίσιο επιδιώκει σκοπό αναγόμενο στην προστασία του περιβάλλοντος και ότι τα άρθρα 2 έως 7 αυτής προβλέπουν μερική εναρμονισμό των ποινικών νομοθεσιών των κρατών μελών, τομέα στον οποίο, κατ' αρχήν, η Κοινότητα δεν έχει αρμοδιότητα. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η τελευταία αυτή διαπίστωση δεν μπορεί, πάντως, να εμποδίσει τον κοινοτικό νομοθέτη, όταν η εφαρμογή αποτελεσματικών, αναλογικών και αποτρεπτικών ποινικών κυρώσεων, εκ μέρους των εθνικών αρχών, συνιστά απαραίτητο μέτρο για την καταπολέμηση των σοβαρών προσβολών του περιβάλλοντος, να λαμβάνει σχετικά με το

¹⁶² Ετήσια Έκθεση 2005 του Δικαστηρίου σελ.14

ποινικό δίκαιο των κρατών μελών μέτρα τα οποία θεωρεί ότι είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η πλήρης αποτελεσματικότητα των κανόνων που θεσπίζει στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος»¹⁶³.

Τελικά, με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση πλαίσιο καθώς τα σχετικά άρθρα της μπορούν να θεσπιστούν με βάση το άρθρο 175 ΕΚ και δεδομένου ότι αυτή υπεισέρχεται στο πεδίο των αρμοδιοτήτων που το παραπάνω άρθρο απονέμει στην Κοινότητα, συνιστά παράβαση στο σύνολό του λόγω του αδιαίρετου του άρθρου 47 ΕΕ.

¹⁶³ Επίσημη Έκθεση 2005 του Δικαστηρίου σελ. 15

Κεφαλαίο 3^ο

Ανεξάρτητοι Οργανισμοί και Δράσεις στο πλαίσιο της Ε.Ε. για την Τρομοκρατία

1. Ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Ενώ η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα έδινε ιδιαίτερη σημασία στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο των κρατών μελών, στη συνθήκη του Μάαστριχτ δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή, όπως ήδη αναφέραμε, – εκτός της οικονομικής και νομισματικής ένωσης – στη θεμελίωση και τον

προσανατολισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις ατομικές ελευθερίες και την δημοκρατική αρχή.

Η σταδιακή εφαρμογή ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης¹⁶⁴ έγινε ο νέος στόχος με τη συνθήκη του Άμστερνταμ¹⁶⁵.

Στο Τάμπερε, επίσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε την Επιτροπή να προτείνει¹⁶⁶ έναν κατάλληλο «πίνακα ελέγχου»¹⁶⁷ που «θα παρέχει τη δυνατότητα συνεχούς παρακολούθησης της πραγματοποιούμενης προόδου κατά την εφαρμογή των απαιτούμενων μέτρων για την τήρηση των προθεσμιών» που καθορίζονται από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, από το Σχέδιο Δράσης της Βιέννης και από τα συμπεράσματα του Τάμπερε για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.¹⁶⁸»

Για το σκοπό αυτό, αποφάσισαν την κατάρτιση ανά τακτά χρονικά διαστήματα¹⁶⁹ από την Επιτροπή «Πίνακα αποτελεσμάτων», όπου θα

¹⁶⁴ βλ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δ. (2001). Ο ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν.Σάκκουλας, ΣΚΟΥΡΗΣ Β. (2003). Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ.99-104, 619-625, ΣΚΑΝΔΑΜΗΣ Ν. (2003) Ευρωπαϊκό Δίκαιο Ι_Θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 99 κ.ε. και ΛΑΤΟΓΛΟΥ Π.Δ (1999) Βασικά στοιχεία της συνθήκης του Άμστερνταμ, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 5-6

¹⁶⁵ Προόμιο της ΣυνθΑμ παρ.11 «Αποφασισμένοι να διευκολύνουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, διαφυλάσσοντας ταυτόχρονα την ασφάλεια και την προστασία των λαών τους, με την εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας συνθήκης», Άρθρο 29 παρ.1 ΣυνθΑμ: «Με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στόχος της Ένωσης είναι να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο προστασίας εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, με την ανάπτυξη από κοινού δράσης μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις, και με την πρόληψη και την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, Άρθρο 61 ΣυνθΕΚ: «Για την προοδευτική εγκαθίδρυση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, το Συμβούλιο θεσπίζει: α) Εντός πέντε ετών από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, μέτρα για την εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων σύμφωνα με το άρθρο 14, σε συνδυασμό με άμεσα συνδεδεμένα με αυτήν συνοδευτικά μέτρα για τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο και τη μετανάστευση σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 62 σημεία 2) και 3), και του άρθρου 63 σημείο 1) στοιχείο α) και σημείο 2), στοιχείο α) καθώς και μέτρα για την πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 στοιχείο ε) της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση...»,

¹⁶⁶ Στα συμπεράσματα της προεδρίας που προέκυψαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε της 15ης και 16ης Οκτωβρίου 1999 και συγκεκριμένα στην παράγραφο 3 της εισαγωγικής σελίδας καταγράφεται με σαφήνεια η επιθυμία των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων για την επίτευξη των βαρυσημάτων στόχων που έχουν τεθεί σε σχέση με τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, σύμφωνα με το φιλόδοξο χρονοδιάγραμμα που καθορίζεται στη συνθήκη του Άμστερνταμ, όπως αυτό διευκρινίστηκε περαιτέρω στο Τάμπερε. Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων διαμήνυσαν επίσης τη βούλησή τους να τηρούνται προσωπικώς ενήμεροι για την έκταση και τον ρυθμό της υλοποίησης του προγράμματος το οποίο έχουν συμφωνήσει.

¹⁶⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, COM (2001) 628 τελικό, Βρυξέλλες 30-10-2001

¹⁶⁸ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, COM (2001) 278 τελικό, 23-05-2001

¹⁶⁹ Εξαμηνιαία ενημέρωση του πίνακα αποτελεσμάτων για την παρακολούθηση της προόδου όσον αφορά τη δημιουργία χώρου «Ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» στην Ευρωπαϊκή Ένωση, α' εξάμηνο 2001, COM (2001) 278 τελικό, 23-05-2001, β' εξάμηνο 2001, COM (2001) 628 τελικό, 30-10-2001, α' εξάμηνο 2002, COM (2002) 261

καταγράφεται η πρόοδος όσον αφορά τη θέσπιση και εφαρμογή της εντυπωσιακής δέσμης μέτρων που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων που καθορίζονται στη συνθήκη και έχουν αποφασισθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

Εκεί διαπιστώνεται ότι:

- Πραγματοποιήθηκε σημαντική πρόοδος στους περισσότερους τομείς που υπάγονται στη δικαιοσύνη και στις εσωτερικές υποθέσεις
- Η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη υποστηρίζει την ανάπτυξη ενεργειών σε ευρωπαϊκό επίπεδο στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων
- Η διάσταση της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων είναι σήμερα άρρηκτα συνδεδεμένη με τις πολιτικές προτεραιότητες της Ένωσης.
- Μετά την ολοκλήρωση της πενταετίας στην τελευταία εξαμηνιαία εξέταση υποβάλλεται γενικός απολογισμός¹⁷⁰ και χαράσσονται οι μελλοντικές προτεραιότητες. Κύριο ρόλο ανάμεσα σε αυτές κατέχει η ενίσχυση των ενεργειών σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας¹⁷¹ και ειδικών μορφών εγκληματικότητας.

τελικό, 30-05-2002, β' εξάμηνο 2002, COM (2002) 738 τελικό, 16-12-2002, α' εξάμηνο 2003, COM (2003) 291 τελικό, 22-05-2003, β' εξάμηνο 2003, COM (2003) 812 τελικό, 30-12-2003 και «Απολογισμός του προγράμματος του Τάμπερε και μελλοντικές κατευθύνσεις», COM (2004) 401 τελικό, 02-06-2004

¹⁷⁰ Οι δυσκολίες στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και του σημερινού θεσμικού πλαισίου συνιστούν εμπόδιο στην αποτελεσματική, ταχεία και διαφανή υλοποίηση ορισμένων πολιτικών δεσμεύσεων. «Απολογισμός του προγράμματος του Τάμπερε και μελλοντικές κατευθύνσεις», COM (2004) 401 τελικό, 02-06-2004

¹⁷¹ Χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Η πρόληψη και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας θα παραμείνουν δυστυχώς μεταξύ των προτεραιοτήτων. Θα πρέπει να τεθούν σε λειτουργία οι άξονες δράσης που επισημάνθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25^{ης} και 26^{ης} Μαρτίου 2004.

Είναι πρωταρχικής σημασίας να δημιουργηθεί, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ένα πλαίσιο για τον έλεγχο των κινδύνων που διατρέχει η κοινωνία από το σοβαρό έγκλημα και την τρομοκρατία. Για τον κατά τρόπο αποτελεσματικότερο συντονισμό και την ανταλλαγή στρατηγικών και επιχειρησιακών πληροφοριών, η Ένωση θα πρέπει να θέσει σε λειτουργία ένα νέο μηχανισμό ανταλλαγής πληροφοριών – ένα κέντρο ανταλλαγής πληροφοριών – όπως αυτό που πρότεινε η Επιτροπή κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25^{ης} και 26^{ης} Μαρτίου του 2004, στο οποίο θα εμπλέκονται πλήρως η Ευρωπαϊκή και η Eurojust.

Θα πρέπει επίσης να προαχθούν τα εθνικά συστήματα ανταλλαγής δεδομένων για πληροφορίες ποινικού περιεχομένου. Θα πρέπει να εκπονηθεί στο επίπεδο της Ένωσης μια πολιτική πληροφοριών με προληπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα. Αυτή η ενέργεια θα πρέπει να συνοδεύεται από νομοθετική πρωτοβουλία για τον χειρισμό και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που χρησιμοποιούν οι αστυνομικές υπηρεσίες.

Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την ασφάλεια, θα είναι αναγκαίο να τεθούν σε εφαρμογή οι ενέργειες που επισημάνθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25^{ης} και 26^{ης} Μαρτίου του 2004, και να αναζητηθεί μια πολυδιάστατη προσέγγιση που θα εξασφαλίζει τη συνεκτική διάδραση μεταξύ της εσωτερικής και εξωτερικής διάστασης των διαφόρων πολιτικών της Ένωσης.

Επιπλέον, ο έλεγχος και η στήριξη προς μια κατάλληλη εφαρμογή των υφιστάμενων νομοθετικών μέσων είναι αναγκαίοι. Εξάλλου, θα μπορούσαν να εκπονηθούν νέες πρωτοβουλίες. Διατηρώντας τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της προστασίας των δεδομένων, θα πρέπει να εξεταστεί το δυναμικό των νέων συστημάτων πληροφορικής ευρείας κλίμακας, προκειμένου μεταξύ άλλων να υπάρξει συμβολή στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

1.1. Πρόγραμμα Χάγης

Υστερα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες και της 11^{ης} Μαρτίου του 2004 στη Μαδρίτη η Ευρωπαϊκή Ένωση έδωσε μεγαλύτερη προτεραιότητα στην ασφάλεια τη δική της και των κρατών μελών της. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών τον Νοέμβριο του 2004 έδωσε ιδιάζουσα σημασία στο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης διατυπώνοντας¹⁷² το «Πρόγραμμα της Χάγης», καλώντας την Επιτροπή να υποβάλλει το 2005 σχέδιο δράσης με προτάσεις για συγκεκριμένες δράσεις και χρονοδιάγραμμα για την έγκριση και την εφαρμογή τους. Το πρόγραμμα αυτό διαδέχεται το Πρόγραμμα του Τάμπερε και οργανώνεται σε τρεις ενότητες. Ι. Ειδικοί προσανατολισμοί, ΙΙ. Γενικοί προσανατολισμοί, ΙΙΙ. Ειδικοί προσανατολισμοί. Η τρίτη ενότητα συγκροτείται από τέσσερα κεφάλαια: 1. Ενίσχυση της ελευθερίας, 2. Ενίσχυση της ασφάλειας, 3. Ενίσχυση της δικαιοσύνης και 4. Εξωτερικές σχέσεις.

Για την υλοποίηση του προγράμματος της Χάγης το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 4^{ης} και 5^{ης} Νοεμβρίου του 2004 κάλεσε την Επιτροπή να του υποβάλει ένα σχέδιο δράσης που θα συγκεκριμενοποιεί τους στόχους και τις προτεραιότητες του προγράμματος, και θα περιλαμβάνει ένα χρονοδιάγραμμα για την έγκριση και υλοποίηση όλων των σχετικών ενεργειών.

Θα πρέπει να αξιοποιηθούν πλήρως οι υφιστάμενες νομικές δυνατότητες, όπως για παράδειγμα οι κοινές ομάδες έρευνας, και το έργο της Ευρωπόλ, ειδικότερα στην ανάλυση των πληροφοριών.

Για να είναι απόλυτα αποτελεσματική η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί σε συνδυασμό με τις άλλες μορφές εγκληματικότητας και ειδικότερα το οργανωμένο έγκλημα. Είναι αναγκαία μια ευρεία προσέγγιση για να καταπολεμηθούν καλύτερα αυτά τα φαινόμενα, μεταξύ άλλων με την πάταξη κάθε μορφής χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Πρέπει ειδικότερα να υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια και παρακολούθηση των οικονομικών συναλλαγών, δεδομένου ότι η καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος παραμένει ως προτεραιότητα. Η καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκληματικότητας γίνεται επίσης με δύο τρόπους όπου είναι αναγκαία η ανάμιξη της Ένωσης:

- Κατ' αρχάς, η ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης δημοσίου – ιδιωτικού τομέα πρέπει να αποσκοπεί στον συνδυασμό εμπειρογνομosύνης, πόρων πληροφόρησης του ιδιωτικού τομέα και του αστυνομικού τομέα, προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματικότερη καταπολέμηση πχ της πλαστογραφίας της πειρατείας του ηλεκτρονικού εγκλήματος και της δωροδοκίας.
- Επιπλέον, θα πρέπει να βελτιωθούν οι στατιστικές εργασίες και η συλλογή πληροφοριών για την εξέλιξη της εγκληματικότητας και τη διαπίστωση από τους πολίτες του επιπέδου ασφάλειας, ειδικότερα μέσω συστήματος συλλογής εναρμονισμένων πληροφοριών, προγραμματισμένης και τακτικής.

Όσον αφορά την εμπορία ανθρώπων και ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, θα πρέπει να συνεχίσει ο συνδυασμός προληπτικής και κατασταλτικής δράσης».

¹⁷² COM (2005) 184 τελικό

Το πρόγραμμα της Χάγης ασχολείται με όλες¹⁷³ τις πτυχές των πολιτικών που αφορούν τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένης της εξωτερικής τους διάστασης και συγκεκριμένα τα θεμελιώδη δικαιώματα και την ιθαγένεια, το άσυλο και τη μετανάστευση, τη διαχείριση των συνόρων, την ενσωμάτωση, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, τη δικαστική και αστυνομική συνεργασία και το αστικό δίκαιο, ενώ το Δεκέμβριο του 2004 προστίθεται και η στρατηγική για τα ναρκωτικά.

Στόχος του προγράμματος της Χάγης είναι να:

- βελτιωθεί η κοινή ικανότητα της Ένωσης και των κρατών μελών της,
- διασφαλίζουν θεμελιώδη δικαιώματα, στοιχειώδη δικονομικά εχέγγυα και πρόσβαση στη δικαιοσύνη,
- παρέχουν προστασία σύμφωνα με τη σύμβαση της Γενεύης για τους πρόσφυγες και με άλλες διεθνείς συνθήκες στα πρόσωπα που έχουν ανάγκη,
- ρυθμίζουν τα μεταναστευτικά ρεύματα και να ελέγχουν τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης,
- καταπολεμούν το οργανωμένο διασυνοριακό έγκλημα,
- καταστέλλουν την τρομοκρατική απειλή,
- αξιοποιούν το δυναμικό της EUROPOL και της EUROJUST,
- προωθούν περαιτέρω την αμοιβαία αναγνώριση δικαστικών αποφάσεων και πιστοποιητικών όσον αφορά αστικά και ποινικά ζητήματα,
- εξαλείφουν τα νομικά και δικαστικά εμπόδια στις διαφορές σε αστικά και οικογενειακά θέματα οι οποίες έχουν διασυνοριακές συνέπειες.

Για να υλοποιηθούν οι ανωτέρω στόχοι με ανακοίνωσή της η Επιτροπή¹⁷⁴ έθεσε δέκα προτεραιότητες για την επόμενη πενταετία (2005-2009):

- Θεμελιώδη δικαιώματα και ιθαγένεια: χάραξη ολοκληρωμένων πολιτικών

¹⁷³ «Πάντως πρέπει να επισημάνουμε την εντύπωση που προκαλεί η παντελής έλλειψη αναφοράς απ το Πρόγραμμα της Χάγης της δυνατότητας που προβλέπει το Σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης για τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Αυτή η αποσιώπηση πιθανόν να οφείλεται – εκτός απ τις αντιδράσεις που εκδηλώθηκαν από ορισμένες εθνικές αντιπροσωπείες στο πλαίσιο των σχετικών διαπραγματεύσεων – στο γεγονός ότι οι υφιστάμενες Συνθήκες δεν προβλέπουν τη σύσταση μιας κεντρικής ευρωπαϊκής κοινοτικής δικαστικής αρχής και, συνεπώς, “δεν θα μπορούσαν να αρχίσουν ήδη οι προπαρασκευαστικές εργασίες ή μελέτες” (III) , προτού αποφασιστεί ομόφωνα από το Συμβούλιο Υπουργών η έκδοση σχετικού ευρωπαϊκού νόμου μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου», άρθρο του ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Γ. Κατασκευάζοντας ένα ευρωπαϊκό χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: το Πρόγραμμα της Χάγης και τα διακυβεύματα μιας υπερκρατικής βαθμίδας κοινωνικού έλεγχου, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2005, σελ. 323

¹⁷⁴ COM (2005) 184 τελικό, Βρυξέλλες 10-05-2005

- Καταπολέμηση της τρομοκρατίας: προσπάθεια συνολικής αντιμετώπισης
- Κοινός χώρος ασύλου: καθιέρωση αποτελεσματικής εναρμονισμένης διαδικασίας σύμφωνα με τις αξίες και την ανθρωπιστική παράδοση της Ένωσης
- Διαχείριση της μετανάστευσης: μια ισορροπημένη προσέγγιση
- Ενσωμάτωση: μεγιστοποίηση των θετικών επιπτώσεων της μετανάστευσης στην κοινωνία και στην οικονομία μας
- Εσωτερικά σύνορα, εξωτερικά σύνορα και θεωρήσεις: ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων για μια πιο ασφαλή Ένωση
- Προστασία της ιδιωτικής ζωής και στην ασφάλεια κατά την ανταλλαγή πληροφοριών: εξεύρεση κατάλληλης ισορροπίας
- Οργανωμένο έγκλημα: ανάπτυξη μιας στρατηγικής αντίληψης
- Πολιτική και ποινική δικαιοσύνη: εξασφάλιση ενός αποτελεσματικού ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης για όλους.
- Ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη: συνυπευθυνότητα και αλληλεγγύη.

Ειδικότερα, όσο αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας αναφέρεται¹⁷⁵: «Στο επίκεντρο της προσοχής θα πρέπει να είναι οι διάφορες πτυχές της πρόληψης, της ετοιμότητας και της παρέμβασης, προκειμένου να βελτιωθεί, και όπου είναι ανάγκη να συμπληρωθεί, η ικανότητα των κρατών μελών για καταπολέμηση της τρομοκρατίας, εστιάζοντας ιδιαίτερα στη στρατολόγηση, τη χρηματοδότηση, την ανάλυση κινδύνων, την προστασία των κρίσιμων υποδομών και τη διαχείριση των συνεπειών». Δίνεται, έτσι, ιδιαίτερο βάρος σε τρεις τομείς: στην ανταλλαγή των πληροφοριών μεταξύ των κρατών για θέματα σχετικά με τρομοκρατικές δραστηριότητες, στην καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και των μεθόδων προσηλυτισμού και στρατολόγησης και τέλος στην εξωτερική συνεργασία με τρίτες χώρες.

Η Επιτροπή καλείται να υποβάλει στο Συμβούλιο ετήσια έκθεση και να ενημερώσει τόσο το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο όσο και τα εθνικά κοινοβούλια. Επίσης, θα έπρεπε ως την έναρξη σε ισχύ της Συνταγματικής Συνθήκης (που είχε προβλεφθεί για την 1^η Νοεμβρίου του 2006) να υποβάλει Έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την πρόοδο που θα έχει επιτευχθεί και να προτείνει τις απαιτούμενες προσθήκες στο πρόγραμμα της Χάγης.

¹⁷⁵ COM (2005) 184 τελικό, Βρυξέλλες 10-05-2005

Πράγματι, τον Ιούνιο του 2006¹⁷⁶ η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση για την μελλοντική πορεία του Προγράμματος της Χάγης δεδομένου ότι η Συνταγματική Συνθήκη δεν τέθηκε ακόμη σε ισχύ. Συγκεκριμένα αναφέρει: «εξακολουθεί να είναι αναγκαία η εκπόνηση μιας πρώτης πολιτικής αξιολόγησης της προόδου που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την εφαρμογή του προγράμματος της Χάγης, καθώς επίσης και η υποβολή προτάσεων για τις απαραίτητες προσαρμογές». Σκοπός δηλαδή δεν είναι να τεθούν νέες προτεραιότητες αλλά κυρίως να αξιολογηθεί η πρόοδος που έχει επιτευχθεί και να εντοπιστούν οι τομείς που χρειάζονται καταβολή περισσότερων προσπάθειών. Κύρια θέση ανάμεσα στους τομείς αυτούς που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής κατέχει η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος (αναφέροντας συγκεκριμένα ότι αποτελούν «μόνιμη απειλή»).

Επίσης, η Επιτροπή ανακοίνωσε¹⁷⁷ την έκθεση για την εφαρμογή του προγράμματος της Χάγης για το 2006 προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Από αυτήν προκύπτει ότι ο απολογισμός είναι γενικά θετικός, παρότι δεν έχουν όλοι οι τομείς σημειώσει την ίδια πρόοδο. Όσο αφορά την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας [σημείο 41] αναφέρει: «η Ένωση έχει κινητοποιηθεί για να θεσπίσει μια σφαιρική προσέγγιση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, σύμφωνα με το καθορισθέν χρονοδιάγραμμα. Η Επιτροπή εξέδωσε έτσι απόφαση χρηματοδότησης του πειραματικού σχεδίου «καταπολέμηση της τρομοκρατίας», που προβλέπει ιδίως τη θέσπιση ενός κέντρου πληροφοριών και καταστάσεων κρίσης στη ΓΔ JLS (ΔΕΑ). Διατύπωσε εξάλλου προτάσεις με στόχο την αύξηση της ασφάλειας όσον αφορά την αποθήκευση και τη μεταφορά εκρηκτικών υλών και την εξασφάλιση της ανιχνευσιμότητας των βιομηχανικών και χημικών πρόδρομων ουσιών. Τέλος, το Δεκέμβριο του 2005 μπόρεσε να χαραχθεί μια στρατηγική όσον αφορά τη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση». Επιπλέον, αναφέρει ότι κανένα από τα κράτη μέλη δεν υπέβαλε μία ολοκληρωμένη απόφαση – πλαίσιο για την τρομοκρατία κι έτσι δεν κατέστη δυνατή η προσαρμογή μέσω μιας δεύτερης έκθεσης εφαρμογής του κειμένου¹⁷⁸.

¹⁷⁶ COM (2006) 331τελικό, Βρυξέλλες 28-06-2006

¹⁷⁷ COM (2006) 333τελικό, Βρυξέλλες, 28-06-2006

¹⁷⁸ Στο σημείο αυτό παραθέτουμε άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημ. Ελευθεροτυπία και κάνει σαφή αναφορά στα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν από την Επιτροπή σχετικά με το Πρόγραμμα της Χάγης. Ενόψει της προετοιμασίας της άτυπης συνόδου του Συμβουλίου «Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις» του Σεπτεμβρίου του 2006, το οποίο θα εξετάσει τις προόδους που έχουν πραγματοποιηθεί στον ευαίσθητο αυτό τομέα, η Επιτροπή προέβη σε έναν πολιτικό απολογισμό της εφαρμογής του πολυετούς προγράμματος για την ενίσχυση της ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του προγράμματος δηλαδή της Χάγης. «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιμένει στην κατάργηση της ομοφωνίας στη λήψη αποφάσεων για θέματα δικαιοσύνης και ασφάλειας, ισχυριζόμενη ότι αποτελεί πιεστικό αίτημα των Ευρωπαίων πολιτών να καταστεί η

1.2. Η μελλοντική οικοδόμηση του χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και δικαιοσύνης [2007-2013]

Το άρθρο 29 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση περιέχει σαφή εντολή για την Ένωση να παρέχει στους πολίτες υψηλό επίπεδο ασφάλειας με την πρόληψη και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας. Έτσι, στα πλαίσια της προτεραιότητας δημιουργίας ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης για την καταπολέμηση των εγκλημάτων εξέδωσε προγράμματα ή ενέργειες για την καταπολέμηση συγκεκριμένων αδικημάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα Δάφνη¹⁷⁹ που συμπληρώνει τα προγράμματα STOP¹⁸⁰ I και II, και αφορά στη στήριξη του έργου των οργανώσεων στην προστασία των γυναικών και των παιδιών και στη πρόληψη της βίας εις βάρος τους. Άλλα δύο προγράμματα είναι το ARGO¹⁸¹ και AGIS¹⁸². Το πρώτο αφορά τη θέσπιση προγράμματος δράσης για τη διοικητική συνεργασία στους τομείς των εξωτερικών συνόρων, των θεωρήσεων, του ασύλου και της μετανάστευσης και το δεύτερο για τη σύσταση προγράμματος πλαισίου σχετικά με την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.

Ευρώπη των 25 πιο αποτελεσματική στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος και της λαθρομετανάστευσης.

Πώς θα επιτευχθεί αυτός ο στόχος; Με τη λήψη μέτρων που θα τεθούν σε εφαρμογή πριν από τη λήψη του προγράμματος της Χάγης (2009), τα οποία θα αποσκοπούν στα εξής: Περιορισμός της μετανάστευσης, εναρμόνιση των κριτηρίων και διαδικασιών παροχής ασύλου, κοινή διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, αμοιβαία αναγνώριση αποφάσεων, πλήρης και όσο το δυνατόν αυτοματοποιημένη πρόσβαση των υπηρεσιών ασφαλείας κάθε κράτους – μέλους στα αρχεία και τις πληροφορίες των άλλων κρατών μελών και αύξηση των αρμοδιοτήτων της Ευροπόλ. Η Επιτροπή λοιπόν, διαπίστωσε ότι οι Ευρωπαίοι πολίτες ζητούν περισσότερη αστυνόμευση και έσπευσε να ικανοποιήσει το αίτημά τους.

Η υιοθέτηση των μέτρων αυτών, όμως, δεν θα είναι εύκολη με την αρχή της ομοφωνίας που υφίσταται σήμερα για θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων. “Χρειαζόμαστε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και υπευθυνότητα κατά τη λήψη αποφάσεων”, υποστήριξε ο Ζοζέ Μπαρόζο, ενώ κατά τον αρμόδιο επίτροπο Φράνκο Φρατίνι “χρειαζόμαστε καλύτερες μεθόδους για να ελέγξουμε την αποτελεσματική εφαρμογή και να αξιολογήσουμε τον πραγματικό αντίκτυπο και τα οφέλη που αποκομίζουν οι πολίτες από τις νομοθετικές μας πράξεις”. Επίσης, σύμφωνα με την Επιτροπή αυτό που είναι εντυπωσιακό είναι οι ελλείψεις, από ποιοτική και ποσοτική άποψη, που σημειώνονται στο γενικό επίπεδο μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο των μέτρων τα οποία λαμβάνονται στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις. Ένας λόγος που δικαιολογεί αυτό το φαινόμενο είναι η ισχύουσα ομοφωνία στη λήψη αποφάσεων και ο άλλος είναι ότι το επίπεδο εφαρμογής σε εθνικό επίπεδο δεν είναι ικανοποιητικό και τα κράτη – μέλη δεν μπορούν να προσαχθούν στο Δικαστήριο σε περιπτώσεις παραβάσεων.» άρθρο ΜΟΣΧΟΝΑ Κ., Αστυνόμευση χωρίς ομοφωνία, Ελευθεροτυπία, 29-6-2006, σελ. 15, σχετικά με το πρόγραμμα της Χάγης βλ. επίσης: άρθρο του ΖΗΜΙΑΝΙΤΗ Δ. Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ : Το πολυετές πρόγραμμα της Χάγης, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2004, σελ. 1325 και άρθρο του ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Γ. Κατασκευάζοντας ένα ευρωπαϊκό χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: το Πρόγραμμα της Χάγης και τα διακυβεύματα μιας υπερκρατικής βαθμίδας κοινωνικού ελέγχου, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2005, σελ. 323

¹⁷⁹ COM (2002) 169 τελικό. Βρυξέλλες, 08-04-2002

¹⁸⁰ Πρόγραμμα STOP EE L 322 της 12-12-1996 και Πρόγραμμα STOP II, EBJ L 186 της 7-7-2001

¹⁸¹ 2002/463/EK, της 13-6-2002, L 161, της 19-6-2002, σελ. 11, όπως τροποποιήθηκε με την 2004/867/EK της 13-12-2004, L 371 της 18-12-2004, σελ. 48

¹⁸² 2002/630/EK της 22-07-2002, L 203 της 1-8-2002, σελ. 5

Για την οικοδόμηση του κοινού μέλλοντος της ΕΕ εκδόθηκε έγγραφο¹⁸³ με θέμα τις «προκλήσεις πολιτικής και δημοσιονομικά μέσα της διευρυμένης Ένωσης 2007-2013». Άλλωστε, η πολιτική έννοια της ιδιότητας του ευρωπαϊκού πολίτη, βασίζεται στην ολοκλήρωση ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και πρόσβασης σε βασικά δημόσια αγαθά. Όσο αφορά στο χώρο αυτό είναι παραδεκτό ότι τα μέτρα που λαμβάνονται μόνο σε εθνικό επίπεδο δεν είναι επαρκή για τις προκλήσεις που δημιουργεί η μετανάστευση, το άσυλο και η καταπολέμηση του εγκλήματος και της τρομοκρατίας, δημιουργώντας έτσι εταιρική σχέση. Με βάση το πλαίσιο αυτό η μελλοντική κατεύθυνση των πολιτικών της Ένωσης θα πρέπει να έγκειται σε δύο πυλώνες: εξωτερικά σύνορα / μετανάστευση και εξασφάλιση της ασφάλειας. Ο πρώτος έχει σχέση με τα εξωτερικά σύνορα, την κοινή πολιτική ασύλου και την κοινή πολιτική για τη μετανάστευση και ο δεύτερος στην ασφάλεια των πολιτών της Ένωσης και στο χώρο δικαιοσύνης. Το συνολικό ποσό που προβλέπει για την υλοποίηση της άσκησης της ιδιότητας του πολίτη η ΕΕ θα διατεθεί το ποσό των 19.886 εκατομμύρια ευρώ.

1.2.1. Πρώτος πυλώνας Εξωτερικά Σύνορα /μετανάστευση

Για την υλοποίηση του πρώτου πυλώνα θεσπίστηκε πρόγραμμα πλαίσιο για την αλληλεγγύη και τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών κατά την περίοδο 2007-2013. Το πρόγραμμα αυτό συστήνει μηχανισμούς χρηματοοικονομικής αλληλεγγύης, που αποτελείται από τέσσερα χωριστά μέσα¹⁸⁴ τα οποία καλύπτουν τέσσερις τομείς αντίστοιχα: έλεγχοι και εποπτεία στα εξωτερικά σύνορα, επιστροφή των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν παράνομα στην ΕΕ, ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα και άσυλο.

¹⁸³ COM (2004) 101 τελικό/ 2, της 26-2-2004

¹⁸⁴ Σύσταση του Ταμείου Προσφύγων για την περίοδο 2008-2013 Σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Εξωτερικών Συνόρων για την περίοδο 2007-2013, τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών για την περίοδο 2007-2013 και τέλος τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφών για την περίοδο 2008-2013 όλα αυτά στο πλαίσιο του γενικού προγράμματος «Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών», Βρυξέλλες, 6-4-2005, COM (2005) 123 τελικό, 2005/0046 (COD), 2005/0047 (COD), 2005/0048 (CNS), 2005/0049 (COD)

1.2.2. Δεύτερος Πυλώνας Εξασφάλιση της ασφάλειας

Η εξασφάλιση της ασφάλειας μέσω της πρόληψης και της καταπολέμησης της εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας καθώς και ο αποτελεσματικός χώρος δικαιοσύνης θα αποτελούν βασικές προκλήσεις για την Ένωση, ώστε από τη μία πλευρά να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών αρχών και από την άλλη να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη και η στενή δικαστική συνεργασία.

Όσο αφορά το χώρο της δικαιοσύνης έχει θεσπιστεί ένα πρόγραμμα πλαίσιο για τα «Θεμελιώδη δικαιώματα και τη δικαιοσύνη» με τέσσερις ειδικούς στόχους.

- Να προωθήσει την ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής κοινωνίας βασισμένης στην ιθαγένεια της ΕΕ, να καταπολεμήσει τον αντισιμιτισμό, το ρατσισμό και τη ξеноφοβία¹⁸⁵
- Να συμβάλει στην καταπολέμηση της βίας με την παροχή πληροφοριών και την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών¹⁸⁶
- Να προωθήσει τη δικαστική συνεργασία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις¹⁸⁷
- Και να προωθήσει τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις.¹⁸⁸

Όσο αφορά την ασφάλεια και την προστασία των ελευθεριών το πρόγραμμα πλαίσιο θα πρέπει να έχει τους εξής ειδικούς στόχους:

- Να δοθεί καταρχήν ιδιαίτερη προσοχή στη βελτίωση της πρόσβασης της ανταλλαγής και διαχείρισης πληροφοριών για τη διατήρηση της τάξης, με τη συνοδεία των κατάλληλων υγιών και διαφανών μέτρων για την προστασία των δεδομένων και έπειτα να θεσπιστεί δημιουργικός διάλογος μεταξύ των μερών είτε προέρχονται από το δημόσιο είτε από τον ιδιωτικό τομέα, μια αξιόπιστη στατιστική βάση και μια καλύτερη κατανόηση των εγκληματικών φαινομένων.¹⁸⁹

¹⁸⁵ ειδικό πρόγραμμα για την περίοδο 2007-2013 «Θεμελιώδη δικαιώματα και ιθαγένεια» COM (2005) 122 τελικό, Βρυξέλλες, 6-4-2005

¹⁸⁶ ειδικά προγράμματα για την περίοδο 2007-2013 «Καταπολέμηση της βίας (Daphne) και «Πρόληψη των ναρκωτικών και σχετική ενημέρωση» COM (2006) 230 τελικό, Βρυξέλλες 24-5-2006

¹⁸⁷ ειδικό πρόγραμμα για την περίοδο 2007-2013 «Πολιτική δικαιοσύνη» COM (2005) 122 τελικό, Βρυξέλλες, 6-4-2005

¹⁸⁸ ειδικό πρόγραμμα για την περίοδο 2007-2013 «Ποινική δικαιοσύνη» COM (2005) 122 τελικό, Βρυξέλλες, 6-4-2005

¹⁸⁹ ειδικό πρόγραμμα για την περίοδο 2007-2013 «πρόληψη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας», COM (2005) 124 τελικό, Βρυξέλλες, 6-4-2005

- Προώθηση και στήριξη ανταλλαγής τεχνογνωσίας, εμπειριών και κανόνων σχετικά με την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας και ανάπτυξη και εφαρμογή μηχανισμών διαχείρισης κρίσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσα στα πλαίσια της συντονισμένης προσέγγισης στον τομέα της πρόληψης των τρομοκρατικών απειλών, δυνητικών και πραγματικών.

Το πρόγραμμα αυτό συμπληρώνεται από άλλα προγράμματα που χρηματοδοτούν δράσεις σε παραπλήσιους ή συναφείς τομείς με διαφορετικές νομικές βάσεις¹⁹⁰ δυνάμει των συνθηκών. Τα προγράμματα αυτά είναι :

- Πρόληψη και καταπολέμηση της εγκληματικότητας
- Θεμελιώδη δικαιώματα και δικαιοσύνη
- Αλληλεγγύη και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών
- Με άλλα κοινοτικά προγράμματα όπως ο νέος μηχανισμός προετοιμασίας και ταχείας επέμβασης σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, το πρόγραμμα πλαίσιο τεχνολογικής έρευνας και ανάπτυξης, το νέο μέσο αλληλεγγύης της ΕΕ (ταμείο αλληλεγγύης) ή τα διαρθρωτικά ταμεία.
- Και με τις γενικές διατάξεις ασφάλειας¹⁹¹ για την αποτελεσματική προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας έναντι τρομοκρατικών επιθέσεων και την ανάπτυξη ειδικών σχεδίων έκτακτης ανάγκης.

Για να υπάρξει όφελος το πρόγραμμα πλαίσιο θα συμπληρώσει τις δραστηριότητες των αρμόδιων υπηρεσιών στο τομέα της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης. Η ευρωπαϊκή υπηρεσία Europol θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στον τομέα της πρόληψης, της ανίχνευσης και της διερεύνησης της εγκληματικότητας, περιλαμβανομένης της τρομοκρατίας. Σύμφωνα μάλιστα με το παράρτημα, με την έναρξη ισχύος του Συντάγματος, η Επιτροπή θα πρέπει να λάβει μέτρα για τη μετατροπή της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας που αυτή τη στιγμή

¹⁹⁰ «Ελλείψη ειδικής διάταξης, για το συγκεκριμένο πρόγραμμα, το άρθρο 308 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί την κατάλληλη νομική βάση, όχι μόνο για την πολιτική προστασία, αλλά επίσης για τα μέτρα που συνδέονται με την πρόληψη, την ετοιμότητα και τη διαχείριση των συνεπειών. Δυνάμει των ισχυουσών συνθηκών, η διαδικασία θέσπισης νομικών μέσων στον τομέα αυτό διαφέρει αισθητά από εκείνη που εφαρμόζεται στον τομέα της αστυνομικής συνεργασίας (που εμπίπτει στις διατάξεις του τίτλου VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση). Κατά συνέπεια, αποδεικνύεται αδύνατο το να συγκεντρωθούν όλοι οι συναφείς στόχοι του γενικού προγράμματος σε ένα και μόνο νομικό μέσο. Για τους λόγους αυτούς προτείνονται δύο μέσα: ένα ειδικό πρόγραμμα που προορίζεται για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας που βασίζεται στη συνθήκη για την ΕΕ και ένα δεύτερο ειδικό πρόγραμμα για την πρόληψη, την ετοιμότητα και τη διαχείριση των συνεπειών της τρομοκρατίας που βασίζεται στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.» COM(2005) 124 τελικό, Βρυξέλλες, 6-4-2005, σελ. 17

¹⁹¹ Όσο αφορά την ασφάλεια υποδομών δεν υπάρχει συμπληρωματικότητα χρηματοδότησης όπως για παράδειγμα στον τομέα των μεταφορών, της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος.

είναι διακυβερνητική υπηρεσία, σε οργανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που θα λαμβάνει κοινοτική χρηματοδότηση.

Καταλήγοντας αναφέρουμε ότι το Πρόγραμμα Πλαίσιο και τα δύο μέσα του στοχεύουν κυρίως στη βελτίωση της εσωτερικής ασφάλειας, ενώ η εξωτερική ασφάλεια δεν συμπεριλαμβάνεται σε αυτό.

Με βάση την αρχή της συμπληρωματικότητας, που ήδη αναφέρθηκε, είναι απαραίτητο να γίνει λόγος για τις ενέργειες που έχουν γίνει για την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας¹⁹², επειδή τα τελευταία χρόνια ελλοχεύει σταθερά ο κίνδυνος τρομοκρατικών επιθέσεων με άμεση επίπτωση σε αυτές.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου του 2004, ζήτησε από την Επιτροπή να εκπονήσει μια συνολική στρατηγική για την προστασία των Υποδομών Ζωτικής Σημασίας (ΥΖΣ) (European Programme for Critical Infrastructure Protection – EPCIP). Επίσης, στα συμπεράσματά του Συμβουλίου σχετικά με την «Πρόληψη, ετοιμότητα και αντιμετώπιση τρομοκρατικών επιθέσεων» και το «Πρόγραμμα αλληλεγγύης για τις συνέπειες των τρομοκρατικών απειλών και επιθέσεων»¹⁹³ που εξέδωσε το Συμβούλιο τον Δεκέμβριο του 2004 πρότεινε να συσταθεί από την Επιτροπή ένα δίκτυο προειδοποιητικών πληροφοριών για τις ΥΖΣ (Critical Infrastructure Warning Information Network - CIWIN). Ανταποκρινόμενη η Επιτροπή εξέδωσε στις 20 Οκτωβρίου 2004 ανακοίνωση¹⁹⁴ «Προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας», με σαφείς προτάσεις για την ενίσχυση της πρόληψης, της ετοιμότητας και της αντιμετώπισης τρομοκρατικών επιθέσεων κατά ΥΖΣ.

Όπως είναι επόμενο σε περίπτωση επίθεσης στα συστήματα ελέγχου αυτών, οι συνέπειες θα ήταν καταστροφικές όχι μόνο σε ανθρώπινα θύματα αλλά σε σημαντικά τμήματα υποδομής του κυβερνοχώρου

¹⁹² Με τον όρο αυτό νοείται σύμφωνα Ανακοίνωση της Επιτροπής « οι φυσικές εγκαταστάσεις και οι εγκαταστάσεις τεχνολογίας πληροφοριών, τα δίκτυα, οι υπηρεσίες και τα στοιχεία ενεργητικού ή διακοπή ή καταστροφή των οποίων θα μπορούσε να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία, την ασφάλεια, ή την οικονομική ευημερία των πολιτών ή ακόμη και στην αποτελεσματική λειτουργία των κυβερνήσεων των κρατών μελών. Οι υποδομές ζωτικής σημασίας συναντώνται σε πολλούς τομείς της οικονομίας, περιλαμβανομένου του τραπεζικού τομέα και του τομέα των οικονομικών των μεταφορών και της διανομής, της ενέργειας, των υπηρεσιών κοινής ωφελείας, της υγείας, της προμήθειας τροφίμων και των επικοινωνιών, καθώς και ορισμένων βασικών διοικητικών υπηρεσιών.» COM (2004) 702 τελικό, Βρυξέλλες, 20-10- 2004, σελ.4

¹⁹³ Στο πρόγραμμα αυτό αναφέρεται σχετικά «Η προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας αποτελεί πρωτίστως εθνική ευθύνη. Με την εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, η Επιτροπή θα εστιάσει τις προσπάθειές της στην προστασία των υποδομών που έχουν διασυνοριακό αντίκτυπο, ενώ οι άλλες θα παραμείνουν υπό την αποκλειστική ευθύνη των κρατών μελών υπό κοινό πλαίσιο...» 15480/04 Βρυξέλλες, 1 Δεκεμβρίου 2004

¹⁹⁴ COM (2004) 702 τελικό, Βρυξέλλες, 20-10- 2004

(κρατικό τηλεφωνικό δίκτυο, συστήματα ελέγχου χημικών εγκαταστάσεων ή εγκαταστάσεων φυσικού αερίου), με αλυσιδωτές, όπως είναι φυσικό, συνέπειες πολύ επιζήμιες εξαιτίας της διακοπής της παροχής πολλών βασικών υπηρεσιών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στην ανακοίνωσή¹⁹⁵ της εκτιμά ότι εκτός από τις δικές τις αρμοδιότητες θα πρέπει τα κράτη μέλη να συνδράμουν με βάση την αρχή της επικουρικότητας εντάσσοντας τις όμως σε ένα κοινό πλαίσιο¹⁹⁶. Ένα άλλο βασικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή είναι ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την ασφάλεια των Δικτύων και Πληροφοριών (ENISA), με στόχο τον εντοπισμό των υποδομών ζωτικής σημασίας, την ανάλυση του βαθμού ευπάθειας και αλληλεξάρτησης και την πρόταση λύσεων, έτσι ώστε να ελαχιστοποιήσουν τις διαταραχές και να παρέχουν σε ολόκληρη την Ένωση δοκιμασμένα μέσα ταχείας αντίδρασης. Έτσι, η Επιτροπή πρότεινε τη σύσταση ενός ευρωπαϊκού προγράμματος για την προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας.

Μετά από τις ενέργειες αυτές και έπειτα από τη διοργάνωση δύο σεμιναρίων με συμμετοχή των κρατών μελών η Επιτροπή συνέταξε την Πράσινη Βίβλο¹⁹⁷, όπου σκιαγραφούνται οι επιλογές που προτείνονται για την προστασία των ΥΖΣ.

Σύμφωνα με τη Πράσινη Βίβλο [στοιχείο 4] το ευρωπαϊκό πρόγραμμα για την προστασία των Υποδομών Ζωτικής Σημασίας θα πρέπει να βασισθεί στην αρχή της επικουρικότητας, της συμπληρωματικότητας, της εμπιστευτικότητας, και της αναλογικότητας, ενώ απαραίτητη είναι και η συνεργασία των ενδιαφερομένων είτε αυτοί είναι τα κράτη μέλη, είτε η Επιτροπή είτε οι επαγγελματικές ενώσεις κ.τ.λ. Μεταξύ αυτών η Επιτροπή πιστεύει ότι θα μπορούσε να υπάρξει συνεργασία, επικοινωνία και συντονισμός, έτσι ώστε να υπάρχει η βεβαιότητα αφενός, ότι κάθε κράτος μέλος θα παρέχει επαρκή και ισοδύναμη προστασία των ΥΖΣ του και αφετέρου ότι οι κανόνες ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς δεν θα νοθεύονται.

Για τους σκοπούς αυτούς η επιτροπή έχει αναπτύξει ορισμένα συστήματα ταχείας προειδοποίησης, τα οποία επιτρέπουν τη συγκεκριμένη, συντονισμένη και αποτελεσματική αντιμετώπιση περιπτώσεων έκτακτης

¹⁹⁵ COM (2004) 702 τελικό, Βρυξέλλες, 20-10-2004

¹⁹⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι επιθεωρήσεις που διενεργούνται στο πλαίσιο της συνθήκης ΕΥΡΑΤΟΜ για τον έλεγχο της ορθής χρήσης των πυρηνικών υλικών.

¹⁹⁷ COM (2005) 576 τελικό, Βρυξέλλες, 17-11-2005

ανάγκης, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με τρομοκρατική προέλευση¹⁹⁸. Επίσης, «προτείνει τη δημιουργία του CIWIN, το οποίο θα μπορούσε να συμβάλλει στην επεξεργασία των κατάλληλων μέτρων προστασίας μέσω της διευκόλυνσης της ανταλλαγής των βέλτιστων πρακτικών κατά τρόπο ασφαλή, καθώς και παίζοντας τον ρόλο του οχήματος διαβίβασης στοιχείων για τις άμεσες απειλές και συναγεμμούς» [σημείο 9].

Στην πράσινη βίβλο γίνεται επίσης αναφορά για τις κοινοτικές και εθνικές υποδομές ζωτικής σημασίας (ΚΥΖΣ). Ο ορισμός των πρώτων θα μπορούσε να δοθεί με γνώμονα τη διασυνοριακή επίδρασή τους, οπότε και διαπιστώνεται αν ένα συμβάν θα μπορούσε να έχει σοβαρές επιπτώσεις πέρα από το έδαφος του κράτους μέλους όπου βρίσκονται τα έργα αυτά. Ενώ, πολλές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις λειτουργούν διασυνοριακά, οπότε υπόκεινται σε διαφορετικές υποχρεώσεις ως προς τις ΕΥΖΣ. Ως εκ τούτου, προτείνεται, προς το συμφέρον των κρατών μελών αλλά και της Ε.Ε, κάθε κράτος να προστατεύει τις ΕΥΖΣ του μέσα σε ένα κοινό πλαίσιο, έτσι ώστε οι κάτοχοι και οι διαχειριστές σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση να επωφελούνται. Έτσι βάσει ενός κοινού πλαισίου για το EPCIP, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να αναπτύξουν εθνικά προγράμματα προστασίας των εθνικών τους ΥΖΣ.

1.3. Αστυνομική και δικαστική συνεργασία

Όπως προαναφέρθηκε (στο προηγούμενο κεφάλαιο) το 1997 το Σχέδιο Δράσης¹⁹⁹ για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος προβλέπει την ανάγκη σύστασης δικτύου δικαστικής συνεργασίας στα πλαίσια του οποίου κάθε κράτος θα πρέπει να έχει ένα κεντρικό σημείο επαφής που θα επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών δικαστικών αρχών.

Το 1998 με την Κοινή Δράση²⁰⁰ 98/428/ΔΕΥ, που θεσπίστηκε βάσει του άρθρου Κ3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, αποφασίζεται η δημιουργία ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου, το οποίο έχει αρμοδιότητες στον τομέα των τρομοκρατικών εγκλημάτων.

Στο Σχέδιο Δράσης²⁰¹ του Συμβουλίου του 2000, «Πρόληψη και έλεγχος του οργανωμένου εγκλήματος: στρατηγική για τη νέα χιλιετία», προτείνεται επιπλέον η αμοιβαία αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων σε ποινικά

¹⁹⁸ COM (2005) 576 τελικό, Βρυξέλλες, 17-11-2005,

¹⁹⁹ ΕΕ C 251 της 15-8-1997, σελ.6

²⁰⁰ ΕΕ L 191 της 7-7-1998, σελ. 4

²⁰¹ ΕΕ C 124 της 3-5-2000, σελ. 1-33

θέματα, η οποία πρέπει μάλιστα να επεκτείνεται και στις προδικαστικές αποφάσεις, καθώς και η αποδοχή ενώπιον των δικαστηρίων αποδεικτικών στοιχείων που έχουν νομίμως συλλεχθεί σε άλλο κράτος – μέλος.

Όπως είναι επόμενο, μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ το Συμβούλιο «Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις» έσπευσε να λάβει τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου οι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης να νιώθουν ότι ζουν σε ένα ασφαλές περιβάλλον με βασικό στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Στα πλαίσια αυτά, στα συμπεράσματα²⁰² της έκτακτης συνόδου του Συμβουλίου στις 20 Σεπτεμβρίου του 2001 γίνεται ιδιαίτερη μνεία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Όσο αφορά τη δικαστική συνεργασία αναφέρει: « Το Συμβούλιο επιμένει ότι θα πρέπει να ληφθεί κάθε αναγκαίο μέτρο προκειμένου να επικυρωθεί η Σύμβαση της 29^{ης} Μαΐου 2000 περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων μεταξύ των κρατών μελών το συντομότερο δυνατό και οπωσδήποτε εντός του 2002. σύμφωνα με το σημείο 43 των συμπερασμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε, το Συμβούλιο καλεί τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών να προχωρήσουν στην άμεση σύσταση μιας ή περισσότερων κοινών ομάδων αποτελούμενων από αξιωματικούς της αστυνομίας και δικαστικούς λειτουργούς ειδικευμένους στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από αντιπροσώπους της Pro – Eurojust και στο μέτρο που το επιτρέπει η σύμβαση, από αντιπροσώπους της Europol, ώστε να συντονιστούν εκείνες οι τρέχουσες έρευνες υποθέσεων τρομοκρατίας οι οποίες φαίνεται να σχετίζονται μεταξύ τους».

Όσο αφορά την αστυνομική συνεργασία αναφέρει ότι πρέπει η Task Force των Αρχηγών Αστυνομίας να μεριμνήσει για την βελτίωση της επιχειρησιακής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και των τρίτων χωρών, ενώ παράλληλα να συστήσει μία ειδική ομάδα κατά της τρομοκρατίας μέσα στους κόλπους της Europol και να δώσει ιδιαίτερη σημασία στο ρόλο των Υπηρεσιών Ασφαλείας και Πληροφοριών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Δύο μήνες αργότερα η Επιτροπή σε πρόταση απόφασης²⁰³ του Συμβουλίου αναφέρει ρητά ότι «Η ιδέα είναι να συγκεντρωθούν και να συγχωνευθούν σε ένα εναρμονισμένο νομοθετικό και λειτουργικό πλαίσιο όλες οι

²⁰² Έκτακτη Σύνοδος του Συμβουλίου «Δικαιοσύνη, Εσωτερικές Υποθέσεις και Πολιτική Προστασία», Βρυξέλλες 20 Σεπτεμβρίου 2001, 12019/01 (Presse 327)

²⁰³ COM (2001) 646 τελικό, Βρυξέλλες, 09-11-2001

δράσεις που υπάγονται στον τίτλο VI της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να εξασφαλίζεται η καλύτερη συνοχή του συνόλου και μια μεγαλύτερη επίδραση των στηριζόμενων δράσεων». Στους στόχους του προτεινόμενου προγράμματος συγκαταλέγεται η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ δικαστικών λειτουργών και αστυνομικών υπηρεσιών με σκοπό την πρόληψη και την καταστολή της εγκληματικότητας στα κράτη μέλη.

1.3.1 EUROPOL

Το 1975 ανατέθηκε στην ομάδα εργασίας TREVI, που αποτελούνταν από υπαλλήλους των αρμόδιων υπηρεσιών δίωξης, να μελετήσει θέματα σχετικά με την τρομοκρατία και την εσωτερική ασφάλεια ενώ στη συνέχεια από το 1985, στην ομάδα αυτή ανατέθηκε επίσης η ενασχόληση με το οργανωμένο έγκλημα.

Ο Γερμανός καγκελάριος Kohl τον Ιούνιο του 1991 πρότεινε την ίδρυση της Europol στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Λουξεμβούργο, ενώ αργότερα υιοθετείται και στις διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Αρχικά, οι αρμοδιότητες της αφορούσαν τον παράνομο εμπόριο ναρκωτικών ουσιών καθώς και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος που σχετίζεται με αυτό. Αργότερα, τον Ιούλιο του 1995 τα κράτη μέλη υπέγραψαν τη Σύμβαση²⁰⁴ για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (σύμβαση Europol) δυνάμει του άρθρου K.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σκοπός της, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ.1 της Σύμβασης, είναι «...να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών και τη συνεργασία τους κατά την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών και άλλων σοβαρών μορφών διεθνούς εγκληματικότητας, εφόσον υφίστανται συγκεκριμένες ενδείξεις για την ύπαρξη εγκληματικής δομής ή οργάνωσης και εφόσον οι αναφερθείσες μορφές εγκληματικότητας θίγουν δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, κατά τρόπον ώστε, λαμβάνοντας υπόψη την έκταση, τη βαρύτητα και τις επιπτώσεις των αξιοποιώνων πράξεων, να επιβάλλεται η κοινή δράση των κρατών μελών».

²⁰⁴ ΕΕ C 316 πράξη του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουλίου 1995 (95/C316/01)

Ενώ στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου η Ευροπόλ θα ασχοληθεί επίσης με τις διαπραχθείσες ή δυνάμενες να διαπραχθούν αξιόποινες πράξεις στα πλαίσια τρομοκρατικών δραστηριοτήτων που θίγουν τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα και την ελευθερία των προσώπων, καθώς και την παρουσία και το αργότερο σε δύο έτη από την έναρξη ισχύος της σύμβασης²⁰⁵ το Συμβούλιο έχει τη δυνατότητα να αποφασίσει ομόφωνα ότι θα αναθέσει στη μονάδας την αντιμετώπιση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων²⁰⁶.

Εντούτοις, με το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου²⁰⁷ της 27^{ης} Νοεμβρίου του 2003 το ανωτέρω άρθρο αντικαταστήθηκε²⁰⁸ με νέο στο οποίο ως στόχος πλέον της Ευροπόλ αναφέρεται η πρόληψη και η καταπολέμηση - όχι μόνο της τρομοκρατίας, αλλά - της βαριάς εγκληματικότητας γενικά, η οποία στη συνέχεια συγκεκριμενοποιείται στις εξής μορφές «... εγκλήματα που διαπράττονται ή είναι πιθανό να διαπραχθούν κατά την εκτέλεση τρομοκρατικών πράξεων που στρέφονται κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ελευθερίας ή της ατομικής ιδιοκτησίας, παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, παράνομες πράξεις ξεπλύματος χρημάτων, διακίνηση πυρηνικών και ραδιενεργών ουσιών...» κ.τ.λ. Στη συνέχεια όλη η δεύτερη παράγραφος καταργείται και στη θέση της ισχύει πλέον « Με πρόταση του Διοικητικού Συμβουλίου, το Συμβούλιο καθορίζει ομόφωνα τις προτεραιότητες για την Ευροπόλ στον τομέα της καταπολέμησης και πρόληψης των μορφών βαριάς διεθνούς εγκληματικότητας που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της».

Στα πλαίσια των στόχων αυτών, σύμφωνα με το άρθρο 3 η Ευροπόλ ασκεί κατά προτεραιότητα τα ακόλουθα καθήκοντα:

- διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών
- συλλέγει, συνθέτει και αναλύει στοιχεία και πληροφορίες
- μέσω των εθνικών υπηρεσιών που ορίζονται στο άρθρο 4, ανακοινώνει αμελλητί στις αρμόδιες εθνικές αρχές των κρατών μελών τις πληροφορίες που τις αφορούν και τις ενδεχόμενες ενδείξεις συνάφειας μεταξύ αξιόποινων πράξεων,

²⁰⁵ Η σύμβαση επικυρώθηκε με το Ν 2605/1998, ΦΕΚ Α 155/10-7-1998

²⁰⁶ Τα περί τρομοκρατίας συμπεριλήφθηκαν με πρόταση της Ελληνικής και Ισπανικής πλευράς, προφανώς εξαιτίας των έντονων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν η πρώτη με τη 17N και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις και η δεύτερη με την ΕΤΑ

²⁰⁷ C 2/01 της 6-1-2004, σελ. 1

²⁰⁸ Προηγήθηκε άλλη μία τροποποίηση του άρθρου 2 της Σύμβασης με την 200/C 358/01 Πράξη του Συμβουλίου της 30^{ης} Νοεμβρίου του 2000, C 358 της 13-12-2000, σελ. 11, με την 2002/C 312/01 Πράξη του Συμβουλίου της 28^{ης} Νοεμβρίου 2002, C 312 της 16-12-2002, σελ. 1 και με τη 2003/C 139/01 Πράξη του Συμβουλίου της 8^{ης} Μαΐου 2003, C 139 της 13-06-2003, σελ. 1 και με την 2004/C 2/01 Πράξη του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2003, C 2 της 6-1-2004, σελ. 1. Παρόλες αυτές τις τροποποιήσεις δεν υπάρχει έως τώρα μία ενοποιημένη Σύμβαση της Ευροπόλ.

- διευκολύνει τη διεξαγωγή ερευνών στα κράτη μέλη, διαβιβάζοντας στις εθνικές υπηρεσίες όλες τις ενδεδειγμένες προς τούτο πληροφορίες,
- τηρεί αυτοματοποιημένες συλλογές πληροφοριών που περιέχουν δεδομένα (σύμφωνα με τα άρθρα 8, 10 και 11)

Στο παράρτημα²⁰⁹ της Σύμβασης αρχικά δεν περιλαμβάνονταν ανάμεσα στις μορφές βαριάς εγκληματικότητας η τρομοκρατία, αλλά με την απόφαση²¹⁰ 1999/C 26/06 προστέθηκε η εξουσιοδότηση να «αντιμετωπίζει διαπραχθείσες ή δυνάμενες να διαπραχθούν αξιόποινες πράξεις στα πλαίσια τρομοκρατικών δραστηριοτήτων που θίγουν τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία των προσώπων ή την περιουσία τους».

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ του 1997 αποφασίζεται σημαντική διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Europol, με την ανάθεση σε αυτήν καθηκόντων επιχειρησιακού χαρακτήρα, όπως είναι (α) η υποστήριξη των επιχειρησιακών δράσεων των εθνικών αρχών με τη διαμόρφωση κοινών ομάδων που θα περιλαμβάνουν και εκπροσώπους της Europol, αλλά και (β) η δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Αστυνομίας να ζητά από τις εθνικές αρχές τη διεξαγωγή και το συντονισμό ερευνών για συγκεκριμένες υποθέσεις που αυτή υποδεικνύει.

Όπως προαναφέρθηκε, η συμβολή στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας αποτελεί μία από τις βασικότερες αρμοδιότητες της Europol²¹¹. Το πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης στοχεύει στη βέλτιστη εφαρμογή των διατάξεων της ΣυνθΑμ για την ανάπτυξη της αστυνομικής συνεργασίας, μέσω της Europol. Στα πλαίσια αυτά ορίζονται μέτρα που πρέπει να υλοποιηθούν μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Στα πρώτα εντάσσεται η ενίσχυση των ανταλλαγών πληροφοριών και του συντονισμού των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών για την καταπολέμηση των εγκλημάτων που διεπράχθησαν ή ενδέχεται να διαπραχθούν κατά τη διάρκεια τρομοκρατικών δραστηριοτήτων μέσω της Europol. Άλλο μέτρο στα πλαίσια της επιχειρησιακής συνεργασίας με τα κράτη μέλη, αφορά το συντονισμό των ερευνών μέσω των κοινών ομάδων. Στα μακροπρόθεσμα μέτρα εντάσσεται η ενθάρρυνση της καθιέρωσης επαφών μεταξύ δικαστών και ανακριτών ειδικευμένων στην καταπολέμηση του

²⁰⁹ Το συγκεκριμένο παράρτημα τροποποιήθηκε ακόμη με την 1999/C 26/05 Απόφαση του Συμβουλίου της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1998, C 26 της 30-1-1999, σελ. 21, με την 1999/C 149/02 Απόφαση του Συμβουλίου της 29^{ης} Απριλίου 1999, C 149 της 28-5-1999, σελ., με την 16200/C 358/01 Πράξη του Συμβουλίου της 30^{ης} Νοεμβρίου του 2000, C 358 της 13-12-2000, σελ. 1 και με την 2002/C 312/01 Πράξη του Συμβουλίου της 28^{ης} Νοεμβρίου 2002, C 312 της 16-12-2002, σελ. 1

²¹⁰ C 26/22 της 30-1-1999, σελ. 22

²¹¹ Σύμφωνα με το οργανόγραμμά της το αρμόδιο γραφείο της είναι το Department Serious Crime 5 (SC 5)

οργανωμένου εγκλήματος σε συνεργασία με τη Europol και η μελέτη της δυνατότητας δημιουργίας ενός συστήματος ηλεκτρονικής ανταλλαγής δακτυλικών αποτυπωμάτων μεταξύ των κρατών μελών.

Στο συμβούλιο του Τάμπερε ενισχύθηκε ο βασικός ρόλος που διαδραματίζει η μονάδα στην πάταξη της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα έδωσε μεγάλη προτεραιότητα στη σύσταση Κοινών Ομάδων Έρευνας, ενώ ταυτόχρονα επέκτεινε την αρμοδιότητά της στην αντιμετώπιση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ανεξάρτητα από τον τύπο του αδικήματος²¹².

Τέλος, με τη Συνθήκη της Νίκαιας, όπως ήδη προαναφέρθηκε στο προηγούμενο Κεφάλαιο, ενισχύεται η συνεργασία της Europol με την Eurojust.

Αμέσως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στις ΗΠΑ το Σεπτέμβριο του 2001, αποφασίζεται επιπλέον η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της Europol, των υπηρεσιών πληροφοριών και των αστυνομικών αρχών σε θέματα τρομοκρατίας²¹³, ενώ με Απόφαση²¹⁴ του Συμβουλίου του 2003 θεσμοθετείται η υποχρέωση κάθε κράτους να διαμορφώσει ειδική υπηρεσία που θα συγκεντρώνει όλες τις πληροφορίες σχετικά με τρομοκρατικές πράξεις και θα τις διαβιβάζει στη Europol²¹⁵.

Ειδικότερα, η απόφαση αυτή βασιζόμενη στο άρθρο 4 της κοινής θέσης²¹⁶ 2001/931/ΚΕΠΠΑ (σχετική ανάλυση ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο) του Συμβουλίου ορίζει ότι τα κράτη μέλη παρέχουν αμοιβαίως, δια της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις στα πλαίσια του τίτλου VI της συνθήκης για την ΕΕ, την ευρύτετη δυνατή συνδρομή στην πρόληψη και καταπολέμηση τρομοκρατικών πράξεων. Η συνδρομή αυτή βασίζεται στις εξουσίες που έχουν τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις πράξεις της ΕΕ και άλλες διεθνείς συμφωνίες, διακανονισμούς και συμβάσεις οι οποίες δεσμεύουν τα κράτη μέλη, και αξιοποιεί πλήρως αυτές τις εξουσίες. Η συνδρομή παρέχεται σύμφωνα με

²¹² Πρωτόκολλο που καταρτίστηκε βάση του άρθρου 43.1 της Σύμβασης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας για την τροποποίηση του άρθρου 2 και του Παραρτήματος της εν λόγω σύμβασης προκειμένου να συμπεριλάβει το ξέπλυμα χρήματος σε όλη του την έκταση, δηλαδή από κάθε μορφή εγκληματικής δράσης (30-11-2000)

²¹³ Δήλωση των Αρχηγών Κρατών ή Κυβερνήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Προέδρου της Επιτροπής, Βρυξέλλες, 19-10-2001

²¹⁴ ΕΕ L 16 της 22-01-2003, σελ. 68

²¹⁵ ΣΥΜΒΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ ΕΛ. (2005). *Οργανωμένο Εγκλημα και Τρομοκρατία* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ.3-6

²¹⁶ L 334 της 28-12-2001, σελ. 93

την εθνική νομοθεσία των κρατών μελών, ειδικότερα με αυτήν που αφορά το απόρρητο των ποινικών ερευνών.

Η απόφαση αυτή αποτελείται από οκτώ άρθρα. Αρχικά, στο προοίμιο της απόφασης γίνεται μνεία ότι σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αναγνωριζόμενες αρχές του άρθρου 6 ΣυνθΕΕ, και συνεχίζει ότι κανένα στοιχείο της δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιτρέπει της νομικής προστασίας που παρέχει το εθνικό δίκαιο στα πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες του σχετικού καταλόγου.

Στο πρώτο άρθρο δίνονται ορισμοί των εννοιών, «πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες, «τρομοκρατικές πράξεις», «σύμβαση Eurojust», «απόφαση Eurojust» και «κοινές ομάδες έρευνας». Στο επόμενο άρθρο αναφέρεται ότι στα πλαίσια της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, οι αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών, μέσω των ειδικευμένων αστυνομικών υπηρεσιών τους, θα συλλέγουν πληροφορίες²¹⁷ οι οποίες θα αφορούν στοιχεία ταυτότητας, υπό διερεύνηση πράξεις, συσχετισμό πράξεων με τρομοκρατικές πράξεις, τεχνολογίες επικοινωνιών και κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής και τις οποίες θα διαβιβάζουν στην Eurojust για περαιτέρω επεξεργασία.

Στη συνέχεια με το άρθρο 3 κάθε κράτος μέλος ορίζει έναν εθνικό ανταποκριτή της Eurojust για θέματα τρομοκρατίας ο οποίος έχει πρόσβαση και μπορεί να συγκεντρώνει όλες τις πληροφορίες που έχουν σχέση με ποινικές διαδικασίες σχετικά με τρομοκρατικές πράξεις που συντελέστηκαν από πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο.

Με το άρθρο 4 γίνεται λόγος για τις κοινές ομάδες, όπως αυτές νοούνται στην απόφαση πλαίσιο 2002/465/ΔΕΥ, έρευνας οι οποίες στοχεύουν στη διενέργεια ποινών ερευνών για τρομοκρατικές πράξεις στις οποίες εμπλέκονται οποιαδήποτε από τα πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο. Ενώ στα επόμενα άρθρα τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα τόσο να εξασφαλίσουν τα δεδομένα αυτά όσο και να αναλαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξασφαλισθούν οι αιτήσεις αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής, οι αιτήσεις αναγνώρισης και

²¹⁷ Στο στοιχείο 3 των συμπερασμάτων του έκτακτου Συμβουλίου του 2001 αναφέρει: Τα κράτη μέλη θα γνωστοποιούν στην Ευρωπαϊκή Αμείσως και κατά τρόπο συστηματικό, κάθε χρήσιμη πληροφορία σχετικά με την τρομοκρατία. Εντός της Ευρώπης, θα συγκροτηθεί το συντομότερο δυνατόν μία ομάδα ειδικών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η οποία θα συνεργάζεται στενά με τους αμερικανούς ομολόγους της. Το ευρωπαϊκό συμβούλιο επιθυμεί τη σύναψη μιας συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Ευρώπης και των αρμόδιων αμερικανικών αρχών, πριν από το τέλος του έτους.

εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων και οποιαδήποτε πληροφορία περιλαμβάνεται σε έγγραφο, φάκελο, πληροφοριακό στοιχείο, αντικείμενο ή άλλο αποδεικτικό στοιχείο που δεσμεύθηκε ή κατασχέθηκε σε ποινική έρευνα ή ποινική διαδικασία.

Η ανωτέρω όμως απόφαση²¹⁸ καταργήθηκε με την 2005/671/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 «σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τα τρομοκρατικά αδικήματα». Οι καινοτομίες της αφορούν κυρίως τη διάρθρωση των άρθρων που αφορούν την Eurapol και Eurojust, καθώς τώρα ενοποιούνται στο άρθρο 2 (ενώ πριν διαχωρίζονταν στα 2 και 3). Και ένα νέο στοιχείο είναι και το θέμα των πληροφοριών που διαβιβάζονται στη Eurapol από τις εθνικές ειδικές αστυνομικές αρχές. Στην παράγραφο λοιπόν, 4 του άρθρου 2 αναφέρεται: α) δεδομένα τα οποία επιτρέπουν τον προσδιορισμό του φυσικού ή νομικού προσώπου, της ομάδας ή της οντότητας, β) πράξεις που αποτελούν το αντικείμενο έρευνας και τις ειδικές περιστάσεις από τις οποίες διεπράχθησαν, γ) το συγκεκριμένο αδίκημα, δ) σχέσεις με άλλες συναφείς υποθέσεις, ε) τη χρήση τεχνολογιών επικοινωνίας και στ) την απειλή την οποία αντιπροσωπεύει η ενδεχόμενη κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής.

Παρά το γεγονός ότι η Eurapol λειτουργεί στα πλαίσια της ΕΕ δεν υπόκειται στους ελεγκτικούς μηχανισμούς της, εφόσον δεν είναι θεσμικό όργανο. Το σύστημα ελέγχου και εποπτείας της διαμορφώνεται σε πολιτικό, κοινοβουλευτικό, διοικητικό, οικονομικό και δικαστικό επίπεδο. Εκτός όμως από αυτά υπάρχει και ο έλεγχος για την προστασία των προσωπικών δεδομένων²¹⁹, ο οποίος εντατικοποιήθηκε ειδικότερα ύστερα από την έκδοση των ανωτέρων πράξεων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ο έλεγχος αυτός πραγματοποιείται μέσω της κοινής εποπτικής αρχής, που συστήθηκε με βάση το άρθρο 24 παρ.7 της σύμβασης Eurapol. Τα καθήκοντά της εστιάζονται στην επίβλεψη και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων της Eurapol, ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα ατομικά δικαιώματα δεν παραβιάζονται από την αποθήκευση, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων. Κύρια αρμοδιότητά της είναι να λαμβάνει γνώση ανά πάσα στιγμή για το περιεχόμενο των εγγράφων και γενικότερα των δεδομένων που έχουν αποθηκευτεί και επεξεργαστεί στη Eurapol. Βέβαια, η ίδια η Σύμβαση Eurapol σύμφωνα με το άρθρο 19 «δίνει το δικαίωμα στην Eurapol, στα κράτη μέλη και στην

²¹⁸ L253, της 29-9-2005, σελ. 22

²¹⁹ Πράξη αριθ. 1/99 της Κοινής Εποπτικής Αρχής της Eurapol της 22ας Απριλίου 1999 για τη θέσπιση του εσωτερικού κανονισμού της, C 149 της 28-5-1999, σελ. 1

Κοινή Εποπτική Αρχή να αρνηθούν την πρόσβαση του ενδιαφερόμενου στα αρχεία του Οργανισμού για τους εξής συγκεκριμένους λόγους:

- όταν κρίνεται απαραίτητο για την Europol να μπορέσει να εκτελέσει τα καθήκοντά της χωρίς προσκόμματα,
- όταν πρόκειται να προστατευθούν θέματα ασφάλειας και δημόσιας τάξης των κρατών μελών και
- όταν πρόκειται να προστατευθούν δικαιώματα και ελευθερίες τρίτων προσώπων

Είναι προφανές ότι οι παραπάνω λόγοι είναι εξαιρετικά γενικευμένοι να περιέχουν ένα ιδιαίτερο μεγάλο πεδίο ερμηνευτικών προσεγγίσεων, με αποτέλεσμα να επιτρέπουν τη χρήση μιας εκτεταμένης διακριτικής ευχέρειας και την κατά περίπτωση ανάλογη χρήση και εφαρμογή»²²⁰.

Κλείνοντας αναφέρουμε ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου έδωσαν το έναυσμα για την δημιουργία²²¹ μίας ειδικής ομάδας (Task Force), που αποτελείται από εκπροσώπους των κρατών μελών και έχει έδρα την Χάγη της Ολλανδίας. Βασικός της σκοπός είναι η συλλογή και η ανάλυση πληροφοριών που σχετίζονται με τρομοκρατικές ενέργειες, ομάδες κ.τ.λ. κυρίως όμως η Task Force ιδρύθηκε για να ενισχυθεί ο ρόλος της Europol. Επίσης, σε τακτά χρονικά διαστήματα τα αρμόδια όργανα της Europol ενημερώνουν τα κράτη μέλη με ειδικές εκθέσεις²²² και δελτία πληροφοριών με σκοπό την έγκαιρη πληροφόρηση σχετικά με θέματα τρομοκρατίας. Η Ειδική Ομάδα των Αρχηγών της Αστυνομίας ενεργοποιείται δραστικότερα με το πρόγραμμα της Χάγης.

1.3.1.1. Συνεργασίες της Europol

Είναι δεδομένο ότι ο αγώνας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας δεν αφορά μόνο την Ε.Ε. Η τρομοκρατία έχει απλώσει τα πλοκάμια της σε όλο τον κόσμο, έτσι είναι αναμενόμενο στον αγώνα για την καταπολέμησή της να συνδράμουν κράτη και οργανισμοί όχι κατά μονάδας αλλά σε συνεργασία μεταξύ τους. Ανωτέρω, αναφέρθηκε ο τομέας της συνεργασίας της Europol με τα κράτη μέλη της ΕΕ, στη συνέχεια θα γίνει

²²⁰ ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. (2003) Η ευρωπαϊκή αστυνομική υπηρεσία Europol, Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.76

²²¹ SN3926/6/01 REV 6 20 Σεπτεμβρίου 2001

²²² Η ετήσια έκθεση της Europol καταγράφει τη τρομοκρατική δραστηριότητα και τις τάσεις που διαφαίνονται στην Ευρώπη, την περίοδο Οκτωβρίου 2004- Οκτωβρίου 2005. Η Ελλάδα θεωρείται μέλος του καλούμενο "Μεσογειακού Τριγώνου" μαζί με την Ιταλία και την Ισπανία, όσον αφορά την αναρχική δραστηριότητα που εξισούται συλλήβδην με τρομοκρατική δράση. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε οι δράσεις των αναρχικών ομάδων δεν θεωρούνται τρομοκρατικές. Βλ. σχετικά άρθρο του ΖΕΡΒΑ Χ. Έκθεση της Europol για την τρομοκρατία στην Ευρώπη, εφημ. Ελευθεροτυπία 27 Μαΐου 2006

λόγος για τις συνεργασίες αρχικά με τη Eurojust²²³ και έπειτα με διάφορους διεθνείς οργανισμούς και τρίτες χώρες.

Στο άρθρο 26 παρ. 1 της Απόφασης του Συμβουλίου²²⁴ αναφέρεται συγκεκριμένα: «Η Eurojust συνάπτει και διατηρεί στενή συνεργασία με τη Europol, στο βαθμό που χρειάζεται για την άσκηση των καθηκόντων της Eurojust, και για την επίτευξη των στόχων της, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη να αποφεύγεται περιττή αλληλοεπικάλυψη. Τα κυριότερα στοιχεία της συνεργασίας αυτής καθορίζονται βάσει συμφωνίας που εγκρίνεται από το Συμβούλιο, μετά από διαβούλευση με το κοινό εποπτικό όργανο όσον αφορά τις διατάξεις για την προστασία των δεδομένων».

Συνεκτιμώντας το παραπάνω άρθρο μαζί με το άρθρο 7δ που αναφέρει χαρακτηριστικά « η Eurojust όταν ενεργεί ως συλλογικό όργανο παρέχει υποστήριξη για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών, ιδίως βάσει της ανάλυσης που πραγματοποιεί η Europol» και το άρθρο 7στ «μπορεί να συνδράμει την Europol στην οποία ιδίως παρέχει γνώμες βασιζόμενες στις αναλύσεις που πραγματοποίησε» καταλαβαίνουμε εύκολα ότι η συνεργασία με τη Europol αναμένεται ιδιαίτερα στενή²²⁵.

Χαρακτηριστική είναι η άποψη που αναφέρει η Μαρία Καϊάφα – Γκμπάντι²²⁶ «Όσο όμως το νομικό πλαίσιο λειτουργίας της Europol δεν

²²³ Η Europol έχει υπογράψει επίσης στρατηγικές συμφωνίες με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στις 31 Δεκεμβρίου 2001, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 18 Φεβρουαρίου 2003, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας στις 19 Νοεμβρίου 2001 και την ομάδα καταπολέμησης της απάτης (OLAF) στις 8 Απριλίου 2004, εντούτοις δεν έχουν άμεση σχέση με το φαινόμενο της τρομοκρατίας.

²²⁴ 2002/176/ΔΕΥ, Απόφαση του Συμβουλίου της 28ης Φεβρουαρίου του 2002 σχετική συμφωνία μεταξύ των δύο μονάδων υπογράφηκε στις 9 Ιουνίου 2004

²²⁵ «Η υπόθεση αυτή αποτελεί ένα σημαντικό παράδειγμα της εποικοδομητικής συνεργασίας μεταξύ της Eurojust και της Europol κατά το αρχικό στάδιο ερευνών. Το βασικό πρόβλημα ήταν ο τρόπος με τον οποίο η Eurojust θα μπορούσε να συμβάλει στον συντονισμό της δικαστικής δράσης με τις πληροφορίες της Europol για μία επιχείρηση στην Αυστρία εναντίον μίας ομάδας ισλαμιστών τρομοκρατών, χρησιμοποιώντας τα αποτελέσματα από συγκεκριμένα αναλυτικά αρχεία εργασίας για την προετοιμασία τυχόν ποινικών διαδικασιών. Μετά τη στρατηγική συνάντηση της Eurojust τον Ιούνιο του 2004, το Εθνικό Μέλος της Αυστρίας οργάνωσε μία ακόμα συνάντηση μεταξύ του ανταποκριτή της Αυστρίας σε θέματα τρομοκρατίας και των ειδικών της αντιτρομοκρατικής υπηρεσίας της Europol καθώς και όσων ασχολούνται με το αναλυτικό αρχείο εργασίας της Europol για την ισλαμική τρομοκρατία. Στα πλαίσια της συνάντησης αυτής συμφωνήθηκε ότι ένας αναλυτής και ένας ειδικός από την Europol θα έπαιρναν μέρος σε μία επιχείρηση στη Βιέννη. Μέσα σε δύο μέρες διενεργήθηκαν αρκετές κατ' οίκον έρευνες, συλλήψεις, ανακρίσεις και κατασχέσεις αποδεικτικών στόχων και άλλου υλικού. Η έκβαση τους ήταν επιτυχής και το κύκλωμα που αποσκοπούσε στην προετοιμασία πιθανών τρομοκρατών και στην παροχή πόρων για τρομοκρατικές επιχειρήσεις εξαρθρώθηκε. Αρκετές χρήσιμες πληροφορίες συγκεντρώθηκαν, χρησιμοποιήθηκαν και συχετίστηκαν με τις πληροφορίες και το υλικό που υπήρχε στο αναλυτικό αρχείο εργασίας της Europol. Η υπόθεση αυτή ήταν ένα καλό παράδειγμα επιτυχημένης πρόληψης και ανάπτυξης κοινών στρατηγικών μεταξύ των αρμόδιων αρχών στα Κράτη Μέλη και της Eurojust και Europol. Ετήσια Έκθεση Eurojust 2004, σελ. 32- 33

²²⁶ ΚΑΪΑΦΑ ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ. (2003) «Συντονιστικά όργανα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ: Από τον αστυνομικό στον δικαστικό συντονισμό – η προοπτική της προστασίας των θεμελιωδών

αλλάζει, είναι φανερό, ότι τα ελλείμματα προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων σε σχέση με τη δράση της μεταφέρονται αναπότρεπτα με την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ αυτής και της Eurojust και στο έργο της τελευταίας, στο μέτρο που όσα στοιχεία της δίδονται από την Europol συνεχίζουν να καλύπτονται από τις προβλέψεις των ασυλιών αυτής. Έτσι, η Eurojust όχι μόνο δεν ελέγχει, αλλά αναδέχεται κατ' ουσίαν τα όποια τυχόν παρανόμως αποκτηθέντα ή επεξεργασμένα στοιχεία της Europol που γίνονται βάση των αναλύσεων της, για να στηρίξει με αυτόν τον τρόπο περαιτέρω τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών».

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απόφαση²²⁷ του Συμβουλίου²²⁸ όρισε τα τρίτα κράτη και τους οργανισμούς που δεν συνδέονται με αυτήν στα πλαίσια των συνεργασιών της Europol. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή τα κράτη αυτά είναι: Βολιβία, Βουλγαρία, Ελβετία, Εσθονία, ΗΠΑ, Ισλανδία, Καναδάς, Κολομβία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Μαρόκο, Νορβηγία, Ουγγαρία, Περου, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσική Ομοσπονδία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τουρκία και Τσέχικη Δημοκρατία, ενώ στη συνέχεια με δύο τροποποιήσεις προστέθηκαν κι άλλα κράτη. Αρχικά με την απόφαση 2002/C 150/01²²⁹ προστέθηκαν η Αλβανία, η Βοσνία Ερζεγοβίνη, η Κροατία, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και αργότερα με την 2004/C 317/01²³⁰ προστέθηκε και η Αυστραλία. Από τα κράτη αυτά υπέγραψε συμφωνίες με τη Βουλγαρία, Καναδά, Κροατία, Ισλανδία, Νορβηγία, Ρουμανία, Ελβετία ΗΠΑ, Κολομβία, Ρωσία και Τουρκία.

Από τα παραπάνω κράτη η Europol υπέγραψε με τις ΗΠΑ δύο συμφωνίες. Η πρώτη υπογράφηκε στις Βρυξέλλες την 6^η Δεκεμβρίου του 2001 αμέσως σχεδόν μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα του Σεπτεμβρίου και αφορά τη συνεργασία μεταξύ τους. Η δεύτερη, το 2002, αφορά μία συμπληρωματική συμφωνία για την ανταλλαγή προσωπικών στοιχείων

δικαιωμάτων», Κείμενα Επικαιρότητας, Δικαστική Συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Μονάδα Eurojust, Αντ. Ν. Σάκκουλας :Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 114

²²⁷ 2000/C 106/01, για την εξουσιοδότηση του διευθυντή της Ευρωπόλ προς έναρξη διαπραγματεύσεων για συμφωνίες με τρίτα κράτη και οργανισμούς που δεν συνδέονται με την Ευρωπαϊκή Ένωση C 106 της 13-04-2000 σελ. 1

²²⁸ Αφού προηγήθηκαν οι Πράξεις του Συμβουλίου για έγκριση των κανόνων που: α) αφορούν τις εξωτερικές σχέσεις της Europol με τρίτα κράτη και οργανισμούς που δεν συνδέονται με την Ευρωπαϊκή Ένωση (1999/C26/04, C 26 της 30-1-1999, σελ. 19), β) διέπουν την εκ μέρους της Europol λήψη πληροφοριών που προέρχονται από τρίτους, (1999/C 26/03, C 26 της 30-1-1999, σελ. 17) και γ) αφορούν τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από την Europol σε τρίτα κράτη και οργανισμούς (1999/ C 88/01, C της 30-3-1999, σελ. 88)

²²⁹ C 150 της 22-6-2002, σελ. 150

²³⁰ C317 της 22-12-2004, σελ.1

ειδικότερα. Στην πρώτη συμφωνία στο άρθρο²³¹ 3 παρ.1 ανάμεσα στις εγκληματικές δραστηριότητες πάνω στις οποίες βασίζεται η συνεργασία αυτή, γίνεται σαφής αναφορά στα εγκλήματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία. Στη δεύτερη συμφωνία βελτιώνεται η συνεργασία των δύο μερών με την ανταλλαγή πληροφοριών και προσωπικών δεδομένων μεταξύ τους γενικότερα. Οι συμφωνίες αυτές προέβλεπαν την δημιουργία γραφείων συνδέσμων και από τα δυο μέρη, για την υποβοήθηση της ανταλλαγής των πληροφοριών γεγονός που πραγματοποιήθηκε το 2002 για την ΕΕ και το 2005 για τις ΗΠΑ.

Επιπλέον, συμφωνίες και για θέματα τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων, έχουν ακόμη συναφθεί με την Ρωσία²³² στις 6 Νοεμβρίου 2003, τη Ισλανδία²³³ και τη Νορβηγία²³⁴ στις 28 Ιουνίου 2001 στη Στοκχόλμη, την Ελβετία²³⁵ στις 24 Σεπτεμβρίου 2004 (στη Βέρνη), τον Καναδά²³⁶ και την Κροατία, ενώ συνεργασίες εκτός τις ανωτέρω, που αφορούν την εγκληματικότητα γενικότερα, έχουν συναφθεί με τη Κολομβία²³⁷ στις 9 Φεβρουαρίου 2004, την Τουρκία²³⁸ στις 19 Μαΐου 2004, τη Ρουμανία²³⁹ στις 25 Νοεμβρίου 2003 (στο Βουκουρέστι), τη Βουλγαρία²⁴⁰ στις 19 Ιουνίου 2003 (στη Σόφια).

Σύμφωνα με την προηγηθείσα απόφαση «εξουσιοδότηση του Διευθυντή της Europol προς έναρξη διαπραγματεύσεων για συμφωνίες με τρίτα κράτη και οργανισμούς που δεν συνδέονται με την Ευρωπαϊκή Ένωση,

²³¹ Article 3: «The co operation as established in thw Agreement shall relate to the following criminal activities impacting on thw United States of America or the Member States of the European Union: a) unlawful drug trafficking, b) trafficking in nuclear and radioactive substances, c) illegal immigrant smuggling, d) trade in human beings e) motor vehicle crime, f) crimes committed or likely to be committed in the course of terrorist activities against life, limb, personal freedom or property, g) forgery of money and means of payment»

²³² Article 4 " 1 The parties shall cooperate in the area of prevention, detection, suppression and investigation of crimes, in particular with respect to the following offences: ... b) related to terrorism and its financing..."

²³³ Article 3 " 1. The co operation as established in thw Agreement shall. In line with Europol's co operation interest in the particular case, relate to ...f) crimes committed or likely to be committed in the course of terrorist activities against life, limb, personal freedom or property"

²³⁴ Article 3 " 1. The co operation as established in thw Agreement shall. In line with Europol's co operation interest in the particular case, relate to ...f) crimes committed or likely to be committed in the course of terrorist activities against life, limb, personal freedom or property"

²³⁵ Article 3 " 1. The co operation as established in thw Agreement shall. In line with Europol's co operation interest in the particular case, relate to ...f) crimes committed or likely to be committed in the course of terrorist activities against life, limb, personal freedom or property" ενώ στο προοίμιο της ίδιας συμφωνίας γίνεται πάλι λόγος για την ειδική τρομοκρατία.

²³⁶ Article 1 "The purpose of this agreement is to establish the cooperation between Europol and Canada in order to support the member states at the European Union and Canada in the detection, prevention, suppression and investigation of crime and terrorism in accordance with the provisions of this agreement.

Article 2 "3. The parties agree to advise the other parties point of contact as described in article free of their respective mandates or jurisdictions with respect to crime, terrorism and related security threats, including wildlife and environment protection, immigrations and customs matters as they exist or any change that may affect the areas of cooperation are set out in paragraph 1"

²³⁷ βλ. σχετικά άρθρο 3

²³⁸ βλ. σχετικά άρθρο 1 και 3

²³⁹ βλ. σχετικά άρθρο 3

²⁴⁰ βλ. σχετικά άρθρο 3 και 4

στο άρθρο 2 γίνεται σαφής αναφορά και στους τρεις οργανισμούς που δεν συνδέονται με την ΕΕ ήτοι η Παγκόσμια Οργάνωση Τελωνείων, το UNDCP²⁴¹ (πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνή έλεγχο των Ναρκωτικών) και η Interpol. Στο άρθρο 1 εκφέρονται οι «όροι» της συνεργασίας αυτής και συγκεκριμένα η περίπτωση της ανταλλαγής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και πληροφοριών και απόσπασης αξιωματικών συνδέσμων.

Το γεγονός όμως που αποτέλεσε το εφαλτήριο²⁴² για την έναρξη της συνεργασίας μεταξύ των Europol και Interpol ήταν οι εξελίξεις οι εξελίξεις πάνω στο θέμα της προστασίας του Ευρώ από τη στιγμή που αποτέλεσε το κοινό νόμισμα των κρατών μελών της Ένωσης. Έτσι, στις 5 Νοεμβρίου 2001 στις Βρυξέλλες υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ των δύο οργανισμών. Τα βασικά σημεία της συμφωνίας έγκειται σε δύο πλαίσια: το πρώτο αφορά την ανταλλαγή των αξιωματικών συνδέσμων και το δεύτερο την επεξεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών καθώς και την εκτίμηση των πηγών και της αξιοπιστίας των πληροφοριών. Καταρχήν, η ανταλλαγή των αξιωματικών συνδέσμων θα αποτελέσει έναυσμα για μία ουσιαστική συνεργασία μεταξύ των δύο οργανισμών. Έπειτα, όσο αφορά το θέμα των πληροφοριών αξίζει να σημειωθεί η σημασία που δίνεται στο απόρρητο αυτών και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. «Εν συμπεράσματι, η συμφωνία συνεργασίας μεταξύ Europol και Interpol αλλάζει άρδην τα μέχρι σήμερα δεδομένα στο χώρο της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας. Οι δύο Οργανισμοί εφαρμογής του νόμου, που σημειωτέον κυριαρχούν τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, εισέρχονται σε μία νέα φάση συνεργασίας με την ουσιαστική του όρου έννοια. Τούτο αποδεικνύεται από το γεγονός και μόνο ότι η Europol και Interpol διατηρούσαν απευθείας συνεργασία που αφορούσε αποκλειστικά και μόνο τεχνικής και στρατηγικής σημασίας θέματα. Με άλλα λόγια, οι δύο οργανισμοί δεν ήταν σε θέση να ανταλλάξουν καμία απολύτως πληροφορία που αφορούσε προσωπικά δεδομένα (πχ ονόματα εγκληματιών, υπόπτων κ.λ.π.) λόγω έλλειψης του αναγκαίου νομικού πλαισίου. Η διμερής συμφωνία, λοιπόν, έρχεται να λύσει αυτό το πρόβλημα και να δώσει έτσι μια καινούρια ώθηση στη συνεργασία Europol - Interpol που είναι αναγκαία σήμερα όσο ποτέ άλλοτε για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.»²⁴³

²⁴¹ Βιέννη, 16 Μαρτίου 2004

²⁴² Βλ. σχετικά ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗ Ε (2003) Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.116-7

²⁴³ άρθρο ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗ Ε, «Συμφωνία συνεργασίας Europol Interpol», Αστυνομική Επιθεώρηση, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2001, σελ. 685

Στη συνέχεια, σύμφωνα με το δελτίου τύπου²⁴⁴ της 2423^{ης} συνόδου του Συμβουλίου «εγκρίθηκαν τα ακόλουθα συμπεράσματα σχετικά με τη ανταλλαγή πληροφοριών και τη στενότερη συνεργασία μεταξύ της Ομάδας “Σύνορα / Πλαστά Έγγραφα” και της Europol, της Interpol, των ΗΠΑ και του Καναδά:

- Αντιπροσωπεία της Europol θα μπορεί να συμμετέχει ενεργά, για θέματα της αρμοδιότητας της, στην ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με πλαστά ταξιδιωτικά έγγραφα και δελτία ταυτότητας η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο της Ομάδας “Σύνορα/ Πλαστά Έγγραφα”, εις τρόπον ώστε, μετά τις παρεμβάσεις των κρατών μελών, τα δύο αυτά όργανα να ανταλλάσσουν μεταξύ τους τις στρατηγικές πληροφορίες που διαθέτουν.
- Είναι δυνατόν να τεθούν σε εφαρμογή κατάλληλα μέτρα ώστε στην ανταλλαγή πληροφοριών να συμμετέχουν και η Interpol, οι ΗΠΑ και ο Καναδάς. Όσον αφορά την Interpol, η ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της Ομάδας “Σύνορα / Πλαστά Έγγραφα” θα μπορούσε να γίνεται μέσω της Europol, έχοντας πάντα υπόψη ότι ενδεχόμενη διαβίβαση εγγράφων του Συμβουλίου θα πρέπει να ακολουθεί τις καθιερωμένες διαδικασίες.»

Εν κατακλείδι, αναφέρουμε ότι στις ετήσιες εκθέσεις²⁴⁵ της Europol γίνεται ιδιαίτερα μνεία στην τρομοκρατία ιδιαίτερα την τελευταία πενταετία.

1.3.2. EUROJUST

Το σημαντικότερο ίσως βήμα όσο αφορά την αστυνομική και δικαστική συνεργασία από πλευράς Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η ίδρυση της Eurojust²⁴⁶. Αφορμή δόθηκε στο Τάμπερε, και αργότερα στο Συμβούλιο της

²⁴⁴ 7991/02 (Presse 104) Λουξεμβούργο, 25/26 Απριλίου 2002

²⁴⁵ Ενδεικτικά στην έκθεση του 2005 αναφέρεται η βοήθεια που προσέφερε η Europol μετά τις τρομοκρατικές ενέργειες του Λονδίνου: «During 2005 Europol supported 20 ongoing terrorist investigations. Support was also given to Snotland Yard after the London bombing on 7 July 2005. A Europol liaison officer helped speeding up data exchange between Europol and the Anti – Terrorist Branch of Scotland Yard. Europol involvement was appreciated by UK authorities. Another liaison officer was sent to the Joint Situation Centre (SitCen) – an EU body, based in Brussels, that deals with terrorism. This was to help avoid duplication of efforts surrounding the investigation of the London bombings. An initiative highly appreciated by Gijs de Vries, the EU’S counter – terrorism coordinator» Ετήσια Έκθεση της Europol 2005, σελ. 13

²⁴⁶ Το ευρωπαϊκό Σύνταγμα ανάμεσα στις διατάξεις του για την ενίσχυση της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος κάνει λόγο για την Eurojust συγκεκριμένα αναφέρει: «Η Eurojust με την προϋπόθεση θέσπισης της κατάλληλης ευρωπαϊκής νομοθεσίας, θα έχει την εξουσία να ξεκινά έρευνες, και θα είναι δυνατόν με ομόφωνη απόφαση των κρατών – μελών να οριστεί ως η Ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή, στην οποία θα ανατίθεται η καταπολέμηση της απάτης σε βάρος του κοινοτικού

Νίκαιας, στο οποίο αποφασίστηκε ότι σε ένα πραγματικό χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης θα πρέπει να αναγνωρίζονται αμοιβαία οι δικαστικές αποφάσεις.

Μετά από ένα προσωρινό στάδιο λειτουργίας, κατά το οποίο συγκεντρώνονται για πρώτη φορά σ' ένα συλλογικό όργανο (Pro – Eurojust) οι εισαγγελείς όλων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Eurojust λειτουργεί πλέον από τον Μάρτιο του 2002 μετά από απόφαση²⁴⁷ του Συμβουλίου καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων και όλες τις μορφές οργανωμένου εγκλήματος συμπίπτοντας παράλληλα τις αρμοδιότητές της σε αρκετά σημεία με εκείνες της Europol.

Η Eurojust αποτελείται από εθνικούς εισαγγελείς, δικαστές, αλλά και αξιωματικούς της αστυνομίας και στα καθήκοντά της ανήκει ο συντονισμός των εθνικών εισαγγελικών αρχών για τη δίωξη όλων των εγκλημάτων που υπάγονται στην αρμοδιότητα της Europol, μεταξύ των οποίων επομένως και της τρομοκρατίας, καθώς και ορισμένων τύπων εγκλημάτων που διαπράττονται συχνά από διεθνείς οργανώσεις [άρθρο 4]. Στα καθήκοντά της υπάγεται επίσης η υποστήριξη ποινικών ερευνών στους συγκεκριμένους τομείς. Παράλληλα στη Eurojust έχει ανατεθεί η αυτοτελής επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που της παρέχουν οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών και οι εταίροι της, τα οποία μπορεί να ανταλλάσσει με άλλους οργανισμούς [άρθρο 27].

Στόχοι της Μονάδας όπως αναφέρονται και στο άρθρο 3 της απόφασης είναι:

- Να προωθεί και να βελτιώνει τον συντονισμό μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών λαμβάνοντας υπόψη κάθε αίτηση και κάθε πληροφορία από τα κράτη μέλη
- Να βελτιώνει τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών και να τις υποστηρίζει προκειμένου να υπάρχει αποτελεσματικότητα στις ενδεχόμενες έρευνες και διώξεις.

Ουσιαστικά το πεδίο εφαρμογής των αρμοδιοτήτων της Eurojust αποτελεί κάθε σοβαρή εγκληματική πράξη, δηλαδή οτιδήποτε συνιστά αυτό που θα ονομάζαμε βαριά εγκληματικότητα. Έτσι, ως συλλογικό όργανο απασχολείται με ένα περίπλοκο ζήτημα που χρειάζεται ιδιαίτερες γνώσεις (όπως για παράδειγμα η ισλαμική τρομοκρατία) και καλεί

προϊπολογισμού και γενικότερα η καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος». Eurojust Ετήσια Έκθεση 2005, σελ. 24

²⁴⁷ 2002/187/ΔΕΥ, Απόφαση του Συμβουλίου της 28^{ης} Φεβρουαρίου του 2002 L 63 Της 6-3-2002, σελ. 1, όπως τροποποιήθηκε με την 2003/659/ΔΕΥ, L 245 της 29-9-2003, σελ. 44

ειδικούς από τα κράτη μέλη για να ανταλλάξουν την εμπειρία και την τεχνογνωσία τους. Ιδιαίτερη μνεία στην τρομοκρατία γίνεται και στο άρθρο 12 που αναφέρεται στους εθνικούς ανταποκριτές και συγκεκριμένα αναφέρει ότι «η τοποθέτηση ή ο διορισμός αυτός έχει άκρα προτεραιότητα σε θέματα τρομοκρατίας».

Δύο χρόνια αργότερα, το 2004, εκδόθηκε έκθεση²⁴⁸ της Επιτροπής για τη νομική μεταφορά της απόφασης του Συμβουλίου της 28^{ης} Φεβρουαρίου 2002 για τη σύσταση της Eurojust, προκειμένου να ενισχυθεί η καταπολέμηση των σοβαρών μορφών εγκλήματος. Αυτό συνέβη γιατί σύμφωνα με το άρθρο 42²⁴⁹ της Απόφασης Eurojust, θα έπρεπε τα κράτη μέλη να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την πλήρη εφαρμογή της απόφασης Eurojust πριν από τα τέλη του 2004, να «εξασφαλίσουν τη βέλτιστη και αποτελεσματική χρησιμοποίηση υπαρχόντων φορέων της ΕΕ, και ειδικότερα της Europol και της Eurojust, για να προωθηθεί η συνεργασία στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας»²⁵⁰ και να πράξουν έτσι, ώστε η Eurojust να χρησιμοποιείται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό για το σκοπό αυτό²⁵¹. Όμως, από την απόφαση Eurojust προκύπτει ότι δεν υπάρχει ένας γενικά εφαρμοστέος κανόνας για όλα τα κράτη μέλη, που να ορίζει τις διατάξεις που πρέπει να μεταφερθούν στο εθνικό τους δίκαιο, αλλά επαφίεται στα ίδια τα κράτη μέλη να διαπιστώσουν τα ενδεχόμενα προβλήματα εφαρμογής και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα. Αποτέλεσμα αυτού ήταν ότι ως την λήξη της δοθείσας προθεσμίας μόνο η Πορτογαλία είχε μεριμνήσει του θέματος.

Σε τηλεδιάσκεψη στις 23 Ιουνίου 2004 μεταξύ των εθνικών ανταποκριτών και της Eurojust συζητήθηκαν και δόθηκαν οδηγίες μεταξύ άλλων για την εφαρμογή ειδικών μέτρων αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Στηριζόμενοι στο άρθρο 3 της απόφασης δόθηκαν κατευθυντήριες γραμμές και προτάσεις στους εθνικούς ανταποκριτές για τον τρόπο μεταβίβασης πληροφοριών στη μονάδα. Μεταξύ των άλλων αναφέρεται ότι οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει:

- να αφορούν τον κατάλογο προσώπων ομάδων και οντοτήτων, που περιέχεται στο παράρτημα της Κοινή Θέση 2001/931/ΚΕΠΠΑ για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

²⁴⁸ Έκθεση της Επιτροπής, Βρυξέλλες, 06-07-2004 COM (2004) 457 τελικό

²⁴⁹ άρθρο 42 «Τα κράτη μέλη συμμορφώνουν, εν ανάγκη, το εθνικό τους δίκαιο με την παρούσα απόφαση το ταχύτερο δυνατό, και οπωσδήποτε μέχρι τις 6 Σεπτεμβρίου 2003 το αργότερο

²⁵⁰ Έγγραφο του Συμβουλίου 7906/04/ΔΕΥ 100 κλπ, σελ. 4 και εξής

²⁵¹ Πέρα του ειδικού τομέα της τρομοκρατίας, η Eurojust προσφέρει επίσης ουσιαστική υποστήριξη στην εφαρμογή πολλών ευρωπαϊκών νομικών μέσων δικαστικής συνεργασίας, όπως αποδεικνύει κυρίως το άρθρο 16 της απόφασης πλαισίου σχετικά με το ένταλμα σύλληψης.

- να είναι σχετικές με τα καθήκοντα της Eurojust, να διαβιβάζονται δηλαδή μόνο οι πληροφορίες των δικαστικών αρχών και όχι δεδομένα μυστικών υπηρεσιών
- να αφορούν αξιόποινες τρομοκρατικές πράξεις
- να διαβιβάζονται στη Eurojust μέσω του Εθνικού Μέλους με τη μορφή περιληπτικής έκθεσης

Επίσης, θα πρέπει να διαβιβάζονται στη Μονάδα

- τα αντίγραφα και τα αποτελέσματα των αιτήσεων αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής που αφορούν υποθέσεις τρομοκρατίας σε μορφή περιληπτικής έκθεσης
- και τα αντίγραφα όλων των Ευρωπαϊκών Ενταλμάτων Σύλληψης που έχουν εκδοθεί για τρομοκρατικές πράξεις.

Το Μάρτιο του 2005 η Eurojust διοργάνωσε μία στρατηγική συνάντηση με τη συμμετοχή των 25 κρατών μελών κατά της τρομοκρατίας. Στη συνάντηση αυτή που χωρίστηκε σε τρία μέρη έγινε λόγος για την παροχή πληροφοριών, ενημερώθηκαν τα κράτη μέλη για τρία σχέδια που εκτελέστηκαν σε στενή συνεργασία μεταξύ Eurojust και Europol - και αφορούσαν τη δημιουργία ενός γλωσσάριου / οδηγού για τις τρομοκρατικές ομάδες, τη χρήση πολυμέσων σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας και τη στρατολόγηση τρομοκρατών - και οργανώθηκαν τέσσερις ομάδες εργασίας με στόχο να απαντηθεί το ερωτηματολόγιο σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών.

Όπως είναι αναμενόμενο η προσπάθεια της Eurojust για την καταστολή της τρομοκρατίας δεν σταματά εδώ. Το 2004, μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Μαρτίου στην Ισπανία, μέσα στους κόλπους της ιδρύθηκε μία ομάδα που απαρτιζόταν από εθνικά μέλη ειδικευμένα στο θέμα της τρομοκρατίας με βασικό στόχο να διασφαλίσει την οργάνωση και την προετοιμασία των συντονιστικών συναντήσεων πάνω στο μείζον αυτό θέμα της τρομοκρατίας. Επίσης, η ομάδα αυτή σχεδίασε ένα πίνακα ελέγχου με πέντε τομείς :

- δικαστική συνεργασία,
- βελτίωση της αμοιβαίας συνδρομής μεταξύ ομολόγων σε θέματα τρομοκρατίας
- νομική βάση δεδομένων
- έναρξη δικαστικής βάσης δεδομένων για την τρομοκρατία,
- χρηματοδότηση της τρομοκρατίας

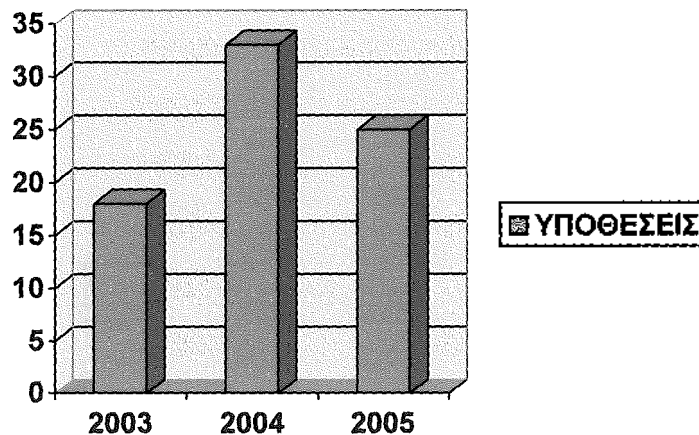
Οι τομείς αυτοί έχουν καθορισμένες ευθύνες και ενημερώνουν το Συλλογικό Όργανο, που συνεδριάζει σχεδόν κάθε εβδομάδα.

Το 2005 η Ομάδα Καταστολής της Τρομοκρατίας συγκάλεσε δύο σημαντικές συναντήσεις. Η πρώτη έγινε το Φεβρουάριο και βασίστηκε σε δύο θέματα. Αρχικά, την παροχή πληροφοριών για την πρόοδο που έχει επιτευχθεί σχετικά με τις υποθέσεις τρομοκρατίας από εξτρεμιστές Ισλαμιστές που έχουν σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Βόρεια Αφρική και έπειτα για να εντοπιστούν οι ελλείψεις και τα κενά όσο αφορά τόσο τις ενέργειες, όσο και την διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών. Η δεύτερη συνάντηση έλαβε χώρα τον Μάρτιο με σκοπό την καλύτερη συνεργασία των 25 εθνικών μελών με τους εθνικούς ανταποκριτές και εντόπισε δύο βασικά προβλήματα, τις ελλείψεις πληροφορίες σχετικά με τις τρομοκρατικές επιθέσεις στα κράτη μέλη και στην έλλειψη εμπιστοσύνης από αυτά προς τη Eurojust, καθώς δείχνουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στα δικά τους δικαστικά δίκτυα.

Σύμφωνα, μάλιστα, με τις ετήσιες εκθέσεις της Eurojust έχουν γίνει αποφασιστικά βήματα για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, από τις εκθέσεις της μονάδας προκύπτει ότι οι υποθέσεις αυξάνονται με ραγδαίους ρυθμούς. Το 2005 ο αριθμός των υποθέσεων όπου παραπέμφθηκαν στο Συλλογικό Όργανο, αυξήθηκε κατά 54% σε σχέση με το 2004. Αυτή ήταν μία πολύ σημαντική αύξηση, που αποδεικνύει την συνεχώς αυξανόμενη εμπιστοσύνη των ανακριτικών και διωκτικών αρχών στην ικανότητα της Eurojust και δείχνει μία αυξανόμενη προθυμία των ευρωπαϊκών κρατών να συνεργαστούν μαζί της και μεταξύ τους προκειμένου να αντιμετωπίσουν το διασυνοριακό έγκλημα. Η αύξηση του 2005 συνεχίζει την πολύ θετική τάση του 2004 με 27% αύξηση σε σχέση με τις υποθέσεις που παραπέμφθηκαν το 2003 και την 50% αύξηση του 2003 σε σχέση με το 2002.

Όσο αφορά ειδικότερα υποθέσεις σχετικά με την τρομοκρατία, σύμφωνα με το γράφημα που ακολουθεί (γράφημα 1) το 2003 παραπέμφθηκαν στη Eurojust 18 υποθέσεις, το 2004 αυξάνονται σε 33, ενώ το 2005 μειώνονται σε 25.

Γράφημα 1
Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις Eurojust 2003, 2004, 2005

Μάλιστα στην ετήσια έκθεση του 2003 φαίνεται πόσο η αγαστή συνεργασία²⁵² Ιταλίας, Ισπανίας, Γαλλίας, Γερμανίας και Ηνωμένου Βασιλείου, είχε σημαντικά οφέλη στη συλλογή πληροφοριών σχετικά με ανατρεπτική οργάνωση που είχε σχέση με την Al Qaeda. Σύμφωνα με το δελτίου τύπου²⁵³ «η Μονάδα έχει ήδη διεξάγει ορισμένες σημαντικές συντονιστικές συνεδριάσεις για σοβαρές υποθέσεις, συμπεριλαμβανόμενης της τρομοκρατίας, και ότι πέρυσι αυξήθηκαν κατά 50% οι υποθέσεις που παραπέμφθηκαν στην Μονάδα».

Επίσης, την επομένη των τρομοκρατικών επιθέσεων που έπληξαν την Ισπανία²⁵⁴ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25^{ης} Μαρτίου του 2004 τόνισε εκ

²⁵² Η υπόθεση αυτή διαβιβάστηκε στο Εθνικό μέλος της Ιταλίας στην Eurojust από εισαγγελείς που ερευνούσαν μία υπόθεση Ισλαμιστικής φονταμενταλιστικής τρομοκρατίας. Είχε σχέση με ανατρεπτική οργάνωση που δρούσε μαζί με άλλες παρόμοιες ομάδες συνδεδεμένες με την Al Qaeda κυρίως προς στήριξη τρομοκρατικών ενεργειών. Η Ιταλική έρευνα, απεκάλυψε κάποιους συνδετικούς κρίκους στην Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία και Γερμανία. Τον Ιούνιο του 2003 σαν πρώτο βήμα, ο εισαγγελέας απηύθυνε αίτημα δικαστικής συνδρομής στις αρμόδιες δικαστικές αρχές των ως άνω κρατών για συλλογή πληροφοριών σχετικά με συγκεκριμένα υπό έρευνα θέματα. Η σοβαρότητα των υποπτευόμενων εγκλημάτων καθώς και των υπόπτων σήμαινε πως τα αιτήματα έπρεπε να εκτελεστούν επείγοντως. Ο Ιταλός εισαγγελέας γνώριζε την Eurojust και τις αρμοδιότητές της, και έτσι την συνεβουλεύθηκε ώστε να υποστηρίξει την διευκόλυνση της εκτέλεσης των αιτημάτων δικαστικής συνδρομής και να συγκαλέσει συντονιστική συνεδρίαση με τις εθνικές εισαγγελικές και ανακριτικές αρχές των εμπλεκόμενων κρατών. Η συνάντηση έλαβε χώρας στην Eurojust τον Νοέμβριο του 2003 με παρουσία εισαγγελέων από τα πέντε κράτη, διεφάνη δε αμέσως το πλεονέκτημα της άμεσης ανταλλαγής πληροφοριών. Αντηλλάγησαν πληροφορίες σχετικά με το modus operandi αυτών των τρομοκρατικών ομάδων και η συνεδρίαση δημιούργησε το κατάλληλο κλίμα για την καλύτερη κατανόηση της λειτουργίας των διαδικασιών αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής στα διάφορα νομικά συστήματα καθώς και για την εξεύρεση τεχνικών λύσεων υπερπήδησης εμποδίων και καθυστερήσεων στην εκτέλεση γραπτών αιτημάτων. Θα επακολουθήσει και δεύτερη συντονιστική συνάντηση μεταξύ Ιταλών και Ισπανών εισαγγελέων με τις αρμόδιες αρχές της Αλγερίας. Ετήσια Έκθεση 2003 Eurojust σελ. 25

²⁵³ Δελτίου Τύπου 2579^ο Συνόδου του Συμβουλίου, Λουξεμβούργο, 29 Απριλίου 2004, 8694/04 (Presse 123)

²⁵⁴ Στις 11 Μαρτίου 2004 στη Μαδρίτη και σε ώρα αιχμής εξελίχθηκε μία από τις πιο καταστροφικές τρομοκρατικές επιθέσεις που έγιναν ποτέ στην Ευρώπη... Διεξοδικές έρευνες αποκάλυψαν ότι μία ομάδα

νέου το θεμελιώδη ρόλο της Eurojust στη διακήρυξή του για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Το μεγάλο βαθμό βοήθειας που προσφέρει η μονάδα στη συνεργασία των κρατών μελών φαίνεται χαρακτηριστικά σε μία υπόθεση²⁵⁵ που σχετιζόταν με την τρομοκρατία και έλαβε χώρο το 2005, ανάμεσα σε Ισπανία, Ελβετία, Βέλγιο και Ολλανδία. Συγκεκριμένα, ενώ υπήρξε αρχικά άρνηση εκ μέρους της Ελβετίας για την έκδοση υπόπτου στην Ισπανία που σχετίζονταν με τους ισλαμιστές η Eurojust διευκόλυνε τη δικαιοδοτική διαμάχη και τελικά οι ελβετικές αρχές ενέκριναν την έκδοση.

2. Ευρωπαϊκός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων

Η προστασία των ατόμων από την επεξεργασία των προσωπικών στοιχείων απασχολεί από την δεκαετία²⁵⁶ του 90 ύστερα από την έξαρση των τρομοκρατικών χτυπημάτων και τη μεγάλη σημασία που έχει δοθεί στην ανταλλαγή πληροφοριών, ποινικών μητρώων κ.α. ευαισθητοποίησε περισσότερο την κοινή γνώμη αλλά και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μαροκινών υπηκόων, κατοίκων Ισπανίας, ευθύνονταν για τις επιθέσεις. Κάποιοι ισπανοί υπήκοοι τους είχαν προμηθεύσει τα εκρηκτικά υλικά. Εννέα εκ των δραστών αυτοκτόνησαν πριν τους συλλάβει η αστυνομία. .. Οι δικαστικές αρχές της Ισπανίας ζήτησαν από την Eurojust να διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών με άλλα κράτη της ΕΕ με συντονισμένες έρευνες και να συμβάλει στην αποφυγή συγκρούσεων δικαιοδοσίας. Η Eurojust διοργάνωσε μία συντονιστική την 24^η Ιουνίου 2004, στην οποία παρέστησαν δικαστικές και αστυνομικές αρχές από την Ισπανία, την Ιταλία, το Βέλγιο, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία. Η συνάντηση αποτέλεσε ένα φόρουμ για την ανταλλαγή πληροφοριών και την οικοδόμηση έγκαιρης διμερούς συνεργασίας μεταξύ των αστυνομικών και δικαστικών αρχών σε ορισμένες από τις εμπλεκόμενες χώρες. Έγιναν οι απαραίτητες ρυθμίσεις για την ταχεία εκτέλεση των. Οι αρχές της Γαλλίας είχαν ξεκινήσει έρευνες καθώς ένας Γάλλος υπήκοος είχε τραυματιστεί και έτσι ήταν σε θέση να βοηθήσουν τις ανακριτικές αρχές της Ισπανίας, χρησιμοποιώντας τις δικές τους έρευνες προκειμένου να βοηθήσουν με περαιτέρω αιτήματα. Κατάφεραν επίσης, να συντονιστούν με τους Ισπανούς ομολόγους τους και να αντιμετωπίσουν θέματα σύγκρουσης δικαιοδοσίας. Οι αρχές της Ιταλίας διενεργούσαν επίσης έρευνες μετά τη σύλληψη ενός άλλου υπόπτου με διασυνδέσεις στο Βέλγιο και την Γαλλία. Είχαν τη δυνατότητα να συζητήσουν θέματα δικαιοδοσίας και επίσης να αναζητήσουν λύσεις για την επίλυση θεμάτων έκδοσης. Ετήσια Έκθεση Eurojust 2004, σελ. 31

²⁵⁵ Στην Ισπανία διεξάχθη έρευνα σχετικά με ισλαμικό πυρήνα που προετοίμαζε βομβιστική επίθεση κατά δημοσίων και ιδιωτικών οργανισμών. Η υπόθεση συνδεόταν με το Βέλγιο, την Ολλανδία και την Ελβετία. Ο αρχηγός της οργάνωσης ήταν ακόμη ελεύθερος και εκδόθηκε γι' αυτόν ένταλμα σύλληψης. Με το ένταλμα αυτό, η σύλληψη του έγινε στην Ελβετία και οι ελβετικές αρχές ξεκίνησαν έρευνες σχετικά με τη σύσταση ισλαμικού πυρήνα που ο ύποπτος δημιούργησε στην χώρα. Η Ισπανία έστειλε σχετικό αίτημα έκδοσης για τον ύποπτο και η Ελβετία ανακοίνωσε ανεπίσημα την πρόθεσή της να αρνηθεί το αίτημα λόγω της εκεί διεξαγόμενης έρευνας. Οι διμερείς προσπάθειες που έγιναν δεν κατάφεραν να λύσουν το πρόβλημα και έτσι οι ισπανικές αρχές ήλθαν σε επαφή με τη Eurojust. Οργανώθηκε μία συντονιστική συνάντηση προκειμένου να γίνει ανταλλαγή πληροφοριών και να εξεταστεί ποια δικαιοδοσία βρισκόταν σε πλεονεκτικότερη θέση για να ασκήσει ποινική δίωξη. Η ανταλλαγή πληροφοριών αποκάλυψε ότι στην Ισπανία οι έρευνες ήταν πιο προχωρημένες, με σχετικά αποδεδειγμένα στοιχεία. Οι ολλανδικές αρχές που ανέκριναν έναν ισλαμικό πυρήνα που πλαστογραφούσε δελτία ταυτότητας αποφάσισαν να προτιμήσουν τη δικαιοδοσία στην Ισπανία, καθώς μερικά μέλη του πυρήνα που ερευνούσε η Ισπανία εκεί χρησιμοποιούσαν πλαστά διαβατήρια φτιαγμένα από τους δράστες της Ολλανδίας. Οι ελβετικές αρχές δήλωσαν πως προτείνουν την έγκριση της έκδοσης των υπόπτων στην Ισπανία, και πράγματι αυτό αποφάσισε η Ελβετία να κάνει. Ετήσια Έκθεση Eurojust 2005, σελ. 54

²⁵⁶ Οδηγία 94/46/ΕΚ στις 24 Οκτωβρίου 1995

Αποτέλεσμα αυτού είναι να συσταθεί²⁵⁷ ένα νέο, κύριο θεσμικό όργανο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων με την ονομασία Ευρωπαϊκός Επόπτης Προσωπικών Δεδομένων (Ε.Ε.Π.Δ) με σκοπό όχι μόνο την παροχή δικαιωμάτων στους φορείς και στα υποκείμενα που επεξεργάζονται τα προσωπικά δεδομένα, αλλά και την πρόβλεψη κυρώσεων για τους παραβάτες.

Όσο αφορά τις μονάδες Europol, Eurojst (ομάδες του άρθρου 29 ΣυνθΕΕ)²⁵⁸ η καθεμία έχει τους δικούς της εποπτικούς φορείς προστασίας των δεδομένων. Όμως η Ευρωπαϊκή Ένωση ευαισθητοποιημένη στον τομέα αυτό εγχωρεί έμμεσα αρμοδιότητες και στον ΕΕΠΔ. Ειδικότερα, στο άρθρο 46 του Κανονισμού αναφέρεται ότι ο ΕΕΠΔ «...συνεργάζεται επίσης με τους εποπτικούς φορείς προστασίας δεδομένων που συνιστώνται δυνάμει του τίτλου VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως προκειμένου να βελτιωθεί η συνοχή στην εφαρμογή των κανόνων και διαδικασιών των οποίων την τήρηση έχουν αντιστοίχως αναλάβει να εξασφαλίζουν...».

Σε ευρωπαϊκή διάσκεψη τον Απρίλιο του 2004 στο Ρότερνταμ τονίστηκε το γεγονός ότι πρέπει να υπάρξει πιο ολοκληρωμένη και στενότερη συνεργασία των εποπτικών αρχών σε θέματα του τρίτου πυλώνα παράλληλα με την υφιστάμενη συνεργασία στον τομέα του πρώτου πυλώνα στο πλαίσιο της «Ομάδας του άρθρου 29». Συμπερασματικά, λόγω του ότι εξελίξεις απαιτούν περισσότερο τυποποιημένες διατάξεις στη νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων και πιο ενιαία εφαρμογή των νομικών βάσεων, προτάθηκε να δημιουργηθεί μία κατάλληλη ομάδα που να έχει αρμοδιότητα στα θέματα της προστασίας των δεδομένων. Η ομάδα αυτή τελικά αποτελείται από τους προέδρους των εποπτικών αρχών, τον Πρόεδρο της Ομάδας του άρθρου 29 και τον ΕΕΠΔ, η οποία ενσωματώνεται στην Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου.

3. Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία (C.E.POL: European Police College)

Στον τρίτο πυλώνα ένας νέος οργανισμός που έχει έμμεση σχέση με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι και η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία (ΕΑΑ) που ιδρύθηκε με απόφαση²⁵⁹ του Συμβουλίου το

²⁵⁷ Κανονισμός 45/2001/ΕΚ της 18 Δεκεμβρίου 2000, L 8 της 12-1-2001, σελ. 1 σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας και σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.

²⁵⁸ Οι ομάδες του άρθρου 29 είναι οι εποπτικοί φορείς του Shengen, των τελωνείων, της Europol και Eurojst

²⁵⁹ Απόφαση του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000 (2000/820/ΔΕΥ), L 336, 30-12-2000

Δεκέμβριο του 2000. Στο άρθρο 6 αναφέρεται ως στόχος²⁶⁰ «να συμβάλλει στην εκπαίδευση των ανώτερων στελεχών των αστυνομικών υπηρεσιών των κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία στηρίζει και αναπτύσσει μια ευρωπαϊκή προσέγγιση των κυριότερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη στον τομέα της καταπολέμησης του εγκλήματος, της πρόληψης της εγκληματικότητας και της διατήρησης της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, ιδίως διασυνοριακά». Μέσα στα πλαίσια αυτά και για την πραγματοποίηση του ανωτέρου στόχου η ΕΑΑ διεξάγει επιμορφωτικά σεμινάρια σε στελέχη των αστυνομικών υπηρεσιών των κρατών μελών, φροντίζει για την ειδική εκπαίδευση αυτών και φροντίζει για την γενικότερη κατάρτισή τους. Επειδή όμως με την απόφαση αυτή η ΕΑΑ δεν είχε νομική προσωπικότητα, τροποποιείται²⁶¹ αργότερα το 2004 και λύνεται το πρόβλημα αυτό.

Ο αντιτρομοκρατικός αγώνας αποτελεί μία από τις βασικότερες προτεραιότητες της ΕΑΑ., ο οποίος περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων θεμάτων, στο ετήσιο πρόγραμμα εκπαίδευσης της για το 2002 με επικεφαλής χώρες διοργάνωσής του τη Γερμανία, Γαλλία και Ισπανία. Οι στόχοι²⁶² του προγράμματος αφορούσαν την ανάλυση των φαινομένων της διεθνούς τρομοκρατίας, την εκτίμηση του πιθανού κινδύνου και την συζήτηση των στρατηγικών πρόληψης και περιστολής.

Το 2003 συνεχίζοντας το έργο της οργάνωσε δύο προγράμματα εκπαίδευσης και σε θέματα τρομοκρατίας. Στο πρώτο πρόγραμμα

²⁶⁰ Για την επίτευξη του στόχου αυτού η ΕΑΑ μπορεί να αναλάβει τις ακόλουθες δράσεις α) διοργάνωση σεμιναρίων επιμόρφωσης των ανωτέρων στελεχών των αστυνομικών υπηρεσιών που θα βασίζονται σε κοινούς κανόνες, β) συμμετοχή στην εκπόνηση εναρμονισμένων προγραμμάτων μαθημάτων για την εκπαίδευση των αστυνομικών στελεχών μεσαίων βαθμίδων και των αστυνομικών επιχειρησιακών καθηκόντων όσον αφορά τη διασυνοριακή συνεργασία μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων την Ευρώπη και συμβολή στην εκπόνηση κατάλληλων προγραμμάτων προχωρημένης επιμόρφωσης, γ) παροχή ειδικής εκπαίδευσης σε αστυνομικούς που έχουν καίριο ρόλο στην καταπολέμηση του διασυνοριακού εγκλήματος, με ιδιαίτερη προσοχή στο οργανωμένο έγκλημα, δ) εκπόνηση και εξασφάλιση κατάρτισης των εκπαιδευτών, ε) διάδοση των βέλτιστων πρακτικών και των αποτελεσμάτων της έρευνας, στ) εκπόνηση και εξασφάλιση εκπαίδευσης που θα προσετοιμάζει τις αστυνομικές δυνάμεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη συμμετοχή τους στη μη στρατιωτική διαχείριση των κρίσεων, ζ) εκπόνηση και εξασφάλιση εκπαίδευσης για τις αστυνομικές αρχές των υποψήφιων προς ένταξη στην ευρωπαϊκή Ένωση χωρών, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης αστυνομικών που έχουν καίριο ρόλο, η) διευκόλυνση της προσήκουσας ανταλλαγής και απόσπασης αστυνομικών στα πλαίσια της εκπαίδευσης, θ) ανάπτυξη ηλεκτρονικού δικτύου που θα χρησιμεύσει για την υποστήριξη της ΕΑΑ κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων της, μεριμνώντας για τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων ασφαλείας, ι) παροχή δυνατοτήτων στα ανώτερα αστυνομικά στελέχη των κρατών μελών προκειμένου να αποκτήσουν τις κατάλληλες γλωσσικές γνώσεις.

²⁶¹ Απόφαση 2004/566/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουλίου 2004 (L 251, 27-07-2004)

²⁶² Το περιεχόμενο του προγράμματος αφορούσε τη διεθνή κατάσταση και τις τρέχουσες εξελίξεις, το πολιτικό, θρησκευτικό, ιστορικό και ιδεολογικό υπόβαθρο, το νέο δυναμικό απειλών και οι στόχοι, τις απαντήσεις στρατηγικές και τακτικές, τα ζητήματα νομικής φύσεως, τις επιπτώσεις σε ζητήματα νομοθετικής και συνταγματικής υφής. Ενώ ως αιτιολογία για την εκπόνηση του προγράμματος αποτέλεσε τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες, τα οποία κατέδειξαν με τρόπο δραματικό τις απειλές της διεθνούς τρομοκρατίας κατά των ελεύθερων δημοκρατικών κοινωνιών. Το φαινόμενο αυτό πρέπει να εξεταστεί κατεπειγόντως και να συζητηθούν τα διάφορα αντίμετρα σε επίπεδο τακτικής, στρατηγικής και πολιτικής.

επικεφαλής χώρες ήταν η Γαλλία, η Ιταλία και η Ισπανία και φέρει τον τίτλο «Αντιτρομοκρατικός Αγώνας και διαχείριση πληροφοριών»²⁶³. Στο δεύτερο ήταν επικεφαλής χώρα η Πορτογαλία και συμπράττουσες Ολλανδία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο και φέρει τίτλο «Αντιτρομοκρατικός αγώνας: ανίχνευση πλαστών και παραποιημένων εγγράφων ταυτότητας στα πλαίσια του αντιτρομοκρατικού αγώνα»²⁶⁴. Στα εκπαιδευτικά προγράμματα η Ευρωπαϊκή συνέβαλε με την οργάνωση παρουσιάσεων και τη συμμετοχή της σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και προσφέρθηκε να στηρίξει την ΕΑΑ μέσω παροχής συμβουλών στις προπαρασκευαστικές εργασίες. Ακολούθησαν άλλα δύο εκπαιδευτικά προγράμματα το 2004²⁶⁵ και 2005 που τιτλοφορούνται «Αντιτρομοκρατία» με ίδιους στόχους. Και σ' αυτά φαίνεται η μεγάλη σημασία που δίνεται από την Ε.Α.Α. στο τομέα της εκπαίδευσης των διωκτικών αρχών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

4. Πολιτικές και Δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Ανάμεσα στις πολιτικές και στις δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας κύρια θέση κατέχουν οι προσπάθειες για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρονται και τα αποτελέσματα που έχουν επιτευχθεί στα εξωτερικά σύνορα, στις μεταφορές και στην υγεία. Στη συνέχεια αναφέρονται τρεις πολιτικές ίσως από τις σημαντικότερες που έχουν γίνει ιδίως μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και αφορούν τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας που ταυτόχρονα αποτελεί και τη βασικότερη ίσως αιτία ύπαρξης του φαινομένου, τη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση και τα όπλα μαζικής καταστροφής καθώς αποτελούν και το μέσο δράσης των τρομοκρατών.

²⁶³ Στόχος του προγράμματος αυτού είναι η ανάλυση των φαινομένων της διεθνούς τρομοκρατίας, ιδίως εκείνης που ωθείται από θρησκευτικά ελατήρια, και των διεθνών σχέσεων της, εκτίμηση του πιθανού κινδύνου και συζήτηση των στρατηγικών πρόληψης και καταστολής.

²⁶⁴ Στόχος του προγράμματος αυτού είναι να δοθεί στα ανώτερα στελέχη η δυνατότητα να βελτιώσουν την ανίχνευση πλαστών και παραποιημένων εγγράφων ταυτότητας με τη χρησιμοποίηση καθιερωμένων στρατηγικών αρχών, τεχνικών ανίχνευσης κ.α στα πλαίσια του αντιτρομοκρατικού αγώνα.

²⁶⁵ Στόχος του προγράμματος είναι: "to analyse the phenomena of international terrorism and its wider international connections, to estimate the potential threat and discuss prevention and reduction strategies, to be able to detect forged and falsified identification document.", Ετήσια Έκθεση ΕΑΑ 2004, σελ. 26

4.1. Ανθρώπινα δικαιώματα και τρομοκρατία

Τα δικαιώματα και οι ελευθερίες του ατόμου δεν δόθηκαν αυθαίρετα αλλά αποτελούν την κληρονομιά μιας μακραίωνης ιστορίας κοινωνικών και πολιτικών αγώνων και διεκδικήσεων. Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια γίνεται συχνά λόγος για καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εν ονόματι της καταστολής της τρομοκρατίας.

Η θέση των διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών είναι διττή²⁶⁶. Από τη μία πλευρά πιστεύουν ότι οι περισσότερες ελευθερίες σε κρατούμενους «τρομοκράτες», ίσως αποτελέσουν ευκαιρία για αυτούς να συνεχίσουν την τρομοκρατική δράση τους, ενώ από την άλλη πλευρά χαρακτηρίζουν τις συνθήκες κράτησής τους απάνθρωπες και καταδικαστέες.

Οι οργανώσεις για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών αντιδρούν σε κάθε είδους μέτρα που πιστεύουν ότι προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ιδιαίτερα μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, όπου πολλές κυβερνήσεις προέβησαν σε συλλήψεις περιορίζοντας σε ορισμένες περιπτώσεις τα νομικά δικαιώματα των κρατουμένων. Επίσης πολλά δυτικά κράτη επέβαλαν αυστηρότερους ελέγχους στη μετανάστευση (όπως η Ελλάδα και η Ιταλία), ενώ άλλα ψήφισαν ειδικούς αντιτρομοκρατικούς νόμους διευρύνοντας τις εξουσίες της αστυνομίας (όπως η Βρετανία)²⁶⁷.

Η κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στον ευρύτερα νοούμενο ευρωπαϊκό χώρο ακολουθεί ένα «δυσιστικό» σύστημα. Από τη μία πλευρά υπάρχει το Συμβούλιο της Ευρώπης με εργαλείο την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και από την άλλη η Ευρωπαϊκή Ένωση, βάση της έντονης δραστηριότητας που αναπτύσσεται στο πεδίο του τίτλου VI της Συνθήκης. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με νομολογία του ανήγαγε το σεβασμό των Δικαιωμάτων στα πλαίσια του

²⁶⁶ Χαρακτηριστικό πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η κράτηση του περιβόητου τρομοκράτη Κάρλος. «Η πλειοψηφία μάλιστα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, σε αντίθεση από τη μέχρι τώρα φιλελεύθερη και προστατευτική για τα ανθρώπινα δικαιώματα τακτική του, έρχεται να υιοθετήσει τις ανησυχίες της γαλλικής κυβέρνησης, ότι δηλαδή ο προσφεύγων εάν του επέτρεπαν κοινωνικότερη ζωή στις φυλακές θα χρησιμοποιούσε τις επικοινωνίες και τις επαφές του για να ανακτήσει επαφές και συνδέσμους με μέλη της τρομοκρατικής του ομάδας ή να προβεί σε προσηλυτισμό άλλων κρατουμένων και να προετοιμάσει ενδεχομένως απόδραση. Με αυτό το σκεπτικό που δε συνάδει με την προϊστορία του, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων δεν διαπίστωσε παραβίαση για απάνθρωπη ή εξευτελιστική συμπεριφορά του κρατουμένου και καταδίκασε τη Γαλλία μόνο για παραβίαση της ΕΣΔΑ, γιατί δεν έδωσε στον Κάρλος το δικαίωμα να προσφύγει σε δικαστήριο ή σε κάποια διοικητική αρχή και να παραπονεθεί για τον τρόπο της κράτησής του και την απομόνωσή του στις γνωστές για την αυστηρότητά τους γαλλικές φυλακές Frenses, άρθρο της ΚΑΤΗΓΙΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΤΑΘΗ Κ. Ευρω – υποχώρηση για τα δικαιώματα, Ελευθεροτυπία, 10-07-2006, σελ. 48

²⁶⁷ Βλ. εφημ. Τα Νέα, 11-09-2002, σελ. 35 (ανυπόγραφο)

κοινοτικού δικαίου. Η νομολογία αυτή συνταγματοποιήθηκε με την ενσωμάτωσή της στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και τις Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ.

Μετά τα αυξανόμενα τρομοκρατικά χτυπήματα²⁶⁸ περισσότερο από ποτέ ήταν αναγκαίο να ενισχυθεί η συνεργασία και να σχεδιασθεί μια συνεκτική πολιτική για την εξάλειψη της τρομοκρατίας με τη λήψη ειδικών μέτρων που θα αποσκοπούν στην εξάλειψη της δυνατότητας για τους τρομοκράτες και τις τρομοκρατικές οργανώσεις να δρουν, στην τιμωρία των τρομοκρατικών πράξεων και στην ενδυνάμωση της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας σε αυτόν τον τομέα.

Προκειμένου όμως να εξαλειφθεί η τρομοκρατία, είναι επίφοβο το φαινόμενο της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Βασικός στόχος της Ένωσης στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, είναι να εξασφαλίσει στους πολίτες της τη δυνατότητα ελεύθερης, ειρηνικής και ασφαλούς διαβίωσης. Όλα τα μέτρα που παίρνει λαμβάνονται (ή πρέπει να λαμβάνονται) για το σκοπό αυτό με παράλληλο σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών. Το γεγονός αυτό συνιστά βασική αρχή όλων των αντιτρομοκρατικών μέτρων, δράσεων και πολιτικών που λαμβάνει η ΕΕ. Από την άλλη πλευρά τα δικαιώματα ισχύουν για όλους, συμπεριλαμβανομένων και των δράστών ή των υπόπτων τρομοκρατικών ενεργειών.

Η ανησυχητική αυτή προοπτική, συγκεκριμένα, οδήγησε την ΕΕ να υπενθυμίσει κατά το Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που έγινε στις 21 Σεπτεμβρίου 2001, αλλά και στο Λάκεν, στη Βαρκελώνη και στη Σεβίλλη ότι οι αντιδράσεις της έναντι τρομοκρατίας θα διέπονται από το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών²⁶⁹, γιατί σε διαφορετική περίπτωση ενέχει κίνδυνος έξαρσης ανεπιθύμητων

²⁶⁸ Υστερα μάλιστα από την επίθεση στη Μαδρίτη η ΕΕ θέσπισε την πρώτη Ευρωπαϊκή Ημέρα θυμάτων τρομοκρατίας στις 11 Μαρτίου 2005. Σε σχετική έκθεση που κατάρτισε η Επιτροπή αναφέρονται τα εξής: «Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας αφορά τα πιο θεμελιώδη και πολύτιμα ανθρώπινα δικαιώματα, αλλά πρέπει να τηρούμε τις ίδιες αρχές που προσπαζόμαστε με τόση αποφασιστικότητα σε κάθε βήμα του αγώνα όσο μικρό και αν είναι. Για το λόγο αυτό ο αγώνας πρέπει να είναι αποφασιστικός, σταθερός και συστηματικός και να στηρίζεται σθεναρά σε ένα νομικό πλαίσιο που εξασφαλίζει τον απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, μεταξύ των οποίων οι ευρωπαϊκές και διεθνείς αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

²⁶⁹ Η ΕΕ αναγνωρίζει πλήρως την ύπαρξη καταλόγου δικαιωμάτων και ελευθεριών που δεν επιδέχονται παρεκκλίσεις σε καμία περίπτωση: συγκεκριμένα, το δικαίωμα στη ζωή, η απαγόρευση των βασανιστηρίων και της σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ποινής, η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, το δικαίωμα να μην κρίνεται κανείς ένοχος ποινικών αδικημάτων λόγω πράξης ή παράλειψης, η οποία δεν συνιστούσε ποινικό αδίκημα κατά τη χρονική στιγμή κατά την οποία διεπράχθη, το δικαίωμα να αναγνωρίζεται κανείς ως πρόσωπο ενώπιον του νόμου, η απαγόρευση δουλείας ή ελωτείας και η απαγόρευση φυλάκισης για αδυναμία εκπλήρωσης συμβατικής υποχρέωσης.

ρατσιστικών, εθνικιστικών και ξενοφοβικών στάσεων²⁷⁰. Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι κατά την έκτακτη σύνοδο η ΕΕ ενέκρινε το Σχέδιο Δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ενώ μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στη Μαδρίτη ενέκρινε τη Δήλωση για την καταπολέμηση της, που αναπροσαρμόζει το Σχέδιο Δράσης του 2001. Η δήλωση αυτή ορίζει τις τρομοκρατικές πράξεις ως επιθέσεις κατά των αξιών στις οποίες εδράζεται η Ένωση.

Στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων το Συμβούλιο θέσπισε στις 15 Μαρτίου του 2001 απόφαση πλαίσιο²⁷¹ για το καθεστώς των θυμάτων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών²⁷². Με βάση τον τίτλο VI της συνθήκης ΕΕ, αυτή η απόφαση προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών²⁷³ να φροντίζουν ώστε, στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών²⁷⁴, το θύμα αξιόποινης πράξης να μπορεί να επιτύχει την έκδοση απόφασης αποζημίωσης εκ μέρους του δράστη. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θα έπρεπε να αναλάβουν μέτρα για να παροτρύνουν τον δράστη να καταβάλει στο θύμα ικανοποιητική αποζημίωση και να προωθήσουν τη μεσολάβηση στις ποινικές υποθέσεις. Πέραν αυτών των διατάξεων, το ζήτημα της αποζημίωσης των θυμάτων αξιοποιώνων πράξεων δεν εξετάζεται.

Το πρώτο μέτρο που ελήφθη για την προώθηση του θέματος της αποζημίωσης, στο πλαίσιο της αρωγής και της προστασίας των θυμάτων υπήρξε η παρουσίαση από την Επιτροπή στις 28 Σεπτεμβρίου 2001 μιας Πράσινης Βίβλου²⁷⁵ που επικεντρώνεται στην κρατική αποζημίωση και εξετάζει τα εθνικά συστήματα κρατικής αποζημίωσης που ισχύουν στα κράτη μέλη. Εκεί, παρουσιάζονται τρεις προτάσεις. Πρώτον, να

²⁷⁰ Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η ΕΕ είναι αποφασισμένη να αρνηθεί την έκδοση οιοδήποτε ύποπτου για τρομοκρατική δράση σε κράτος που υπάρχει κίνδυνος να υποστεί βασανιστήρια ή όπου μπορεί να εφαρμοστεί η θανατική ποινή.

²⁷¹ ΕΕ L 82 της 22-3-2001, σελ. 1

²⁷² Με το θέμα, βέβαια, αυτό έχει ασχοληθεί το Συμβούλιο της Ευρώπης ήδη από το 1970. Στη συγκεκριμένη σύμβαση ορίζεται ότι το κράτος είναι υποχρεωμένο να καταβάλλει αποζημίωση στους υπηκόους είτε των κρατών που είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης είτε των κρατών που είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το Συμβούλιο του Τάμπερε, το 1999, υπογράμμισε ότι θα πρέπει να θεσπιστούν στοιχειώδεις ρυθμίσεις για την προστασία των θυμάτων εγκληματικών πράξεων.

²⁷³ Το 2004 σε έκθεση της Επιτροπής εξετάζεται η πρόοδος των ενεργειών των κρατών μελών σχετικά με την λήψη των αναγκαίων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων εκ μέρους των κρατών μελών προκειμένου να συμμορφωθούν με την απόφαση – πλαίσιο. COM (2005) 54 τελικό, Βρυξέλλες, 03-02-2004.

²⁷⁴ Όσο αφορά τη δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, έχουν αναληφθεί ορισμένες πρωτοβουλίες για να βελτιωθεί η πρόσβαση στη δικαιοσύνη των διαδίκων διασυνοριακής διαφοράς εν γένει, ευνοώντας ταυτόχρονα τα θύματα αξιοποιώνων πράξεων που ζητούν αποζημίωση και επιδιώκουν την ειρήτευση, σε διασυνοριακή κατάσταση, δικαστικής απόφασης που καταδικάζει το δράστη σε καταβολή αποζημίωσης (βλ. σχετικά Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001 του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 2000 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, L 12 της 16-1-2001, σελ. 1 και την Ανακοίνωση του Συμβουλίου «Σχέδιο προγράμματος μέτρων για την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των αποφάσεων επί αστικών και εμπορικών υποθέσεων, 2001/C 12/01, της 15-1-2001)

²⁷⁵ COM (2001) 536 τελικό, 28-09-2001

εξασφαλιστεί η δυνατότητα των θυμάτων να λαμβάνουν κρατική αποζημίωση στην ΕΕ. Έπειτα, να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να περιορίζονται οι ανισότητες που ενδεχομένως προκύπτουν από τα διαφορετικά επίπεδα αποζημίωσης που ισχύουν στα κράτη μέλη και τέλος να εξασφαλισθεί ότι η κρατική αποζημίωση δεν θα επηρεάζεται από το κράτος μέλος της ΕΕ στο οποίο διαπράττεται το έγκλημα. Στο πλαίσιο αυτό στηρίζεται τελικά και η πρόταση²⁷⁶ της Επιτροπής για την οδηγία του Συμβουλίου περί αποζημίωσης των θυμάτων αξιόποινων πράξεων που εκδόθηκε²⁷⁷ τον Οκτώβριο του 2004.

Όσο αφορά το θέμα των δικονομικών εγγυήσεων υπέρ υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες η Επιτροπή εξέδωσε μία πράσινη βίβλο²⁷⁸ τον Φεβρουάριο του 2003. Προτού όμως την έκδοση αυτή η Επιτροπή χρειαζόταν πληροφορίες σχετικά με το ποια δικαιώματα προστατεύονται από τη νομοθεσία των κρατών μελών και ποια δικαιώματα θεωρούνται απαραίτητα για την εξασφάλιση της δίκαιας δίκης. Έτσι, έδωσε προτεραιότητα²⁷⁹ στους εξής τομείς:

- Πρόσβαση σε νομική εκπροσώπηση, τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια της δίκης
- Πρόσβαση σε μετάφραση και διερμηνεία
- Γνωστοποίηση στους υπόπτους και τους κατηγορουμένους των δικαιωμάτων τους
- Εξασφάλιση της ενδεδειγμένης προστασίας ιδίως των ευάλωτων υπόπτων και κατηγορουμένων
- Προξενική συνδρομή προς τους αλλοδαπούς κρατούμενους

Το επόμενο χρόνο το Συμβούλιο, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής στηριζόμενη στην Πράσινη Βίβλο, έλαβε πρωτοβουλία για απόφαση πλαίσιο σχετικά με ορισμένα δικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία απόφαση βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της τελικής διαμόρφωσής της. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση της Επιτροπής σκοπός της απόφασης είναι η ενίσχυση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται σε όλους τους ύποπτους και τους κατηγορούμενους γενικώς, εφόσον η

²⁷⁶ COM (2002) 562 τελικό, Βρυξέλλες 16-10-2002

²⁷⁷ Ενώ η αντίστοιχη οδηγία εκδόθηκε τελικά δύο χρόνια αργότερα τον Αύγουστο του 2004, Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου του 2004, L 261 της 6-8-2004 σελ. 15

²⁷⁸ COM (2003) 75 τελικό, Βρυξέλλες, 19-2-2003

²⁷⁹ Τα υπόλοιπα δικαιώματα τα οποία έχει επισημανθεί ότι πρέπει εξεταστούν είναι το τριμήριο της αθωότητας, το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου για την κράτηση, το δικαίωμα εγγυοδοσίας, το δικαίωμα σιωπής για την αποφυγή της χειροτέρευσης της δίκης, δίκαιη αξιοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων, το δικαίωμα αναθεώρησης των αποφάσεων ή/και διαδικασιών ενδίκων μέσων, ειδικές εγγυήσεις όσον αφορά την κράτηση, τόσο πριν όσο και μετά την επιβολή της ποινής.

παροχή ισοδύναμου επιπέδου προστασίας σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαμέσου των εν λόγω κοινών ελάχιστων προτύπων, θα διευκολύνει την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης²⁸⁰.

Σύμφωνα με το σχέδιο της απόφασης πλαισίου κατοχυρώνονται τα ελάχιστα κοινά δικονομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις σε όλες τις χώρες κράτη μέλη, ήτοι:

- το δικαίωμα σε συνδρομή δικηγόρου (άρθρο 2),
- υποχρέωση παροχής νομικής συνδρομής (άρθρο 3),
- υποχρέωση διασφάλισης της παροχής αποτελεσματικής συνδρομής δικηγόρου (άρθρο 4),
- το δικαίωμα σε δωρεάν συνδρομή δικηγόρου (άρθρο 5),
- το δικαίωμα σε δωρεάν διερμηνεία (άρθρο 6),
- το δικαίωμα στη δωρεάν μετάφραση κρίσιμων εγγράφων (άρθρο 7),
- ακρίβεια της μετάφρασης και της διερμηνείας (άρθρο 8),
- καταγραφή της διαδικασίας (άρθρο 9),
- το δικαίωμα σε ειδική φροντίδα καθώς και τα δικαιώματα των υπόπτων που δικαιούνται ειδική φροντίδα (άρθρο 10 και 11),
- το δικαίωμα επικοινωνίας (άρθρο 12),
- το δικαίωμα επικοινωνίας με τις προξενικές αρχές (άρθρο 13),
- υποχρέωση έγγραφης ενημέρωσης των υπόπτων σχετικά με τα δικαιώματά τους (άρθρο 14).

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι στο προοίμιο του σχεδίου της απόφασης πλαισίου τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις δεν αποσκοπούν

²⁸⁰ COM (2004) 328 τελικό, Βρυξέλλες, 28-4-2004. Επίσης στην αιτιολογική έκθεση επιπλέον αναφέρεται «Η παρούσα απόφαση πλαίσιο αποβλέπει στην ενίσχυση των δικαιωμάτων που διασφαλίζουν μία δίκαιη δίκη γενικώς, με τον τρόπο αυτό, θα έχει επίσης ως αποτέλεσμα τη διασφάλιση εύλογου επιπέδου προστασίας, ειδικότερα, για τους αλλοδαπούς υπόπτους και κατηγορουμένους (με τον όρο αλλοδαποί ύποπτοι και κατηγορούμενοι νοούνται οι ύποπτοι και κατηγορούμενοι που δεν είναι υπήκοοι της χώρα στην οποία συλλαμβάνονται. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι υπάρχει μια περαιτέρω υποδιαίρεση: ορισμένοι αλλοδαποί είναι υπήκοοι της ΕΕ από κάποιο άλλο κράτος μέλος, ενώ οι υπόλοιποι είναι υπήκοοι τρίτων χωρών. Αν δεν προβλέπεται κάτι διαφορετικό, για τους σκοπούς της παρούσας πρότασης δεν έχει σημασία σε ποια κατηγορία εμπίπτει το εκάστοτε πρόσωπο), δεδομένου ότι αρκετά από τα μέτρα αφορούν ειδικά τα πρόσωπα αυτά. Ο αριθμός των αλλοδαπών κατηγορουμένων βαίνει αυξανόμενος, γεγονός που οφείλεται σε διάφορους παράγοντες (αύξηση της κινητικότητας με σκοπό την απασχόληση, αύξηση του αριθμού των ανθρώπων που άνουν διακοπές στο εξωτερικό, μεταναστευτικές ροές, αύξηση του αριθμού των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων και των εκτοπισθέντων που διαβιούν στην Ένωση κλπ) και που πρόκειται να συνεχισθεί. Τα τελευταία χρόνια αυξάνεται η επίγνωση του φαινομένου της σοβαρής διασυνοριακής εγκληματικότητας. Η εγκληματική δραστηριότητα εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσλαμβάνει ολοένα και περισσότερο διασυνοριακό χαρακτήρα. Η συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας παρέχει στους πολίτες της Ένωσης την ευχέρεια να "κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών". στατιστικά στοιχεία υποδηλώνουν ότι περίπου 6 εκατομμύρια υπήκοοι της ΕΕ διαμένουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από τη χώρα καταγωγής τους. Είναι εύλογο ο αριθμός των μεταναστών αυτών που εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες να αυξάνεται ταυτόχρονα με τη μεγαλύτερη άσκηση του προαναφερθέντος δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής. Εναπόκειται στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν τη λήψη επαρκούς μέριμνας για τους πολίτες της ΕΕ οι οποίοι για κάποιον λόγο εμπλέκονται σε ποινική διαδικασία σε κράτος μέλος διαφορετικό από το κράτος μέλος καταγωγής τους.»

στο να επηρεάσουν τις ειδικές ρυθμίσεις που ισχύουν στο πλαίσιο των εθνικών νομοθεσιών με σκοπό την καταπολέμηση ορισμένων σοβαρών και πολύπλοκων μορφών εγκληματικότητας, όπως είναι, ιδίως, η τρομοκρατία.

Στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σημαντικό ρόλο ενέχει και η προστασία των προσωπικών δεδομένων.²⁸¹ Ήδη αναφέρθηκε ότι οι εποπτικές αρχές της Ευροpol και Eurojust καθώς και ο Ευρωπαίος Επόπτης Προστασίας Δεδομένων έχουν ασχοληθεί με αυτό το θέμα. Παρόλα αυτά με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας τους η Ε.Ε. εξετάζει σχέδιο απόφασης πλαισίου²⁸², με πρωτοβουλία της Επιτροπής, «σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που εξετάζονται στο πλαίσιο της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις», η οποία όμως δεν έχει εκδοθεί²⁸³ ακόμη. Άλλη μία απόφαση πλαίσιο²⁸³ που βρίσκεται στο στάδιο διαβούλευσης, αφορά τη «διοργάνωση και το περιεχόμενο των ανταλλαγών, μεταξύ των κρατών μελών, πληροφοριών που προέρχονται από το ποινικό μητρώο», στη οποία στο άρθρο 9 αναφέρονται «οι όροι χρήσης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα».

Καθώς η εγκληματικότητα αποκτά διεθνείς διαστάσεις, η ποινική δικαιοσύνη στην ΕΕ αντιμετωπίζει όλο και συχνότερα περιπτώσεις όπου περισσότερα του ενός κράτη μέλη έχουν ποινική δικαιοδοσία για τη δίωξη της ίδιας υπόθεσης. Η άσκηση των πολλαπλών διώξεων και η επανάληψη των διαδικασιών είναι επιβλαβής για τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των ιδιωτών και μπορεί να οδηγήσει σε επικάλυψη ενεργειών. Μέχρι τώρα οι εθνικές αρχές είναι ελεύθερες να ασκήσουν τις δικές τους παράλληλες διώξεις για την ίδια υπόθεση. Το μόνο νομικό εμπόδιο είναι η αρχή *ne bis in idem*, που διατυπώνεται στα άρθρα 54-58 της σύμβασης για την εφαρμογή της συμφωνίας Σένγκεν. Το σημαντικότερο είναι ότι χωρίς την ύπαρξη συστήματος για την κατανομή υποθέσεων στην κατάλληλη δικαιοδοσία κατά τη διεξαγωγή των σχετικών διαδικασιών, η αρχή *ne bis*

²⁸¹ COM (2005) 475 τελικό, Βρυξέλλες, 4-10-2005

²⁸² Κοινοβουλευτική ερώτηση της 14 Ιουλίου 2006 (O-0086/06) του Jean- Marie Cavaud εξ ονόματος της Επιτροπής Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων προς το Συμβούλιο, κατά την οποία μεταξύ άλλων ζητούσε από το Συμβούλιο να: εγκρίνει, το ταχύτερο δυνατό, την απόφαση πλαίσιο σχετικά με την προστασία των δεδομένων στον τρίτο πυλώνα, συμμορφούμενο επίσης και στη δέσμευση που ανελήφθη απ την βρετανική προεδρία για την από κοινού έγκρισή της με την οδηγία για την τήρηση των δεδομένων και να λάβει τις δέουσες πρωτοβουλίες για την επίλυση του ζητήματος της έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών και να εγκρίνει χωρίς καθυστέρηση την οδηγία πλαίσιο για τα δικονομικά δικαιώματα, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την απόφαση σχετικά με την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας

²⁸³ COM (2005) 690 τελικό, Βρυξέλλες, 22-12-2005

in idem μπορεί να οδηγήσει σε τυχαία ή ακόμη και αυθαίρετα αποτελέσματα.

Με βάση το σκεπτικό αυτό η Επιτροπή εξέδωσε μία Πράσινη Βίβλο²⁸⁴ που περιγράφει τις δυνατότητες για τη δημιουργία ενός μηχανισμού που θα διευκολύνει την επιλογή της πλέον κατάλληλης δικαιοδοσίας στις ποινικές διαδικασίες, καθώς και τις δυνατότητες αναθεώρησης των κανόνων σχετικά με την αρχή αυτή.

Στο άρθρο 6 παράγραφος 2 της ΕΣΔΑ γίνεται λόγος για τη δικαίωμα στη χρήση και στην απονομή δικαιοσύνης, επίσης στο άρθρο 48 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων αναφέρεται το τεκμήριο αθωότητας και δικαίωμα της υπεράσπισης. Η Επιτροπή στο πλαίσιο του σεβασμού του παραπάνω δικαιώματος εξέδωσε Πράσινη Βίβλο²⁸⁵ για το τεκμήριο αθωότητας. «Οι αντιτρομοκρατικές νομοθεσίες των κρατών μελών της Ε.Ε. πρέπει να είναι σύμφωνες με την ΕΣΔΑ. Τον Ιούλιο το 2002 η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης εξέδωσε κατευθυντήριες γραμμές για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και κάλεσε τα κράτη μέλη να μεριμνήσουν ώστε να διαδοθούν ευρέως μεταξύ όλων των αρχών που είναι υπεύθυνες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. στο άρθρο ΙΧ παράγραφος 2 προβλέπεται ότι “το πρόσωπο που κατηγορείται για τρομοκρατικές δραστηριότητες έχει το τεκμήριο αθωότητας”. Στο σχολιασμό του άρθρου αυτού, τονίζεται ότι η παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας μπορεί να προέρχεται όχι μόνο από το δικαστήριο αλλά και από άλλες δημόσιες αρχές. Οι κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν τους περιορισμούς των δικαιωμάτων υπεράσπισης που είναι συμβατοί με την ΕΣΔΑ και την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας. Πρόκειται για περιορισμούς που αφορούν τους τρόπους πρόσβασης σε συνήγορο υπεράσπισης και επικοινωνίας μ’ αυτόν, ρυθμίσεις για την πρόσβαση στο φάκελο και τη χρήση ανώνυμων μαρτυριών. Ωστόσο, “οι εν λόγω περιορισμοί πρέπει να είναι αυστηρά ανάλογοι με τον επιδιωκόμενο σκοπό και να λαμβάνονται εξισορροπητικά μέτρα για την προστασία των συμφερόντων του κατηγορουμένου, ώστε να διατηρείται ο χαρακτήρας της δίκαιας δίκης και να μην στερούνται της ουσία στους τα δικονομικά δικαιώματα”». Τέλος στην πράσινη βίβλο γίνεται, επίσης, λόγος για το βάρος της αποδείξεως, το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης, το δικαίωμα της σιωπής, το δικαίωμα της μη προσκόμισης αποδείξεων, και οι ερήμην διαδικασίες.

²⁸⁴ COM(2005) 696 τελικό, Βρυξέλλες, 23-12-2005

²⁸⁵ COM (2006) 174 τελικό, Βρυξέλλες, 26-4-2006

Μετά από όλα αυτά στο πλαίσιο πάντα του σεβασμού και τη προώθησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων κάνουμε λόγο και για το Οργανισμό που έχει ως άμεσο στόχο τη διαφύλαξη και την προάσπισή τους. Το Δεκέμβριο, λοιπόν, του 2003 οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων, συνελθόντες στα πλαίσια του ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αποφάσισαν να διευρύνουν το υφιστάμενο Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (EUMC) και να επεκτείνουν την εντολή του ώστε να καταστεί Οργανισμός Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η ιδέα για τον οποίο περιλαμβάνεται ήδη στο Πρόγραμμα της Χάγης. Σύμφωνα επίσης, με τους «Στρατηγικούς στόχους 2005-2009, Ευρώπη 2010: Μία εταιρική σχέση για την ανανέωση της Ευρώπης Ευημερία, Αλληλεγγύη και Ασφάλεια», που εγκρίθηκαν από την Επιτροπή στις 26 Ιανουαρίου 2005, η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων πρέπει να τεθεί στην πρώτη γραμμή της ευρωπαϊκής δράσης με την ίδρυση του ανωτέρω Οργανισμού.

Στη συνέχεια τον Ιούνιο του 2005 η Επιτροπή²⁸⁶ ενέκρινε πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για την ίδρυση του Οργανισμού και πρόταση απόφασης του Συμβουλίου για τον ορισμό του πεδίου εφαρμογής των δραστηριοτήτων του Οργανισμού στους τομείς που αναφέρονται στον τίτλο VI της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, βάσει του οποίου το πεδίο εφαρμογής του θα εκτείνεται και σε ζητήματα συναφή με την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις. Σκοπός του Οργανισμού, σύμφωνα με την Επιτροπή, είναι να παρέχει συνδρομή και πραγματογνωμοσύνη σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα στα συναφή θεσμικά όργανα, υπηρεσίες, φορείς και οργανισμούς της Κοινότητας και των κρατών μελών της προκειμένου να στηρίζει όλους τους παραπάνω, όταν λαμβάνουν μέτρα ή διατυπώνουν κατευθύνσεις δράσεις εντός των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους με σκοπό την πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Ο Οργανισμός, επίσης, θα ασχολείται με τα θεμελιώδη δικαιώματα στην Ένωση και στα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.

Οι θεματικοί τομείς αρμοδιότητάς του καθορίζονται βάσει πολυετούς πλαισίου. Έτσι με πλήρη ανεξαρτησία θα συλλέγει και θα αξιολογεί στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπο που έχουν στην πράξη τα ενωσιακά μέτρα στα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ορθές πρακτικές, θα εκφέρει γνώμη σχετικά με τις εξελίξεις της πολιτικής για τα θεμελιώδη δικαιώματα, θα ευαισθητοποιεί το κοινό και θα προωθεί το διάλογο με την κοινωνία των πολιτών, και τέλος, θα συντονίζεται με διάφορους παράγοντες σ' αυτόν τον τομέα.

²⁸⁶ COM (2005) 280 τελικό, Βρυξέλλες, 30-6-2005

Επίσης, ένα ακόμη σημείο που πρέπει να τονισθεί είναι ότι στο προοίμιο της απόφασης πλαισίου^{287,288} για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, στο οποίο δηλώνεται ότι: «1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στις οικουμενικές αρχές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Λειτουργεί με βάση την αρχή της δημοκρατίας και την αρχή του κράτους δικαίου, αρχές κοινές σε όλα τα κράτη μέλη. 2. Η τρομοκρατία αποτελεί μια από τις σοβαρότερες παραβιάσεις των αρχών αυτών. Η δήλωση της La Gomera, που εγκρίθηκε κατά την άτυπη σύνοδο του Συμβουλίου της 14^{ης} Οκτωβρίου 1955 καταδικάζει την τρομοκρατία ως απειλή για τη δημοκρατία, την ελεύθερη άσκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη». Επιπλέον, στο άρθρο 1 παρ.2 της ίδιας απόφασης αναφέρεται: «Η παρούσα απόφαση – πλαίσιο επ’ ουδενί συνεπάγεται τροποποίηση της υποχρέωσης σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των θεμελιωδών αρχών όπως κατοχυρώνονται από το άρθρο 6 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση»²⁸⁹. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και το άρθρο 10 παρ.1 και 2 στο οποίο τονίζεται ότι «τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η διεξαγωγή ανακρίσεων ή η άσκηση δίωξης για τα εγκλήματα τα οποία αναφέρονται στην παρούσα απόφαση – πλαίσιο, δεν εξαρτώνται από καταγγελία ή κατηγορία προερχόμενη από θύμα του εγκλήματος, τουλάχιστον εάν τα γεγονότα διεπράχθησαν στο έδαφος του κράτους μέλους» και στη συνέχεια «πέραν από τα μέτρα που προβλέπει η απόφαση – πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαρτίου 2001 σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, κάθε κράτος μέλος λαμβάνει, εφόσον χρειάζεται, κάθε δυνατό μέτρο για να εξασφαλίσει πρόσφορη αρωγή προς την οικογένεια του θύματος».

²⁸⁷ 2002/475/ΔΕΥ L 164 της 22-6-2002, σελ. 3

²⁸⁸ Αναφορά στα ανθρωπίνια δικαιώματα γίνεται και στην αιτιολογική έκθεση της Απόφασης – Πλαισίου της Επιτροπής που ενδεικτικά αναφέρει «Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της βασίζονται στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, στην κατοχύρωση της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και στην προστασία αυτών των δικαιωμάτων, τόσο όσον αφορά τα άτομα όσο και τους θεσμούς. Επιπλέον, το δικαίωμα στη ζωή, το δικαίωμα στην ακεραιότητα του προσώπου, το δικαίωμα στην ελευθερία και στην ασφάλεια και το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, έκφρασης και πληροφόρησης περιλαμβάνονται στα άρθρα 2,3,6,10 και 11 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Νίκαια, 7 Δεκεμβρίου 2000). Η τρομοκρατία αποτελεί απειλή για αυτά τα θεμελιώδη δικαιώματα. Δεν υπάρχει σχεδόν καμία χώρα στην Ευρώπη που να μην έχει θιγεί, άμεσα ή έμμεσα, από αυτή. Οι τρομοκρατικές πράξεις μπορούν να υποσκάψουν το σύστημα δικαίου και τις θεμελιώδεις αρχές στις οποίες βασίζονται οι συνταγματικές παραδόσεις και οι νομοθεσίες των δημοκρατιών των κρατών μελών. Διαπράττονται κατά μιας ή περισσότερων χωρών, των θεσμών τους ή του πληθυσμού τους, με σκοπό τον εκφοβισμό τους και τη σοβαρή προσβολή ή την καταστροφή των πολιτικών, οικονομικών ή κοινωνικών δομών αυτών των χωρών».

²⁸⁹ Για το θέμα αυτό βλ την Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με το άρθρο 7 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σεβασμός και προώθηση των αξιών στις οποίες βασίζεται η Ένωση, Βρυξέλλες 15-10-2003, COM (2003) 606 τελικό.

Η ανάπτυξη και η ενίσχυση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών είναι μεταξύ των κύριων στόχων των πολιτικών της Ένωσης και έναντι των τρίτων χωρών²⁹⁰. Μέσα στα πλαίσια αυτά αξιόλογη είναι η συνεργασία της με τρίτες χώρες και οργανισμούς. Ένας από αυτούς ο ΟΗΕ διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, όπως και στην προαγωγή και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ΕΕ υποστηρίζει σθεναρά τον αγώνα αυτό του ΟΗΕ και συνεργάζεται μαζί του για καλύτερα αποτελέσματά. Στην 58^η σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ και στην 60 Σύνοδο της Επιτροπής βεβαιώνεται ότι: «τα κράτη μέλη πρέπει να μεριμνούν ώστε κάθε μέτρο που λαμβάνουν για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας να είναι σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις τους δυνάμει του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τους πρόσφυγες, και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου». Αργότερα, μάλιστα, υποστήριξε τις προτάσεις ψηφισμάτων που υπέβαλε το Μεξικό για την Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών σε σχέση με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας οι οποίες υιοθετήθηκαν χωρίς ψηφοφορία κατά την 59^η ΓΣΗΕ και την 61^η συνεδρίαση της CHR. Η ΕΕ συμμετείχε ενεργά στη σύνοδο κορυφής του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 16-17 Μαΐου 2005 στη Βαρσοβία. Η δήλωση της Βαρσοβίας ενισχύει την παραπάνω θέση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Κλείνοντας αξίζει να σημειωθεί η άποψη του κ Κοτάκη σε σχέση με τα ανθρώπινα δικαιώματα: «...έχουμε τη ζυγαριά ατομικά δικαιώματα, έχουμε τη ζυγαριά ανθρώπινες ζωές και πάντοτε η ζυγαριά μας γέρνει από τη μία πλευρά αλλά ποτέ από την άλλη. Εγώ θέλω να είναι ισορροπη. Έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα, έμφαση στις ατομικές ελευθερίες, έμφαση όμως και στο γεγονός ότι κάποιος έχασαν τη ζωή τους από κάποιους και δεν ξέρουν για ποιο λόγο...»²⁹¹.

4.2. Εξωτερικά Σύνορα και τρομοκρατία

Η ασφάλεια των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ αποτελεί ουσιώδες θέμα για τους ευρωπαίους πολίτες. Η συνεπής και αποτελεσματική διαχείρισή τους θα ενισχύσει την ασφάλεια και την πεποίθηση των πολιτών ότι ζουν σε

²⁹⁰ Χαρακτηριστική είναι η αντίδραση της ΕΕ στην κατάσταση των κρατουμένων στο Guantanamo Bay και στο Ιράκ, καθώς και στο ζήτημα της παράδοσης των κρατουμένων. Η ΕΕ κάλεσε τις ΗΠΑ να απαντήσουν θετικά στο αίτημα των ειδικών εισηγητών των ΗΕ να επισκεφθούν το Guantanamo Bay και άλλα μέρη όπου κρατούνται άτομα που θεωρούνται τρομοκράτες

²⁹¹ Πρακτικά ημερίδας της 14^{ης} Ιουνίου 2006 «Πώς αντιμετωπίζει η Ελλάδα την απειλή της τρομοκρατίας» Ελληνικό Ινστιτούτο Επικοινωνίας Leadership, σελ.32

κοινό, ασφαλές χώρο, όπως φαίνεται και από τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λάκεν της 14^{ης} και 15^{ης} Δεκεμβρίου 2001. «Το συμπέρασμα αυτό εξασφαλίζει τη συνέχεια των δράσεων που αναλήφθηκαν για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των δικτύων παράνομης μετανάστευσης και της εμπορίας ανθρώπων. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τονίζει επίσης με την ευκαιρία αυτή ότι τα διάφορα καθήκοντα που ασκούνται κατά τον έλεγχο και την επιτήρηση της διέλευσης των εξωτερικών συνόρων, είναι τελείως συμπληρωματικά, ενώ από θεσμική άποψη της Ένωσης ορισμένα από τα καθήκοντα αυτά είναι καταναμεμημένα μεταξύ του πρώτου και τρίτου πυλώνα»²⁹². Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει ήδη ακριβές κοινοτικό κεκτημένο στον τομέα των εξωτερικών συνόρων, αλλά η κύρια δυσχέρεια που υπάρχει είναι η δυνατότητα διοργάνωσης μεταξύ των κρατών μελών όλων των επιχειρησιακών συνεργιών που θα επέτρεπαν καλύτερα συντονισμένες ενέργειες και επομένως πιο ομοιογενές επίπεδο ασφάλειας σε όλα τα εξωτερικά σύνορα.

Σύμφωνα με Ανακοίνωση²⁹³ που εξέδωσε η Επιτροπή προτείνονται πέντε συνιστώσες αλληλοσυνδεόμενες στο πλαίσιο κοινής πολιτικής ολοκληρωμένης διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων. Αυτές είναι:

- Κοινές νομοθετικές διατάξεις,
- Κοινό μηχανισμό επιχειρησιακής διαβούλευσης και συνεργασίας
- Κοινή και ολοκληρωμένη αξιολόγηση των κινδύνων
- Προσωπικό με κατάρτιση στην ευρωπαϊκή διάσταση και διεπιχειρησιακό εξοπλισμό
- Κατανομή του βάρους μεταξύ των κρατών μελών για τη δημιουργία Ευρωπαϊκού Σώματος φύλαξης των συνόρων.

Ακολούθως, το 2003, η Επιτροπή εξέδωσε άλλη μία Ανακοίνωση στη οποία αναφέρεται και η πολιτική που θα ακολουθηθεί στον τομέα των ελέγχων στα σύνορα. Εκεί αναφέρεται ότι η ολοκληρωμένη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων θα συμβάλλει μεταξύ άλλων και στην καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης. «Τα πρότυπα σχέδια και οι κοινές επιχειρήσεις των κρατών μελών εφαρμόζονται είτε μέσω κέντρων συντονισμού για τη συγκεκριμένη διεξαγωγή κοινών επιχειρήσεων στα διάφορα είδη συνόρων, είτε με τον καθορισμό ευρωπαϊκών κανόνων για την αξιολόγηση των κινδύνων και την κατάρτιση συνοριοφυλάκων καθώς και με την έκδοση κοινών κανόνων που εφαρμόζονται αντίστοιχα στην ανάλυση κινδύνων και στον κοινό

²⁹² Ανακοίνωση της Επιτροπής, COM (2002) 233 τελικό, Βρυξέλλες, 7-5-2002, σελ.2

²⁹³ COM (2002) 233 τελικό, Βρυξέλλες, 7-5-2002,

κορμό για την εκπαίδευση». Έτσι η μεταρρύθμιση του κοινού οδηγού εξωτερικών συνόρων φαίνεται απαραίτητο, γεγονός που ενισχύεται με την συνεχόμενη εισροή παράνομων μεταναστών μέσω των εξωτερικών θαλάσσιων συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γι' αυτό προτείνει να προσδιορισθούν τα κενά και οι ελλείψεις στα σύνορα αυτά και να καθορισθούν κατάλληλα νομοθετικά μέτρα.

Βέβαια, τα μέτρα που αφορούν ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις διατάξεις του κεκτημένου του Σένγκεν, το οποίο ενσωματώθηκε στην Ε.Ε. Έτσι, η Επιτροπή υπέβαλλε δύο προτάσεις²⁹⁴ για τον καθορισμό των κοινών κανόνων σχετικά με τα κριτήρια και τις προϋποθέσεις εγκαθίδρυσης ενός καθεστώτος τοπικής διασυνοριακής κυκλοφορίας και για τη θέσπιση προς το σκοπό αυτό ειδικής θεώρησης. Με την πρώτη πρόταση παρέχει εξουσιοδότηση στα κράτη μέλη να συνάπτουν ή να διατηρούν προς το σκοπό αυτό διμερείς συμφωνίες με γειτονικές τρίτες χώρες. Η δεύτερη πρόταση αφορά την εφαρμογή των παραπάνω κανόνων στα προσωρινά εξωτερικά σύνορα²⁹⁵.

Για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα το Συμβούλιο εξέδωσε πρόταση²⁹⁶ κανονισμού, το Νοέμβριο του 2003, για θέσπιση Οργανισμού, ο οποίος τελικά συστάθηκε²⁹⁷ το 2004. Βέβαια, με την ενσωμάτωση του κεκτημένου του Σένγκεν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχουν ήδη σε κοινοτικό επίπεδο κοινοί κανόνες για τον έλεγχο και την επιτήρηση αυτών, ο Οργανισμός θα έχει ως στόχο να συντονίσει τις εθνικές πολιτικές κατά τρόπο εναρμονισμένο, ώστε να βελτιστοποιηθεί η αποτελεσματικότητά τους με γνώμονα τη συνεργασία μεταξύ τους, ενώ ταυτόχρονα θα τα επικουρεί κατά την εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας εφαρμόζοντας κατευθυντήριες γραμμές με χαρακτήρα μη δεσμευτικών ρυθμίσεων (soft law). Επίσης θα επικουρεί τα κράτη μέλη στην εκπαίδευση των εθνικών συνοριακών φυλάκων, μεταξύ άλλων με την καθιέρωση κοινών προδιαγραφών εκπαίδευσης. Επίσης, πραγματοποιεί αναλύσεις κινδύνου και βοηθά τα κράτη μέλη σε περιπτώσεις που απαιτείται αυξημένη τεχνική και επιχειρησιακή συνδρομή στα εξωτερικά σύνορα.

²⁹⁴ COM (2003) 502 τελικό, Βρυξέλλες, 14-8-2003

²⁹⁵ Οι προτάσεις αυτές κρίθηκαν ασυμβίβαστες και έτσι η Επιτροπή εξέδωσε νέα πρόταση για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με την τοπική διασυνοριακή κυκλοφορία στα εξωτερικά χερσαία σύνορα των κρατών μελών και για την τροποποίηση της σύμβασης Σένγκεν και της κοινής προξενιακής εγκυκλίου. COM (2005) 56 τελικό, Βρυξέλλες, 23-2-2005

²⁹⁶ COM (2003) 687 τελικό, Βρυξέλλες, 11-11-2003

²⁹⁷ Κανονισμός ΕΚ 2007/2004 του Συμβουλίου της 26-10-2004, ΕΕ L 349 της 25-11-2004

Μέσα στα πλαίσια ασφάλειας της κυκλοφορίας και γενικότερα, έγκειται και η δημιουργία ενός ενιαίου τύπου ευρωπαϊκού διαβατηρίου. Το 1981 στα πλαίσια του Συμβουλίου θεσπίστηκε ψήφισμα²⁹⁸ για το θέμα αυτό με σκοπό την μεγαλύτερη ευκολία στην μετακίνηση των πολιτών της Ένωσης. Αργότερα, τον Οκτώβριο του 2000, οι αντιπρόσωποι των κυβερνήσεων συνερχόμενοι στα πλαίσια του Συμβουλίου εξέδωσαν ψήφισμα για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων ασφαλείας για τα διαβατήρια με σκοπό την καταπολέμηση της πλαστογράφησης και της παραποίησης, ενώ ταυτόχρονα ενδείκνυται να ενσωματωθούν βιομετρικά αναγνωριστικά στοιχεία στα διαβατήρια, ώστε να υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ του πραγματικού κατόχου και του εγγράφου.

Μετά τα τραγικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, διατυπώθηκε το αίτημα της άμεσης λήψης μέτρων με σκοπό την αναβάθμιση των χαρακτηριστικών των εγγράφων. Τον Φεβρουάριο του 2004 η Επιτροπή πρότεινε²⁹⁹ στο Συμβούλιο Κανονισμό «σχετικά με τη θέσπιση προτύπων για τα χαρακτηριστικά ασφαλείας και τη χρήση βιομετρικών στοιχείων στα διαβατήρια των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Πράγματι, τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους το Συμβούλιο εξέδωσε Κανονισμό με σκοπό να γίνει το διαβατήριο ασφαλέστερο με τη θέσπιση πράξης υποχρεωτικής νομικής ισχύος σχετικά με τα ελάχιστα πρότυπα που θα ισχύουν για τα εναρμονισμένα χαρακτηριστικά ασφαλείας. Με το άρθρο 2 του Κανονισμού «τα διαβατήρια και τα ταξιδιωτικά έγγραφα περιλαμβάνουν μέσο αποθήκευσης το οποίο περιέχει εικόνα του προσώπου. Τα κράτη μέλη προβλέπουν επίσης την ενσωμάτωση δακτυλικών αποτυπωμάτων υπό μορφή που εξασφαλίζει τη διαλειτουργικότητα. Τα δεδομένα ενσωματώνονται κατά τρόπο ασφαλή και το μέσο αποθήκευσης διαθέτει επαρκή χωρητικότητα και ικανότητα προκειμένου να διασφαλίζεται η ακεραιότητα, η αυθεντικότητα και η εμπιστευτικότητα των δεδομένων», με βασικό στόχο να εξακριβώνονται η γνησιότητα του εγγράφου και η ταυτότητα του κατόχου.

Ακολούθως, το 2005 η Επιτροπή εξέδωσε απόφαση³⁰⁰ με το ίδιο θέμα δίνοντας όμως μεγαλύτερη έμφαση στις τεχνικές προδιαγραφές των διαβατηρίων.

²⁹⁸ C 241, 19-9-1981, σελ. 1

²⁹⁹ COM (2004) 116 τελικό, Βρυξέλλες 18-02-2004, 2004/0039 (CNS)

³⁰⁰ E (2005) 409 τελικό, Βρυξέλλες, 28-11-2005

Επίσης, για την μεγαλύτερη ασφάλεια και επειδή στο πλαίσιο συνεργασίας Σένγκεν σχεδιάζουν μέθοδο ηλεκτρονικής ανταλλαγής φωτογραφιών και δακτυλικών αποτυπωμάτων μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου στα γραφεία SIRENE, το Συμβούλιο συνιστά στα κράτη μέλη να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες για τη θέσπιση του προγράμματος SIRPIT (διαβίβαση εικόνων SIRENE) για την αυτοματοποιημένη διαβίβαση δακτυλικών αποτυπωμάτων και φωτογραφιών μεταξύ των γραφείων SIRENE.

4.3. Μεταφορές και τρομοκρατία

Μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη και την Ουάσιγκτον οι αερομεταφορές στην Ευρώπη υπέστησαν βαρύτατο πλήγμα. Η κινητοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξε άμεση προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα πλέον επείγοντα θέματα, αλλά και να προσαρμοστούν, κατά το δυνατόν, οι ισχύοντες κανόνες στη νέα κατάσταση. Η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση³⁰¹ «για τις συνέπειες των τρομοκρατικών επιθέσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες για τον κλάδο των αερομεταφορών». Στο έγγραφο αυτό εκτιμάται η κατάσταση στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, δίνεται έμφαση στο ιδιαίτερο πρόβλημα της ασφάλειας, ενώ αναφέρονται και οι προτάσεις³⁰² που έχει ήδη υποβάλλει η Επιτροπή στο Συμβούλιο, που του επιτρέπουν να θεσπίσει μέτρα για την ενίσχυση των θυρών του θαλάμου διακυβέρνησης του αεροσκάφους³⁰³, για τις αναφορές συμβάντων στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας³⁰⁴ και για τις απαιτήσεις ασφάλειας και τη βεβαίωση επαγγελματικών ικανοτήτων για το προσωπικό εξυπηρέτησης των επιβατών³⁰⁵.

Μάλιστα, ένα από τα καίρια ζητήματα της ασφάλειας των πτήσεων αφορά και την προστασία των θυρών του θαλάμου πληρώματος διακυβέρνησης. Για το θέμα αυτό η Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση³⁰⁶ που βασίζεται στην έκτακτη υπουργική διάσκεψη του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (ΔΟΠΑ), κατά την οποία επιτεύχθηκε ομοφωνία επί των μέτρων ασφαλείας για την αεροπορία που θα πρέπει να ληφθούν μελλοντικά από τα συμβαλλόμενα κράτη μέλη του ΔΟΠΑ.

³⁰¹ COM (2001) 574 τελικό, Βρυξέλλες, 10-10-2001

³⁰² Κατά το έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 21^{ης} Σεπτεμβρίου ζητήθηκαν από το συμβούλιο Μεταφορών να λάβει μέτρα ασφάλειας για την ταξινόμηση των όπλων, την τεχνική κατάρτιση των πληρωμάτων, τον έλεγχο αποσκευών και την παρακολούθησή τους, την προστασία της πρόσβασης στο θάλαμο διακυβέρνησης του αεροσκάφους και τον ποιοτικό έλεγχο των μέτρων ασφαλείας που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη.

³⁰³ COM (00) 121 τελικό της 24-03-2000

³⁰⁴ COM (00) 847 τελικό της 19-12-2000 και τροποποιημένη πρόταση COM (01) 532 τελικό της 25-09-2001

³⁰⁵ COM (97) 0382 τελικό της 22-07-1997

³⁰⁶ COM (2002) 444 τελικό, Βρυξέλλες, 31-7-2002

Τελικά, τον Δεκέμβριο του 2002 εξεδόθηκε Κανονισμός³⁰⁷ για τη θέσπιση κοινών κανόνων στο πεδίο της ασφάλειας της πολιτικής αεροπορίας. Ο Κανονισμός αυτός όμως περιείχε πολλές λεπτομερείς διατάξεις και χρειαζόταν απλοποίηση. Κρίθηκε, επίσης, ότι θα έπρεπε να υπάρξει μεγαλύτερη εξασφάλιση εναρμόνισης³⁰⁸ για τα μέτρα και της διαδικασίες ασφάλειας. Έτσι προτάθηκε³⁰⁹ η αναθεώρησή του για να εξασφαλιστεί η επιδιωκόμενη απλούστευση και εναρμόνιση αλλά και η μεγαλύτερη σαφήνεια. Η μόνη επιπλέον επιδιωκόμενη αρμοδιότητα αφορά τα μέτρα ασφαλείας κατά τη πτήση. Καλύπτει ποικίλα θέματα, όπως την πρόσβαση στο θάλαμο διακυβέρνησης, τους απειθάρχητους επιβάτες και τους συνοδούς ασφαλείας πτήσης. Δεν υπάρχει όμως κοινοτική νομοθεσία που να καλύπτει τα μέτρα ασφαλείας κατά την πτήση.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα που έθιξε με Ανακοίνωσή³¹⁰ της η Επιτροπή αφορά τη «διαβίβαση δεδομένων από τα μητρώα των ονομάτων των επιβατών αεροπορικών μεταφορών». Η βάση για τον προβληματισμό αυτό τέθηκε από τη στιγμή που οι ΗΠΑ, ύστερα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις, απαίτησαν από τους αερομεταφορείς που εκτελούσαν πτήσεις προς, από ή μέσω των ΗΠΑ να παρέχουν στις τελωνειακές αρχές τους ηλεκτρονική πρόσβαση στα δεδομένα των αυτοματοποιημένων συστημάτων τους κράτησης θέσεων και αναχωρήσεων, που είναι γνωστά ως PNR. Το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο όμως σκεπτόμενο ότι οι απαιτήσεις αυτές θα μπορούσαν να συγκρουστούν με τη νομοθεσία της Κοινότητας και των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων, κάλεσε την Επιτροπή να ορίσει τα βασικά στοιχεία μίας γενικής προσέγγισης Ε.Ε. και ΗΠΑ με βάση την εγγύηση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων αλλά και της ιδιωτικής ζωής και της προσωπικής ασφάλειας των πολιτών.

Έτσι, «η πολύπλευρη προσέγγιση της Επιτροπής συνίσταται από τα ακόλουθα στοιχεία:

- Ένα νομικό πλαίσιο για τις υπάρχουσες διαβιβάσεις PNR προς τις ΗΠΑ ...

³⁰⁷ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ 2320/2003 της 16-12-2002, L 355 της 30-12-2002

³⁰⁸ «Ένα παράδειγμα έλλειψης εναρμόνισης αφορά την ασφάλεια της αεροπορικής μεταφοράς φορτίου. Στο σημείο 6.2 (β) του παραρτήματος του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2320/2002 προβλέπεται ότι οι κανόνες για τα εγκεκριμένα μεταφορικά γραφεία καθορίζονται από την κατάλληλη αρχή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία 25 εθνικών συστημάτων με ενδεχόμενη συνέπεια τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και την αδυναμία, εκ μέρους του κλάδου, να επωφεληθεί από τις ελευθερίες της ενιαίας αγοράς», COM (2005) 429 τελικό, Βρυξέλλες, 22-9-2005, σελ.3

³⁰⁹ COM (2005) 429 τελικό, Βρυξέλλες, 22-9-2005

³¹⁰ COM (2003) 826 τελικό, Βρυξέλλες, 16-12-2003

- Την πλήρη, ακριβή και έγκαιρη ενημέρωση των επιβατών ...
- Την αντικατάσταση της μεθόδου “άντλησης” (άμεση πρόσβαση των αμερικανικών αρχών στις βάσεις δεδομένων των αεροπορικών εταιριών) από μία μέθοδο “προώθησης” για τη διαβίβαση των δεδομένων σε συνδυασμό με κατάλληλα φίλτρα.
- Την ανάπτυξη μίας θέσης της ΕΕ σχετικά με τη χρήση των δεδομένων των ταξιδιωτών, μεταξύ των οποίων και των δεδομένων PNR, για την ασφάλεια των αεροπορικών μεταφορών και των συνόρων
- Τη δημιουργία ενός πολυμερούς πλαισίου για τη διαβίβαση των δεδομένων PNR μέσα στο πλαίσιο της Διεθνούς Οργάνωσης Πολιτικής Αεροπορίας»³¹¹.

Στη χάραξη της στρατηγικής της ΕΕ με στόχο την εγκαθίδρυση και διατήρηση υψηλού και ομοιόμορφου επιπέδου ασφαλείας της πολιτικής αεροπορίας στην Ευρώπη, παίζει σημαντικό ρόλο και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ασφάλειας της Αεροπορίας (EASA) έχοντας διπλή συμβολή. Από τη μία πλευρά να παρέχει τεχνικές γνώσεις στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την παροχή βοήθειας για τη θέσπιση κανόνων ασφαλείας της αεροπορίας σε διάφορους τομείς και από την άλλη την παροχή τεχνικής βοήθειας με σκοπό τη σύναψη σχετικών διεθνών συμφωνιών.

Με βάση τους κανόνες των κρατών μελών στον τομέα της εθνικής ασφαλείας και των μέτρων που μπορούν να ληφθούν βάσει του τίτλου VI της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, θα πρέπει να επιτευχθεί ο στόχος της ασφαλείας με την υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων στον τομέα της πολιτικής θαλάσσιων και σιδηροδρομικών μεταφορών.

Έχοντας καταρχήν, ιδιαίτερη σημασία η ασφάλεια των πλοίων που κινούνται στη διεθνή θαλάσσια κυκλοφορία αλλά και που εκτελούν εθνικά δρομολόγια, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέδωσε Κανονισμό³¹² «για τη βελτίωση της ασφαλείας στα πλοία και στις λιμενικές εγκαταστάσεις». Ο κύριος στόχος του παρόντος κανονισμού, έτσι όπως φαίνεται στο άρθρο 1 παρ1 είναι «η θέσπιση και η εφαρμογή κοινοτικών μέτρων στο διεθνές εμπόριο και στην εθνική θαλάσσια κυκλοφορία, και στις συναφείς λιμενικές εγκαταστάσεις από απειλές διάπραξης σκόπιμων παράνομων ενεργειών». Ο Κανονισμός αυτός βοηθά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας δεδομένου ότι οποιοδήποτε

³¹¹ COM (2003) 826 τελικό, Βρυξέλλες, 16-12-2003, σελ. 5

³¹² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ 725/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 31^{ης} Μαρτίου 2004, L 129 της 29-4-2004, σελ. 6

πλοίο θα μπορούσε για παράδειγμα να αποτελέσει τον μεταφορέα όπλων μαζικής καταστροφής ή να γίνει το αντικείμενο τρομοκρατικής ενέργειας.

Για τον έλεγχο της θαλάσσιας ασφάλειας συστήθηκε και ο Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα (EMSA), ο οποίος εκτός των άλλων είναι αρμόδιος για άκρως εξειδικευμένα θέματα όπως η ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με πλοία και τα φορτία αυτών και η εναρμόνιση της μεθοδολογίας των κρατών μελών όσον αφορά τη διεξαγωγή ερευνών μετά από ατυχήματα.

Παράλληλη δράση αναπτύσσει η ΕΕ και στην ασφάλεια των σιδηροδρομικών μεταφορών καθώς τόσο στην Μαδρίτη όσο και στο Λονδίνο τρομοκρατικές ενέργειες συντελέστηκαν σε αμαξοστοιχίες. Το Συμβούλιο³¹³ της Ευρωπαϊκής Ένωσης εξέδωσε Έκθεση με θέμα «την αναθεωρημένη πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις δημόσιες επιβατικές σιδηροδρομικές και οδικές μεταφορές, ενώ την ίδια ημερομηνία εξέδωσε και Κοινή Θέση³¹⁴ για την έκδοση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των επιβατών διεθνών σιδηροδρομικών γραμμών. Στον τομέα αυτό έχει ιδρυθεί και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Σιδηροδρόμων με απόστολή να προσεγγίσει προοδευτικά τους τεχνικούς κανόνες και να καθορίσει τους κοινούς στόχους ασφάλειας που πρέπει να επιτευχθούν για όλους τους ευρωπαϊκούς σιδηροδρόμους.

4.4. Υγεία και τρομοκρατία

Μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου οι ΗΠΑ επλήγησαν από μία σειρά βιτρομοκρατικών συμβάντων που αφορούσαν σπόρια βακίλου άνθρακα, που απελευθερώθηκαν μέσω του αμερικανικού ταχυδρομικού συστήματος και που τελικά οδήγησε σε πέντε θανάτους. Στην Ευρώπη δεν υπήρξαν ανάλογα κρούσματα, εντούτοις, έπρεπε να είναι έτοιμη να αντιμετωπίσει ένα νέο τύπο απειλής.

Η απάντηση από την Επιτροπή ήταν άμεση. Εξέδωσε δύο ανακοινώσεις η πρώτη το Νοέμβριο του 2001 σχετικά με την «πολιτική προστασίας και προληπτική κατάσταση επιφυλακής για ενδεχόμενα συμβάντα έκτακτης

³¹³ Βρυξέλλες 3 Ιουλίου 2006, 5892/06

³¹⁴ Βρυξέλλες 3 Ιουλίου 2006, 5892/06

ανάγκης»³¹⁵ και η δεύτερη τον Ιούνιο του 2002 σχετικά «με την πολιτική προστασία: πρόοδος στην εφαρμογή του προγράμματος ετοιμότητας για πιθανές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης»³¹⁶. Στη συνέχεια εξέδωσε Ανακοίνωση³¹⁷ «για τη συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την ετοιμότητα και την απόκρουση των επιθέσεων με βιολογικούς και χημικούς παράγοντες (Υγειονομική Ασφάλεια)». Η ανακοίνωση αυτή «εξετάζει τις πτυχές υγείας της δράσης της ΕΕ κατά της βιοτρομοκρατίας. Περιγράφει τα διαβήματα που έχουν γίνει από τους Υπουργούς Υγείας και την Επιτροπή για την ενίσχυση της προστασίας της υγείας από τις σκόπιμες απελευθερώσεις βιολογικών και χημικών παραγόντων και τις προσπάθειες του συντονισμού σε επίπεδο ΕΕ. Αναφέρεται στα προβλήματα και τις προκλήσεις όσο αφορά την ετοιμότητα και την ικανότητα ανταπόκρισης που αντιμετωπίζει ο τομέας της υγείας ο οποίος είναι επιφορτισμένος με την ταχεία ανίχνευσης παραγόντων και την έγκαιρη ανίχνευση και θεραπεία των εκτεθειμένων ατόμων. Στη συνέχεια περιγράφει τη δράση που έχει αναληφθεί στο πλαίσιο του προγράμματος για τη διασφάλιση της υγείας το οποίο εφαρμόζεται σε στενή συνεργασία της Επιτροπής και των κρατών μελών.

Η ανακοίνωση αναφέρει επίσης την πρωτοβουλία που προωθήθηκε για την αντιμετώπιση του θέματος της διαθεσιμότητας και της αποθεματοποίησης φαρμάκων που είναι απαραίτητες για την οργάνωση μιας πραγματικής απόκρουσης των βιοτρομοκρατικών επιθέσεων. Περιγράφει τα θέματα που υπεισέρχονται και παρουσιάζει τα αποτελέσματα των εργασιών που διεξάχθηκαν, την τρέχουσα κατάσταση και τις προοπτικές για περαιτέρω εργασίες στον τομέα αυτό. Αναφέρει συνοπτικά επίσης τις ενέργειες σε άλλους τομείς πολιτικής και ιδιαίτερα στον τομέα των τροφίμων και της ασφάλειας του ύδατος που είναι κρίσιμης σημασίας για την προστασία της υγείας. Τέλος, περιγράφει τα κύρια χαρακτηριστικά των πρωτοβουλιών για διεθνή συνεργασία σε αυτό τον τομέα».

Η σημασία μίας κοινής δράσης εντός της ΕΕ για τη συμπλήρωση των εθνικών μέτρων είχε ως αποτέλεσμα μια σύσταση στις 26 Οκτωβρίου του 2001 μιας επιτροπής υγειονομικής ασφάλειας, αποτελούμενης από υψηλού επιπέδου εκπροσώπους των Υπουργών Υγείας, και με αποστολή να είναι το κύριο όργανο συνεργασίας στην καταπολέμηση των σκόπιμων απελευθερώσεων βλαβερών βιολογικών και χημικών παραγόντων και

³¹⁵ COM (2001) 707 τελικό

³¹⁶ COM (2002) 302 τελικό

³¹⁷ COM (2003) 320 τελικό, Βρυξέλλες, 2-6-2003

μία σύσταση το 2002 εκ μέρους μιας επιχειρησιακής ομάδας αποτελούμενης από εθνικούς εμπειρογνώμονες και υπαλλήλους της Επιτροπής, επιφορτισμένης να θέσει σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα δράσης για την ενίσχυση της υγειονομικής ασφάλειας. Έτσι, συμφωνήθηκε η έκδοση προγράμματος που είναι γνωστό με τον κωδικό BICHAT.

Με πρωτοβουλία επίσης της Επιτροπής δημιουργήθηκε ομάδα εμπειρογνομόνων στον τομέα της έρευνας και της ανάπτυξης για την καταπολέμηση των επιπτώσεων της βιολογικής και χημικής τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα, «η καταπολέμηση της βιοτρομοκρατίας αποτελεί προβληματισμό που μπορεί να ενταχθεί στο έκτο πρόγραμμα – πλαίσιο έρευνας στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων “Επιστήμες της Ζωής, γονιδιωματική και βιοτεχνολογία για την υγεία” και “ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων”. Ιδιαίτερες ανάγκες στον τομέα της έρευνας (παρακολούθηση, ανίχνευση, πρόληψη και θεραπεία) θα μπορούσαν επίσης να εξεταστούν στο πλαίσιο της πτυχής “επιστημονική στήριξη των πολιτικών” του προγράμματος, όπου δημιουργήθηκε μια ιδιαίτερη γραμμή δράσης σχετικά με τα “θέματα που συνδέονται με την προστασία του πολίτη (συμπεριλαμβανόμενης της βιοασφάλειας και της προστασίας έναντι των κινδύνων από τρομοκρατικές επιθέσεις) και τη διαχείριση κρίσεων”»³¹⁸.

Η βιοτρομοκρατία όμως, εκτός από τον άνθρωπο έχει άμεσες επιπτώσεις και στο περιβάλλον, την τροφική αλυσίδα και τα αγαθά. Έτσι, και στους τομείς³¹⁹ αυτούς απαιτούνται δραστικές ενέργειες και πρέπει σύμφωνα με την Επιτροπή να αποτελέσουν ιδιαίτερης προσοχής οι τομείς ασφάλειας τροφίμων, ζώων, φυτών και νερού.

4.5. Καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

- ✓ Κατά την έκτακτη συνεδρίαση της 21^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, που έλαβε μέρος μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, το
- ✓ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το Συμβούλιο να λάβει όλα τα απαραίτητα και απαιτούμενα μέτρα για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της

³¹⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11576.htm>

³¹⁹ Οι υπηρεσίες της Ε.Ε που σχετίζονται με την υγεία είναι: Ευρωπαϊκή Αρχή για την ασφάλεια των τροφίμων, Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Πρόληψη και τον Έλεγχο των Ασθενειών, Ευρωπαϊκός Οργανισμός Χημικών Προϊόντων και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία της Εργασίας.

τρομοκρατίας³²⁰. Τον Οκτώβρη του 2004 η Επιτροπή εξέδωσε σχετική ανακοίνωση³²¹ «για την πρόληψη και την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας μέσω μέτρων για τη βελτίωση της ανταλλαγής πληροφοριών, την ενίσχυση της διαφάνειας και την αυξημένη ανιχνευσιμότητα των οικονομικών συναλλαγών».

Μετά τις δύο τρομοκρατικές επιθέσεις σε Νέα Υόρκη και Μαδρίτη εκτιμήθηκε ότι οι επιθέσεις αυτές δεν κόστιζαν υπερβολικά ποσά, που είχαν ως συνέπεια από μόνα τους να μην κινήσουν υποψίες, εφόσον είχαν την δυνατότητα να κυκλοφορούν στο χρηματοοικονομικό σύστημα³²². Είναι επομένως κατανοητό ότι η ανίχνευση οικονομικών πράξεων που χρησιμεύουν για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας³²³ αποτελεί δύσκολο καθήκον, αποτελούμενο από τρία σκέλη: βελτίωση της συνεργασίας όσον αφορά την ανταλλαγή των πληροφοριών, ενίσχυση της ανιχνευσιμότητας των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και αύξηση της διαφάνειας των νομικών οντοτήτων.

Όσον αφορά το πρώτο σκέλος, η ανταλλαγή πληροφοριών πρέπει να λαμβάνει μέρος τόσο σε εθνικό, όσο και σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο³²⁴. Η δημιουργία του δικτύου FIU.NET (Μονάδες Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών) το οποίο χρηματοδοτείται από τα κράτη μέλη και την Επιτροπή, στοχεύει στην ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των Μονάδων Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών. Επίσης το σχέδιο Sustrans της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ασχολείται με τη διερεύνηση

³²⁰ Σε κοινή δήλωση του Συμβουλίου και της Επιτροπής για την τροποποίηση του πρακτικού της 2386ης συνεδρίασης του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων της 19ης Νοεμβρίου του 2001 αναφερόταν ότι τα αδικήματα που σχετίζονται με την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας συνιστούν σοβαρές αξιόποινες πράξεις κατά την έννοια της οδηγίας 91/308/ΕΟΚ.

³²¹ COM (2004) 700 τελικό, Βρυξέλλες, 20-10-2004.

³²² Χαρακτηριστικά μετά τις επιθέσεις του Λονδίνου οι αρχές κατάφεραν να ταυτοποιήσουν τους δράστες σε τρεις μόνο ημέρες, εν μέρει διότι είχαν αφήσει αποτυπώματα χρηματοπιστωτικών πράξεων. Η ταχεία αντίδραση του χρηματοπιστωτικού τομέα έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξακρίβωση της ταυτότητας των υπόπτων. μερικές φορές, η γνώση της σημασίας ενός συγκεκριμένου χρηματικού ποσού μπορεί, για παράδειγμα, να οδηγήσει στον εντοπισμό μιας διεύθυνσης που συνδέεται με τρομοκράτες. Ένα μικρό και φαινομενικά ασήμαντο τμήμα χρηματοοικονομικών πληροφοριών, μπορεί να αποτελέσει ζωτικό σύνδεσμο στην αλυσίδα των ερευνών και να βοηθήσει στην αποσόβηση νέων επιθέσεων. Βλ. Έκθεση Συντονιστή Αντιτρομοκρατικής Δράσης, 10526/06, σελ. 6.

³²³ Το οργανωμένο έγκλημα συνίσταται και σε μη βίαια αδικήματα τα οποία κατά κανόνα συνίστανται στην κατάχρηση χρηματοοικονομικών συστημάτων ή και συστημάτων πληρωμών που αποφέρουν παράνομο οικονομικό όφελος. Ο ευρύτερος αντίκτυπος του για την κοινωνία είναι σοβαρός από την άποψη της απώλειας εσόδων, της απώλειας φήμης και της υποβάθμισης των δημόσιων προτύπων, με αποτέλεσμα να αποβαρύνονται οι νέες επιχειρήσεις, να απωθούνται δυνητικοί επενδυτές και να υπάρχουν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού. Πέρα όμως του ότι τα χρήματα που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες προσβάλουν και απειλούν την κοινωνική και πολιτική σταθερότητα, αποτελούν ταυτόχρονα και μέσα χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

³²⁴ Εκτός όμως από τη συνεργασία σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο πολύτιμες πληροφορίες θα μπορούσε να παρέχει και η συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς (χρηματοοικονομικές αποστολές, αγορές αεροπορικών εισιτηρίων, μισθώσεις αυτοκινήτων κ.τ.λ.)

των σχέσεων μεταξύ των χρηματοοικονομικών συναλλαγών και της συναφούς τρομοκρατικής δραστηριότητας.

Όσο αφορά το δεύτερο σκέλος τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναπτύξουν σύμφωνα με την ανακοίνωση ικανότητες οικονομικής έρευνας, ώστε να έχουν την δυνατότητα να παρακολουθήσουν την διαδρομή των χρημάτων από την πηγή της χρηματοδότησης έως τα χέρια των τρομοκρατικών ομάδων. Το σχέδιο CTOSE³²⁵ έχει ως στόχο του τη συγκέντρωση ηλεκτρονικών στοιχείων που μπορούν να χρησιμεύσουν κάλλιστα ως αποδεικτικά στοιχεία. Υπάρχουν, επίσης, συναλλαγές που διαφεύγουν του επίσημου χρηματοοικονομικού συστήματος και αποτελούν κύρια πηγή μεταφοράς παράνομων κεφαλαίων, πράγμα το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη.

Τέλος, υπάρχει μεγάλη έλλειψη σε διεθνείς κανόνες σχετικά με τις κύριες διαρθρώσεις που χρησιμοποιούνται στις παγκόσμιες οικονομικές συναλλαγές, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών εμπορικών εταιριών, των τραπεζών και των offshore εταιριών, γεγονός το οποίο δημιουργεί οικονομική αδιαφάνεια και ταυτόχρονα πρόσφορο έδαφος για την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Την ανάλογη εντύπωση προκαλούν και οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, εφόσον υπάρχουν περιπτώσεις να έχουν συγκεντρωθεί κεφάλαια που προορίζονται για ζώνες συγκρούσεων. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά τη διοργάνωση σεμιναρίου προβληματισμού για την αποτροπή της χρήσης του φιλανθρωπικού τομέα για σκοπούς παράνομους αναφέρει ότι πρέπει να εκδοθεί ένας κοινοτικός κανόνας όσο αφορά τη νομοθεσία που προορίζεται να αυξήσει τη διαφάνεια στον τομέα αυτό.

Μετά τον προβληματισμό αυτό η Επιτροπή εξέδωσε δεύτερη ανακοίνωση³²⁶ με θέμα που σχετίζεται άμεσα τόσο με την ενίσχυση του συντονισμού σε εθνικό επίπεδο όσο και με τη βελτίωση της διαφάνειας των οργανισμών μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Στα μέσα Μαρτίου του 2005 στάλθηκε στα κράτη μέλη ερωτηματολόγιο με σκοπό να αξιολογηθεί από την Επιτροπή οι εθνικές δομές συντονισμού μεταξύ διαφόρων υπουργείων, αρχών και άλλων φορέων που ασχολούνται με δραστηριότητες για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Από την ανάλυση των δομών αυτών προέκυψαν ορισμένες βέλτιστες οριζόντιες πρακτικές για την ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών σε εθνικό επίπεδο.

³²⁵ Βλ. σχετικά www.ctose.org

³²⁶ COM (2005) 620 τελικό. Βρυξέλλες, 29-11-2005

Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της ειδικής ομάδας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας εστιάζεται στις επιχειρησιακές πτυχές της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας συμπεριλαμβανομένων των διασυνδέσεων μεταξύ της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος.

- ✓ Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν εκδοθεί τρεις οδηγίες³²⁷ σχετικά με την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος γενικότερα και τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η πρώτη απ' αυτές βασίστηκε στις «40 συστάσεις»³²⁸ που είχε εκδώσει η FATF³²⁹ (Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης) και μάλιστα προχώρησε περισσότερο θεωρώντας υποχρεωτική την γνωστοποίηση περιπτώσεων ξεπλύματος χρήματος, όταν η FATF³³⁰ τη θεωρούσε προαιρετική.

Η δεύτερη οδηγία του 2001 διευρύνει την έννοια της αξιόποινης συμπεριφοράς και επεκτείνει τις υποχρεώσεις καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος σε περισσότερες κατηγορίες επαγγελματιών. Σε αυτήν δίνεται μεγαλύτερη σημασία η πληρωμή σε μετρητά λόγω της ανωνυμίας που την χαρακτηρίζει.

Η Επιτροπή στα συμπεράσματα της ανακοίνωσής³³¹ της αναφέρει ρητά «η καταπολέμηση του οργανωμένου οικονομικού εγκλήματος πρέπει να κινητοποιεί πλήρως όλους τους ενδιαφερομένους, με στόχο την καταβολή συνδυασμένων προσπαθειών για τον εντοπισμό, την παρακολούθηση και την πάταξη της εγκληματικότητας. Βασικό μοχλό για την άποψη αυτή αποτελεί η ανάπτυξη μεγαλύτερης συνεργασίας μεταξύ ιδιωτικού και

³²⁷ Οδηγία 91/308/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 10^{ης} Ιουνίου 1991

Οδηγία 2001/97/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4^{ης} Δεκεμβρίου του 2001 COM(2004) 448

³²⁸ Η ειδική σύσταση VIII ορίζει τα εξής: «... δεδομένου ότι οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι, οι χώρες πρέπει να εξασφαλίσουν ότι δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται α) από τρομοκρατικές οργανώσεις που παρουσιάζονται ως νομικές οντότητες, β) για να εκμεταλλεύονται νομικές οντότητες ως μέσα χρηματοδότησης της τρομοκρατίας... και γ) τέλος για να αποκρύπτουν ή να επικαλύπτουν την παράνομη πορεία νόμιμων κεφαλαίων που προορίζονται για τρομοκρατικές οργανώσεις

³²⁹ Η FATF (Ομάδα χρηματοοικονομικής δράσης για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες) είναι διακυβερνητικός φορέας που συνεστήθη με απόφαση της συνόδου κορυφής της ομάδας των χωρών «G-7» το 1989 και αποτελεί το προεξάρχον διεθνές όργανο το οποίο ασχολείται με την πάταξη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Η FATF είναι ένα όργανο χάραξης πολιτικής, το οποίο εργάζεται με στόχο την εξασφάλιση της αναγκαίας πολιτικής βούλησης για την υλοποίηση εθνικών νομοθετικών και κανονιστικών μεταρρυθμίσεων στους υπό εξέταση τομείς. Με την πάροδο των ετών η FATF πραγματοποιήσει ουσιαστικές επιτυχίες πρακτικού χαρακτήρα και απέκτησε αξιόλογο διεθνές κύρος η Επιτροπή είναι πλήρης μέλος της FATF, μαζί με όλα τα κράτη μέλη.

³³⁰ Όσο αφορά τους οργανισμούς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα η Ειδική Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF) εξέδωσε 40 συστάσεις σχετικά με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, αλλά τα κράτη μέλη δεν μπόρεσαν να υιοθετήσουν κοινή προσέγγιση για την αντιμετώπιση των ευάλωτων σημείων του μη κερδοσκοπικού τομέα

³³¹ COM (2004) 262 τελικό, Βρυξέλλες, 16-04-2004

δημόσιου τομέα. Αντιστοίχως, η αναβάθμιση της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ όλων των βαθμίδων επιβολής του νόμου, τόσο εγχωρίως όσο και διεθνώς, θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο πλαίσιο αυτό. Επιβάλλεται να αποδοθεί μεγαλύτερη έμφαση στο στρατηγικό ρόλο που καλούνται να παίξουν η Eurpol και η Eurojust όσον αφορά τη διεξαγωγή κοινών και παράλληλων ερευνών, καθώς και στο συντονισμό μεταξύ της Eurpol και των εθνικών αρχών που ασχολούνται με την επιβολή του νόμου και την απονομή δικαιοσύνης».

Η προταθείσα τρίτη οδηγία σχετικά με τη νομιμοποίηση των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ενισχύει την υπάρχουσα κοινοτική νομοθεσία σχετικά με τα έσοδα αυτά, διευρύνοντας πχ τον ορισμό των κύριων αδικημάτων και προσθέτοντας νέες κατηγορίες στα άτομα που έχουν υποχρέωση δήλωσης. Ωστόσο, πιστεύει ότι για να εξασφαλιστεί η μελλοντική συστράτευση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και άλλων φορέων, θα πρέπει να αποδειχθεί ότι οι δηλώσεις που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες αποδίδουν ικανοποιητικά αποτελέσματα. Για το σκοπό αυτό οι μονάδες χρηματοοικονομικών πληροφοριών θα πρέπει να παρέχουν επαρκή αντίδραση.

4.6 Στρατολόγηση τρομοκρατών: καταπολέμηση των παραγόντων που συμβάλλουν στη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση

Ένας ορισμός που μπορεί να δοθεί για τη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση είναι ο εξής «το φαινόμενο του ασπασμού ορισμένων ιδεολογιών ή απόψεων από ορισμένα άτομα που μπορεί να οδηγήσει στην έκρηξη τρομοκρατικών ενεργειών και επιθέσεων ειδικότερα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των ημερών μας είναι η νόθος και καταχρηστική ερμηνεία του Ισλάμ, ενώ δεν παύει να ελλοχεύει ο κίνδυνος και από εθνικιστικές αναρχικές, αυτονομιστικές, ακροαριστερές ή ακροδεξιές ιδεολογίες»³³².

Στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση³³³ απορρίπτεται κάθε βία και κάθε μίσος, ενώ γίνεται ρητός λόγος κατά της ξενοφοβίας και του ρατσισμού. Το ενδιαφέρον για το θέμα αυτό έχει ενταθεί τα τελευταία χρόνια και έτσι η Επιτροπή στην ανακοίνωσή³³⁴ της «Πρόληψη, ετοιμότητα

³³² COM (2005) 313 τελικό, Βρυξέλλες 21-9-2005, σελ. 2

³³³ Άρθρο 13 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση

³³⁴ COM (2004) 698 τελικό, Βρυξέλλες, 20-10-2004

και αντιμετώπιση των τρομοκρατικών επιθέσεων» αναφέρει ότι «μία στρατηγική για την πρόληψη της τρομοκρατίας πρέπει να έχει ως βασικές προτεραιότητες το να αντιταχθεί στο βίαιο ριζοσπαστισμό μέσα στις κοινωνίες μας και να διαταράξει τις συνθήκες που διευκολύνουν την στρατολόγηση των τρομοκρατών».

Έτσι, (όπως ζητήθηκε και στο Πρόγραμμα της Χάγης³³⁵) η Επιτροπή, τελικά, εξέδωσε ανακοίνωση³³⁶ με σκοπό την ανάπτυξη μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αντιμετωπιστούν οι παράγοντες που συμβάλλουν στη ριζοσπαστικοποίηση και τη στρατολόγηση με στόχο τρομοκρατικές ενέργειες. Οι βασικοί τομείς που απαιτούν την προσοχή είναι:

- τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στον τομέα μάλιστα της ραδιοτηλεόρασης η ευρωπαϊκή νομοθεσία³³⁷ απαγορεύει ήδη την υποκίνηση μίσους λόγω φυλετικών, θρησκευτικών ή άλλων διαφορών.
- το διαδίκτυο. Στόχος να εξαλειφθεί η τρομοκρατική προπαγάνδα. Σε Οδηγία³³⁸ σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο αναφέρονται ενδεδειγμένα μέτρα κατά της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης και της στράτευσης τρομοκρατών.
- η εκπαίδευση, η στράτευση των νέων. Κατά καιρούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση εφαρμόζονται προγράμματα³³⁹ που σκοπεύουν στην ενθάρρυνση της πολιτισμικής πολυμορφίας και προλαμβάνουν την εμφύτευση ιδεών και βίαιης συμπεριφοράς στους νέους, ενώ, παράλληλα, αποτρέπουν τον κοινωνικό αποκλεισμό και ενισχύουν τον διαπολιτισμικό διάλογο.

Στην ανακοίνωση αυτή η Επιτροπή ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να λάβουν περισσότερα προληπτικά μέτρα στον τομέα της αντιτρομοκρατίας και να συνεργαστούν σε επιχειρησιακό επίπεδο και σε επίπεδο πληροφόρησης και πολιτικής, έτσι ώστε να υπάρξουν θετικά αποτελέσματα στην πρόληψη της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης. Προτείνει, επίσης, τη σύσταση δικτύου εμπειρογνομόνων για τη διάδοση των ιδεών της έρευνας και της πολιτικής, το οποίο θα παρουσιάσει την προκαταρκτική συμβολή του ως προς τις γνώσεις για τη βίαιη ριζοσπαστικοποίηση στις αρχές του 2006.

³³⁵ COM (2005) 184 τελικό

³³⁶ COM (2005) 313 τελικό, Βρυξέλλες 21-9-2005

³³⁷ Οδηγία 97/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30^{ης} Ιουνίου 1997

³³⁸ Οδηγία 2000/31 ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8^{ης} Ιουνίου του 2000

³³⁹ Χαρακτηριστικά αναφέρουμε το Πρόγραμμα Νεολαία, το Πρόγραμμα Πολιτισμός, το νέο Πρόγραμμα Πολιτισμός 2006, το SOCRATES K.A

Το δίκτυο αυτό συστάθηκε τελικά με την Απόφαση³⁴⁰ 2006/299/ΕΚ τον Απρίλιο του 2006. Σύμφωνα με αυτή τα καθήκοντα της ομάδας είναι: «Να συγκεντρώνει την εμπειρογνωμοσύνη των μελών της προκειμένου να παράσχει στην Επιτροπή συμβουλές σε θέματα πολιτικής..., να βοηθά την επιτροπή στην επισήμανση νέων τομέων έρευνας..., να ανταλλάσσει εμπειρογνωμοσύνη με δίκτυα, ιδρύματα ή άλλους φορείς της ΕΕ ..., να ετοιμάσει μέχρι τον Ιούνιο του 2006 συγκεντρωτική έκθεση σχετική με την κατάσταση της έρευνας στον χώρο της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης». Δίνεται ακόμη, η δυνατότητα να συσταθούν υπό ομάδες για την εξέταση επιμέρους ζητημάτων, ενώ τέλος η ισχύ της απόφασης αυτής είναι ως τις 19 Μαρτίου του 2007.

4.7. Μέτρα ασφάλειας όσον αφορά τα όπλα μαζικής καταστροφής

Η χρήση εκρηκτικών αποτελεί το πιο σύνηθες μέσο των τρομοκρατικών ομάδων για την σπορά του πανικού και του φόβου στους πολίτες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση κυρίως μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της Μαδρίτης εντατικοποίησε τις προσπάθειες ώστε να ελαττωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι πηγές δημιουργίας και διανομής εκρηκτικών στα κράτη μέλη της.

Ειδικότερα το αναθεωρημένο σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας καλεί το Συμβούλιο και την Επιτροπή να εξετάσουν τη δυνατότητα θέσπισης μέτρων για μεγαλύτερη ασφάλεια ως προς τα εκρηκτικά. Έτσι το 2005 η Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση³⁴¹ σχετικά με «τα μέτρα που εξασφαλίζουν μεγαλύτερη ασφάλεια όσον αφορά τα εκρηκτικά, τους πυροκροτητές, τον εξοπλισμό κατασκευής βομβών και τα πυροβόλα όπλα». Η Ανακοίνωση αυτή εστιάζεται σε τρία σημεία, στην αποθήκευση, τη μεταφορά και την ανιχνευσιμότητα των. «Οι ρυθμίσεις ασφάλειας για την αποθήκευση εκρηκτικών για παράδειγμα με τη χρησιμοποίηση υλικών μέσων και αυστηρών προδιαγραφών όσον αφορά τη λογιστική καταχώρηση και τον έλεγχο, είναι καθοριστικής σημασίας, ώστε να εμποδιστούν οι τρομοκράτες να αποκτήσουν, με την κλοπή ή την παράνομη ιδιοποίηση, προϊόντα που έχουν παραχθεί νομίμως. Ενώ η διαφάνεια είναι ουσιαστική για τη διευκόλυνση της προσεκτικής παρακολούθησης των μεταφορών τέτοιων προϊόντων, οι τεχνικές ανίχνευσης είναι χρήσιμες για την παρακολούθηση του κύκλου ζωής των

³⁴⁰ 2006/299/ΕΚ της 19^{ης} Απριλίου 2006, L 111 της 25-4-2006, σελ. 9

³⁴¹ COM (2005) 329 τελικό, Βρυξέλλες, 18-07-2005

εκρηκτικών και για τον εντοπισμό επικίνδυνων μεταφορών και ύποπτης κατοχής. Πρέπει ακόμη να μελετηθούν οι μέθοδοι με τις οποίες θα υποχρεωθούν οι ασχολούμενοι με την εμπορία των εκρηκτικών να γνωστοποιούν κάθε ύποπτη συναλλαγή. Επιπλέον τα επικίνδυνα εμπορεύματα σε διαμετακόμιση – όπως τα εκρηκτικά και κάθε εξάρτημα και μηχανισμός που συνδέεται με τις βόμβες – είναι δυνατόν να αποτελέσουν το αντικείμενο άμεσης επίθεσης, είτε να εκτραπούν παράνομα προς διαφορετικό από τον προβλεπόμενο προορισμό. Συνεπώς, τα μέτρα ασφαλείας και η ανιχνευσιμότητα πρέπει επίσης να αποτελούν κεντρική πτυχή σε όλα τα στάδια της αλυσίδας διάθεσης»³⁴².

Συγκεκριμένα, όσο αφορά τη μεταφορά τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να τροποποιήσουν στην εθνική τους νομοθεσία τις διατάξεις ασφαλείας για τις οδικές και σιδηροδρομικές μεταφορές, ενώ ο κανονισμός – πλαίσιο 2320/2002 χαρακτηρίζει τα πυροβόλα όπλα και τα εκρηκτικά ως απαγορευμένα αντικείμενα και απαιτεί αυξημένους ελέγχους των επιβατών στα αεροδρόμια. Εκτός όμως από τις μεταφορές, η Ευροpol διαχειρίζεται μία βάση δεδομένων για τους εκρηκτικούς μηχανισμούς που χρησιμοποιούνται από τις τρομοκρατικές και εγκληματικές οργανώσεις. Οι ευρωπαϊκές υπηρεσίες επιτήρησης αυτών πρέπει να έχουν άμεση πρόσβαση σε αυτή και να ανταλλάσσουν πληροφορίες μεταξύ τους σε περίπτωση τρομοκρατικών βομβιστικών επιθέσεων ή απειλών.

Σημαντικά βήματα έχει κάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση όσο αφορά και την μη διάδοση των πυρηνικών όπλων. Το 1996 το Συμβούλιο καθόρισε με κοινή θέση³⁴³ την προπαρασκευή της τέταρτης διάσκεψης επανεξέτασης της σύμβασης για την απαγόρευση της ανάπτυξης και αποθήκευσης βακτηριολογικών (βιολογικών) και τοξινικών όπλων (BTWC). Το 1997 με Κοινή Δράση³⁴⁴ και το 1998 με Απόφαση³⁴⁵ στόχευσε στην αποτροπή της διάδοσης των πυρηνικών όπλων και στην επαύξηση της διαφάνειας των ελέγχων κατά την εξαγωγή πυρηνικού υλικού. Αργότερα, πρότεινε με καινούρια κοινή θέση³⁴⁶ ένα νομικά δεσμευτικό πρωτόκολλο που θα είχε ως στόχο την ενίσχυση της κοινής θέσης 96/408/ΚΕΠΠΑ και της δημιουργίας μίας ad hoc ομάδας για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Η ίδια πολιτική ακολουθήθηκε και με άλλες κοινές δράσεις που όλες είχαν

³⁴² COM (2005) 329 τελικό, Βρυξέλλες, 18-07-2005, σελ. 3

³⁴³ Κοινή Θέση 96/408/ΚΕΠΠΑ, L 168 της 06-07-1996

³⁴⁴ Κοινή Δράση 97/288/ΚΕΠΠΑ L 120 της 12-05-1997

³⁴⁵ Απόφαση του Συμβουλίου της 3ης Νοεμβρίου 1998, (98/623/ΚΕΠΠΑ) L 297

³⁴⁶ Κοινή Θέση 98/197/ΚΕΠΠΑ L75 της 12-03-1998, Κοινή Θέση 1999/346/ΚΕΠΠΑ L 133 της 17ης Μαΐου 1999

ως σκοπό την ενίσχυση ενός διεθνούς συστήματος για την αποτροπή της διάδοσης των πυρηνικών όπλων.

5. ΚΕΠΠΑ- ΕΠΑΑ και τρομοκρατία

Όπως αναφέρεται και στα συμπεράσματα του έκτακτου συμβουλίου της 21^{ης} Σεπτεμβρίου, για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας απαιτείται πολύπλευρη προσέγγιση που θα ενσωματώνει όλες τις πολιτικές της περιλαμβανομένης της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και μέσω της ενεργοποίησης της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ). Η στενή συνεργασία³⁴⁷ των δύο αυτών πολιτικών μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπιση της διεθνούς κατάστασης που δημιουργήθηκε από τα αλληπάλληλα τρομοκρατικά χτυπήματα. Μέσα στο πλαίσιο αυτό σύμφωνα με τη δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21 και 22 Ιουνίου 2002 στη Σεβίλλη «η Ένωση:

- Βελτιώνει τα μέσα που διαθέτει η ΕΕ για την μακροπρόθεσμη πρόληψη των συγκρούσεων
- Στον πολιτικό διάλογο με τις τρίτες χώρες, τονίζει την καταπολέμηση της τρομοκρατίας καθώς και τη μη διάδοση και τον έλεγχο των όπλων
- Παρέχει συνδρομή σε τρίτες χώρες προκειμένου να ενισχυθεί η ικανότητά τους για αποτελεσματική αντιμετώπιση στην απειλή της τρομοκρατίας
- Περιλαμβάνει αντιτρομοκρατικές διατάξεις στις συμφωνίες που συνάπτει με τρίτες χώρες
- Επανεκτιμά τις σχέσεις της με τις τρίτες χώρες βάσει της στάσης τους απέναντι στην τρομοκρατία και λαμβάνει ανάλογα μέτρα
- Εφαρμόζει ειδικά μέτρα κατά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, σύμφωνα με τη δήλωση 1373 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η οποία θέσπισε ευρύ φάσμα μέτρων και στρατηγικών κάθε είδους για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, περιλαμβανομένων χρηματοοικονομικών μέσων».

Παράλληλα στο σημείο 7 των συμπερασμάτων του Συμβουλίου τονίζεται ότι η δράση της Ένωσης μέσω της ΚΕΠΠΑ και της ΕΠΑΑ «θα πρέπει να επικεντρωθεί στα εξής:

³⁴⁷ Βλ. σχετικά με το θέμα: Gnesotto N. (2004) EU Security and Defence Policy_ The first five years (1999-2004), Institute for Security Studies

- Καταβολή μεγαλύτερων προσπαθειών για την πρόληψη των συγκρούσεων
- Εμβάθυνση του πολιτικού διαλόγου με τις τρίτες χώρες ώστε να προαχθεί η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ιδίως με την προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας καθώς και της μη διάδοσης και του ελέγχου των όπλων, και παροχή της κατάλληλης διεθνούς συνδρομής στις χώρες αυτές,
- Ενίσχυση των μηχανισμών για την ανταλλαγή πληροφοριών και μεγαλύτερη χρήση αξιολογήσεων των καταστάσεων και εκθέσεων έγκαιρης προειδοποίησης, που θα πρέπει να βασίζονται στο ευρύτερο δυνατό φάσμα πηγών,
- Ανάπτυξη της κοινής αξιολόγησης της τρομοκρατικής απειλής κατά των κρατών μελών ή κατά των δυνάμεων που συμμετέχουν σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων εκτός της Ένωσης στο πλαίσιο της ΕΠΑΑ, περιλαμβανομένης της απειλής τρομοκρατικής χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής
- Προσδιορισμός του στρατιωτικού δυναμικού που απαιτείται για την προστασία των δυνάμεων που συμμετέχουν σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ από τρομοκρατικές επιθέσεις
- Περαιτέρω διερεύνηση της δυνατότητας χρήσης στρατιωτικού ή μη στρατιωτικού δυναμικού για την προστασία άμαχων πληθυσμών από τις επιπτώσεις τρομοκρατικών επιθέσεων».

Όλα αυτά θα μπορούσαν να επιτευχθούν με τη συμβολή των διεθνών οργανισμών, κυρίως του ΟΗΕ και του NATO, ώστε να καταστούν αποτελεσματικότερες οι δράσεις της ΚΕΠΠΑ και τα ΕΠΑΑ. Το χαρακτηριστικό της δήλωσης αυτής του Συμβουλίου είναι ο διαπυλωνικός³⁴⁸ της χαρακτήρας, εφόσον δεν περιορίζεται μόνο σε δράσεις του υπερεθνικού πρώτου και διακυβερνητικού τρίτου πυλώνα, αλλά και του, επίσης, διακυβερνητικού δεύτερου πυλώνα.

Σύμφωνα με την «Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας: Μία ασφαλής Ευρώπη σ' έναν καλύτερο κόσμο», γίνεται αναφορά στα νέα δεδομένα που απειλούν την παγκόσμια ασφάλεια. Συγκεκριμένα εκτός από τις απειλές θεωρείται ως στρατηγικός στόχος και η αντιμετώπιση αυτών. Μάλιστα αναφέρεται: «Τρομοκράτες και εγκληματίες είναι πια σε θέση

³⁴⁸ Ο διαπυλωνικός χαρακτήρας των ενεργειών για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση της τρομοκρατίας επιβεβαιώνεται και από το έγγραφο 15446/05 σχετικά με τη στρατηγική για την εξωτερική διάσταση της ΔΕΥ: Παγκόσμια Ελευθερία, Ασφάλεια και Δικαιοσύνη, στο οποίο αναφέρεται ότι «οι προτεραιότητες για μελλοντική συμμετοχή πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς πολιτικούς στόχους της Ένωσης. Ο συντονισμός του ευρέως φάσματος εργαλείων που έχει στη διάθεσή της η ΕΕ πρέπει να αφορά και τους τρεις πυλώνες (Κοινότητα, ΚΕΠΠΑ, ΕΠΑΑ, ΔΕΥ) με στόχο να υπάρχει ανάλογη και συνεπής αντίδραση». σελ. 5

να ενεργούν σε παγκόσμια κλίμακα: το ό,τι κάνουν στην Κεντρική ή στη Νοτιοανατολική Ασία μπορεί να συνιστά κίνδυνο για τις ευρωπαϊκές χώρες ή για τους πολίτες των. Αφετέρου, λόγω της παγκοσμιοποίησης των επικοινωνιών, γίνονται αμεσότερα αντιληπτές στην Ευρώπη οι περιφερειακές συγκρούσεις ή οι ανθρωπιστικές τραγωδίες που συμβαίνουν σε οποιαδήποτε γωνία της γης. Η παραδοσιακή μας – μέχρι και τον Ψυχρό Πόλεμο – αντίληψη της αυτοάμυνας βασιζόταν στο φόβο της εισβολής. Με τις νέες απειλές που εμφανίζονται η πρώτη γραμμή άμυνας θα είναι συχνά στο εξωτερικό. Οι νέες απειλές είναι δυναμικές. Οι κίνδυνοι διάδοσης όπλων μαζικού ολέθρου αυξάνονται συν τω χρόνω, τα δε τρομοκρατικά δίκτυα θα γίνονται ολοένα και πιο επικίνδυνα αν αφεθούν ανενόχλητα...»³⁴⁹ και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «ζούμε σ' έναν κόσμο χαρακτηριζόμενο από καινούριους κινδύνους αλλά και νέες ευκαιρίες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει τη δυνατότητα να προσφέρει σημαντική συμβολή, τόσο στην αντιμετώπιση των απειλών όσο και στην προσπάθεια αξιοποίησης των ευκαιριών. Μια δραστήρια και ικανή Ευρωπαϊκή Ένωση θα επηρέαζε την κατάσταση σε παγκόσμια κλίμακα, συμβάλλοντας έτσι σε ένα αποτελεσματικό πολυμερές σύστημα που θα οδηγήσει σ' έναν δικαιότερο, ασφαλέστερο και πιο ενωμένο κόσμο»³⁵⁰.

5.1. Συντονιστής τρομοκρατίας

Για την επικούρηση των διαπυλωνικών στρατηγικών και έπειτα από τις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Μαδρίτη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στις 25 και 26 Μαρτίου εξέδωσε δήλωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και έθεσε επτά στρατηγικούς στόχους με σκοπό τη βελτίωση του σχεδίου δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Στο σημείο 14 της δήλωσης αυτής το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τη δημιουργία της θέσης του Ευρωπαϊκού Συντονιστή Αντιτρομοκρατικής Δράσης³⁵¹ με αποστολή να:

- Να συντονίζει τις εργασίες του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο επίπεδο της ΕΕ
- Να εξασφαλίζει τη συνολική επισκόπηση όλων των μέσων που έχει στη διάθεση της ΕΕ και να ενημερώνει σχετικά το Συμβούλιο
- Να πραγματοποιεί την αποτελεσματική παρακολούθηση των αποφάσεων του Συμβουλίου.

³⁴⁹ Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας : Μία ασφαλής Ευρώπη σ' έναν καλύτερο κόσμο, σελ. 6-7

³⁵⁰ Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας : Μία ασφαλής Ευρώπη σ' έναν καλύτερο κόσμο, σελ. 14

³⁵¹ Πρώτος συντονιστής Αντιτρομοκρατικής Δράσης διορίστηκε ο Gijs de Vries ύστερα από πρόταση του γενικού γραμματέα/ ύπατου εκπροσώπου του Συμβουλίου, Javier Solana.

Ο ευρωπαϊκός συντονιστής εκδίδει κάθε εξάμηνο εκθέσεις προόδου, μεταξύ άλλων, σχετικά με την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας³⁵² και με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης³⁵³ για την καταπολέμησή της. Όσο αφορά το δεύτερο θέμα οι θεματικές ενότητες των εκθέσεων ασχολούνται με την πρόοδο που έχει συντελεστεί αναφορικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Συγκεκριμένα αναφέρονται

- στην πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων που αφορούν την νέες λειτουργίες που έχουν ιδιαίτερη σημασία,
- στη συμβολή των Κοινών Ομάδων Έρευνας, της Eurojust, Europol, Frontex, Ειδική Ομάδα Αρχηγών Αστυνομίας,
- στην προστασία των υποδομών ζωτικής σημασίας,
- στον συντονισμό των κρίσεων,
- στη συμβολή της ΕΠΑΑ,
- στη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας,
- στη ριζοσπαστικοποίηση και στρατολόγηση.

5.2. Εξωτερικές Δράσεις

Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτικής εξωτερικών σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως ήδη έχει αναφερθεί. Τα σχετικά μέτρα εντάχθηκαν στη συνεργασία, τον πολιτικό διάλογο και τη βοήθεια προς τρίτες χώρες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας καθώς και στην ενεργό συμμετοχή της ΕΕ σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς. Η ΕΕ επεξεργάστηκε συμφωνίες συνεργασίας που ενσωματώνουν την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στις εξωτερικές σχέσεις, ιδίως με τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Ρωσία, τον Καναδά και την Ιαπωνία. Στο πλαίσιο αυτό η αντιτρομοκρατική ρήτρα περιλαμβάνεται συστηματικά σε όλες τις συμφωνίες της ΕΕ με τρίτες χώρες.

5.2.1. Συνεργασία με Διεθνείς Οργανισμούς

Καθώς στις μέρες μας η τρομοκρατία έχει πάρει διεθνή μορφή, είναι επόμενο ότι απαιτούνται και διεθνικές δράσεις και συνεργασίες για την καταπολέμησή της. Στα πλαίσια αυτά η ΕΕ έχει αναπτύξει συνεργασίες με τον ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης, τον ΟΟΣΑ και NATO.

³⁵² Βλ. μεταξύ άλλων τις εκθέσεις: 10526/06, 14744/05, 16089/04

³⁵³ Βλ. μεταξύ άλλων τις εκθέσεις: 15704/05, 9589/06

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Καταρχήν, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ³⁵⁴ με δύο διακηρύξεις³⁵⁵ έθεσε τους σκοπούς και τις αρχές που οφείλουν να διέπουν τον παγκόσμιο αντιτρομοκρατικό αγώνα. Εκεί αναφέρεται το παράγωγο αντιτρομοκρατικό νομοθετικό έργο των Ηνωμένων Εθνών και καταστρώνεται το σχέδιο για μία ολοκληρωμένη και συντονισμένη αντιμετώπιση της σύγχρονης τρομοκρατίας. Στα πλαίσια αυτά έχει εκπονήσει μία σειρά συμβάσεων με σκοπό την εξάρθρωση των τρομοκρατικών οργανώσεων. Οι συμβάσεις³⁵⁶ αυτές (όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα 2) ασχολούνται με διάφορες επιμέρους πλευρές της τρομοκρατίας όπως αεροπειρατεία, ασφάλεια της πολιτικής αεροπορίας, προστασία διεθνώς προστατευομένων προσώπων, προστασία της αεροπορίας και της ναυσιπλοΐας κτλ.

Πίνακας 2
Συμβάσεις του Ο.Η.Ε. για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

A./A	Τίτλος Συμβάσεως	Ημερομηνία Υπογραφής	Κύρωση από την Ελλάδα
1.	Συμβάσεις περί παραβάσεων και άλλων τινών πράξεων τελουμένων επί αεροσκαφών	Τόκιο, 14 Σεπτεμβρίου 1963	Ν.Α. 734/1970, ΦΕΚ Α 35238-8-1970
2.	Συμβάσεις δια την καταστολήν της παρανόμου καταλήψεως αεροσκαφών	Χάγη, 16 Δεκεμβρίου 1970	Ν.Α. 1352/1973, ΦΕΚ Α 4723-02-1973
3.	Συμβάσεις δια την καταστολήν παρανόμων πράξεων κατά της ασφαλείας την Πολιτικής Αεροπορίας	Μόντρεαλ, 23 Σεπτεμβρίου 1971	Ν.Α. 174/1973, ΦΕΚ Α 24821-09-1973
4.	Σύμβαση για την πρόληψη και τιμωρία των εγκλημάτων που στρέφονται κατά των διεθνώς προστατευομένων προσώπων συμπεριλαμβανομένων των διπλωματικών αντιπροσώπων	Νέα Υόρκη, 14 Δεκεμβρίου 1973	Ν.Α. 1568/1983, ΦΕΚ Α 89208-07-1983
5.	Σύμβαση κατά της σύλληψης ομήρων	Νέα Υόρκη, 17 Δεκεμβρίου 1979	Ν.Α. 1688/1987, ΦΕΚ Α 24609-03-1987
6.	Σύμβαση για τη φυσική προστασία του πυρηνικού υλικού	Βιέννη, 3 Μαρτίου 1980	Ν.Α. 1636/1986, ΦΕΚ Α 10618-07-1986
7.	Πρωτόκολλο για την καταστολή παρανόμων πράξεων βίας σε αερολιμένες που εξυπηρετούν τη διεθνή πολιτική αεροπορία (Συμπληρωματικό της Σύμβασης του	Μόντρεαλ, 24 Φεβρουαρίου 1988	Ν.Α. 1913/1990, ΦΕΚ Α 17710-07-1990

³⁵⁴ «Είναι επόμενο μετά τις τρομοκρατικές επίθεσης εναντίον των ΗΠΑ ο ΟΗΕ προσβέδοντας την αρχή της ισότητας των κρατών και της ελευθερίας να αντιδράσει. «Υπάρχουν Διεθνείς Συμβάσεις που ισχύουν και εφαρμόζονται για ειδικά διεθνή ποινικά δικαστήρια που αφορούν τα εγκλήματα στη Ρουάντα και στη Γιουγκοσλαβία. Υπάρχει ακόμη και μια Διεθνής Σύμβαση που προβλέπει την ίδρυση ενός διεθνούς ποινικού δικαστηρίου με αρμοδιότητες αρκετά πλατιές, ώστε να μπορούν να υπαχθούν σ' αυτό και τα εγκλήματα της διεθνούς τρομοκρατίας. Αλλά αυτή η Διεθνής Σύμβαση δεν έχει τεθεί σε ισχύ γιατί δεν έχει συγκεντρώσει επικυρώσεις από τον αναγκαίο αριθμό κρατών. Και η τραγική ειρωνεία της Ιστορίας είναι ότι ανάμεσα στα κράτη που αρνούνται την κύρωση της Σύμβασης βρίσκονται και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής» άρθρο του ΚΟΥΜΑΝΤΟΥ Γ., *Τρομοκρατία και Διεθνές Δίκαιο*, εφημ Η Καθημερινή, 25-11-2001, σελ.19

³⁵⁵ Αποφάσεις 49/60 της 9ης Δεκεμβρίου 1994 και 51/210 της 17ης Δεκεμβρίου 1996

³⁵⁶ Όλες οι αναφερόμενες πράξεις έχουν κυρωθεί από την ελληνική πολιτεία εκτός της τελευταίας (βλ. Πίνακα 2). Παράλληλα, «... είμαστε από εκείνες τις χώρες που προωθούν και επιμένουν στο ότι πρέπει όλες οι χώρες του κόσμου να προχωρήσουν στην επικύρωση αυτών των συμφωνιών και να τις εφαρμόσουν... είμαστε μεταξύ των πρωτοπόρων στο να καταλήξει τελικά ο ΟΗΕ σε μία γενική σύμβαση περί τρομοκρατίας που θα αντικαταστήσει, αν θέλετε, ή θα ενσωματώσει τις υπάρχουσες διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες» Πρακτικά Ημερίδας της 14ης Ιουνίου 2006 «Πώς αντιμετωπίζει η Ελλάδα την απειλή της τρομοκρατίας», Ελληνικό Ινστιτούτο Επικοινωνίας Leadership, σελ.52 -3

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

	Μόντρεαλ, 23 Σεπτεμβρίου 1971)		
8.	Σύμβαση για την καταστολή των παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας	Ρώμη, 10 Μαρτίου 1988	N. 2108/1992, ΦΕΚ Α 204/29-12-1992
9.	Πρωτόκολλο για την καταστολή παράνομων πράξεων κατά της ασφάλειας των σταθερών εγκαταστάσεων στην υφαλοκρηπίδα	Ρώμη, 10 Μαρτίου 1988	N. 2108/1992, ΦΕΚ Α 204/29-12-1992
10.	Σύμβαση για τη σήμανση των πλαστικών εκρηκτικών με σκοπό τον εντοπισμό τους	Μόντρεαλ 1 Μαρτίου 1991	N. 2264/1994, ΦΕΚ Α 208/01-12-1994
11.	Σύμβαση για την καταστολή τρομοκρατικών βομβιστικών επιθέσεων	Νέα Υόρκη, 15 Δεκεμβρίου 1997	N. 3116/2003, ΦΕΚ Α 48/27-02-2003
12.	Σύμβαση για την καταστολή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας	Νέα Υόρκη, 9 Δεκεμβρίου 1999	N. 3116/2003, ΦΕΚ Α 48/27-02-2003
13.	Σύμβαση για την καταστολή της πυρηνικής δράσης της τρομοκρατίας	Νέα Υόρκη, 13 Απριλίου 2005	δεν ψηφίστηκε ακόμα-(EN - EL)

Όλες αυτές οι συμβάσεις³⁵⁷ έχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά που είναι απαραίτητο να μνημονευτούν για να κατανοηθεί καλύτερα και το πνεύμα εκπόνησής τους. Καταρχήν, σε όλες, όπως είναι φυσικό, οι τρομοκρατικές πράξεις και τα τρομοκρατικά εγκλήματα αποκτούν διεθνικό χαρακτήρα. Αναφέρονται δύο περιπτώσεις στις οποίες τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν την αρμοδιότητα να ασκήσουν διώξεις: όταν ο θεωρούμενος ως δράστης βρίσκεται στο έδαφός τους και όταν δεν τον εκδώσουν σε ένα από τα άλλα κράτη που έχουν δικαιοδοσία³⁵⁸. Πράγματι, εκτός από την αρχή της εδαφικότητας (υπέρ του κράτους στο έδαφος του οποίου τελέσθηκε το έγκλημα) αναγνωρίζεται πολλές φορές η ενεργητική αρχή της προσωπικότητας (δικαιοδοσία για εγκλήματα που τέλεσαν ημεδαποί εκτός της χώρας). Μέσα στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτό οι συμβάσεις του ΟΗΕ αναγνωρίζουν δικαιοδοσία στο κράτος που συντέλεσε ένας αλλοδαπός το έγκλημα με την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξει έκδοση σε άλλο κράτος που έχει επίσης δικαιοδοσία (αρχή *aut dedere aut judicare*).

Άλλο χαρακτηριστικό των συμβάσεων είναι η επέκταση των δυνατοτήτων άσκησης δικαιοδοσίας από τα κράτη μέλη. Έτσι, αναγνωρίζουν δικαιοδοσία δυνητική ή υποχρεωτική στο κράτος, στο έδαφος του οποίου διαπράχθηκε το έγκλημα, στο κράτος όπου ανήκει η εθνικότητα του φερόμενου ως δράστη, στο κράτος, όπου ανήκει η εθνικότητα του θύματος ή των θυμάτων και στο κράτος στο οποίο διαμένει μόνιμα ο (αλλοδαπός) κατηγορούμενος. Τέλος, όλες οι συμβάσεις απαιτούν από τα κράτη μέλη τους να τιμωρούν τους δράστες με ποινές που βασίζονται στην εθνική τους νομοθεσία, αλλά και να αλληλοβοηθούνται κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας.

³⁵⁷ Για το θέμα της διεθνούς τρομοκρατίας βλ. μεταξύ άλλων ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χ. (2006) Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη και ΜΠΟΞΗ Μ (2004) Αντιτρομοκρατική Νομοθεσία _ Ελλάδα και Διεθνές Περιβάλλον, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας,

³⁵⁸ Το σύστημα αυτό καθιερώθηκε για πρώτη φορά στη Σύμβαση της Χάγης

Στην Κοινή Θέση³⁵⁹ του Συμβουλίου³⁶⁰ για την καταπολέμηση της Τρομοκρατίας τα άρθρα³⁶¹ 14 και 15 κάνουν λόγο για τη στάση των κρατών μελών της ΕΕ απέναντι στις διεθνείς συμβάσεις του ΟΗΕ αλλά και στην ευρωπαϊκή Σύμβαση για την καταστολή της τρομοκρατίας³⁶² που εκδόθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Στα πλαίσια του ΟΗΕ, το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης εκδίκασε, πρόσφατα, υπόθεση που είχε σχέση με την τρομοκρατία. Πρόκειται για την υπόθεση³⁶³ «Θέματα ερμηνείας και εφαρμογής της Σύμβασης του Μόντρεαλ του 1971 που πηγάζουν από το αεροπορικό επεισόδιο στο Lockerbie (Αραβική Τζαμαχίρια της Λιβύης κατά Ηνωμένου Βασιλείου και Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής).

³⁵⁹ 2001/930/ΚΕΠΠΑ της 27 Δεκεμβρίου 2001, L 344 της 28-12-2001, σελ. 90

³⁶⁰ Στα πλαίσια της συνεργασίας με τον ΟΗΕ η Επιτροπή έχει εκδώσει Ανακοίνωση «Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη: η επιλογή του πολυμερισμού» [COM (2003) 526 τελικό, Βρυξέλλες, 10-9-2003], ενώ το Συμβούλιο έχει θεσπίσει διάφορες πράξεις όπως: Κοινή Θέση της 29ης Μαρτίου 1999 που καθορίζεται από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Κ3 της συνθήκης για την ΕΕ, σχετικά με την προτεινόμενη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος (1999/235/ΔΕΥ, L 87 της 31-3-1999, σελ.1), Απόφαση του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1994 σχετικά με την κοινή θέση που καθόρισε το Συμβούλιο με βάση το άρθρο Ι 2 της συνθήκης για την ΕΕ σχετικά με την απαγόρευση ικανοποίησης των αιτήσεων που αναφέρονται στην παράγραφο 9 του ψηφίσματος αριθ. 757 (1992) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (94/336/ΚΕΠΠΑ, L 165 της 1-7-1994, σελ. 1), Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1733/94 του Συμβουλίου της 11ης Ιουλίου 1994 για την απαγόρευση της ικανοποίησης των απαιτήσεων όσον αφορά τις συμβάσεις και τις συναλλαγές, η εκτέλεση των οποίων επηρεάζεται από το ψήφισμα αριθ. 757 (1992) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και από τα συναφή ψηφίσματα (L 182 της 16-7-1994, σελ. 1), Κοινή Θέση της 9ης Δεκεμβρίου 1996 που υιοθέτησε το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Ι 2 της συνθήκης για την ΕΕ, όσον αφορά τον τερματισμό των περιορισμών επί των οικονομικών και χρηματοοικονομικών σχέσεων με την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία και Μαυροβούνιο), τις προστατευόμενες θέσεις των Ηνωμένων Εθνών στην Δημοκρατία της Κροατίας και της περιοχές της Δημοκρατίας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των σερβοβοσνιακών δυνάμεων (L 328 της 18-12-1996, σελ. 5), Κοινή Θέση της 9ης Δεκεμβρίου 1996 για την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 990/93 και ΕΚ αριθ. 2471/94 που αφορούν τον τερματισμό των περιορισμών επί των οικονομικών και χρηματοοικονομικών σχέσεων με την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία και Μαυροβούνιο), τις προστατευόμενες ζώνες των Ηνωμένων Εθνών στη Δημοκρατία της Κροατίας και με τις περιοχές της Δημοκρατίας της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης που βρίσκονται υπό τον έλεγχο των σερβοβοσνιακών δυνάμεων (L 328 της 18-12-1996, σελ. 1), Κοινή Θέση του Συμβουλίου της 31ης Ιανουαρίου 2000, σχετικά με το προτεινόμενο πρωτόκολλο για την καταπολέμηση της παράνομης κατασκευής και διακίνησης πυροβόλων όπλων, μερών και εξαρτημάτων τους και πυρομαχικών, το οποίο συμπληρώνει τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος (2000/130/ΔΕΥ, L 37 της 12-2-2000, σελ. 1) και Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1080/2000 του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2000, περί υποστηρίξεως στην προσωρινή αποστολή των Ηνωμένων Εθνών για το Κοσσυφοπέδιο (MINUK) και στο Γραφείο του Ανώτατου Εκπροσώπου στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη (L 122 της 24-5-2000, σελ. 27).

³⁶¹ Άρθρο 14: Τα κράτη μέλη καθίστανται το συντομότερο δυνατό συμβαλλόμενα μέρη των σχετικών διεθνών συμβάσεων και πρωτοκόλλων που αφορούν την τρομοκρατία, κατάλογος των οποίων περιέχεται στο παράρτημα. Άρθρο 15: Τα κράτη μέλη εντείνουν τη συνεργασία και εφαρμόζουν πλήρως τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις και πρωτόκολλα σχετικά με την τρομοκρατία, καθώς και τις αποφάσεις 1269 (1999) και 1368 (2001) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

³⁶² Η σύμβαση αυτή αν και υπογράφηκε στις 27-1-1977 στο Στρασβούργο επικυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν. 1789/1988, ΦΕΚ 133/20-6-1988 τ.Α'

³⁶³ Σχετικά με την υπόθεση αυτή βλ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κ (2005) Η επίλυση των διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ.136

Εντούτοις, η ιδέα ίδρυσης ενός διεθνούς ποινικού δικαστηρίου με μόνιμο χαρακτήρα αποτελούσε καρπό μιας ισχυρότατης επιθυμίας³⁶⁴ της διεθνούς κοινότητας να εξασφαλίζεται η δέουσα τιμωρία των προσώπων που διαπράττουν ορισμένα εγκλήματα υπό το πρίσμα της οικουμενικής κοινωνικής συνείδησης. Επιπλέον, ο ΟΗΕ από το 1953 ανέθεσε στην Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου την προετοιμασία ενός μελλοντικού Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Τελικά η ιδέα αυτή πραγματοποιήθηκε το με διεθνή συνθήκη που εγκρίθηκε στη Ρώμη στις 17 Ιουλίου 1998 από τη Διάσκεψη Πληρεξούσιων των Ηνωμένων Εθνών. Πρόκειται για τη συνθήκη³⁶⁵ που αποκαλείται «Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου».

Στις προεργασίες για τη σύσταση του Δικαστηρίου αυτού, υπήρξαν διαφωνίες³⁶⁶ για τα εγκλήματα που θα πρέπει να συμπεριληφθούν στον κατάλογο³⁶⁷ των αρμοδιοτήτων του και συγκεκριμένα αν τα τρομοκρατικά εγκλήματα θα πρέπει συμπεριληφθούν στον κατάλογο αυτό. Επειδή όμως παρουσιάζονταν δυσκολίες στη δίωξη υπόπτων ή κατηγορουμένων για τρομοκρατικές πράξεις λόγω της απροθυμίας ορισμένων κρατών να προχωρήσουν στην δίωξή ή την έκδοση, τελικά, τα τρομοκρατικά εγκλήματα δεν συμπεριελήφθησαν στην κατηγορία³⁶⁸ των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας του άρθρου 7, παρά το γεγονός ότι η προπαρασκευαστική επιτροπή πρότεινε να συμπεριληφθούν και τα

³⁶⁴ Η επιθυμία αυτή, που εκφράστηκε στο τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, πραγματοποιήθηκε στο τέλος του Δεύτερου με την ίδρυση και τη λειτουργία των ad hoc δικαστηρίων της Νυρεμβέργης και του Τόκιο και έλαβε μία ακόμη ώθηση με τη δημιουργία των Διεθνών Ποινικών Δικαστηρίων για την Πρώην Γιουγκοσλαβία και τη Ρουάντα. Ιδιαίτερα για το ad hoc δικαστήριο για την Πρώην Γιουγκοσλαβία, η ΕΕ εξέδωσε Κοινή Θέση για περαιτέρω μέτρα προς υποστήριξη της αποτελεσματικής εφαρμογής της εντολής του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου για την Πρώην Γιουγκοσλαβία (2004/694/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 11ης Οκτωβρίου 2004, L 315 της 14-10-2004, σελ. 52).

³⁶⁵ Η Ελλάδα κύρωσε το καταστατικό με το Ν. 3003/2002, ΦΕΚ Α' 75/ 8-4-2002. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υπέγραψε συμφωνία με του Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για συνεργασία και συνδρομή (L 115 της 28-4-2006, σελ. 50), αφού προηγήθηκε η Κοινή Θέση 2003/444/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου της 16ης Ιουνίου 2003 για το διεθνές ποινικό δικαστήριο (L 150 της 18-6-2003, σελ. 79).

³⁶⁶ Βλ. σχετικά ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ – ΛΙΒΑΔΑ Φ. (1998) Τρομοκρατία: Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, σελ. 53.

³⁶⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 5 τα εγκλήματα που εμπίπτουν στη δικαιοδοσία του δικαστηρίου είναι: το έγκλημα της γενοκτονίας, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, εγκλήματα πολέμου και το έγκλημα της επίθεσης. Όσο αναφορά το τελευταίο το Δικαστήριο θα ασκήσει δικαιοδοσία όταν υιοθετηθεί διάταξη σύμφωνα με τα άρθρα 121 και 123 που θα ορίζει το έγκλημα και θα θέτει τους όρους υπό τους οποίους το Δικαστήριο θα ασκεί δικαιοδοσία σε σχέση με το έγκλημα αυτό. Η διάταξη αυτή θα συνάδει προς τις σχετικές διατάξεις του Χάρτη των ΗΕ.

³⁶⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 7 στα εγκλήματα αυτά συμπεριλαμβάνονται: ανθρωποκτονία με πρόθεση, εξόντωση υποδούλωση, εκτόπιση ή βίαιη μετακίνηση πληθυσμού, φυλάκιση ή άλλη σοβαρή στέρηση της σωματικής ελευθερίας κατά παραβίαση βασικών κανόνων του διεθνούς δικαίου, βασανιστήρια, βιασμός, γενετήσια δουλεία, εξαναγκασμός σε πορνεία, εξαναγκασμός σε εγκυμοσύνη, εξαναγκασμός σε στειρώση ή άλλη μορφή γενετήσιας βίας παρόμοιας βαρύτητας, δίωξη κατά οποιασδήποτε αναγνωρίσιμης ομάδας ή κοινότητας για λόγους πολιτικούς, φυλετικούς, εθνικούς, εθνοεθνικούς, πολιτιστικούς, θρησκευτικούς ή λόγους φύλου, ή άλλους λόγους ..., βίαιη εξαφάνιση προσώπων, φυλετικός διαχωρισμός, άλλες απάνθρωπες πράξεις παρόμοιου χαρακτήρα οι οποίες με πρόθεση προκαλούν μεγάλο πόνο ή βαρεία σωματική βλάβη ή βαρεία βλάβη της διανοητικής σωματικής υγείας.

λεγόμενα «εγκλήματα που περιλαμβάνονται σε (ειδικές) συμβάσεις» μεταξύ των οποίων και οι αντιτρομοκρατικές συμβάσεις, όπως φαίνονται στο παραπάνω πίνακα.

Τελικά, το Δικαστήριο άρχισε τις εργασίες του το πρώτο εξάμηνο του 2003, παρόλο που πρέπει να τονιστεί η άρνηση τριών μόνιμων κρατών του Συμβουλίου Ασφαλείας (ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία) να αποδεχτούν το καταστατικό του. Ιδιαίτερα, μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα σε Αμερική και Ευρώπη, έρχεται πάλι στο προσκήνιο το θέμα να εμπίπτουν τα εγκλήματα τρομοκρατίας στη δικαιοδοσία του, όπως φαίνεται και από το δημόσιο σεμινάριο που διοργάνωσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 17 Μαρτίου του 2005.

Στη συνέχεια ιδιαίτερη ευαισθησία³⁶⁹ στον αντιτρομοκρατικό αγώνα έχει επιδείξει και το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο συχνά το αποδεικνύει εκδίδοντας Αποφάσεις, Συστάσεις ή εκφράσεις Γνώμης. Κύριο επίτευγμα του είναι η σύμβαση που αναφέρθηκε παραπάνω, η οποία προσπαθεί να προσεγγίσει σφαιρικά το θέμα της τρομοκρατίας.

Χαρακτηριστικό της αποτελεί το γεγονός ότι δεν υπάρχει σαφής ορισμός για την τρομοκρατία, απλά περιορίζεται στο να χαρακτηρίσει έμμεσα ως τρομοκρατικές ορισμένες πράξεις. Ενδιαφέρον, επίσης, παρουσιάζει η διάταξη που υποχρεώνει ένα κράτος να θεσπίσει τη δικαιοδοσία του σε δύο περιπτώσεις: όταν ο φερόμενος ως δράστης βρίσκεται στο έδαφός του και όταν το κράτος έχοντας λάβει αίτημα έκδοσης από άλλο συμβαλλόμενο κράτος δεν προβαίνει στην έκδοση. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικός ο κανόνας που περιέχει η Σύμβαση κατά την οποία η έκδοση σε άλλο κράτος δεν συντελείται, όταν θεωρείται ότι η αίτηση έκδοσης έγινε για λόγους θρησκευτικούς, φυλετικούς, εθνικότητας ή πολιτικών απόψεων, διαφυλάσσοντας έτσι τα ανθρώπινα δικαιώματα και ιδιαίτερα το δικαίωμα του ασύλου. Επίσης, έμμεσα, και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σχετίζεται με το θέμα της τρομοκρατίας μέσω της νομολογίας³⁷⁰ των δικαιοδοτικών οργάνων που δημιούργησε (Επιτροπή, Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων). Τέλος, η ΕΕ συνεργάζεται για το θέμα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και με άλλους διεθνείς οργανισμούς όπως ΟΑΣΕ και ΝΑΤΟ.

³⁶⁹ Βλ. Παράρτημα 3, Πίνακα 1

³⁷⁰ Βλ. σχετικά ΣΑΡΜΑΣ Ι. (2003) Κράτος και Δικαιοσύνη 1_Ελευθερία με υπεροχή του Δικαίου_ Η νομολογία του ευρωπαϊκού δικαστηρίου δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, ΣΑΤΛΑΝΗΣ Χρ. (2003) Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας, ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΙΚΑΣΤΩΝ (2002). Η επίδραση της ευρωπαϊκής σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην ερμηνεία και εφαρμογή του ελληνικού δικαίου, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας

5.2.2. Εταιρικές σχέσεις με Τρίτες Χώρες

Ιδιαίτερα μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ της Ε.Ε. και των ΗΠΑ έγινε μεγαλύτερη. Συγκεκριμένα στα συμπεράσματα του έκτακτου συμβουλίου της 21^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 αναφέρεται ³⁷¹: «Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τάσσεται απολύτως αλληλέγγυο με το αμερικανικό λαό μπροστά στα φονικά αυτά τρομοκρατικά πλήγματα, που συνιστούν επίθεση κατά των ανοικτών, δημοκρατικών, ανεκτικών και πολυπολιτισμικών κοινωνιών μας. Η συνείδηση κάθε ανθρώπου εξεγείρεται. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεργασθεί με τις Ηνωμένες Πολιτείες προκειμένου να αχθούν ενώπιον της δικαιοσύνης και να τιμωρηθούν οι δράστες, οι υποκινητές και οι συνένοχοι αυτών των βάρβαρων πράξεων. Δυνάμει της απόφασης 1368 του Συμβουλίου Ασφαλείας, οι ΗΠΑ νομιμοποιούνται να αντιδράσουν. Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το καθένα ανάλογα με τα μέσα που διαθέτει, είναι πρόθυμα να συμμετάσχουν σε αυτές τις δράσεις. Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να είναι εστιασμένες, μπορεί δε να στρέφονται και εναντίον των κρατών που ενδεχομένως βοηθούν, υποστηρίζουν ή προσφέρουν καταφύγιο σε τρομοκράτες. Θα απαιτούνται, εν προκειμένω, στενές διαβουλεύσεις με όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εξάλλου η Ευρωπαϊκή Ένωση καλεί σε μία όσο το δυνατόν ευρύτερη παγκόσμια συμμαχία κατά της τρομοκρατίας, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Εκτός από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Ηνωμένες Πολιτείες, στη συμμαχία αυτή πρέπει τουλάχιστον να περιλαμβάνονται οι υποψήφιοι για προσχώρηση στην Ένωση χώρες, η Ρωσική Ομοσπονδία, οι Άραβες και οι Μουσουλμάνοι εταίροι μας, καθώς και κάθε άλλη χώρα πρόθυμη να υπερασπισθεί τις κοινές μας αξίες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εντείνει τη δέσμευσή της κατά της τρομοκρατίας μέσω μιας συντονισμένης και πολύπλευρης προσέγγισης που θα ενσωματώνει όλες τις πολιτικές της Ένωσης. Θα μεριμνά ώστε η προσέγγιση αυτή να συμβαδίζει προς το σεβασμό των θεμελιωδών ελευθεριών που αποτελούν τη βάση του πολιτισμού μας».

Επίσης, στο δελτίο τύπου³⁷² του έκτακτου Συμβουλίου ΔΕΥ της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 αναφέρεται «Το Συμβούλιο συμφωνεί με την αρχή να προταθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες η διαπραγμάτευση μιας συμφωνίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ηνωμένων Πολιτειών, βάσει του άρθρου

³⁷¹ Συμπεράσματα και σχέδιο δράσης του έκτακτου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, σελ.1

³⁷² 120/19 Βρυξέλλες, 20 Σεπτεμβρίου 2001, κεφάλαιο III σημ.7

38 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, στον τομέα της ποινικής συνεργασίας για θέματα τρομοκρατίας». Συγκεκριμένα η συνεργασία αυτή πρέπει να:

- Οδηγήσει στην πραγματοποίηση ενός γενικά αποδεκτού ορισμού και προσδιορισμού των τρομοκρατικών οργανώσεων
- Οδηγήσει σε συντονισμένη προσέγγιση όσον αφορά τον αγώνα κατά της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας
- Επιτευχθεί με τους αρχηγούς αστυνομίας προκειμένου να αναπτυχθεί μία ορθή πρακτική στον τομέα του αντιτρομοκρατικού αγώνα με τη συγκέντρωση γνώσεων
- Ενισχύσει την ανταλλαγή αξιωματικών συνδέσμων μεταξύ ΗΠΑ – Europol
- Ενισχύσει την Ομάδα Ειδικών κατά της τρομοκρατίας να ανταλλάσσουν πληροφορίες με τις ΗΠΑ.

Ένα μήνα μετά οι αρχηγοί των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και ο πρόεδρος της Επιτροπής δήλωσαν³⁷³: «Εξάλλου, η Ένωση είναι έτοιμη να αναλάβει από κοινού με τις ΗΠΑ αμοιβαίες πρωτοβουλίες όπως: τη διευκόλυνση της δικαστικής συνδρομής μεταξύ των αρμοδίων αρχών των ΗΠΑ και των κρατών μελών, καθώς και της έκδοσης στον τομέα της τρομοκρατίας, σύμφωνα με τους συνταγματικούς κανόνες των κρατών μελών».

Είναι φανερό, λοιπόν, ότι μία πραγματική συνεργασία μεταξύ των δύο πιο οικονομικά ανεπτυγμένων περιοχών του πλανήτη θα ευνοήσει τη μάχη κατά της τρομοκρατίας αλλά και κατά του οικονομικού εγκλήματος, του ξεπλύματος χρήματος, του κυβερνο – εγκλήματος και γενικότερα του οργανωμένου εγκλήματος.

Βέβαια, διμερείς συμβάσεις έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ υπήρχαν. Την περίοδο όμως αυτή οι συμφωνίες μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ θέτουν τα θεμέλια για μία νέα βελτιωμένη και εκσυγχρονισμένη συνεργασία και αποτελούν ένα σημαντικό βήμα για την καταπολέμηση του διεθνικού εγκλήματος, διευρύνοντας ταυτόχρονα και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

³⁷³ «Η κατάσταση μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας», Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 19^{ης} Οκτωβρίου 2001, σημείο 4 εδ.β.

Οι συμφωνίες³⁷⁴ αυτές λειτουργούν συμπληρωματικά προς τις διμερείς συμβάσεις που έχουν τα κράτη μέλη με τις ΗΠΑ ο σκοπός των οποίων ουσιαστικά είναι να διευκολύνουν τις πολυμερείς συμβάσεις.

Τον Ιούνιο του 2003 εκδόθηκε Απόφαση³⁷⁵ του Συμβουλίου σχετικά με την υπογραφή των συμφωνιών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Η.Π.Α. για την έκδοση³⁷⁶ και την αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις. Στο άρθρο 4 της παρούσας συμφωνίας αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι ένα αδίκημα χωρεί έκδοση όταν τιμωρείται τόσο από το δίκαιο του κράτους που έκανε την αίτηση έκδοσης, όσο και του κράτους από το οποίο ζητείται η έκδοση με ποινή φυλάκισης ανώτατης διάρκειας μεγαλύτερης του ενός έτους. Όταν συμβαίνει αυτό, τότε μπορεί ο εκδιδόμενος να δικαστεί και για άλλα αδικήματα που τιμωρούνται με μικρότερη ποινή.

Μία διάταξη του άρθρου 4 που δέχτηκε μεγάλη κριτική είναι η εξής: «εάν το αδίκημα έχει διαπραχθεί εκτός της επικράτειας του αιτούντος κράτους μέλους, η έκδοση χωρεί με την επιφύλαξη των άλλων ισχυουσών απαιτήσεων για την έκδοση, εφόσον το δίκαιο του προς ο η αίτηση κράτους προβλέπει την τιμωρία αδικήματος το οποίο τελείται εκτός της επικράτειας του σε παρόμοιες περιστάσεις. Εάν το δίκαιο του προς ο η

³⁷⁴ Οι διδυμες αυτές συμφωνίες δέχτηκαν ευρεία κριτική από τη χώρα μας τόσο από μερίδα του τύπου (βλ. μεταξύ άλλων Συμφωνία Τρόμου ΗΠΑ – ΕΕ εφημ. Ελευθεροτυπία, 6 Ιουνίου 2003, σελ.1, Εκδιδόμαστε στις ΗΠΑ εφημ. Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 8 Ιουνίου 2003, σελ. 1, Οι παγίδες της συμφωνίας εφημ. Έθνος 9 Ιουνίου 2003, σελ. 9) όσο και από διάφορους νομικούς (πχ στο άρθρο του ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Ηλ. Αντισυνταγματικοί οι περιορισμοί των ατομικών δικαιωμάτων, εφημ. Επενδυτής 26-27 Ιουλίου 2003 σελ. 30, ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Σύμβαση δικαστικής αρωγής ΗΠΑ – ΕΕ – Στο όνομα της αυτοκρατορίας, εφημ. Ελευθεροτυπία, 2 Ιουλίου σελ. 9, ΜΑΓΚΑΚΗ Αλ. Μία αντιτρομοκρατική Σύμβαση που τρομάζει, εφημ. Ελευθεροτυπία 10 Ιουνίου 2003 σελ. 7 ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΙΑΝΤΙ Η πρώτη εμφάνιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο διεθνές περιβάλλον σε θέματα έκδοσης και δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις – Οι συμφωνίες με τις ΗΠΑ Ποινική Δικαιοσύνη 733/2003, ΧΡΥΣΙΚΟΣ Δημοσθ. Η συμφωνία εκδόσεως μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, Σκέψεις και προβληματισμοί για ένα ζήτημα που δεν συζητήθηκε όσο θα έπρεπε, Ποινική Δικαιοσύνη 757/2003) και ορισμένες οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο των δικαιωμάτων του ανθρώπου (όπως ενδεικτικά το ψήφισμα του ιδρύματος Μαργακοπούλου, 12-6-2003).

³⁷⁵ Απόφαση του Συμβουλίου της 6^{ης} Ιουνίου 2003 (2003/516/ΕΚ), L 181, 19-7-2003 ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΙΑΝΤΙ Η πρώτη εμφάνιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο διεθνές περιβάλλον σε θέματα έκδοσης και δικαστικής συνδρομής σε ποινικές υποθέσεις – Οι συμφωνίες με τις ΗΠΑ Ποινική Δικαιοσύνη 733/2003, ΧΡΥΣΙΚΟΣ Δημοσθ. Η συμφωνία εκδόσεως μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, Σκέψεις και προβληματισμοί για ένα ζήτημα που δεν συζητήθηκε όσο θα έπρεπε, Ποινική Δικαιοσύνη 757/2003

³⁷⁶ Μεταξύ άλλων βλ. σχετικά τα ακόλουθα άρθρα ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Σ. ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΚΟΥΚΟΥΛΗ Σ. Συμφωνίες έκδοσης και δικαστικής συνδρομής μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ. Παρατηρήσεις σχετικά με τη σύνταξη και την ισχύ τους, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2003, σελ. 1248, ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ Α. Η συμφωνία ΕΕ – ΗΠΑ για την έκδοση. Ειδικές επισημάνσεις σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2003, σελ. 1255, ΧΡΥΣΙΚΟΣ Δ. Η συμφωνία εκδόσεως μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ – Σκέψεις και προβληματισμοί για ένα ζήτημα που δεν συζητήθηκε όσο θα έπρεπε, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2003, σελ. 757, ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ. Το ποινικό δίκαιο του εχθρού: Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, τρομοκρατία και έκτακτη αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις ΗΠΑ, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2002, σελ. 189, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Α. Οι διδυμες συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας ΕΕ- ΗΠΑ: Νομική βάση, εύρος της ενωσιακής αρμοδιότητας και διαδικασία συνομολόγησης, Το Σύνταγμα, 3/2003, σελ. 498 ΣΙΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Παρατηρήσεις επί των από 9-4-2003 σχεδίων συμφωνιών μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, Το Σύνταγμα 3/2003, σελ. 535, ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ. Οι συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ Το Σύνταγμα 3/2003, σελ. 498

αίτηση κράτους δεν προβλέπει την τιμωρία αδικήματος το οποίο τελείται εκτός της επικράτειάς του σε παρόμοιες περιστάσεις, η εκτελεστική αρχή του προς ο η αίτηση κράτους έχει τη διακριτική ευχέρεια να εγκρίνει την έκδοση εφόσον πληρούνται όλες οι προβλεπόμενες απαιτήσεις για την έκδοση». Ο Αθ. Παπαϊωάννου εκφέρει την ακόλουθη άποψη³⁷⁷ σχετικά με το ζήτημα αυτό: «Κατ' αρχήν ούτε αυτή η διάταξη αποτελεί καινοτομία στο δίκαιο των συμβάσεων έκδοσης. Προβλέπεται στη σύμβαση – υπόδειγμα έκδοσης του Ο.Η.Ε., προβλέπεται στην Απόφαση – Πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και προβλέπεται στις συμβάσεις Ελλάδος με τον Καναδά και με την Αυστραλία»³⁷⁸. Επίσης στα άρθρα 5-8 απλοποιούνται οι διαδικασίες διαβίβασης των αιτημάτων έκδοσης. Χαρακτηριστική είναι και η διάταξη του άρθρου 21 που δίνει προβάδισμα στο ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έναντι της αίτησης έκδοσης.

Όπως είναι φυσικό, η δικαστική συνεργασία έχει ιδιαίτερη σημασία για τη δίωξη του διεθνικού εγκλήματος. Καταρχήν, και σε αυτήν την συμφωνία³⁷⁹ υπήρξε απλούστευση των διαδικασιών τόσο στη διαβίβαση εγγράφων, όσο και στο ζήτημα του εντοπισμού των τραπεζικών λογαριασμών. Αναφέρεται μάλιστα χαρακτηριστικά (άρθρο 4 παρ5) ότι «δεν χωρεί άρνηση συνδρομής δυνάμει του παρόντος άρθρου για λόγους τραπεζικού απορρήτου».

Το άρθρο 6 της παρούσας συμφωνίας αναφέρεται στις τηλεεικονοδιασκέψεις «στο μέτρο που αυτή η συνδρομή δεν είναι ακόμη διαθέσιμη, τα συμβαλλόμενα μέρη λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να επιτραπεί η χρησιμοποίηση τεχνολογίας μετάδοσης εικόνων μεταξύ κάθε κράτους μέλους και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής για τη λήψη μαρτυρικών καταθέσεων στα πλαίσια διαδικασίας για την οποία είναι διαθέσιμη η αμοιβαία δικαστική συνδρομή, από μάρτυρες ή εμπειρογνώμονες ευρισκόμενους σε προς ό η αίτηση κράτους».

³⁷⁷ Όταν τον Ιανουάριο του 2004 τις διαπραγματεύσεις για τις συμφωνίες αυτές ανέλαβε η ελληνική προεδρία με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης Φίλιππου Πετσάλνικου οι διαπραγματευτές ήταν ο Παπαϊωάννου Αθ και ο Βγόντζας Αντ.

³⁷⁸ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ. (2004). Οι συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκουλας, σελ.32-3

³⁷⁹ Μεταξύ άλλων βλ. άρθρα ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ – ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΚΟΥΚΟΥΛΗ Σ. Συμφωνίες έκδοσης και δικαστικής συνδρομής μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ. Παρατηρήσεις σχετικά με τη σύναψη και την ισχύ τους, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2003, σελ. 1248, ΒΓΟΝΤΖΑΣ Α. Δικαστική συνεργασία ΕΕ και ΗΠΑ – Μία νέα προοπτική στην καταπολέμηση του εγκλήματος ή μία ήττα του κράτους δικαίου; Ποινική Δικαιοσύνη, 7/2003, σελ. 742 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Α. Οι δίδυμες συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας ΕΕ- ΗΠΑ: Νομική βάση, εύρος της ενωσιακής αρμοδιότητας και διαδικασία συνομολόγησης, Το Σύνταγμα, 3/2003, σελ. 498 ΣΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Ν. Παρατηρήσεις επί των από 9-4-2003 σχεδίων συμφωνιών μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, Το Σύνταγμα 3/2003, σελ 535, ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ. Οι συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ Το Σύνταγμα 3/2003, σελ. 498

Παρατηρούμε, δηλαδή, ότι αξιοποιούνται τα σύγχρονα μέσα τεχνολογίας, γεγονός που δεν είχε αξιοποιηθεί στις διμερείς συμβάσεις.

Άλλο σημαντικό άρθρο (5) αναφέρεται στις κοινές ερευνητικές ομάδες. Ο σκοπός της συγκρότησης αυτών των ομάδων είναι να διευκολύνονται οι ανακρίσεις και οι ποινικές διαδικασίες γενικότερα, δίνοντας ταυτόχρονα ένα σημαντικό ρόλο στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές της κάθε χώρας. Επίσης, το άρθρο 8 παρ.1 της σύμβασης προβλέπει τη δυνατότητα να υποβάλλονται αιτήσεις αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής που προέρχονται από τις διοικητικές αρχές ενός Κράτους. «Η διάταξη αυτή θα ισχύει επιπλέον των τυχόν διατάξεων των διμερών συμφωνιών και εφ' όσον διευρύνει περαιτέρω τη δυνατότητα αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής. Με άλλα λόγια, μετά τη θέση σε ισχύ των συμφωνιών αυτών θα είναι δυνατόν να απευθύνει κάποια διοικητική αρχή της μιας χώρας, μέσω πάντα των εκατέρωθεν αρμόδιων κεντρικών αρχών στις αρμόδιες αρχές της άλλης χώρας αίτηση για παροχή δικαστικής συνδρομής»³⁸⁰.

Στο ευαίσθητο θέμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων η συμφωνία αυτή με το άρθρο 9 στηρίζεται στις αντίστοιχες διατάξεις της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αμοιβαία δικαστική συνεργασία. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Όταν το αιτούν κράτος αντιμετωπίζει το ενδεχόμενο να διαβιβάσει πληροφορίες ιδιαίτερα ευαίσθητου χαρακτήρα προς υποστήριξη της αίτησης του για έκδοση, μπορεί να έλθει σε επαφή με το προς ο η αίτηση κράτος για να διαπιστώσει κατά πόσον το προς ο η αίτηση κράτος μπορεί να τις προστατεύσει. Αν το προς ο η αίτηση κράτος δεν μπορεί να προστατεύσει τις πληροφορίες κατά τον τρόπο που ζητεί το αιτούν κράτος, το αιτούν κράτος αποφασίζει αν παρόλα αυτά θα τις διαβιβάσει». «Οι νέες αυτές διατάξεις είναι πληρέστερες, και συνεπώς ευχερέστερα εφαρμόσιμες από τις αντίστοιχες διατάξεις των διμερών συμβάσεων, περιλαμβανομένης της ελληνο – αμερικανικής σύμβασης αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας. Από μία συγκριτική μελέτη όλων των αντίστοιχων διατάξεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων στις επί μέρους διμερείς συμβάσεις των Κρατών – Μελών με τις Η.Π.Α., προκύπτει αβίαστα το συμπέρασμα ότι οι διατάξεις της συμφωνίας ΕΕ –ΗΠΑ για την

³⁸⁰ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ. (2004). Οι συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκουλας, σελ.77

επεξεργασία προσωπικών δεδομένων είναι η καλύτερα επεξεργασμένη και η πιο σαφής ως προς τα όρια χρήσης των προσωπικών δεδομένων»³⁸¹.

Εκτός όμως από τις ΗΠΑ αξιοσημείωτες είναι και οι εταιρικές δράσεις της ΕΕ με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας τόσο μέσω των συναντήσεων Ασίας – Ευρώπης (ASEM: Asia European meetings³⁸²) όσο και της Ένωσης των Εθνών Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEN: Association of south east Assian nations³⁸³). Ειδικότερα, μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα στο Μπαλί και στις Φιλιππίνες το Φθινόπωρο του 2002, η εκτίμηση των κινδύνων που έκανε η ΕΕ δείχνει την ανάπτυξη σημαντικών δραστηριοτήτων των τρομοκρατικών ομάδων στην περιοχή. Για το σκοπό αυτό ανέπτυξε δραστηριότητες για μια ενεργότερη περιφερειακή συνεργασία. Με ανακοίνωσή³⁸⁴ της Επιτροπής το 2003, που φέρει τον τίτλο «Νέα εταιρική σχέση για την Νοτιοανατολική Ασία» προσδιορίζονται έξι στρατηγικές προτεραιότητες και παρουσιάζονται τα μέτρα που θα συμβάλλουν στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ ASEAN και ASEM.

Μία από αυτές αποτελεί και η στήριξη της περιφερειακής σταθερότητας και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Στον τομέα αυτό η ΕΕ μπορεί να συμβάλει χρησιμοποιώντας την ASEAN και την ASEM ως πλαίσια για τη διεξαγωγή διαλόγου πολιτικής και προσφέροντας την πείρα της όταν της ζητηθεί. Είναι προετοιμασμένη να παράσχει βοήθεια σε χώρες λαμβάνοντας μέτρα κατά της διεθνούς τρομοκρατίας με την επιφύλαξη του σεβασμού από τις ενδιαφερόμενες χώρες των βασικών αρχών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην Ανακοίνωση παρουσιάζονται τρεις άξονες για το θέμα αυτό:

- Η ΕΕ είναι αποφασισμένη να υποστηρίξει την συνεργασία με την περιοχή και να μοιρασθεί την εμπειρία της

³⁸¹ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ. (2004). Οι συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκουλας, σελ.83

³⁸² Φόρουμ για το διάλογο και τη συνεργασία στο πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό τομέα μεταξύ των κρατών της ΕΕ και δέκα κρατών της Ασίας (Μπρουνέι, Κίνα, Ινδονησία, Ιαπωνία, Κορέα, Μαλαισία, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη, Σιγκαπούρη και Βιετνάμ). Συμμετέχει επίσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Βλ. σχετικά ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Ν. (2002) Συντομογραφίες _Αρκτικόλεξα και Ακρωνύμια Διεθνών Οργανισμών, Ομοσπονδιών, Συνομοσπονδιών, Υπηρεσιών, Ινστιτούτων καθώς και Οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην Αγγλική, Γαλλική, Γερμανική, Ισπανική και Ιταλική, σελ. 44

³⁸³ Περιφερειακή οικονομική και πολιτική οργάνωση της Νοτιοανατολικής Ασίας. Ιδρύθηκε με τη Δήλωση της Μπανγκόκ στις 8 Αυγούστου 1967, που υπογράφηκε από την Ινδονησία, τη Μαλαισία, τις Φιλιππίνες, τη Σιγκαπούρη και την Ταϊλάνδη. Αργότερα προστέθηκαν πέντε ακόμη μέλη: το Μπρουνέι Νταρουσαλέμ, το Βιετνάμ, το Λάος και η Βιρμανία και τέλος η Καμπότζη, οπότε τα μέλη της Ένωσης αυτής έγιναν συνολικά δέκα. Στόχος της είναι η συνεργασία των χωρών μελών της, η καλύτερη χρήση της γεωργίας και της βιομηχανίας, η συνεισφορά στην ανάπτυξη και επέκταση του εμπορίου και η διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Ασία. Όργανό της είναι το Συμβούλιο των Αρχηγών των Κυβερνήσεων των κρατών μελών.

³⁸⁴ COM (2003) 399 τελικό, Βρυξέλλες, 9-7-2003

- Η ΕΕ είναι έτοιμη να εξετάζει κάθε αίτηση βοήθειας εκ μέρους όλων των χωρών της περιοχής, όσον αφορά την εφαρμογή του ψηφίσματος 1373 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και άλλων σχετικών συμβάσεων του ΟΗΕ
- Η ΕΕ ενθαρρύνει τους εταίρους της στην Νοτιοανατολική Ασία να καταπολεμούν την τρομοκρατία εφαρμόζοντας μια σφαιρική στρατηγική, φροντίζοντας ταυτόχρονα για το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Από τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας αξίζει να σημειωθούν οι ενέργειες³⁸⁵ που έχουν γίνει με την Κίνα και την Ινδία. Όσο αφορά τη συνεργασία της με την Κίνα αυτή εμπνέεται από μία διαδικασία προσαρμογής σε ένα μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον, λόγω της αυξημένης ανησυχίας που δημιουργεί η διεθνής τρομοκρατία. Όσο αφορά τις σχέσεις³⁸⁶ της Ένωσης με την Ινδία, αυτές βρίσκονται στο στάδιο των διαβουλεύσεων γιατί η ΕΕ εξετάζει κατά πόσο είναι σκόπιμο να συμπεριληφθεί η Ινδία στις χώρες προτεραιότητας για σύναψη συμφωνίας στρατηγικής συνεργασίας με την Europol. Η ΕΕ έχει αυξήσει την τεχνική συνεργασία με συνεδριάσεις εμπειρογνομόνων και ανταλλαγή πληροφοριών σε σχετικούς με την ασφάλεια τομείς, όπως το ξέπλυμα χρημάτων και οι χημικές πρόδρομες ουσίες.

5.3. Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΕΠΑΑ) αποτελεί τμήμα της ΚΕΠΠΑ και σύμφωνα με τη δήλωση του Συμβουλίου της 21 και 22 Ιουνίου στη Σεβίλλη, όπως ήδη αναφέρθηκε, η ΕΠΑΑ αναλαμβάνει δράσεις για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Εκτός, όμως, από τη δήλωση αυτή το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, αναφορικά με την πολιτική αυτή, πρώτον τη μετονομάζει σε ΚΠΑΑ (Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας) και έπειτα τις δίνει αρμοδιότητες σε θέματα τρομοκρατίας. Ειδικότερα στο άρθρο III.309 παρ.1 αναφέρεται: « Οι αποστολές του άρθρου I-41 παράγραφος 1, κατά τις οποίες η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων, περιλαμβάνουν τις κοινές δράσεις αφοπλισμού, τις ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, τις αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, τις αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, τις αποστολές μαχίμων δυνάμεων που

³⁸⁵ COM (2003) 533 τελικό, Βρυξέλλες, 10-9-2003 «Η ωρίμανση μιας εταιρικής σχέσης – κοινά συμφέροντα και προκλήσεις στις σχέσεις ΕΕ – Κίνας»

³⁸⁶ COM (2004) 430 τελικό, Βρυξέλλες, 16-6-2004

αναλαμβάνονται για τη διαχείριση των κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους».

Βάσει των ανωτέρω, η ΕΠΑΑ έχει και αυτή αρμοδιότητες στα θέματα της τρομοκρατίας. Στα πλαίσια της η ΕΕ εκπονεί κοινή πολιτική ασφάλειας η οποία καλύπτει το σύνολο των θεμάτων που αφορούν την ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένης της προοδευτικής διαμόρφωσης κοινής αμυντικής πολιτικής. Συνεχείς προσπάθειες πάντως σε αυτή τη βάση οδήγησαν στη δημιουργία μόνιμων πολιτικών και στρατιωτικών δομών καθώς και στη διατύπωση, εκ μέρους της ΕΕ, μίας σειράς εννοιών και διαδικασιών για τη διαχείριση των κρίσεων. Η Ένωση έχει συνάψει επίσης συμφωνίες³⁸⁷ για τη διαβούλευση και τη συμμετοχή τρίτων χωρών στη διαχείριση κρίσεων. Έχει καθορίσει ακόμη από κοινού με το ΝΑΤΟ, το πλαίσιο που διέπει τις σχέσεις μεταξύ των δύο οργανισμών, και το οποίο συμπεριλαμβάνει διακανονισμούς που επιτρέπουν στην Ένωση να προσφεύγει στους πόρους και στο δυναμικό του ΝΑΤΟ.

Όσο αφορά τις μόνιμες πολιτικές και στρατιωτικές δομές, ιδρύθηκε η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας³⁸⁸, στην οποία συμμετέχουν οι αντιπρόσωποι των κρατών μελών ανωτάτου επιπέδου ή επιπέδου πρέσβων και ασκεί υπό την ευθύνη του Συμβουλίου τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική καθοδήγηση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων³⁸⁹,

³⁸⁷ Συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας για την καθιέρωση πλαισίου για τη συμμετοχή της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, 22005 A 217 (01) L 46 της 17-02-2005, σελ. 50, Συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και της Δημοκρατίας της Ισλανδίας σχετικά με την καθιέρωση πλαισίου για τη συμμετοχή της Δημοκρατίας της Ισλανδίας στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ – Δηλώσεις, 22005 A 314(01) L 67 της 14-03-2005, σελ. 2, Συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και του Βασιλείου της Νορβηγίας σχετικά με την καθιέρωση πλαισίου για τη συμμετοχή του Βασιλείου της Νορβηγίας στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ – Δηλώσεις, 22005 A 0314(02) L 67 της 14-3-2005, σελ. 8, Συμφωνία μεταξύ της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας και της ΕΕ με αντικείμενο τις διαδικασίες ασφάλειας για την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών, 22005 A 0413 (03), L 94 της 13-4-2005, σελ. 39, Συμφωνία μεταξύ ΕΕ και της Ουκρανίας σχετικά με την καθιέρωση πλαισίου για τη συμμετοχή της Ουκρανίας στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, 22005 A 0713 (02) L 182 της 13-07-2005, σελ. 29, Συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και του Καναδά σχετικά με την καθιέρωση πλαισίου για τη συμμετοχή του Καναδά στις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων της ΕΕ, 22005 A 1201 (01) L 315 της 1-12-2005, σελ. 21 Επίσης, Απόφαση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2000 δημιουργείται Επιτροπή Πολιτικής Διαχείρισης Κρίσεων, αποτελούμενη από αντιπροσώπους των κρατών μελών, L 127 της 27-05-2000, σελ. 1

³⁸⁸ Council Decision of 22 January 2001 setting up the Political and Security Committee (2001/78/CFSP, L 27, 30-1-2001, p. 1)

³⁸⁹ Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα περιλαμβάνει σχετική αναφορά για την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας στο άρθρο III - 307

η Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ³⁹⁰, η οποία συγκροτείται από τους αρχηγούς των Γενικών Επιτελείων Εθνικής Άμυνας καθώς και τους αντιπροσώπους τους, ενώ παρέχει στρατιωτικές συμβουλές και ασκεί τη στρατιωτική διεύθυνση όλων των στρατιωτικών δραστηριοτήτων και τέλος το Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ³⁹¹, στο οποίο μετέχουν στρατιωτικοί εμπειρογνώμονες από τα κράτη μέλη και έχει ως αποστολή να παρέχει στρατιωτικές γνώσεις.

Τέλος, στα πλαίσια του δεύτερου πυλώνα και για την επικούρηση των ανωτέρω δράσεων συστάθηκαν υπηρεσίες για να εκτελέσουν συγκεκριμένα τεχνικά επιστημονικά και διοικητικά καθήκοντα ειδικότερα: Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας³⁹², ο οποίος προβλέπεται και στην Συνταγματική Συνθήκη στα άρθρα I 41 και III 311, Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁹³ για θέματα Ασφάλειας και το Δορυφορικό Κέντρο Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁹⁴.

³⁹⁰ Council Decision of 22 January 2001 setting up the Military Committee of the European Union (2001/79/CFSP, L 27, 30-1-2002, p.4 and 2005/395, 10-05-2005, L 132, 26-5-2005, p.17

³⁹¹ Απόφαση του Συμβουλίου της 22ας Ιανουαρίου του 2001 για τη σύσταση του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ, 2001/80/ΚΕΠΠΑ, L 27 της 30-1-2001, σελ. 7

³⁹² Συστήθηκε βάσει Κοινής Δράσης του Συμβουλίου των Υπουργών της 12ης Ιουλίου 2004, L 245 της 17-7-2004, σελ. 17, ενώ ο κανονισμός λειτουργίας του δημοσιεύτηκε με Απόφαση του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 2004, L 310 της 7-10-2004, σελ. 9

³⁹³ Συστήθηκε βάσει Κοινής Δράσης του Συμβουλίου των Υπουργών της 20ης Ιουλίου 2001, L 200, της 25-7-2001, σελ. 1, ενώ Κανονισμός λειτουργίας του προσωπικού του δημοσιεύτηκε με την L 39 της 9-2-2002, σελ.18

³⁹⁴ Συστήθηκε βάσει Κοινής Δράσης του Συμβουλίου των Υπουργών της 20ης Ιουλίου 2001, L 200, της 25-7-2001, σελ. 5, ενώ ο κανονισμός λειτουργίας του προσωπικού του δημοσιεύτηκε στην L 39 της 9-2-2002, σελ. 44

Κεφαλαίο 4^ο

Το Κεκτημένο της Ε.Ε.

1. Έκθεση WATSON

Η τρομοκρατία, όπως έχει ήδη αναφερθεί αρκετές φορές στην παρούσα εργασία, αποτελεί σοβαρή απειλή για τη δημοκρατική κοινωνία καθώς προσβάλλει τον ηθικό και κοινωνικό ιστό της. Παρά το γεγονός όμως ότι γίνονται σοβαρές ενέργειες για την καταπολέμησή της, τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον ΟΗΕ, δεν επαρκούν για την εξάλειψή της. Έτσι κατά τη συνεδρίαση της 18^{ης} Ιανουαρίου του 2001, η Πρόεδρος του Κοινοβουλίου ανακοίνωσε ότι ανετέθη στην Επιτροπή Ελευθεριών και Δικαιωμάτων των Πολιτών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων να εκπονήσει σύσταση προς το συμβούλιο σχετικά με το ρόλο της Ένωσης στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η επιτροπή αυτή όρισε εισηγητή τον Graham R. Watson, ο οποίος ανακοίνωσε την έκθεσή³⁹⁵ στις 12 Ιουλίου του 2001.

³⁹⁵ Η πρώτη πρόταση του άρθρου 39 παράγραφος 3, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ως εξής: «Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δύναται να απευθύνει στο Συμβούλιο ερωτήσεις ή συστάσεις». Η πρόταση αυτή αποτελεί τη νομική βάση του παρόντος σχεδίου έκθεσης.

Στην έκθεση αυτή καταρχήν αναφέρονται οι μέχρι τώρα προσπάθειες της Ε.Ε. στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, έπειτα οι αρχές στις οποίες βασίζεται η Ένωση και τέλος προτείνει τέσσερις συστάσεις.

Καταρχήν, η έκθεση αυτή υποστηρίζει ότι στα πλαίσια της Ε.Ε είναι δυνατόν να δοθεί ένας ορισμός ακριβής, αντικειμενικός και γενικά αποδεκτός από τα κράτη μέλη, που να βασίζεται στην σύσταση 1426 (1999) του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό τρομοκρατική ενέργεια συνιστά: «κάθε αδίκημα, το οποίο τελείται από μεμονωμένα άτομα ή οργανωμένες ομάδες με τη χρησιμοποίηση ή την απειλή βίας εναντίον μιας χώρας, των θεσμών της, ή των κατοίκων της γενικώς ή συγκεκριμένων ατόμων και η οποία για λόγους αυτονομιστικούς ή εξτρεμιστικούς ιδεολογικούς, θρησκευτικού φανατισμού ή από ακατανόητα υποκειμενικά παράλογα κίνητρα, επιδιώκει να προκαλέσει κατάσταση τρόμου στις δημόσιες αρχές, σε ορισμένα άτομα ή κοινωνικές ομάδες ή, γενικότερα, στο κοινό».

Έπειτα υποστηρίζει ότι τα κράτη μέλη στο σύνολό τους δεν διαθέτουν ειδική νομοθεσία σχετική με την τρομοκρατία, εκτός της Γαλλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας. Ωστόσο παρατηρεί ότι οι ορισμοί αυτοί διαφέρουν ως προς τη διατύπωση και την εμβέλειά τους. Τα κριτήρια που θα έπρεπε να έχει ένας ορισμός, αλλά που δεν απαντώνται ταυτόχρονα σε κανένα από τα παραπάνω κράτη είναι ότι για να θεωρηθεί μια πράξη ως τρομοκρατική πρέπει να έχει τον ακόλουθο σκοπό:

- Να αποτελεί απειλή για τη δημόσια τάξη και τη δημόσια ειρήνη
- Να επηρεάζει την ορθή λειτουργία της κυβέρνησης και των θεσμών
- Να εκφοβίζει πρόσωπα ή ομάδες προσώπων

Στη συνέχεια υποστηρίζει ότι οι ενέργειες που έχουν γίνει σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν είναι αρκετές προκειμένου να υπάρξει μία σοβαρή αντιμετώπιση του φαινομένου, δεδομένου ότι τα νέα κρούσματα των επιθέσεων όχι μόνο συνεχίζουν, αλλά αλλάζουν και μορφή. Πιστεύει, ακόμη ότι οι μόνες ικανές να πλήξουν τις τρομοκρατικές οργανώσεις είναι οι κοινές ομάδες έρευνας. Κάνει επίσης ρητή αναφορά στη Europol και στη δικαστική συνεργασία, θεωρώντας ότι ο ρόλος τους είναι καταλυτικός για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Καταλήγοντας απευθύνει τέσσερις συστάσεις προς το Συμβούλιο οι οποίες ταυτόχρονα θα πρέπει να αποτελέσουν αποφάσεις πλαίσιο με σκοπό :

- Την προσέγγιση των νομοθετικών διατάξεων θεσπίζοντας τους ελάχιστους κανόνες, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σχετικά με τα στοιχεία της αντικειμενικής υποστάσεως των αξιόποινων πράξεων και τις εφαρμοστέες ποινές στον τομέα της τρομοκρατίας,
- την εναρμόνιση των νομοθεσιών και τη δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, θεσπίζοντας την κατάργηση των επίσημων διαδικασιών έκδοσης και την υιοθέτηση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης των ποινικών αποφάσεων, ακόμη και για αποφάσεις που προηγούνται της τελικής δικαστικής απόφασης, όσον αφορά τα αδικήματα τρομοκρατίας, μεταξύ των κρατών μελών της Ένωσης,
- θεσπίζοντας μέτρα που θα ρυθμίζουν και θα διασφαλίσουν την εκτέλεση ενός «ευρωπαϊκού εντάλματος έρευνας και σύλληψης για το σκοπό της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, στο πλαίσιο της δράσης κατά του εγκλήματος, οργανωμένου ή μη, κατά της σωματεμπορίας και κατά των εγκλημάτων σε βάρος παιδιών, κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και όπλων, και κατά της διαφθοράς και της απάτης, λαμβάνοντας υπόψη, σε περίπτωση ύπαρξης περισσότερων του ενός εγκλημάτων, τη βαρύτητα των σχετικών παραβάσεων,
- καλεί το Συμβούλιο να εγκρίνει τα κατάλληλα νομικά κείμενα για την αμοιβαία προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών που διέπουν το θέμα της αποζημίωσης των θυμάτων τρομοκρατικών εγκλημάτων.

Η σημασία της έκθεσης Watson ήταν μεγάλη δεδομένου ότι συντάχθηκε τρεις μήνες πριν τα τρομοκρατικά χτυπήματα στις ΗΠΑ, είχε εντοπίσει ήδη τα προβλήματα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και αποτέλεσε συνάμα το εφελτήριο για τις επόμενες δράσεις και πολιτικές της Ε.Ε. στο θέμα αυτό.

2.Κεκτημένο της Ε.Ε. προ - έκθεσης WATSON

Πριν την έκθεση Watson αξίζει να σημειωθούν τρία χαρακτηριστικά. Καταρχήν, ότι «νομοθετικές» πράξεις της Ένωσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι ελάχιστες, έπειτα υπάρχει η έλλειψη σαφούς ορισμού των τρομοκρατικών πράξεων με αποτέλεσμα να περιλαμβάνονται στο οργανωμένο έγκλημα και τέλος οι πράξεις αυτές ανήκουν στη κατηγορία του soft law.

Το 1996 εκδόθηκε ψήφισμα³⁹⁶ του Συμβουλίου για τα άτομα που συνεργάζονται με τη δικαιοσύνη με σκοπό την καταπολέμηση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος. Για να διευκολυνθεί η διαδικασία συνεργασίας με τη δικαιοσύνη στηρίχθηκε σε τέσσερα σημεία.

- στη συνεργασία που επιτυγχάνεται, όταν παρέχονται, αφενός, πληροφορίες σχετικά με τη σύνθεση, τη δομή ή τις δραστηριότητες των εγκληματικών οργανώσεων, τις διασυνδέσεις διεθνείς ή μη των οργανώσεων αυτών και αφετέρου, πληροφορίες για τα εγκλήματα που έχουν διαπράξει οι οργανώσεις αυτές,
- στα οφέλη που παρέχονται προκειμένου να συνεχιστεί η συνεργασία αυτή,
- στην προστασία των ατόμων και των συγγενικών τους προσώπων
- στη δικαστική συνδρομή όταν πρόκειται για περιπτώσεις στις οποίες ενέχονται τα άτομα αυτά.

Το ίδιο έτος εκδόθηκαν δύο Κοινές Δράσεις που θεσπίστηκαν από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Κ3. Η πρώτη³⁹⁷ αφορά τη δημιουργία και τήρηση ευρετηρίου ειδικών προσόντων, ικανοτήτων και γνώσεων, στον τομέα της καταπολέμησης του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος προς διευκόλυνση της συνεργασίας των υπηρεσιών επιβολής του νόμου των κρατών μελών της ΕΕ. Η δεύτερη³⁹⁸ που έχει αμεσότερη σχέση με την τρομοκρατία αφορά την κατάρτιση ευρετηρίου αντιτρομοκρατικών ειδικών δεξιοτήτων, ικανοτήτων και γνώσεων προς διευκόλυνση της αντιτρομοκρατικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

Επειδή οι διάφορες αντιτρομοκρατικές υπηρεσίες έχουν αναπτύξει ιδιαίτερη δράση και τομείς ειδικών δεξιοτήτων και γνώσεων, θεωρήθηκε χρήσιμο να τηρηθεί ευρετήριο αυτών, το οποίο θα είναι απαραίτητο σε όλους τους ενδιαφερόμενους και αντίγραφο του οποίου θα έχει κάθε κράτος μέλος. Αρχικά, η εκπόνησή του είχε τεθεί στην Μ. Βρετανία αργότερα όμως με την Κοινή Δράση του Οκτωβρίου του 1996 ο υπεύθυνος του ευρετηρίου ήταν το κράτος μέλος που θα ασκεί την προεδρία. Στην ίδια δράση καθορίζονται και οι υποχρεώσεις του υπεύθυνου του ευρετηρίου. Αυτές είναι:

- η διαβάθμιση ασφαλείας και προστασίας,
- η ορθή ενσωμάτωση των τροποποιήσεων και των προσθηκών στο ευρετήριο,
- η τήρηση στατιστικών δεδομένων.

³⁹⁶ C 010 της 11-01-1997, σελ.1

³⁹⁷ 96/747/ΔΕΥ της 29-11-1996, L 342 της 31-12-1996, σελ. 2

³⁹⁸ 96/610/ΔΕΥ της 15-10-1996, L 273 της 25-10-1996 σελ. 1

Στο ευρετήριο αυτό θα αναφέρονται, επίσης, όλες οι αντιτρομοκρατικές ειδικές, δεξιότητες, ικανότητες και γνώσεις που έχουν αναπτυχθεί, επαρκής περιγραφή αυτών, ενημέρωση των λεπτομερειών, όπου απαιτείται, ενώ τέλος δεν θα αναφέρονται προσωπικά δεδομένα με εξαίρεση τα ονόματα και τις λεπτομέρειες σχετικά με τις επαφές που απαιτούνται για τη λειτουργία του συστήματος (άρθρο 3, παρ.5)

Μία σημαντική πράξη της ΕΕ στη προ Watson περίοδο, η οποία παρεμβαίνει με έμμεσο τρόπο στο ουσιαστικό ποινικό δίκαιο των κρατών μελών, είναι η Κοινή Δράση³⁹⁹ της 21^{ης} Δεκεμβρίου 1998 που αφορά το αξιόποινο της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση στα κράτη μέλη της ΕΕ. Στο προοίμιο της εντάσσει και την τρομοκρατία στις αξιόποινες πράξεις. Συγκεκριμένα αναφέρει: «... διακίνηση ναρκωτικών, εμπορία ανθρώπων, τρομοκρατία, παράνομη διακίνηση έργων τέχνης, νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, σοβαρά οικονομικά εγκλήματα, εκβιασμός και άλλες πράξεις βίας στρεφόμενες κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας ή της ελευθερίας του ατόμου είτε προξενούσες συλλογικό κίνδυνο για άτομα...». Επίσης, στο προοίμιο γίνεται αναφορά και στα θεμελιώδη δικαιώματα όπως περιγράφονται στην ευρωπαϊκή σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Αυτή η Κοινή Δράση αποτελείται από 8 άρθρα. Στο πρώτο δίνεται ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης, ενώ σημαντικό είναι το άρθρο 2 που αναφέρεται στις συμπεριφορές προσώπων σχετικά με το αξιόποινο της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση. Ειδικότερα οι συμπεριφορές αυτές είναι: α) ... κάθε προσώπου το οποίο εκ προθέσεως και εν γνώσει είτε του σκοπού και της εν γένει εγκληματικής δραστηριότητας της οργάνωσης είτε της πρόθεσης της οργάνωσης να διαπράξει τις εν λόγω αξιόποινες πράξεις, συμμετέχει ενεργά: στις εγκληματικές δραστηριότητες οργάνωσης, ο οποίες εμπίπτουν στο άρθρο, ακόμη και αν το πρόσωπο αυτό δε συμμετέχει στην καθ' εαυτήν εκτέλεση των εν λόγω αξιοποινών πράξεων, και υπό την επιφύλαξη των γενικών αρχών του ποινικού δικαίου του οικείου κράτους μέλους, ακόμη και αν η εκτέλεση των εν λόγω αξιοποινών πράξεων δεν υλοποιηθεί, στις λοιπές δραστηριότητες της οργάνωσης, γνωρίζοντας επίσης ότι η συμμετοχή του συμβάλλει στην πραγματοποίηση των εγκληματικών δραστηριοτήτων της οργάνωσης οι οποίες εμπίπτουν στο άρθρο 1. β) η συμπεριφορά προσώπου, το οποίο έχει συνάψει με ένα ή περισσότερα πρόσωπα,

³⁹⁹ 98/733/ΔΕΥ της 21-12-1998, L 351 της 29-12-1998, σελ. 1

συμφωνία για άσκηση δραστηριότητας, η οποία, εάν υλοποιηθεί, ισοδυναμεί με διάπραξη των αξιόποινων πράξεων οι οποίες εμπίπτουν στο άρθρο 1, ακόμη και όταν το πρόσωπο αυτό δεν συμμετέχει στην καθ' εαυτή εκτέλεση της δραστηριότητας».

Σημαντική είναι και η ρύθμιση του άρθρου 3 με την οποία τα νομικά πρόσωπα θεωρούνται ποινικώς ή άλλως υπεύθυνα για τις αξιόποινες πράξεις του ανωτέρω άρθρου, οι οποίες διαπράττονται από αυτό. Όμως η ευθύνη του νομικού προσώπου δεν αποκλείει και την ποινική ευθύνη των φυσικών προσώπων που είναι αυτουργοί ή συνεργοί σε αυτές τις αξιόποινες πράξεις, ενώ το κράτος μέλος έχει την ευθύνη να επιβάλλει ποινές και κυρώσεις. Επιπλέον, στη Δράση αυτή προβλέπεται η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων κρατών μελών για την εκδίκαση πράξεων συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση. Εντούτοις, σε περιπτώσεις που εφαρμόζεται η σύμβαση σχετικά με την έκδοση των κρατών μελών της ΕΕ η παρούσα δράση δεν θίγει την ερμηνεία ή τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτήν. Η Δράση αυτή χαρακτηρίζεται από τις ελάχιστες συμπεριφορές προσώπων σε εγκληματική οργάνωση που τα κράτη μέλη μπορούν να προσδώσουν αξιόποινο χαρακτήρα.

Η τελευταία πράξη που συντελέστηκε στην προ Watson εποχή αφορά την καταπολέμηση της χρηματοδότησης των τρομοκρατικών ομάδων. Το Συμβούλιο με Σύστασή⁴⁰⁰ του αναφέρει ότι θα πρέπει να εντατικοποιηθεί η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στο θέμα αυτό. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι θα πρέπει τα κράτη μέλη να ανταλλάσσουν πληροφορίες για τις δομές και τους τρόπους που διενεργούνται οι χρηματοδοτήσεις αυτές, να αντιπαραβάλλουν τις πληροφορίες με στοιχεία που διαθέτουν σε εθνικό επίπεδο, έτσι ώστε να μπορούν να αναλάβουν κοινή πρωτοβουλία εναντίον συγκεκριμένης τρομοκρατικής ομάδας και να αξιολογούνται τα στοιχεία που παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Επίσης, τονίζει ότι κανένα κράτος δεν είναι υποχρεωμένο να συμμετάσχει στα μέτρα αυτά, αν δεν το επιτρέπει η εθνική του νομοθεσία, ενώ προτρέπει την Ευροπὸί να συνδράμει και να συμμετέχει στην πρωτοβουλία αυτή.

Όπως αναφέραμε η Έκθεση Watson, τον Ιούλιο του 2001, επισήμανε την βραδεία εξέλιξη της ΕΕ στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις σε Ευρώπη και Αμερική αποτέλεσαν τον καταλύτη που επιτάχυνε την προώθηση των συστάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, και έκτοτε η καταπολέμηση της τρομοκρατίας συμπεριλαμβάνεται στις πιο σημαντικές προτεραιότητες τόσο των

⁴⁰⁰ 1999/ C 373/01, C 373 της 23-12-1999, σελ. 1

κρατών μελών όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των θεσμικών της οργάνων.

3. Κεκτημένο της Ε.Ε. μετά - έκθεσης WATSON

Το αξιοσημείωτο της περιόδου - που ακόμη βρίσκεται σε εξέλιξη - μετά την Έκθεση αυτή είναι ο διαπυλωνικός χαρακτήρας των δράσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ο οποίος φαίνεται τόσο από τη συμμετοχή των οργάνων της όσο και από τις εκδόσεις πράξεων. Επιπλέον, στον τομέα της τρομοκρατίας η Ένωση αναπτύσσει δράσεις τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της που αφορούν διάφορες πολιτικές της, ενώ ταυτόχρονα δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην τρομοκρατία καθ' εαυτή. Επίσης, οι διάφορες πράξεις που εκδίδονται δύναται με έμμεσο τρόπο να δημιουργήσουν ένα corpus αποτελούμενο από κανόνες αφενός του ουσιαστικού και του δικονομικού δικαίου και αφετέρου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στη συνέχεια αναλύονται οι πράξεις των τριών πυλώνων που έχουν ως άμεσο στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

3.1. «Νομοθετικές» πράξεις της 27/12/2001

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επιτάχυνε τις προσπάθειές της στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας ιδίως μετά τα τρομοκρατικά χτυπήματα του Σεπτεμβρίου του 2001. Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής ήταν οι «νομοθετικές» πράξεις της 29^{ης} Δεκεμβρίου 2001 (όπως φαίνονται στο πίνακα 3). Χαρακτηριστικά των πράξεων αυτών είναι ότι λαμβάνονται τόσο γενικά όσο και ειδικά μέτρα για την καταπολέμηση του φαινομένου αυτού. Επίσης, εκδίδονται και στον διακυβερνητικό δεύτερο αλλά και στον υπερεθνικό πρώτο πυλώνα. Από τότε, ορισμένες από τις πράξεις αυτές συνεχώς ενημερώνονται και τροποποιούνται καθώς νέα πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες προστίθενται ή αφαιρούνται στους σχετικούς καταλόγους με την εφαρμογή ειδικών μέτρων.

Πίνακας 3
Πράξεις της 27/12/2001

Τόπος και χρόνος εκδόσεως	Τίτλος	Είδος και Αριθμός	Παραπομπή στην επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Παρατηρήσεις
Βρυξέλλες 27-12-2001	Για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας	Κοινή Θέση 2001/930/ΚΕΠ ΠΑ	ΕΕ L 344 της 28-12-2001 σελ.90	

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Βρυξέλλες 27-12-2001	Για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας	Κοινή Θέση 2001/931/ΚΕΠΠ ΠΑ	ΕΕ L 344 της 28-12- 2001 σελ. 93	
Βρυξέλλες 29-05-2006	Σχετικά με την ενημέρωση της κοινής θέσης 2001/931/ΚΕΠΠΑ για την εφαρμογή ειδικών μέτρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και για την κατάργηση της κοινής θέσης 2006/231/ΚΕΠΠΑ	Κοινή θέση 2006/380/ΚΕΠ ΠΑ	ΕΕ L 144 της 31-05- 2003 σελ. 25	Πριν από την παρούσα ισχύουσα Κοινή Θέση καταργήθηκε αν αλληπάλληλα άλλες 16 όμοιες πράξεις ⁴⁰¹
Βρυξέλλες 27-12-2001	Για τη λήψη ειδικών περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας	Κανονισμός ΕΚ 2580/2001 του Συμβουλίου	ΕΕ L 344 της 28-12- 2001, σελ. 70	Τροποποιήθηκε 3 φορές ⁴⁰²
Βρυξέλλες 29-05-2006	Για την εφαρμογή του άρθρου 2 παράγραφος 3 του Κανονισμού ΕΚ αριθ 2580/2001 για τη λήψη ειδικών περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και για την κατάργηση της απόφασης 2005/930/ΕΚ	Απόφαση του Συμβουλίου 2006/379/ΕΚ	ΕΕ L 144 της 31-05- 2006, σελ. 21	Πριν από την παρούσα ισχύουσα Απόφαση καταργήθηκε αν αλληπάλληλα άλλες 14 όμοιες πράξεις ⁴⁰³

Για τα γενικά μέτρα καταπολέμησης της τρομοκρατίας εκδόθηκε η Κοινή Θέση του Συμβουλίου 2001/930 στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ, που βασίζεται στα άρθρα 15 και 34 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Κοινή Θέση αυτή περιέχει 19 άρθρα που αφορούν την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ουσιαστικά κινείται σε έξι άξονες:

- Χρηματοδότηση της τρομοκρατίας: γίνεται αναφορά στη δέσμευση κεφαλαίων και περιουσιακών στοιχείων προσώπων ή οντοτήτων, αλλά και στα κεφάλαια και περιουσιακά στοιχεία που δεν τίθεται στη διάθεση προσώπων ή οντοτήτων (άρθρα 1,2,3)
- Στρατολόγηση μελών τρομοκρατικών ομάδων (άρθρο 4)
- Μη παροχή καταφυγίου σε άτομα που διαπράττουν, διευκολύνουν, σχεδιάζουν, χρηματοδοτούν τρομοκρατικές πράξεις (άρθρα, 6,7,8)
- Συνεργασία των κρατών μελών σε θέματα ανταλλαγής πληροφοριών, δικαστικών ερευνών, συνοριακών ελέγχων, επιχειρησιακών πληροφοριών (άρθρα 5,9,10,11,12)

⁴⁰¹ Αναλυτικά ο αναγνώστης θα μπορέσει να συμβουλευτεί το Παράρτημα 1, Πίνακας 1

⁴⁰² με τους Κανονισμούς: ΕΚ 745/2003 της Επιτροπής της 28ης Απριλίου 2003 ΕΕ L 106 της 29-04-2003, σελ.22, ΕΚ 1207/2005 της Επιτροπής της 27ης Ιουλίου 2005 ΕΕ L 197 της 28-07-2005, σελ. 16 και ΕΚ 1957/2005 της Επιτροπής της 29ης Νοεμβρίου 2005 ΕΕ L 314, της 30-11-2005, σελ. 16

⁴⁰³ Αναλυτικά ο αναγνώστης θα μπορέσει να συμβουλευτεί το Παράρτημα 1, Πίνακας 2

- Συνεργασία των κρατών μελών και τρίτων κρατών μέσω διμερών, πολυμερών ρυθμίσεων και συμβάσεων, μέσω διεθνών συμβάσεων και εφαρμογή αυτών (άρθρο 13,14,15)
- Χορήγηση ασύλου (άρθρο 16) και αίτηση έκδοσης (άρθρο 17)

Όσο αφορά τα ειδικά μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας αυτά αναπτύσσονται με μία Κοινή Θέση (δεύτερος πυλώνας) και ένα Κανονισμό (πρώτος πυλώνας).

Η Κοινή Θέση 2001/931 έχει ιδιαίτερη σημασία κυρίως γιατί στο κείμενό της γίνεται για πρώτη φορά προσπάθεια ορισμού για «πρόσωπα, ομάδες και οντότητες που ενέχονται σε τρομοκρατικές πράξεις», για τις τρομοκρατικές πράξεις και για τις τρομοκρατικές ομάδες (άρθρο 1 παρ. 1,2,3). Στην παράγραφο 4 του άρθρου 1 αναφέρεται ότι την κοινή θέση ακολουθεί ένα παράρτημα που περιέχει πρόσωπα, ομάδες και οντότητες που έχουν απασχολήσει τις αρμόδιες αρχές είτε επειδή έχουν αρχίσει οι ανακριτικές πράξεις και οι ποινικές διώξεις εναντίον τους, είτε επειδή έχει συμβεί απόπειρα τέλεσης ή συμμετοχή ή διευκόλυνση μιας τρομοκρατικής πράξης, είτε υπάρχει ήδη καταδίκη. Επίσης, στον κατάλογο αυτό υπάρχουν και πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που έχουν προσδιοριστεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας και έχουν βέβαια άμεση σχέση με την τρομοκρατία. Στο ίδιο άρθρο προσδιορίζεται ακόμη ότι ο κατάλογος αυτός πρέπει να ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι η διατήρησή τους στον κατάλογο δικαιολογείται. Για το σκοπό αυτό εκδόθηκε δεύτερη κοινή θέση που βασίστηκε στο άρθρο 1 παρ.4 της προηγούμενης και αναφέρει το κατάλογο⁴⁰⁴ (των προσώπων, ομάδων και οντοτήτων), η οποία έχει ενημερωθεί ήδη δεκαεπτά φορές προστίθοντας ή αφαιρώντας από τον κατάλογο πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που εμπλέκονται με την τρομοκρατία. Όπως φαίνεται και από τον ακόλουθα πίνακα 4 υπήρξε μία σταθερή άνοδος μέσα σε πέντε χρόνια των ατόμων, ομάδων και οντοτήτων που προστέθηκαν στον κατάλογο, έτσι ενώ στην αρχή το γενικό σύνολό τους ήταν 42 με την τελευταία ενημέρωση του 2006 έφτασαν στα 93.

⁴⁰⁴ Όσα δεν σημειώνονται με αστερίσκο (οντότητες ή πολίτες που δεν προέρχονται από την ΕΕ) υπόκεινται στις διατάξεις περί δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων και δικαστικής και ποινικής συνεργασίας, ενώ όσα σημειώνονται με αστερίσκο υπόκεινται αποκλειστικά στις διατάξεις περί δικαστικής και ποινικής συνεργασίας.

Πίνακας 4
Στατιστικός κατάλογος προσώπων, ομάδων και οντοτήτων έναντι των οποίων εφαρμόστηκε/ εφαρμόζεται η Κοινή Θέση

A/A	Αριθμός	Πρόσωπα	Οντότητες και Ομάδες	Σύνολο
1	2001/931/ΚΕΠΠΑ	29	13	42
2	2002/340/ΚΕΠΠΑ	36	23	59
3	2002/462/ΚΕΠΠΑ	35	31	66
4	2002/847/ΚΕΠΠΑ	35	32	67
5	2002/976/ΚΕΠΠΑ	52	33	85
6	2003/402/ΚΕΠΠΑ	52	33	85
7	2003/482/ΚΕΠΠΑ	52	34	86
8	2003/651/ΚΕΠΠΑ	52	34	86
9	2003/906/ΚΕΠΠΑ	45	35	80
10	2004/309/ΚΕΠΠΑ	45	36	81
11	2004/500/ΚΕΠΠΑ	45	46	91
12	2005/220/ΚΕΠΠΑ	45	47	92
13	2005/427/ΚΕΠΠΑ	45	46	91
14	2005/725/ΚΕΠΠΑ	45	46	91
15	2005/847/ΚΕΠΠΑ	45	47	92
16	2005/936/ΚΕΠΠΑ	45	48	93
17	2006/231/ΚΕΠΠΑ	45	47	92
18	2006/380/ΚΕΠΠΑ	45	48	93

Στη συνέχεια, στα άρθρα 2 και 3 ουσιαστικά εξειδικεύονται τα αντίστοιχα άρθρα της προηγούμενης Κοινής Θέσης. Αφορούν, δηλαδή, πρώτον τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων και κεφαλαίων από τα συγκεκριμένα πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες και δεύτερον την απαγόρευση της διάθεσης οικονομικών πόρων, γενικότερα, για τους σκοπούς τους. Τέλος, στο άρθρο 4 της παρούσας Κοινής Θέσης γίνεται αναφορά για την αμοιβαία αστυνομική και δικαστική συνεργασία των κρατών μελών για την πάταξη της τρομοκρατίας και δίνεται η αρμοδιότητα στις αρχές τους να ασκούν πλήρως «τις εξουσίες τους που έχουν σύμφωνα με τις πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες διεθνείς συμφωνίες, διακανονισμούς και συμβάσεις οι οποίες δεσμεύουν τα κράτη μέλη».

Η τελευταία πράξη της ίδιας ημερομηνίας που στηρίχθηκε τόσο στην προηγούμενη Κοινή Θέση, όσο και στα άρθρα 60,301,308 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αφορούσε τη λήψη ειδικών περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ο παρών Κανονισμός αποτελείται από 11 άρθρα, στα οποία αναφέρονται τα εξής:

- Ορισμοί των «κεφαλαίων, χρηματικών περιουσιακών στοιχείων και οικονομικών πόρων», της «δέσμευσης κεφαλαίων, χρηματικών περιουσιακών στοιχείων και οικονομικών πόρων» των «χρηματοοικονομικών υπηρεσιών» της τρομοκρατικής πράξης, της

- «ιδιοκτησίας» και του «ελέγχου» ενός νομικού προσώπου, ομάδας ή οντότητας.
- Καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (άρθρο 2 παρ1).
 - Κατάλογος, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να αναθεωρηθεί ή να τροποποιηθεί που αποτελείται από «φυσικά πρόσωπα που διαπράττουν ή επιχειρούν να διαπράξουν, συμμετέχουν ή διευκολύνουν τη διάπραξη οιασδήποτε τρομοκρατικής πράξης», νομικά πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες «που διαπράττουν ή επιχειρούν να διαπράξουν, συμμετέχουν ή διευκολύνουν τη διάπραξη οιασδήποτε τρομοκρατικής πράξης, ...που ανήκουν σε ή ελέγχονται από ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που αναφέρονται στα στοιχεία i) και ii)» και τέλος «φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που ενεργούν εξ ονόματος ή υπό την καθοδήγηση ενός ή περισσότερων φυσικών ή νομικών προσώπων, ομάδων ή οντοτήτων που αναφέρονται στα στοιχεία i) και ii)» (άρθρο 2 παρ. 3).
 - Παροχή πληροφοριών και συνεργασία από τράπεζες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (άρθρο 4)
 - Εξαιρέσεις και παροχή ειδικής άδειας όσο αφορά τους γενικότερους οικονομικούς πόρους που διατίθενται σε οποιονδήποτε από τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα που αναφέρονται στον κατάλογο (άρθρο 5 και 6).
 - Αλληλοβοήθεια και αλληλοενημέρωση των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών που έχουν σχέση με οποιαδήποτε πληροφορία που αφορά τον παρόντα Κανονισμό (άρθρο 8).
 - Κυρώσεις (άρθρο 9).

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο Κανονισμός αυτός έχει τροποποιηθεί τρεις φορές ενώ με Απόφαση του Συμβουλίου που βασίστηκε στο άρθρο 2 παρ.3 του Κανονισμού, προβλέφθηκε κατάλογος ο οποίος ενημερώθηκε 15 φορές. Όπως φαίνεται και από τον ακόλουθο πίνακα 5 υπάρχει και εδώ μία αύξηση του συνόλου των προσώπων, ομάδων και οντοτήτων που αναφέρονται σ' αυτόν, μέσα σε μία πενταετία (10 το 2001, 54 το 2006).

Πίνακας 5
Ετατιστικός κατάλογος προσώπων, ομάδων και οντοτήτων έναντι των οποίων εφαρμόστηκε
εφαρμόζεται ο Κανονισμός

A/A	Αριθμός	Πρόσωπα	Ομάδες και Οντότητες	Σύνολο
1	2001/927/EK	8	2	10
2	2002/334/EK	8	12	20
3	2002/460/EK	8	20	28

4	2002/848/ΕΚ	9	21	30
5	2002/974/ΕΚ	26	22	48
6	2003/480/ΕΚ	26	23	49
7	2003/646/ΕΚ	26	23	49
8	2003/902/ΕΚ	26	24	50
9	2004/306/ΕΚ	26	25	51
10	2005/221/ΚΕΠΠΑ	26	26	52
11	2005/428/ΚΕΠΠΑ	26	25	51
12	2005/722/ΕΚ	26	25	51
13	2005/848/ΕΚ	26	26	52
14	2005/848/ΕΚ	26	27	53
15	2006/379/ΕΚ	26	28	54

Από τους δύο καταλόγους που εκδόθηκαν με διαφορετικές πράξεις μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ο κατάλογος της Κοινής Θέσης καταρτίζεται από την ΕΕ με σκοπό την εφαρμογή του ψηφίσματος 1373 (2001) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, ενώ ο δεύτερος καταρτίζεται από την Επιτροπή Κυρώσεων του ΟΗΕ και τον δημοσιεύει η ΕΕ χωρίς καμία τροποποίηση. Επίσης τα πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που περιέχονται σε αυτόν υπόκεινται στις διατάξεις περί δέσμευσης των περιουσιακών τους στοιχείων καθώς και δικαστικής και ποινικής συνεργασίας. Στον πρώτο όμως κατάλογο τα πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες που σημειώνονται με αστερίσκο (οντότητες ή πολίτες της ΕΕ) υπόκεινται αποκλειστικά στις διατάξεις περί δικαστικής και ποινικής συνεργασίας, ενώ όσα δε σημειώνονται με αστερίσκο (οντότητες ή πολίτες που δεν προέρχονται από την ΕΕ) υπόκεινται στις διατάξεις περί δέσμευσης των περιουσιακών τους στοιχείων και δικαστικής και ποινικής συνεργασίας.

Άλλο ένα χαρακτηριστικό του Κανονισμού 2580/2001 αποτελεί το γεγονός ότι ο κατάλογος που περιέχει δεν αναφέρεται στους Ταλιμπάν και στο Αφγανιστάν. Συγκεκριμένα στο προοίμιό του [σημείο 15] αναφέρεται: «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει ήδη εφαρμόσει τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 1267/1999 και 1333 (2000) με τη θέσπιση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 467/2001 δεσμεύοντας τα περιουσιακά στοιχεία ορισμένων προσώπων και ομάδων και, συνεπώς, τα εν λόγω πρόσωπα και ομάδες δεν καλύπτονται από τον παρόντα Κανονισμό».

3.2. Πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τον Οσάμα Μπιρ Λάρτερ, το δίκτυο της Αλ Κάιδα, τους Ταλιμπάν και το Αφγανιστάν

Οι Ταλιμπάν είναι ισλαμικό κίνημα του δόγματος των σουνιτών, που δημιουργήθηκε το 1994 στο Αφγανιστάν και συγκροτήθηκε από περίπου

20000 ενόπλους, οι περισσότεροι από τους οποίους ήταν απόφοιτοι ισλαμικών σχολών του Πακιστάν και οι οποίοι υποστήριζαν τις πιο ακραίες πρακτικές εφαρμογές του ισλαμικού νόμου. Κατά τον εμφύλιο πόλεμο που συντάραξε τη χώρα ύστερα από την αποχώρηση των Ρώσων οι Ταλιμπάν ανακήρυξαν το 1996 την ίδρυση θεοκρατίας και την επιβολή του ισλαμικού νόμου. Την ίδια περίοδο η ΕΕ αντιδρώντας μέσω του πρώτου και του δεύτερου πυλώνα της εξέδωσε μία σειρά πράξεων (βλ. πίνακα 6) που αφορούσαν τόσο τους Ταλιμπάν και το Αφγανιστάν, όσο και τον Οσάμα Μπιν Λάντεν και την Αλ Κάιντα.

Καταρχήν, όσο αφορά τον δεύτερο πυλώνα, με Κοινή Θέση επιβλήθηκε αποκλεισμός (embargo) στο Αφγανιστάν σε όπλα, πολεμοφόδια και στρατιωτικό εξοπλισμό. Τρία χρόνια μετά απαγορεύτηκε με νέα Κοινή Θέση και τις πτήσεις από και προς την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που γίνονται με αεροσκάφη των Ταλιμπάν, ενώ ταυτόχρονα πάγωσαν τα κεφάλαια και γενικά τα περιουσιακά στοιχεία τους.

Η πιθανολογούμενη συνεργασία του καθεστώτος των Ταλιμπάν με την ισλαμική τρομοκρατική οργάνωση Αλ Κάιντα προκάλεσε ύστερα από την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ την στρατιωτική και πολιτική αντίδραση των ΗΠΑ αλλά και την αντίδραση της ΕΕ προς την υπόστασή τους. Έτσι, στις 26 Φεβρουαρίου του 2001 εξέδωσε Κοινή Θέση, με την οποία αύξησε ακόμη περισσότερο τα περιοριστικά μέτρα κατά των Ταλιμπάν συμφώνως και με ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ (1333/2000). Εκτός, λοιπόν, των παραπάνω μέτρων που ακόμη συνεχίζουν να ισχύουν,

- απαγορεύεται και η μεταφορά, πώληση ή παροχή τεχνικών ή εκπαιδευτικών συμβουλών,
- αποσύρονται οι υπάλληλοι, σύμβουλοι και το στρατιωτικό προσωπικών των κρατών μελών από το Αφγανιστάν,
- θα κλείσουν όλα τα γραφεία των Ταλιμπάν και της αεροπορικής τους εταιρίας στην ΕΕ,
- για πρώτη φορά γίνεται λόγος για τον Οσάμα Μπιν Λάντεν και παγώνουν όλα τα κεφάλαια και περιουσιακά στοιχεία που ανήκουν σ' αυτόν ή σε άτομα που σχετίζονται μαζί του,
- απαγορεύεται η πώληση, προμήθεια ή μεταφορά οξικού ανυδρίτη από υπηκόους ή από το έδαφος των κρατών μελών
- και τέλος, απαγορεύουν την είσοδο σε εδάφη της ΕΕ όλων των προσωπικοτήτων των Ταλιμπάν που φέρουν το αξίωμα του αναπληρωτή υπουργού, στρατιωτικών και γενικά αξιωματούχων

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Όλες όμως οι παραπάνω Κοινές Θέσεις καταργήθηκαν το 2002 με νέα Κοινή Θέση περί περιοριστικών μέτρων, στην οποία γίνεται συγκεκριμένη αναφορά στον Οσάμα Μπιν Λάντεν, στα μέλη της Οργάνωσης Αλ Κάιντα, στους Ταλιμπάν και σε πρόσωπα, ομάδες, επιχειρήσεις και γενικά φορείς που συνδέονται μαζί τους, και στην απαγόρευση προμήθειας ή μεταφοράς στρατιωτικού υλικού, στην παροχή στρατιωτικής εκπαίδευσης και στη δέσμευση των κεφαλαίων τους.

Πίνακας 6
Πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά χρονολογική σειρά

Τόπος και χρόνος εκδόσεως	Τίτλος	Είδος και Αριθμός	Παραπομπή στην επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Παρατηρήσεις
Βρυξέλλες, 17-12-1996	Περί της επιβολής αποκλεισμού (embargo) του Αφγανιστάν όσον αφορά τα όπλα, τα πολεμοφόδια και τον στρατιωτικό εξοπλισμό.	Κοινή Θέση 96/746/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 342 της 31-12-1996, σελ. 1	Καταργήθηκε με την Κοινή Θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ
Βρυξέλλες, 26-01-1998	Που υιοθέτησε το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Ι2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με το Αφγανιστάν	Κοινή Θέση 98/108/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 32 της 06-02-1998, σελ. 14	Καταργήθηκε με την Κοινή Θέση 1999/73/ΚΕΠΠΑ
Βρυξέλλες, 25-01-1999	Καθορισθείσα από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου Ι2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με θέμα το Αφγανιστάν	Κοινή Θέση 1999/73/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 23 της 30-01-1999, σελ. 1	Καταργήθηκε με την Κοινή Θέση 2000/55/ΚΕΠΠΑ
Βρυξέλλες, 15-11-1999	Σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά των Ταλιμπάν	Κοινή Θέση 1999/727/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 294 της 16-11-1999, σελ. 1	Καταργήθηκε με την Κοινή Θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ
Βρυξέλλες, 24-01-2000	Το Αφγανιστάν	Κοινή Θέση 2000/55/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 21 της 26-01-2000, σελ. 1	Καταργήθηκε με 2001/56/ΚΕΠΠΑ
Βρυξέλλες, 14-02-2000	Για την απαγόρευση πτήσεων και το πάγωμα κεφαλαίων και άλλων οικονομικών πόρων που αφορούν την Ταλιμπάν του Αφγανιστάν	Κανονισμός (ΕΚ) 337/2000	ΕΕ L 43 της 16-02-2000, σελ. 1	Τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1272/2002 και καταργήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 467/2001
Βρυξέλλες, 16-06-2000	Για τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 337/2000 του Συμβουλίου για την απαγόρευση και το πάγωμα κεφαλαίων και άλλων οικονομικών πόρων που αφορούν την Ταλιμπάν του Αφγανιστάν	Κανονισμός (ΕΚ) 1272/2000	ΕΕ L 144 της 17-06-2000, σελ. 16	Καταργήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 467/2001
Βρυξέλλες, 23-01-2001	Για το Αφγανιστάν	Κοινή Θέση 2001/56/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 21 της 23-01-2001, σελ. 1	Σε ισχύ
Βρυξέλλες, 16-02-2001	Που αφορά πρόσθετα περιοριστικά μέτρα κατά των Ταλιμπάν και τροποποιεί την κοινή θέση 96/746/ΚΕΠΠΑ	Κοινή Θέση 2001/154/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 57 της 27-02-2001, σελ. 1	Καταργήθηκε με την Κοινή Θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ
Βρυξέλλες, 06-03-2001	Για την απαγόρευση της εξαγωγής ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών στο Αφγανιστάν, την ενίσχυση της απαγόρευσης πτήσεων και την παράταση της δέσμευσης	Κανονισμός (ΕΚ) 467/2001	ΕΕ L 67 της 09-03-2001, σελ. 1	Καταργήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 881/2002

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

	κεφαλαίων και άλλων οικονομικών πόρων όσον αφορά την Ταλιμπάν του Αφγανιστάν, και την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 337/2000			
Βρυξέλλες, 5-11-2001	Σχετικά με περιοριστικά μέτρα κατά των Ταλιμπάν και για την τροποποίηση των κοινών θέσεων 1996/746/ΚΕΠΠΑ, 2001/56/ΚΕΠΠΑ και 2001/154/ΚΕΠΠΑ	Κοινή Θέση 2001/771/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 289, της 06-11-2001, σελ. 36	Καταργήθηκε με την Κοινή Θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ
Βρυξέλλες, 27-05-2002	Για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων που συνδέονται με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, το δίκτυο της Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν, και για την κατάργηση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 476/2001 του Συμβουλίου για την απαγόρευση της εξαγωγής ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών στο Αφγανιστάν, την ενίσχυση της απαγόρευσης πτήσεων και την παράταση της δέσμευσης κεφαλαίων και άλλων οικονομικών πόρων όσον αφορά τους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν.	Κανονισμός (ΕΚ) 881/2002	ΕΕ L 139 της 29-05-2002, σελ. 9	Σε ισχύ και τροποποιήθηκε 65 φορές ⁴⁰⁵ ,
Βρυξέλλες, 27-05-2002	Περί περιοριστικών μέτρων κατά του Οσάμα Μπιν Λάντεν, των μελών της οργάνωσης Αλ Κάιντα και των Ταλιμπάν και λοιπών προσώπων, ομάδων, επιχειρήσεων και άλλων φορέων όπου συνδέονται μαζί τους, και περί καταργήσεως των κοινών θέσεων 96/746/ΚΕΠΠΑ, 1999/727/ΚΕΠΠΑ, 2001/154/ΚΕΠΠΑ και 2001/771/ΚΕΠΠΑ	Κοινή Θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 139 της 29-05-2002, σελ. 4	Σε ισχύ
Βρυξέλλες, 27-02-2003	Σχετικά με εξαιρέσεις από τα περιοριστικά μέτρα που επιβάλλει η κοινή θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ	Κοινή Θέση 2003/140/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 53, της 28-02-2003, σελ. 62	Σε ισχύ συμπλήρωση της από Κοινή Θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ

Επειδή όμως τη δεκαετία του 90, ιδιαίτερα μετά την εμφάνιση των Ταλιμπάν, η πολιτική και στρατιωτική κατάσταση στο Αφγανιστάν έγινε δυσχερέστατη, η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιδρώντας εξέδωσε μέσω του Συμβουλίου άλλη μία σειρά Κοινών Θέσεων στα πλαίσια του δεύτερου πυλώνα με θέμα το Αφγανιστάν, στις οποίες γίνεται λόγος μεταξύ άλλων και για την τρομοκρατία. Παρατηρούμε ότι ενώ το 1998 γινόταν απλή αναφορά στην τρομοκρατία και καλεί τις αρχές του Αφγανιστάν να κλείσουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης ξένων τρομοκρατών στο έδαφός του, τον Ιανουάριο του 2001, ύστερα από τα τρομοκρατικά χτυπήματα και

⁴⁰⁵ Αναλυτικά, ο αναγνώστης θα μπορεί να συμβουλευτεί το Παράρτημα 2, Πίνακας 1

έπειτα από μία σειρά Κοινών Θέσεων που η μία καταργούσε την άλλη, τελικά εξειδικεύεται το φαινόμενο της τρομοκρατίας και πλέον ζητείται:

- να απαγορευτεί η χρηματοδότηση, η εκπαίδευση και το καταφύγιο των τρομοκρατικών ομάδων,
- να κλείσουν τα στρατόπεδα εκπαίδευσης ξένων τρομοκρατών,
- να συμμορφωθούν οι Ταλιμπάν με τις αποφάσεις 1267/1999 και 1333/2000 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

Στα πλαίσια του πρώτου πυλώνα το Συμβούλιο εξέδωσε μία σειρά Κανονισμών που αφορούν το πάγωμα κεφαλαίων και οικονομικών πόρων, την απαγόρευση πτήσεων και την επιβολή περιοριστικών μέτρων προς τον Οσάμα Μπιν Λάντεν, την Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν.

Ο πρώτος Κανονισμός του 2000 αφορά το πάγωμα των κεφαλαίων και των οικονομικών πόρων των Ταλιμπάν, ζητά την συνεργασία των τραπεζών και άλλων χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων σχετικά με πληροφορίες που αφορούν το θέμα αυτό και απαγορεύει σε αεροσκάφη που έχουν σχέση με τους Ταλιμπάν να προσγειώνονται ή να απογειώνονται από έδαφος της Κοινότητας. Ο παρών Κανονισμός περιέχει και δύο παραρτήματα. Στο πρώτο αναφέρονται τα αεροσκάφη για τα οποία ισχύουν οι απαγορεύσεις και στο δεύτερο υπάρχει ένας κατάλογος των αρμόδιων αρχών των κρατών μελών που ασχολούνται με το θέμα των εξαιρέσεων⁴⁶ (και συγκεκριμένα με τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 6) και του παγώματος των κεφαλαίων⁴⁷. Στη συνέχεια το πρώτο παράρτημα του κανονισμού αυτού αντικαθίσταται από κείμενο του παραρτήματος νέου Κανονισμού, στο οποίο γίνεται ειδικότερα λόγος για τα κεφάλαια και τους οικονομικούς πόρους συγκεκριμένων οντοτήτων και στο περιεχόμενο των κεφαλαίων και των οικονομικών πόρων.

Τελικά, ύστερα από δύο καταργήσεις συνεχόμενων Κανονισμών ισχύει ο Κανονισμός 881/2002 «για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων που συνδέονται με τον Οσάμα Μπιν Λάντεν⁴⁸, το δίκτυο της Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν, και για κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 467/2001 του Συμβουλίου για

⁴⁶ Για την Ελλάδα αρμοδιότητα έχει το Υπουργείο Μεταφορών και Επικοινωνιών

⁴⁷ Για την Ελλάδα αρμοδιότητα έχει το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

⁴⁸ Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι γαλλική εφημερίδα δημοσίευσε στις 23 Σεπτεμβρίου 2006 άρθρο που αναφέρεται στο θάνατο του ηγέτη της Αλ Κάιντα, Οσάμα Μπιν Λάντεν ο οποίος προβλήθηκε από τυφώδη πυρετό και στηρίζεται σε αντίγραφο αναφοράς των γαλλικών υπηρεσιών πληροφοριών. Εντούτοις, οι πληροφορίες αυτές δεν έχουν επιβεβαιωθεί ούτε από την επίσημη γαλλική πολιτική, ούτε από τις ΗΠΑ, υποστηρίζοντας ότι τέτοιες πληροφορίες κυκλοφορούν πολύ συχνά και ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να δείχνει ότι η συγκεκριμένη είναι και αληθής.

την απαγόρευση της εξαγωγής ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών στο Αφγανιστάν, την ενίσχυση της απαγόρευσης πτήσεων και την παράταση τα δέσμευσης κεφαλαίων και άλλων οικονομικών πόρων όσον αφορά τους Ταλιμπάν του Αφγανιστάν», που εκτός των άλλων βασίζεται και στην Κοινή Θέση 2002/402/ΚΕΠΠΑ. Ο Κανονισμός αυτός κάνει αναφορά

- σε ορισμούς: «κεφάλαια», «οικονομικοί πόροι», «δέσμευση κεφαλαίων», «πάγωμα χρηματοοικονομικών πόρων»
- στην απαγόρευση τεχνικής εμπειρογνωμοσύνης που έχει σχέση με στρατιωτικές δραστηριότητες
- στην συνεργασία των αρμόδιων φορέων και αρχών όσο αφορά τις πληροφορίες και την επαλήθευσή τους
- στην εξουσία της επιτροπής να τροποποιεί ή να συμπληρώνει τα παραρτήματα
- στην αλληλοενημέρωση των κρατών μελών

Στον Κανονισμό αυτό υπάρχουν, επίσης, δύο παραρτήματα. Στο πρώτο αναφέρονται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ομάδες ή οντότητες των οποίων δεσμεύονται τα κεφάλαια και οι οικονομικοί τους πόροι, ενώ στο δεύτερο υπάρχει κατάλογος των αρμόδιων αρχών.

3.3. Μηχανισμοί αξιολόγησης και εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο των νομικών συστημάτων των κρατών μελών στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Το συμβούλιο βασιζόμενο στα άρθρα 29 και 31 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στο ότι η Επιτροπή του άρθρου 36 θα πρέπει να εκπονήσει μια απλούστερη και ταχύτερη μορφή του μηχανισμού αξιολόγησης έτσι όπως καθορίζεται στην Κοινή Δράση 97/827/ΔΕΥ, εξέδωσε Απόφαση⁴⁰⁹ «περί μηχανισμών αξιολόγησης των νομικών συστημάτων των κρατών μελών και της εφαρμογής τους σε εθνικό επίπεδο στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας».

Καταρχήν, ο μηχανισμός αυτός δημιουργείται υπό καθεστώς ισοτιμίας των εθνικών νομικών συστημάτων, στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και αποτελείται από 12 άρθρα στα οποία αναφέρονται:

- Το αντικείμενο της αξιολόγησης, η σειρά με την οποία θα εξεταστούν τα κράτη μέλη και η δημιουργία ομάδας εργασίας του

⁴⁰⁹ 2002/996/ΔΕΥ, 28-11-2002, L 349 της 24-12-2002, σελ. 1

Συμβουλίου που ορίζεται από την επιτροπή του άρθρου 36 για το σκοπό αυτό (άρθρο 2)

- κατάλογος εμπειρογνομόνων με μεγάλη πείρα στον τομέα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, που γνωστοποιείται τόσο στην επιτροπή του άρθρου 36, όσο και στην αντίστοιχη ομάδα εργασίας (άρθρο 3). Από αυτόν θα επιλεγεί μία ομάδα για την αξιολόγηση κάθε κράτους μέλους, με την προϋπόθεση τα μέλη της να μην έχουν την υπηκοότητα του εν λόγω κράτους μέλους (άρθρο 4)
- η Προεδρία καταρτίζει ένα ερωτηματολόγιο που αποσκοπεί στην συγκέντρωση κάθε χρήσιμης πληροφορίας για τη διεξαγωγή της αξιολόγησης (άρθρο 5). Με βάση το ερωτηματολόγιο αυτό ξεκινάνε επισκέψεις από την ομάδα αξιολόγησης στα κράτη μέλη προκειμένου να διαπιστώσουν αν οι απαντήσεις του ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα και να συναντήσει τις πολιτικές, διοικητικές, αστυνομικές, τελωνειακές, δικαστικές ή άλλες αρμόδιες αρχές. (άρθρο 6)
- μετά από δεκαπέντε ημέρες από τη λήψη των απαντήσεων συντάσσεται σχέδιο έκθεσης από την ομάδα αξιολόγησης (άρθρο 7) το οποίο απευθύνεται στο αξιολογούμενο κράτος μέλος για περαιτέρω παρατηρήσεις και έπειτα στην επιτροπή του άρθρου 36 ή στην ad hoc ομάδα εργασίας που έχει οριστεί, έτσι ώστε ο αντιπρόσωπος του εν λόγω κράτους μέλους να προβεί σε απαραίτητες διευκρινήσεις και να παρέχει κάθε αναγκαία πληροφορία και εξήγηση (άρθρο 8).
- Όλες οι πληροφορίες διέπονται από την αρχή της εμπιστευτικότητας. Το αξιολογούμενο κράτος έχει το δικαίωμα να δημοσιεύσει αποσπάσματα της έκθεσης με δική του ευθύνη και ύστερα από έγκριση του Συμβουλίου (άρθρο 9)

4. Αποφάσεις – Πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Οι αποφάσεις πλαίσια (πίνακας 7) αποτελούν ένα σχετικά νέο νομικό μέσο του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου στα πλαίσια του Γ' πυλώνα, που προστίθεται δίπλα στις Αποφάσεις, τις Κοινές Θέσεις και τις Συμβάσεις και στηρίζεται στο άρθρο 34 παρ.2 εδ.β' της ΣυνθΕΕ⁴¹⁰.

⁴¹⁰ α υιοθετεί αποφάσεις – πλαίσιο με σκοπό την προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των μελών. Οι αποφάσεις – πλαίσιο δεσμεύουν τα κράτη μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα φέρνουν στην αρμοδιότητα των εθνικών αρχών την επιλογή του τύπου και των μέσων. Δεν παράγουν ποτέλεσμα»

Πρόκειται για κείμενα που υιοθετούνται μετά από διακρατική συνεργασία και όχι απευθείας από τα κοινοτικά όργανα, ομόφωνα από τους Υπουργούς Δικαιοσύνης των κρατών μελών, κατόπιν πρωτοβουλίας είτε ενός κράτους μέλους ή του Συμβουλίου ή της Επιτροπής της Ε.Ε και αποτυπώνουν τις κοινές αποδεκτές θέσεις σε νομοτεχνικό και κυρίως δικαιοπολιτικό επίπεδο.

Η απόφαση πλαίσιο δηλαδή, αποτελεί ένα πολιτικά και ουσιαστικά δεσμευτικό για τα κράτη μέλη ευρωπαϊκό νομικό κείμενο προϊόν διακρατικής – διακυβερνητικής συνεργασίας, που καθορίζει τις σταθερές παραμέτρους ποινικής τυποποίησης κάποιων εγκλημάτων: ήτοι καθορίζει τις πράξεις που πρέπει να τυποποιηθούν σε εγκλήματα, το γενικότερο επιθυμητό πλαίσιο των απειλουμένων ποινών, τη διαμόρφωση διακεκριμένων ή προνομιούχων παραλλαγών των εγκλημάτων και εν γένει τρόπου στοιχεία για την θέσπιση μιας ποινικής νομοθεσίας. Αφήνεται όμως στο κάθε κράτος μέλος η επιλογή των μέσων και του εν γένει τρόπου επιτεύξεως των όρων της αποφάσεως πλαισίου, ώστε να είναι δυνατή η εκμετάλλευση του ισχύοντος ποινικού status του κάθε κράτους, και κυρίως η τήρηση των συνταγματικών ορίων που το καθένα έχει.

Βέβαια, εκ του γεγονότος ότι ρητά δεν παράγουν «άμεσο αποτέλεσμα» η εναρμόνιση της εσωτερικής νομοθεσίας γίνεται με την έκδοση κοινού εθνικού νόμου, οπότε επιτυγχάνεται η εσωτερική τουλάχιστον πολιτική νομιμοποίηση μέσω του Κοινοβουλίου, εντός όμως προχαραγμένων και δεσμευτικών εν πολλοίς ορίων, που η ίδια η ευρωπαϊκή εκτελεστική εξουσία (Συμβούλιο της Ε.Ε, Επιτροπή της Ε.Ε και Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης) έθεσε, ως προς το περιεχόμενο του νέου νόμου.

Πίνακας 7

Συγκεντρωτικός πίνακας αποφάσεων – πλαισίων και σχεδίων αποφάσεων -πλαισίων

	Τόπος και χρόνος εκδόσεως	Τίτλος	Αριθμός	Προπομπή στην επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
1	Βρυξέλλες 29-05-2000	Για ενίσχυση της προστασίας από την παραχάραξη εν όψει της εισαγωγής του ευρώ με την επιβολή ποινών και άλλων κυρώσεων	2000/383/ΔΕΥ	ΕΕ L 140 της 14-6-2000 σελ.1
2	Βρυξέλλες 15-3-2001	Σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες	2001/220/ΔΕΥ	ΕΕ L 82 της 22-3-2001 σελ..1
3	Βρυξέλλες 28-3-2001	Για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας που αφορούν τα μέσα πληρωμής πλην των μετρητών	2001/413/ΔΕΥ	ΕΕ L 149 της 2-6-2001, σελ. 1
4	Βρυξέλλες 6-12-2001	Για τροποποίηση της απόφασης – πλαίσιο 2000/383/ΔΕΥ για την ενίσχυση της	2001/888/ΔΕΥ	ΕΕ L 329 της 14-12-2001, σελ. 3

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

		προστασίας από την παραχάραξη εν όψει της εισαγωγής του ευρώ με την επιβολή ποινών και άλλων κυρώσεων		
5	Λουξεμβούργο 26-6-2001	Για το ξέπλυμα χρήματος, τον προσδιορισμό, τον εντοπισμό, τη δέσμευση, την κατάσχεση και τη δήμευση των οργάνων και των προϊόντων του εγκλήματος	2001/500/ΔΕΥ	ΕΕ L 182 της 5-7-2001, σελ. 1
6	Λουξεμβούργο 13-06-2002	Για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας	2002/475/ΔΕΥ	ΕΕ L 164 της 22-6-2002, σελ. 3
7	Λουξεμβούργο 13-6-2002	Σχετικά με τις κοινές ομάδες έρευνας	2002/465/ΔΕΥ	ΕΕ L 162 της 20-6-2002, σελ. 1
8	Λουξεμβούργο 13-06-2002	Για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών	2002/584/ΔΕΥ	ΕΕ L 190 της 18-7-2002, σελ. 1
9	Βρυξέλλες 19-07-2002	Για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων	2002/629/ΔΕΥ	ΕΕ L 203 της 1-8-2002, σελ. 1
10	Βρυξέλλες 28-11-2002	Για την ενίσχυση του ποινικού πλαισίου για την πρόληψη της υποβολής της παράνομης εισόδου, διέλευσης και διαμονής	2002/946/ΔΕΥ	ΕΕ L 328 της 5-12-2002, σελ. 1
11	Βρυξέλλες 27-1-2003	Σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου	2003/80/ΔΕΥ ⁴¹¹	ΕΕ L 29 της 5-2-2003, σελ. 55
12	Βρυξέλλες 22-7-2003	Για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στον ιδιωτικό τομέα	2003/568/ΔΕΥ	ΕΕ L 192 της 31-7-2003, σελ. 54
13	Βρυξέλλες 22-7-2003	Σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων δέσμευσης περιουσιακών ή αποδεστικών στοιχείων στην Ευρωπαϊκή Ένωση	2003/577/ΔΕΥ	ΕΕ L196 της 2-8-2003, σελ. 45
14	Βρυξέλλες 22-12-2003	Για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας	2004/68/ΔΕΥ	ΕΕ L 13 της 20-1-2004 σελ 44
15	Λουξεμβούργο 25-10-2004	Για τη θέσπιση ελάχιστων διατάξεων σχετικά με τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των εγκλημάτων και τις ποινές που ισχύουν στον τομέα της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών	2004/757/ΔΕΥ	ΕΕ L 335 της 11-11-2004 σελ 8
16	Βρυξέλλες 24-2-2005	Για τη δήμευση των προϊόντων, οργάνων και περιουσιακών στοιχείων του εγκλήματος	2005/212/ΔΕΥ	ΕΕ L 68 της 15-3-2005, σελ. 49
17	Βρυξέλλες 24-2-2005	Για τις επιθέσεις κατά των συστημάτων πληροφοριών	2005/222/ΔΕΥ	ΕΕ L 69 της 16-3-2005, σελ. 67
18	Βρυξέλλες 24-2-2005	Σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης επί χρηματικών ποινών	2005/214/ΔΕΥ	ΕΕ L 76 της 22-3-2005, σελ. 16
19	Βρυξέλλες 12-7-2005	Για την ενίσχυση του ποινικού πλαισίου καταστολής της ρύπανσης από πλοία.	2005/667/ΔΕΥ	ΕΕ L 255 της 30-9-2005, σελ 164
20	...	Σχετικά με ορισμένα δικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την Ευρώπη	Σχέδιο	Δεν έχει δημοσιευτεί [COM (2004) 328/F, 28-4-2004]
21	...	Σχετικά με την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος	Σχέδιο	Δεν έχει δημοσιευτεί [COM (2005) 10F της 25-01-2005]
22	...	Για τον συνυπολογισμό των καταδικαστικών αποφάσεων μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ επ' ευκαιρία νέας ποινικής διαδικασίας	Σχέδιο	Δεν έχει δημοσιευτεί [COM (2005) 91F της 17-03-2005]
23	...	Σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που εξετάζονται	Σχέδιο	Δεν έχει δημοσιευτεί [COM (2005) 475 F

⁴¹¹ Η ανωτέρω απόφαση καταργήθηκε με την υπ' αριθμ C -176/2003 απόφαση του ΔΕΚ της 13^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την απόφαση του ΔΕΚ βλ. το κεφάλαιο 2 της παρούσας εργασίας («Νόσφιτη Εξουσία»).

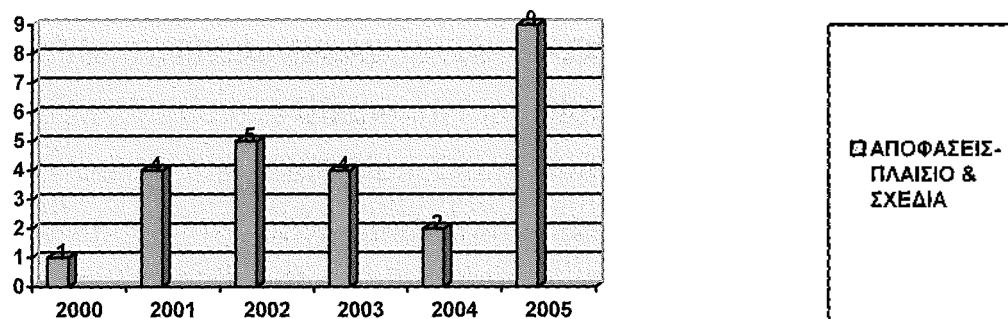
		στο πλαίσιο της Αστυνομικής και Δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις		της 4-10-2005]
24	...	Για την ανταλλαγή πληροφοριών βάσει της αρχής της διαθεσιμότητας	Σχέδιο	Δεν έχει δημοσιευτεί [COM (2005) 190 F της 12-10-2005]
25	...	Σχετικά με τη διοργάνωση και το περιεχόμενο των ανταλλαγών, μεταξύ των κρατών μελών, πληροφοριών που προέρχονται από το ποινικό μητρώο	Σχέδιο	Δεν έχει δημοσιευτεί [COM (2005) 690 F της 22-12-2005]

Κατά την άποψη του καθηγητή Κανελλόπουλου Π. «οι Αποφάσεις Πλαίσιο διαφέρουν από τις Οδηγίες των κοινοτικών οργάνων, διότι, πρώτον εκδίδονται μόνο στο πλαίσιο των διατάξεων αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων, ενώ οι Οδηγίες εκδίδονται επί ευρύτατης κατηγορίας θεμάτων που υπάγονται στις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Δεύτερον, εκδίδονται μόνο από το Συμβούλιο, ενώ οι Οδηγίες εκδίδονται από όλα τα όργανα της ΕΚ τα οποία συμμετέχουν στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας αυτής. Τρίτον, σε αντίθεση με τις Οδηγίες, εκδίδονται πάντα ομόφωνα, δηλαδή με την σύμφωνη γνώμη όλων των μελών του Συμβουλίου. Ομοιάζουν όμως με τις Οδηγίες, πρώτον, διότι αμφότερες δημιουργούν στο κράτος μέλος την υποχρέωση να λάβει τα αναγκαία νομοθετικά, κανονιστικά, διοικητικά και λοιπά μέτρα, ώστε να είναι δυνατή η επίτευξη των αποτελεσμάτων που επιδιώκονται, κατά περίπτωση, από την Οδηγία ή την απόφαση – πλαίσιο, και δεύτερον, διότι αμφότερες δεν παράγουν άμεσα αποτελέσματα, δεν έχουν δηλαδή άμεση εφαρμογή εντός της εθνικής έννομης τάξης»^{412,413}

⁴¹² ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. (2003), *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάικουλας, σελ.279 Επίσης για τις αποφάσεις πλαίσιο βλ.: ΣΚΟΥΡΗΣ Β. (2003) *Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάικουλας, σελ.130 και ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δ. (2001) *Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης*, Αθήνα- Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάικουλας, σελ.231

⁴¹³ Εκ πρώτης όψεως η φύση των αποφάσεων πλαίσιο φαίνεται να ταυτίζεται με εκείνη των οδηγιών, διαφέρει όμως κατά το ότι οι συντάκτες της διάταξης στα πλαίσια της Αστυνομικής Δικαστικής Συνεργασίας θέλησαν να αποκλείσουν ρητά τη δυνατότητα ανάπτυξης άμεσου αποτελέσματος στις αποφάσεις – πλαίσιο και για το λόγο αυτό απέφυγαν να χρησιμοποιήσουν την ίδια ονοματολογία» ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δ (1999), *Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάικουλας,, σελ. 170

ΓΡΑΦΗΜΑ 2
ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ – ΠΛΑΙΣΙΟ & ΣΧΕΔΙΑ 2000- 2005

Από το παραπάνω γράφημα (2) μπορεί κανείς να αναγνωρίσει τις προσπάθειες που έγιναν από την ΕΕ στον τομέα αυτό. Παρατηρείται, λοιπόν, μία αρκετά μεγάλη αύξηση των αποφάσεων – πλαισίων ή των σχεδίων τους την πενταετία 2000-2005, με αποκορύφωμα βέβαια το 2005 κατά το οποίο είχαμε τις περισσότερες αποφάσεις πλαίσια όπως ήδη αναλύθηκε και προηγουμένως.

4.1. Για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας

Η τρομοκρατία δεν είναι ένα φαινόμενο που παρουσιάστηκε στις μέρες μας. Έχει μακράιωνη ιστορία. Το νέο στοιχείο του καιρού μας είναι η έκταση η ένταση και οι θανατηφόρες συνέπειες των τρομοκρατικών χτυπημάτων. Το πρόβλημα των τρομοκρατικών ενεργειών είχε ήδη επισημανθεί, με την ευκαιρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε το 1999, καθώς και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Σάντα Μαρία ντα Φέιρα τον Ιούνιο του 2000. Στη διάρκεια των τελευταίων ετών, πριν την έκδοση της απόφασης πλαισίου, τα κράτη μέλη εξέδωσαν αρκετές νομοθετικές πράξεις σχετικά με την τρομοκρατία όπως έχουν ήδη αναφερθεί στην παρούσα εργασία. Χαρακτηριστικά υπενθυμίζουμε:

- τη σύμβαση Ευρωπαϊκή μετά τις τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν με την απόφαση του Συμβουλίου της 3ης Δεκεμβρίου 1998,
- την Κοινή Δράση 96/610/ΔΕΥ σχετικά με τη δημιουργία ενός καταλόγου γνώσεων όσο αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας,
- την Κοινή Δράση 98/428/ΔΕΥ σχετικά με τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου,

- την Κοινή Δράση 98/733/ΔΕΥ σχετικά με την ποινικοποίηση της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση,
- τη σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Η παρούσα απόφαση πλαίσιο στηρίζεται:

- στο άρθρο 29 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο οποίο αναφέρεται «ειδικά στην τρομοκρατία ως σοβαρή μορφή εγκληματικότητας που πρέπει να προληφθεί και να καταπολεμηθεί αναλαμβάνοντας κοινή δράση με τρεις διαφορετικούς τρόπους:

 1. Πιο στενή συνεργασία μεταξύ των αστυνομικών δυνάμεων, των τελωνειακών αρχών και άλλων αρμοδίων αρχών, συμπεριλαμβανομένης της Europol
 2. Πιο στενή συνεργασία μεταξύ των δικαστικών αρχών και άλλων αρμοδίων αρχών των κρατών μελών
 3. Προσέγγιση, όπου χρειάζεται, των κανόνων ποινικού δικαίου των κρατών μελών.»⁴¹⁴

- στο πρόγραμμα δράσης⁴¹⁵ του Συμβουλίου και της Επιτροπής που έχει σχέση με το χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, τον Δεκέμβριο του 1998. Ο κυριότερος στόχος του προγράμματος είναι καταρχήν, να προαχθεί το κράτος δικαίου κι έπειτα οι πολίτες της Ένωσης να νιώθουν ασφαλείς, πράγμα το οποίο θα βασιστεί στην στενότερη συνεργασία και προσέγγιση των δικαστικών και αστυνομικών αρχών. Όσο αφορά τη αστυνομική συνεργασία δίνεται ένα χρονικό περιθώριο πέντε ετών, ενώ γίνεται ρητή αναφορά στις αρμοδιότητες της Europol και στα διάφορα τελωνειακά μέτρα. Όσο αφορά τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις δίνεται ένα χρονικό περιθώριο δύο ετών, ενώ τονίζεται και η προσέγγιση των κανόνων ποινικού δικαίου των κρατών μελών,
- σε νέα πρόταση της Επιτροπής⁴¹⁶, που υποβλήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2001, όπου στο άρθρο 3 αναφέρεται συγκεκριμένα ποια αδικήματα θεωρούνται τρομοκρατικά και το είδος των ποινών που θα πρέπει να επιβληθούν, ενώ στα άρθρα 12 και 13 γίνεται ιδιαίτερος λόγος στη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και στην ανταλλαγή πληροφοριών για την επιδίωξη του σκοπού τους που είναι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

⁴¹⁴ COM (2001) 521 τελικό, Βρυξέλλες, 19-09-2001 σελ 5

⁴¹⁵ ΕΕ C 19 της 23-1-1999, σελ.1

⁴¹⁶ ΕΕ C 332 τελικό, Βρυξέλλες, 27-11-2001

οριοθέτηση της τρομοκρατίας δεν μπορεί να θεωρηθεί απόλυτα επιτυχής. Η Απόφαση έχει αγνοηθεί παντελώς το βασικό στοιχείο της τρομοκρατικής δράσης, η ύπαρξης δηλαδή εγκληματικής οργάνωσης, το πρόγραμμα της οποίας εμπεριέχει την ανατροπή ή αποσταθεροποίηση του υπάρχοντος πολιτικοκοινωνικού συστήματος στο σύνολό του ή σε επιμέρους εκφάνσεις του με τη χρήση βίας. Αντίθετα, το τρομοκρατικό έγκλημα θεωρείται ότι μπορεί να τελείται και από ένα μόνο άτομο, που δρα μεμονωμένα και η αυξημένη απαξία της τρομοκρατικής δράσης συνδέεται με στοιχεία που χαρακτηρίζουν την κάθε πράξη χωριστά και όχι τη συμμετοχή στη συλλογική εγκληματική δραστηριότητα της τρομοκρατικής οργάνωσης. Και τούτο μάλιστα όταν σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης εμφανίζεται να είναι η αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, η οποία προϋποθέτει όχι απλώς οργανώσεις, αλλά δίκτυα οργανώσεων. Έτσι όμως ένας μεγάλος αριθμός πράξεων των τρομοκρατικών οργανώσεων δεν μπορούν με βάση την υπάρχουσα διατύπωση να υπαχθούν στην έννοια του τρομοκρατικού εγκλήματος, όπως θα δούμε αναλυτικά στη συνέχεια, ενώ αντίθετα πράξεις αυξημένης βεβαίως βαρύτητας, αλλά μεμονωμένες, που δεν χαρακτηρίζονται τρομοκρατικές με βάση την υπάρχουσα κοινωνική τους καταγραφή, υπάγονται στην έννοια του τρομοκρατικού εγκλήματος»⁴²⁰.

4.2. Για το Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης

Αν ξεκινήσει κανείς από τη Συνθήκη Ίδρυσης της ΕΕ παρατηρεί ότι το Συμβούλιο είχε πράγματι με βάση τα άρθρα 31 στοιχ β' και 34 παρ. 2β' τη δυνατότητα υιοθέτησης μιας απόφασης πλαίσιο για την προσέγγιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών και στο πεδίο της έκδοσης. Συνειδητοποίησε ότι οι απλουστευμένες διαδικασίες εκδόσεως έχουν άμεσο συμφέρον τόσο στην ίδια όσο και στα κράτη μέλη της. Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης ως βασικός στόχος της Ένωσης άνοιξε το δρόμο για την αμοιβαία αναγνώριση των

⁴²⁰ άρθρο της ΣΥΜΕΩΝΙΑΟΥ - ΚΑΣΤΑΝΙΑΟΥ Ε. Ο ορισμός της Τρομοκρατίας, Ποινική Δικαιοσύνη 1/2002, σελ. 66. Σε άλλο μέρος του ίδιου άρθρου κατά την εστίασή της στις πράξεις που θεωρούνται τρομοκρατικές αναφέρει: «Οι πράξεις αυτές, μολονότι σε πολιτικό επίπεδο η απαξία τους καθορίζεται εκάστοτε απ τα πολιτικά συμφέροντα εκείνου που καλείται να κρίνει, σε ποινικό επίπεδο περικλείουν ίσο μέγεθος αδικού, ενώ σε ό,τι αφορά την ενοχή, η ενοχή του τρομοκράτη που δρα για λόγους ιδεολογικούς, μπορεί να εμφανίζεται κατά περίπτωση μειωμένη. Ένα νομικό κείμενο που αναφέρεται στην τρομοκρατία, δεν μπορεί να ασφαλώς να υιοθετήσει οποιεσδήποτε διαφοροποιήσεις της ποινικής μεταχείρισης με κριτήρια άλλα, εκτός του αδικού και της ενοχής. Ένα νομικό όμως κείμενο για την τρομοκρατία δεν παύει να είναι μία πολιτική πράξη. Στο επίπεδο αυτό δεν μπορεί να μην εκφράσει κανείς τις αμφιβολίες του ως προς τον ίσο τρόπο αντίδρασης σε όλες τις τρομοκρατικές πράξεις, αλλά και ως προς τις πραγματικές δυνατότητες αποκάλυψης όσων κρύβονται πίσω από αυτές. Εύκολα μπορεί κανείς να υποθέσει ότι στις περιπτώσεις τρομοκρατικών χτυπημάτων που οργανώνονται ή χρηματοδοτούνται από κυβερνήσεις δημοκρατικών χωρών, μελών ή συμμάχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι ποινικές ευθύνες πολύ δύσκολα μπορεί να αγγίζουν τους ηθικούς αυτουργούς».

δικαστικών αποφάσεων αλλά και για την αναγνώριση εκ μέρους κάθε δικαστικής αρχής του αιτήματος παράδοσης προσώπου που υποβάλλει η δικαστική αρχή κάποιου άλλου κράτους μέλους. Ήδη πριν από την έκδοση της απόφασης – πλαισίου της Επιτροπής, τα ίδια τα κράτη μέλη προσπαθούσαν να απλουστεύσουν τις διαδικασίες έκδοσης προσώπων με διμερείς συμφωνίες, όπως για παράδειγμα έκανε η Ισπανία συνεργαζόμενη με την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Έτσι, ύστερα από πρόταση της Επιτροπής⁴²¹ το Συμβούλιο εξέδωσε απόφαση – πλαίσιο⁴²² για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης⁴²³ έχοντας υπόψη της το σημείο 37 του Συμβουλίου του Τάμπερε⁴²⁴ στο οποίο γίνεται λόγος για την αμοιβαία εκτέλεση των ενταλμάτων σύλληψης. Η νέα απόφαση αντικατέστησε τη Σύμβαση της Έκδοσης, τα Πρωτόκολλα της, και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την καταστολή της τρομοκρατίας, καταρρίπτονται οι προηγούμενες, παραδοσιακές διαδικασίες έκδοσης εντάλματος συλλήψεως και καθιερώνονται νέοι μηχανισμοί πιο απλοποιημένοι και πλαισιωμένοι από αυστηρές προθεσμίες. Τέλος είναι βασικό το γεγονός ότι αποτελεί ομοιόμορφη νομοθεσία κοινή στα κράτη μέλη, ενώ ταυτόχρονα πρόκειται για την πρώτη περίπτωση συγκεκριμένης εφαρμογής, στον τομέα του ποινικού δικαίου, της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης που έχει χαρακτηριστεί ως ακρογωνιαίος λίθος της δικαστικής συνεργασίας.

Συγκεκριμένα η απόφαση πλαίσιο αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια και ένα παράρτημα.

- Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται ο ορισμός του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, το πεδίο εφαρμογής του, οι υποχρεωτικοί ή προαιρετικοί λόγοι εκτέλεσής του, οι εγγυήσεις που πρέπει αυτό να παρέχει, ο προσδιορισμός των αρμόδιων αρχών και ο τύπος του. Έτσι, αναφέρονται μια σειρά πράξεων – με την ευχέρεια να προστεθούν και νέες κατηγορίες ανά πάσα στιγμή- για τις οποίες εκδίδεται, χωρίς έλεγχο του διττού αξιόποινου της

⁴²¹ COM (2001) 522 τελικό, Βρυξέλλες, 19-09-2001, 2001/0215 (CNS)

⁴²² 2002/584/ΔΕΥ της 13-06-2002 ΕΕ L 190 της 18-07-2002

⁴²³ Για το συγκεκριμένο θέμα βλ. άρθρα της ΚΑΙΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης: Οι ρυθμίσεις του Ν.32351/2004 και η μετάβαση από την έκδοση στην παράδοση, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2004, σελ. 1294, της ΣΥΜΒΩΝΙΔΟΥ ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε. Ο νόμος για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση Ποινική Δικαιοσύνη 7/2004, σελ. 273, του ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ, Το ποινικό δίκαιο του εχθρού: Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Τρομοκρατία και έκτακτη αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις ΗΠΑ Ποινική Δικαιοσύνη 2/2002, σελ. 189, της ΤΣΟΛΚΑ ΟΛ. Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Ποινικά Χρονικά ΝΒ/2002 σελ. 103, του ΝΙΚΟΛΟΥΔΗ Π. Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης_Πότε και πως είναι δυνατή η παράδοση (προσαγωγή) ημεδαπού σύμφωνα με το Ν 3251/2004, Ποινικά Χρονικά ΝΕ/2005, σελ. 385

⁴²⁴ το οποίο Εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 30 Νοεμβρίου 2000. ΕΕ C 12 Ε της 15-01-2001 σ.10

πράξης, εφόσον τιμωρούνται με ποινή ανώτερη των τριών ετών (άρθρο 2). Σύμφωνα, επίσης, με το άρθρο 2, όταν η αξιόποινη πράξη καλύπτεται από αμνηστία ο καταζητούμενος έχει ήδη δικαστεί τελεσιδικώς ή δεν θεωρείται ποινικώς υπεύθυνος εξαιτίας της ηλικίας του, το ένταλμα δεν εκτελείται, ενώ ακόμη προαιρετική μη εκτέλεσή του επιτυγχάνεται όταν κατά το δίκαιο του κράτους μέλους εκτέλεσης δε συνίσταται αξιόποινη πράξη, ή όταν το πρόσωπο διώκεται για την ίδια πράξη στο κράτος του ή έχει επέλθει παραγραφή αυτής κτλ.(άρθρο 4). Εντούτοις το κράτος μέλος έκδοσης του εντάλματος είναι υποχρεωμένο να παρέχει ορισμένες εγγυήσεις που αφορούν, ενδεικτικά, την επανεξέταση ποινής που ισούται με ισόβια κάθειρξη (άρθρο 5)

- Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τη διαδικασία παράδοσης. Στο θέμα αυτό υπάρχουν δύο περιπτώσεις. Η διαβίβαση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης όταν είναι γνωστό που βρίσκεται ο καταζητούμενος και όταν η δικαστική αρχή έκδοσης δεν γνωρίζει την αρμόδια δικαστική αρχή εκτέλεσης. Στην πρώτη περίπτωση μπορεί να αποφασιστεί η καταχώρηση του καταζητούμενου στο σύστημα πληροφοριών Σένγκεν (SIS). Στη δεύτερη περίπτωση μεταξύ άλλων, η διαβίβαση πραγματοποιείται είτε μέσω του συστήματος τηλεπικοινωνιών του ευρωπαϊκού δικαστικού δικτύου είτε μέσω των υπηρεσιών της Ιντερπόλ (άρθρο 9, 10). Τα άρθρα 11,12,13, 14 και 20 αφορούν τον καταζητούμενο και ιδιαίτερα τα δικαιώματά και τα προνομιά του. Γίνεται, επίσης, ιδιαίτερος λόγος στις προϋποθέσεις επιλογής, σε περίπτωση που πολλά κράτη μέλη έχουν εκδόσει ταυτόχρονα ένταλμα σύλληψης για το ίδιο άτομο (άρθρο 16). Τα επόμενα άρθρα αναφέρονται στις προθεσμίες, στη διαδικασία της απόφασης εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, και στην προθεσμία ή την αναβολή παράδοσης του καταζητούμενου.
- Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται τα αποτελέσματα της παράδοσης. Έτσι το εν λόγω πρόσωπο εφόσον έχει λάβει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες δίνει τη συγκατάθεσή του για την παράδοσή του, ενώ η δικαστική αρχή εκτέλεσης μπορεί να προβεί σε κατάσχεση και παράδοση αντικειμένων που χρησιμεύουν ως πειστήρια.
- Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά γενικές και τελικές διατάξεις, ενώ στο παράρτημα υπάρχουν δηλώσεις που έκαναν ορισμένα κράτη μέλη με την ευκαιρία της έκδοσης της απόφασης πλαισίου.

Βέβαια, η απόφαση αυτή δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη από το να συνάπτουν μεταξύ τους συμφωνίες, με την προϋπόθεση ότι αυτές αποσκοπούν στην περαιτέρω διευκόλυνση των διαδικασιών παράδοσης⁴²⁵. Παρόλα αυτά, δίνεται, τέλος σε αυτά μία προθεσμία ενάμιση έτους περίπου για να συμμορφωθούν. Θα πρέπει δηλαδή να ενσωματωθούν στις εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών μέσα στο 2002. Εντούτοις, ως τον Ιανουάριο του 2004 μόνο εννέα κράτη είχαν θεσπίσει νομοθεσία δυνάμει της απόφασης – πλαισίου⁴²⁶. Ωστόσο την 1^η Νοεμβρίου του 2004 όλα τα κράτη μέλη είχαν μεταφέρει την απόφαση – πλαίσιο με εξαίρεση την Ιταλία, όπως φαίνεται από Έκθεση⁴²⁷ της Επιτροπής, ενώ στα θετικά σημεία επισημαίνει ότι η απόφαση – πλαίσιο είναι πιο σαφής όσον αφορά την αρχή *ne bis in idem*. «Σημειωτέον ότι σύμφωνα με πρόσφατες στατιστικές που αφορούν τη λειτουργία του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης σε 17 κράτη μέλη το 2005, επί 1526 συλληφθέντων, 1295 παραδόθηκαν τελικά στο αιτούν κράτος μέλος (ποσοστό παράδοσης 85%). Οι διαδικασίες παράδοσης διήρκεσαν περίπου 30 – 40 ημέρες. Το όριο των 90 ημερών που θέτει το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης τηρήθηκε στις περισσότερες περιπτώσεις. Παραδόθηκαν 309 άτομα»⁴²⁸.

3.3. Για τις Επιδέσεις κατά των συστημάτων πληροφοριών

Λόγω της αυξανόμενης αναγκαιότητας αλλά και επιρροής των συστημάτων πληροφοριών στον Ευρωπαίο πολίτη η Ευρωπαϊκή Ένωση ανησυχεί ιδιαίτερα για τους πιθανούς κινδύνους επιθέσεων κατά αυτών. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας το Μάρτιο του 2000 κάλεσε το Συμβούλιο και την Επιτροπή να εκπονήσουν ολοκληρωμένο πρόγραμμα δράσης⁴²⁹ για μια ηλεκτρονική Ευρώπη (*e-Europe Action Plan*). Το σχέδιο αυτό περιλαμβάνει ενέργειες που αποβλέπουν στην ενίσχυση της ασφάλειας των δικτύων και προβλέπει την ανάπτυξη συντονισμένης

⁴²⁵ «Ανοιχτό παραμένει το ζήτημα αν Έλληνες πολίτες θα εκδίδονται για πράξεις τρομοκρατίας σε άλλες χώρες, καθώς η χώρα μας, παρά τη σθεναρή αντίθεσή της, δεν κατόρθωσε να βρει υποστηρικτές ανάμεσα στους κοινοτικούς εταίρους. Η Ευρώπη, παρ' ότι κατόρθωσε να εκλογικεύσει τα αντιτρομοκρατικά νομοθετικά μέτρα θέτοντας με σαφήνεια τους όρους για το ποιος θεωρείται τρομοκράτης, δεν υιοθετεί τη θέση της ελληνικής πλευράς», άρθρο της ΜΑΝΔΡΟΥ Ιω., *Η Ελλάδα διαφωνεί με την έκδοση τρομοκρατών, οι υπόλοιποι όλοι το θέλουν*, εφημ. Το Βήμα, 17-11-2001, σελ. Α3

⁴²⁶ Τα κράτη αυτά ήταν το Βέλγιο, η Δανία, η Ιρλανδία, η Φιλανδία, η Ισπανία, η Σουηδία, η Πορτογαλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ουγγαρία. Βλ. Δελτίο Τύπου από την 2561^η Σύνοδο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 19 Φεβρουαρίου 2004, σελ. 7

⁴²⁷ COM (2005) 63 τελικό, Βρυξέλλες, 23-02-2005

⁴²⁸ Ανακοινωθέν Τύπου της 2732^{ης} συνόδου του Συμβουλίου, Λουξεμβούργο 1-2 Ιουνίου 2006, 9409/06

⁴²⁹ Συμπεράσματα Προεδρίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Λισσαβόνας 23^{ης} και 24^{ης} Μαρτίου 2000: <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

προσέγγισης όσον αφορά το έγκλημα της πληροφορικής μέχρι τα τέλη του 2002.

Έτσι, ανακοίνωσή⁴³⁰ της Επιτροπής σε αναφέρονται τα είδη των επιθέσεων και των απειλών κατά των συστημάτων πληροφοριών:

- Μη εξουσιοδοτημένη πρόσβαση σε συστήματα πληροφοριών (hacking),
- αποδιοργάνωση συστημάτων πληροφοριών,
- εκτέλεση δόλιων λογισμικών που τροποποιούν ή καταστρέφουν δεδομένα,
- υποκλοπή επικοινωνιών,
- παραπλανητικές / ψευδείς δηλώσεις.

Στη συνέχεια, το 2002 η Επιτροπή πρότεινε⁴³¹ απόφαση πλαίσιο του Συμβουλίου για τις επιθέσεις αυτές δεδομένου ότι ορισμένες από αυτές διαπράττονται όχι μόνο εναντίον υπηρεσιών, οργανισμών κ.τ.λ. αλλά και εναντίον ιδιωτών. Στόχος της ήταν «ως εκ τούτου η προσέγγιση του ποινικού δικαίου των κρατών μελών όσον αφορά τις επιθέσεις κατά των συστημάτων πληροφοριών και η εξασφάλιση της καλύτερης δυνατής αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας όσον αφορά τα ποινικά αδικήματα που συνίσταται σε επιθέσεις κατά των συστημάτων πληροφοριών. Επιπλέον, η παρούσα πρόταση συμβάλλει στις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Δεν αποτελεί στόχο της να αξιώσει από τα κράτη μέλη να ποινικοποιήσουν ασήμαντες ή κοινότοπες συμπεριφορές». ⁴³² Αποτελεί, επίσης, μέρος της συμβολής της Επιτροπής στην αντιμετώπιση της απειλής τρομοκρατικής επίθεσης κατά ζωτικών συστημάτων πληροφοριών και «συμπληρώνει τις προτάσεις της Επιτροπής που αποβλέπουν να αντικαταστήσουν στο πλαίσιο της ΕΕ τη διαδικασία έκδοσης με ένα ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και να επιτύχουν την προσέγγιση των νομοθεσιών στον τομέα της τρομοκρατίας». Τονίζεται, επίσης, ότι τα κράτη μέλη παρουσιάζουν ορισμένα κενά στο ποινικό τους δίκαιο, που μπορούν να παρεμποδίσουν την προσπάθεια αυτή, αλλά και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε περιπτώσεις επιθέσεων. Άλλωστε, η απόφαση πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης αλλά και το παράρτημα της Σύμβασης Europol και η απόφαση για τη σύσταση της Eurojust περιλαμβάνουν αναφορές στο έγκλημα της πληροφορικής.

⁴³⁰ COM (2001) τελικό, Βρυξέλλες, 6-6-2001

⁴³¹ COM (2002) 173 τελικό Βρυξέλλες, 19-04-2002

⁴³² COM (2002) 173 τελικό Βρυξέλλες, 19-04-2002, σελ.9

Τελικά, η απόφαση πλαίσιο⁴³³ συμπληρώνει αυτά που έχουν επιτευχθεί στον τομέα του κοινοτικού δικαίου για την προστασία των συστημάτων πληροφοριών. Αποτελείται από 13 άρθρα.

- Στο πρώτο δίνονται οι ορισμοί των συστημάτων πληροφοριών και των ηλεκτρονικών δεδομένων, ενώ
- τα άρθρα 2,3,4 κάνουν λόγο για την εκ προθέσεως πρόσβαση και παρεμβολή σε συστήματα πληροφοριών και στην παράνομη παρεμβολή σε δεδομένα.
- Τα άρθρα 6,7,8,9 αναφέρονται στις ποινικές κυρώσεις μέγιστης διάρκειας τριών ετών και στις επιβαρυντικές περιστάσεις που αφορούν τη διάπραξη των αδικημάτων στα πλαίσια εγκληματικής οργάνωσης, καθώς και στην ευθύνη των νομικών προσώπων και στις ενδεχόμενες κυρώσεις τους
- ενώ σημαντικό είναι το άρθρο 11 που αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών σύμφωνα με τους κανόνες προστασίας δεδομένων, σε περίπτωση που πολλά κράτη μέλη θεωρούν ότι έχουν αρμοδιότητα.

3.4. Για τις Κοινές ομάδες έρευνας

Η παράγραφος 43 των συμπερασμάτων του Τάμπερε αναφερόταν στη μεγάλη σημασία που έχει η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών για τη διερεύνηση των διασυνοριακών εγκλημάτων. Με βάση το σκεπτικό αυτό η σύμβαση⁴³⁴ για την αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε ποινικές υποθέσεις κάνει λόγο για τις κοινές ομάδες έρευνας. Έτσι, το Συμβούλιο⁴³⁵, το 2000, κάλεσε τις αρμόδιες αρχές να εξετάσουν το ζήτημα και ζήτησε την άμεση σύσταση κοινών ερευνητικών ομάδων.

Η απόφαση πλαίσιο⁴³⁶ που εξέδωσε, τελικά με καθυστέρηση δύο χρόνων, το Συμβούλιο το 2002, προσπάθησε να αποτελέσει ένα μέσο ενίσχυσης της λειτουργίας των ομάδων έρευνας.

Η απόφαση πλαίσιο αποτελείται από πέντε άρθρα. Το άρθρο 1, που θεωρείται και το σημαντικότερο, αναφέρεται στη σύσταση, στη δράση και στα μέλη των ομάδων αυτών. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 1 αναφέρεται ότι «με αμοιβαία συμφωνία, οι αρμόδιες αρχές δύο ή

⁴³³ ΕΕ L 69 της 16-3-2005, σελ. 67

⁴³⁴ ΕΕ C 197 /1 της 12-7-2000

⁴³⁵ Δελτίο Τύπου της 2251^η Συνόδου του Συμβουλίου «Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις», Βρυξέλλες, 27 Μαρτίου 2000

⁴³⁶ 2002/465/ ΔΕΥ της 13-06-2002, ΕΕ L 162/1 της 20-06-2002

περισσότερων κρατών μελών μπορούν να συστήσουν κοινή ομάδα έρευνας για συγκεκριμένο σκοπό και για ορισμένη διάρκεια, δυνάμενη να παραταθεί με αμοιβαία συναίνεση, η οποία θα διεξαγάγει ποινικές έρευνες σε ένα ή περισσότερα από τα κράτη μέλη που συνέστησαν την ομάδα. Η σύνθεση της ομάδας θα ορίζεται στη συμφωνία.» Στη συνέχεια αναφέρεται ότι οι ομάδες αυτές συστήνονται όταν οι έρευνες για ποινικά αδικήματα είναι δύσκολες και απαιτητικές και όταν απαιτείται συντονισμένη και εναρμονισμένη δράση, ενώ η δράση τους αυτή, τοποθετείται στην επικράτεια των μελών που τις συνέστησαν.

Επειδή, όμως, οι αποφάσεις πλαίσιο δεν παράγουν άμεσο αποτέλεσμα και αφήνουν στις αρχές των κρατών μελών την επιλογή του τύπου και των μεθόδων ως προς τους επιτευξιμους στόχους, η Επιτροπή εξέδωσε μία έκθεση⁴³⁷ αξιολόγηση των μέτρων⁴³⁸ που έχουν εφαρμοστεί – εφόσον δεν έχει εξουσιοδότηση στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα να κινεί διαδικασία παράβασης κατά κράτους μέλους. Στην έκθεση αυτή φάνηκαν οι δυσκολίες εναρμόνισης των εθνικών δικαίων στην απόφαση πλαίσιο καθώς και ορισμένες ασάφειες ως προς τις διατάξεις του, «όπως είναι η αρχή που θα είναι αρμόδια για τη συγκρότηση των ομάδων ή το γεγονός ότι ορισμένες ερευνητικές δραστηριότητες δεν διέπονται από την απόφαση πλαίσιο (πχ οι μυστικές έρευνες ή οι εποπτευόμενες παραδόσεις, οι οποίες είναι δυνατόν να ασκούνται επωφελώς από την ομάδα)»⁴³⁹. Σε γενικές γραμμές πάντως, η εφαρμογή της απόφασης – πλαισίου απαίτησε στα περισσότερα κράτη μέλη την έκδοση νέων νομοθετικών πράξεων ή τουλάχιστον την τροποποίηση ορισμένων εσωτερικών διατάξεων⁴⁴⁰.

⁴³⁷ COM (2004) 858 τελικό, Βρυξέλλες, 7-01-2005

⁴³⁸ « Για να αξιολογηθεί η εφαρμογή της απόφασης – πλαισίου, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το ότι τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να εκδώσουν νέες νομοθετικές πράξεις ενόσω τούτο απαιτείται για την ενσωμάτωση της εν λόγω απόφασης. Ως εκ τούτου, εάν το νομικό σύστημα εν τω συνόλω περιέχει ήδη δεσμευτικούς νομικούς κανόνες οι οποίοι εξασφαλίζουν την πλήρη εφαρμογή της απόφασης πλαισίου, δεν απαιτείται άλλη νομοθετική πράξη. Ακόμη, δεν είναι αναγκαίο, η νομοθεσία εφαρμογής να έχει την ίδια διατύπωση με την απόφαση – πλαίσιο, ενόσω το τελικό αποτέλεσμα εγγυάται την πλήρη εφαρμογή των κανόνων της απόφασης – πλαισίου και δημιουργεί νομική κατάσταση που είναι επαρκώς σαφής και ακριβής». Συμπεράσματα Έκθεσης COM (2004) 858 τελικό, Βρυξέλλες, 7-01-2005, σελ. 4

⁴³⁹ COM (2004) 858 τελικό, Βρυξέλλες, 7-01-2005, σελ. 4

⁴⁴⁰ Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι με πρωτόκολλό του το Συμβούλιο τροποποιώντας τη Σύμβαση της Ευρώπης, επέτρεψε στα στελέχη της να λαμβάνουν μέρος σε κοινές ομάδες έρευνας. Συγκεκριμένα αναφέρει: « Στο άρθρο 28 παράγραφος 1 προστίθενται τα ακόλουθα σημεία: 1^η καθορίζει, με πλειοψηφία δύο τρίτων των μελών του, τους κανόνες που διέπουν τη διοικητική εφαρμογή της συμμετοχής υπαλλήλων της Ευρώπης σε κοινή ομάδα έρευνας (άρθρο 3 α παράγραφος 2), 2^η αποφαινεται με πλειοψηφία δύο τρίτων σε τυχόν διαφορές μεταξύ των κρατών μελών και της Ευρώπης σε κοινή ομάδα έρευνας (άρθρο 39 α) , ΕΕ C 312/1 της 28-11-2002

Συμπεράσματα

Η τρομοκρατία συνιστά ασφαλώς ένα σοβαρό κίνδυνο για τα έννομα αγαθά των πολιτών σε όλες τις χώρες. Δεν αποτελεί, ωστόσο, σύγχρονο φαινόμενο, γι' αυτό και δεν είναι ακριβές να χαρακτηρίζεται ως «σύγχρονη παγκόσμια απειλή». Αυτό που συμβαίνει στις μέρες μας είναι να γίνεται αισθητή πολύ πέρα από το συγκεκριμένο τόπο όπου εκδηλώνεται, λόγω της τεχνικής προόδου των μέσων ενημέρωσης. Αυτό δίνει το έρισμα στο σύγχρονο και προβληματισμένο άνθρωπο να ασχοληθεί εντατικά με το θέμα με απώτερο σκοπό την εξάλειψη του φαινομένου.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση κοινωνικά και πολιτικά ευαίσθητη έχει αρχίσει μία προσπάθεια καταπολέμησης και, ει δυνατόν, εξάλειψης του φαινομένου. Η εικόνα που έχει κανείς τελειώνοντας μία ανασκόπηση του θέματος της τρομοκρατίας είναι πρώτα απ' όλα μια εικόνα κινητικότητας και προόδου. Η παρατηρούμενη δραστηριότητα περιλαμβάνει αποφάσεις – πλαίσια, ανακοινώσεις, οδηγίες, σχέδια δράσης κτλ, χωρίς όμως να υπάρχει ένας κεντρικός κορμός που θα συντόνιζε όλα αυτά σε ένα ενιαίο σύνολο. Το αποτέλεσμα αυτού είναι ότι αρκετές φορές αναγκάζει την ΕΕ να αιφνιδιάζεται από καινούριες μορφές τρομοκρατικής απειλής όπως συνέβη χαρακτηριστικά ύστερα από τα γεγονότα του 2001 που έλαβαν χώρα σε Αμερική και Ευρώπη.

Καταρχήν, δεν υπάρχει ένα σαφές ορισμός της τρομοκρατίας που θα μπορούσε να υιοθετηθεί όχι μόνο από την Ευρωπαϊκή αλλά και από τη Διεθνή Κοινότητα. Μια ικανοποιητική λύση θα απάλλαζε τις διχογνωμίες των κρατών μελών που παρατηρούνται κάθε φορά που ανακύπτει ένα συγκεκριμένο πρόβλημα ή επεισόδιο. Μέσα στα πλαίσια αυτά η οριοθέτηση του πολιτικού εγκλήματος από την ΕΕ που πολλές φορές προσκρούει σε παραδοσιακούς και συνταγματικούς κανόνες των κρατών μελών, θα μπορούσε αναμφισβήτητα να διευκολύνει τα πράγματα και να αποστερήσει τη δυνατότητα πολιτικών ελιγμών, που το μόνο που προκαλούν είναι περαιτέρω προβλήματα.

Παρατηρήσαμε ότι, μεταξύ άλλων, αναπτύχθηκαν και δύο πολύ σημαντικοί άξονες για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, η ενοποίηση της αστυνομικής δράσης και η δικαστική συνεργασία. Ο πρώτος, και χρονολογικά, άξονας έχει τις ρίζες του από το 1975 με την ομάδα TREVI, ακολουθεί η Europol η οποία μετά τη ΣυνθΑμ αναλαμβάνει και καθήκοντα επιχειρησιακού χαρακτήρα. Οι προσδοκίες που έχουν επενδυθεί στην υπηρεσία αυτή είναι πράγματι υψηλές. Η πραγμάτωσή τους όμως θα εξαρτηθεί κατά πολύ από την ειλικρινή διάθεση και το πνεύμα αμοιβαιότητας και αλληλεγγύης που θα επιδείξουν τα κράτη μέλη τόσο ως προς την ανάπτυξη και εμβάθυνση της συνεργασίας όσο και ως προς τη διαμόρφωση του κατάλληλου νομικού πλαισίου πάνω στο οποίο θα στηριχθεί σε σταθερές βάσεις η περαιτέρω δράση της. Ο δεύτερος άξονας αφορά πρώτον, την ανάπτυξη δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, στον οποίο εντάσσεται η ίδρυση της Eurojust και δεύτερον, το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, η προώθηση του οποίου συνδέθηκε κατά κύριο λόγο με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Όσο αφορά τη Eurojust μπορεί να εντοπίσει συγκεκριμένα νομικά ή και τεχνικά εμπόδια στην δικαστική συνεργασία και στην διατύπωση, αποστολή και ικανοποίηση αιτημάτων δικαστικής συνδρομής που είναι έτοιμα να υποβληθούν ή βρίσκονται σ' εκκρεμότητα. Είναι επίσης, σε άλλο επίπεδο (επιχειρησιακό συντονιστικό), το όργανο εκείνο που μπορεί να συντονίσει τις εισαγγελικές αρχές με άμεσα εν εξελίξει θέματα.

Υπάρχει όμως και ένας τρίτος άξονας, στον οποίο εντάσσονται οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες, είναι εκείνος της προσέγγισης των αντίστοιχων κυρωτικών κανόνων, στο επίπεδο πια του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ειδικά μετά τη ΣυνθΑμ με την οποία παρέχεται για πρώτη φορά ποινική εξουσία στην Ένωση, στα πλαίσια του τρίτου διακυβερνητικού πυλώνα. Παράλληλα, υιοθετείται για πρώτη φορά ένας κοινός ορισμός του τρομοκρατικού εγκλήματος και προβλέπεται

διεύρυνση των τοπικών ορίων ισχύος των ποινικών νόμων όπως και των μορφών συμμετοχής στο έγκλημα και επιχειρείται μία υπό ευρεία έννοια ενοποίηση των ποινικών κυρώσεων (ΕΕ L 164 της 22-06-2002, σελ. 3).

Μετά από την σύντομη αυτή ανασκόπηση στους βασικούς άξονες στους οποίους στηρίζεται η συνεργασία και αναπτύσσονται οι ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για την εξάλειψη του φαινομένου της τρομοκρατίας, οι πάντες είναι αλήθεια πως θα συμφωνούσαν ότι η λύση θα βρεθεί μόνο, όταν αντιμετωπιστούν τα πραγματικά αίτια της έξαρσής της. Και αυτό όμως δεν είναι εύκολο. Υπάρχουν κάποια νήματα που πρέπει να πλεχθούν σχετικά με το που βρισκόμαστε σήμερα, τι είδους νέα προβλήματα πιθανώς θα αναδυθούν, τι ρόλο καλείται να παίξει η ΕΕ αλλά και η Διεθνής Κοινότητα και τι ρόλο καλείται να παίξει κάθε άτομο ξεχωριστά. Συγκεκριμένα, η διαπίστωση ότι όλες οι χώρες της Ευρώπης, αλλά και του κόσμου γενικότερα, είναι εκτεθειμένοι σε κοινούς κινδύνους, πρέπει να οδηγήσει σε κοινότητα ανθρώπων που θα βασίζεται στο σεβασμό, στην ελευθερία και στην αξιοπρέπεια, αλλά περισσότερο απ' όλα πρωτεύουσα θέση θα κατέχουν τα δικαιώματα του ανθρώπου. Το άνοιγμα των αγορών, η μεγαλύτερη φιλελευθεροποίηση της αγοράς εργασίας, των κεφαλαιαγορών και του εμπορίου, φέρνει πιο κοντά τους λαούς, πολύ περισσότερο τους λαούς της ΕΕ. Υπάρχει ανάγκη για μία παγκοσμιοποίηση με ανθρώπινο πρόσωπο. Ίσως και εδώ να βρίσκεται η λύση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1

Πίνακας 1
«Ενημερώσεις της Κοινής Θέσης 2001/931/ΚΕΠΠΑ»

A/A	Τόπος και χρόνος εκδόσεως	Αριθμός	Παραπομπή στην επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
1	Βρυξέλλες, 2-05-2002	2002/340/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 116 της 3-5-2002, σελ. 116
2	Βρυξέλλες, 17-06-2002	2002/462/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 160 της 18-06-2002, σελ. 160
3	Βρυξέλλες, 28-10-2002	2002/847/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 295 της 30-10-2002, σελ. 1
4	Βρυξέλλες, 12-12-2002	2002/976/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 337 της 12-12-2002, σελ. 93
5	Βρυξέλλες, 05-06-2003	2003/402/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 139 της 06-06-2003, σελ. 35
6	Βρυξέλλες, 27-06-2003	2003/482/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 160, της 28-06-2003, σελ. 10
7	Βρυξέλλες, 12-09-2003	2003/651/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 229, της 13-09-2003, σελ. 42
8	Βρυξέλλες, 22-12-2003	2003/906/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 340 της 24-12-2003, σελ. 77
9	Βρυξέλλες, 2-04-2004	2004/309/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 99/61 της 03-04-2004, σελ. 61
10	Βρυξέλλες, 17-05-2004	2004/500/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 196 της 03-06-2004, σελ. 12
11	Βρυξέλλες, 14-03-2005	2005/220/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 69 της 16-03-2005, σελ. 59
12	Βρυξέλλες, 06-06-2005	2005/427/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 144 της 08-06-2005, σελ. 54
13	Βρυξέλλες, 17-10-2005	2005/725/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 272 της 18-10-2005, σελ. 28
14	Βρυξέλλες, 29-11-2005	2005/847/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 314 της 30-11-2005, σελ. 41
15	Βρυξέλλες, 21-12-2005	2005/936/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 340 της 23-12-2005, σελ. 80
16	Βρυξέλλες, 20-03-2006	2006/231/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 82 της 21-03-2006, σελ. 20

Πίνακας 2
«Ενημερώσεις του Κανονισμού 2580/2001»

A/A	Τόπος και χρόνος εκδόσεως	Αριθμός	Παραπομπή στην επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
1	Βρυξέλλες, 27-12-2001	2001/927/ΕΚ	ΕΕ L 344, της 28-12-2001, σελ. 83
2	Βρυξέλλες, 02-05-2002	2002/334/ΕΚ	ΕΕ L 116 της 03-05-2002, σελ. 33
3	Βρυξέλλες, 17-06-2002	2002/460/ΕΚ	ΕΕ L 160 της 18-06-2002, σελ. 26
4	Βρυξέλλες, 28-10-2002	2002/848/ΕΚ	ΕΕ L 295 της 30-10-2002, σελ. 12
5	Βρυξέλλες, 12-12-2002	2002/974/ΕΚ	ΕΕ L 337 της 13-12-2002, σελ. 85
6	Βρυξέλλες, 27-06-2003	2003/480/ΕΚ	ΕΕ L 160, της 28-06-2003, σελ. 81
7	Βρυξέλλες, 12-09-2003	2003/646/ΕΚ	ΕΕ L 229 της 13-09-2003, σελ. 22
8	Βρυξέλλες, 22-12-2003	2003/902/ΕΚ	ΕΕ L 340 της 24-12-2003, σελ. 63
9	Βρυξέλλες, 02-04-2004	2004/306/ΕΚ	ΕΕ L 99 της 03-04-2004, σελ. 28
10	Βρυξέλλες, 14-03-2005	2005/221/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 69 της 16-03-2005, σελ. 64
11	Βρυξέλλες, 06-06-2005	2005/428/ΚΕΠΠΑ	ΕΕ L 144, της 08-06-2005, σελ. 59
12	Βρυξέλλες, 17-10-2005	2005/722/ΕΚ	ΕΕ L 272, της 18-10-2005, σελ. 272
13	Βρυξέλλες, 29-11-2005	2005/848/ΕΚ	ΕΕ L 314 της 30-11-2005, σελ. 46
14	Βρυξέλλες, 21-12-2005	2005/848/ΕΚ	ΕΕ L 340 της 23-12-2005, σελ. 64

Παράρτημα 2

Πίνακας 1

«Τροποποιήσεις του Κανονισμού 881/2002 του Συμβουλίου της 27^{ης} Μαΐου 2002»

A/A	Τόπος και χρόνος εκδόσεως	Αριθμός	Παραπομπή στην επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
1	Βρυξέλλες, 03-06-2002	951/2002/ΕΚ	ΕΕ L145 της 04-06-2002, σελ. 14
2	Βρυξέλλες, 04-08-2002	1580/2002/ΕΚ	ΕΕ L 237 της 05-09-2002, σελ. 3
3	Βρυξέλλες, 13-09-2002	1644/2002/ΕΚ	ΕΕ L 247 της 14-09-2002, σελ. 25
4	Βρυξέλλες, 01-10-2002	1754/2002/ΕΚ	ΕΕ L 264 της 02-10-2002, σελ. 23
5	Βρυξέλλες, 11-10-2002	1823/2002/ΕΚ	ΕΕ L 276 της 12-10-2002, σελ. 26
6	Βρυξέλλες, 23-10-2002	1893/2002/ΕΚ	ΕΕ L 286 της 24-10-2002, σελ. 19
7	Βρυξέλλες, 29-10-2002	1935/2002/ΕΚ	ΕΕ L 295 της 30-10-2002, σελ. 11
8	Βρυξέλλες, 22-11-2002	2083/2002/ΕΚ	ΕΕ L319 της 23-11-2002, σελ. 22
9	Βρυξέλλες, 27-01-2003	145/2003/ΕΚ	ΕΕ L 23 της 28-01-2003, σελ. 22
10	Βρυξέλλες, 03-02-2003	215/2003/ΕΚ	ΕΕ L 28 της 04-02-2003, σελ. 41
11	Βρυξέλλες, 07-02-2003	244/2003/ΕΚ	ΕΕ L 33 της 08-02-2003, σελ. 28
12	Βρυξέλλες, 21-02-2003	342/2003/ΕΚ	ΕΕ L 49 της 22-02-2003, σελ. 13
13	Βρυξέλλες, 25-02-2003	350/2003/ΕΚ	ΕΕ L 51 της 26-02-2003, σελ. 19
14	Βρυξέλλες, 27-02-2003	370/2003/ΕΚ	ΕΕ L 53 της 28-02-2003, σελ. 33
15	Βρυξέλλες, 05-03-2003	414/2003/ΕΚ	ΕΕ L 62 της 06-03-2003, σελ. 24
16	Βρυξέλλες, 27-03-2003	561/2003/ΕΚ	ΕΕ L 82, της 29-03-2003, σελ. 1
17	Βρυξέλλες, 28-04-2003	742/2003/ΕΚ	ΕΕ L 106 της 29-04-2003, σελ. 16
18	Βρυξέλλες, 19-05-2003	866/2003/ΕΚ	ΕΕ L 124 της 20-05-2003, σελ. 19
19	Βρυξέλλες, 12-06-2003	1012/2003/ΕΚ	ΕΕ L 146 της 13-06-2003, σελ. 50
20	Βρυξέλλες, 02-07-2003	1184/2003/ΕΚ	ΕΕ L 165 της 03-07-2003, σελ. 21
21	Βρυξέλλες, 14-08-2003	1456/2003/ΕΚ	ΕΕ L 206 της 15-08-2003, σελ. 27
22	Βρυξέλλες, 12-09-2003	1607/2003/ΕΚ	ΕΕ L 229 της 13-09-2003, σελ. 19
23	Βρυξέλλες, 29-09-2003	1724/2003/ΕΚ	ΕΕ L 247 της 30-09-2003, σελ. 18
24	Βρυξέλλες, 12-11-2003	1991/2003/ΕΚ	ΕΕ L 295 της 13-11-2003, σελ. 81
25	Βρυξέλλες, 20-11-2003	2049/2003/ΕΚ	ΕΕ L 303 της 21-11-2003, σελ. 20
26	Βρυξέλλες, 10-12-2003	2157/2003/ΕΚ	ΕΕ L 324 της 11-12-2003, σελ. 17
27	Βρυξέλλες, 07-01-2004	19/2004/ΕΚ	ΕΕ L 4 της 08-01-2004, σελ. 11
28	Βρυξέλλες, 21-01-2004	100/2004/ΕΚ	ΕΕ L 15 της 22-01-2004, σελ. 18
29	Βρυξέλλες, 30-01-2004	180/2004/ΕΚ	ΕΕ L 28 της 31-01-2004, σελ. 15
30	Βρυξέλλες, 01-03-2004	391/2004/ΕΚ	ΕΕ L 64 της 02-03-2004, σελ. 36
31	Βρυξέλλες, 19-03-2004	524/2004/ΕΚ	ΕΕ L 83 της 20-03-2004, σελ. 10
32	Βρυξέλλες, 07-04-2004	667/2004/ΕΚ	ΕΕ L 104 της 08-04-2004, σελ. 110
33	Βρυξέλλες, 06-05-2004	950/2004/ΕΚ	ΕΕ L 173 της 07-05-2004, σελ. 6
34	Βρυξέλλες, 14-05-2004	984/2004/ΕΚ	ΕΕ L 180 της 15-05-2004, σελ. 24
35	Βρυξέλλες, 25-06-2004	1187/2004/ΕΚ	ΕΕ L 227 της 26-06-2004, σελ. 19
36	Βρυξέλλες, 05-07-2004	1237/2004/ΕΚ	ΕΕ L 235 της 06-07-2004, σελ. 5
37	Βρυξέλλες, 12-07-2004	1277/2004/ΕΚ	ΕΕ L241 της 13-07-2004, σελ. 12
38	Βρυξέλλες, 01-10-2004	1728/2004/ΕΚ	ΕΕ L 306 της 02-10-2004, σελ. 13
39	Βρυξέλλες, 21-10-2004	1840/2004/ΕΚ	ΕΕ L 322 της 23-10-2004, σελ. 5
40	Βρυξέλλες, 26-11-2004	2034/2004/ΕΚ	ΕΕ L 353 της 27-11-2004, σελ. 11
41	Βρυξέλλες, 15-12-2004	2145/2004/ΕΚ	ΕΕ L 370 της 17-12-2004, σελ. 6
42	Βρυξέλλες, 05-01-2005	14/2005/ΕΚ	ΕΕ L 5 της 07-01-2005, σελ. 10
43	Βρυξέλλες, 02-02-2005	187/2005/ΕΚ	ΕΕ L31 της 04-02-2005, σελ. 4
44	Βρυξέλλες, 23-02-2005	301/2005/ΕΚ	ΕΕ L 51 της 24-02-2005, σελ. 15
45	Βρυξέλλες, 11-05-2005	717/2005/ΕΚ	ΕΕ L 121 της 13-05-2005, σελ. 62
46	Βρυξέλλες, 18-05-2005	757/2005/ΕΚ	ΕΕ L 126 της 19-05-2005, σελ. 38
47	Βρυξέλλες, 03-06-2005	853/2005/ΕΚ	ΕΕ L 141 της 04-06-2005, σελ. 8
48	Βρυξέλλες, 20-07-2005	1190/2005/ΕΚ	ΕΕ L 193 της 23-07-2005, σελ. 27
49	Βρυξέλλες, 28-07-2005	1264/2005/ΕΚ	ΕΕ L 201 της 02-08-2005, σελ. 29
50	Βρυξέλλες, 02-08-2005	1278/2005/ΕΚ	ΕΕ L 202 της 03-08-2005, σελ. 34
51	Βρυξέλλες, 16-08-2005	1347/2005/ΕΚ	ΕΕ L 212 της 17-08-2005, σελ. 26

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

52	Βρυξέλλες, 22-08-2005	1378/2005/ΕΚ	ΕΕ L 219 της 24-08-2005, σελ. 27
53	Βρυξέλλες, 22-09-2005	1551/2005/ΕΚ	ΕΕ L 247 της 23-09-2005, σελ. 30
54	Βρυξέλλες, 05-10-2005	1629/2005/ΕΚ	ΕΕ L 260 της 06-10-2005, σελ. 9
55	Βρυξέλλες, 14-10-2005	1690/2005/ΕΚ	ΕΕ L 271 της 15-10-2005, σελ. 31
56	Βρυξέλλες, 28-10-2005	1797/2005/ΕΚ	ΕΕ L 288 της 29-10-2005, σελ. 44
57	Βρυξέλλες, 09-11-2005	1825/2005/ΕΚ	ΕΕ L 294 της 10-11-2005, σελ. 5
58	Βρυξέλλες, 29-11-2005	1956/2005/ΕΚ	ΕΕ L 314 της 30-11-2005, σελ. 14
59	Βρυξέλλες, 09-12-2005	2018/2005/ΕΚ	ΕΕ L 324 της 10-12-2005, σελ. 21
60	Βρυξέλλες, 20-12-2005	2100/2005/ΕΚ	ΕΕ L 335 της 21-12-2005, σελ. 34
61	Βρυξέλλες, 17-01-2006	76/2006/ΕΚ	ΕΕ L 12 της 18-01-2006, σελ. 7
62	Βρυξέλλες, 26-01-2006	142/2006/ΕΚ	ΕΕ L 23 της 27-01-2006, σελ. 55
63	Βρυξέλλες, 10-02-2006	246/2006/ΕΚ	ΕΕ L 40 της 11-02-2006, σελ. 13
64	Βρυξέλλες, 28-02-2006	357/2006/ΕΚ	ΕΕ L 59 της 01-03-2006, σελ. 35
65	Βρυξέλλες, 28-04-2006	674/2006/ΕΚ	ΕΕ L 116, της 29-04-2006, σελ. 58

Παράρτημα 3

Πίνακας 1

«Πράξεις του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της διεθνούς τρομοκρατίας»

A/A	Έτος εκδόσεως	Αριθμός	Είδος πράξης	Τίτλος
1	1970	23	Απόφαση	Η αεροπειρατεία
2	1974	3	Απόφαση	Η διεθνής τρομοκρατία
3	1982	1	Σύσταση	Η διεθνής συνεργασία στη δίωξη και τιμωρία των πράξεων τρομοκρατίας.
4	1997	1132	Απόφαση	Οργάνωση ενός κοινοβουλευτικού συνεδρίου για την ενίσχυση των δημοκρατικών συστημάτων στην Ευρώπη και τη συνεργασία τους στον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία
5	1999	1426	Σύσταση	Με την οποία οι ευρωπαϊκές δημοκρατίες αντιμετωπίζουν την τρομοκρατία
6	2001	1258	Απόφαση	Οι Δημοκρατίες αντιμετωπίζουν την τρομοκρατία
7	2001	1534	Σύμβαση	Οι Δημοκρατίες αντιμετωπίζουν τη τρομοκρατία
8	2002	1549	Σύσταση	Αερομεταφορά και τρομοκρατία: Πώς να επανείσουμε την ασφάλεια;
9	2002	1550	Σύσταση	Για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων
10	2003	242	Γνώμη	Για το Σχέδιο πρωτοκόλλου που τροποποιεί την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταστολή της τρομοκρατίας
11	2004	1367	Απόφαση	Βίο - τρομοκρατία: Μία σοβαρή απειλή για την υγεία των πολιτών
12	2004	1400	Απόφαση	Πρόκληση της τρομοκρατίας στα κράτη - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης
13	1957		Σύμβαση (και τα πρωτόκολλά της 1975 και 1978)	Για την έκδοση και τα πρωτόκολλά της
14	1959		Σύμβαση (και τα Πρωτόκολλά της 1978 και 2001)	Για την Αμοιβαία Συνδρομή σε Ποινικές Υποθέσεις και τα Πρωτόκολλά της.
15	1972		Σύμβαση	Για τη μεταφορά των διαδικαστικών Πράξεων σε Ποινικά Θέματα
16	1990		Σύμβαση	Για το ξέπλυμα την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος
17	2001		Σύμβαση (και το πρωτόκολλο της 2003)	Για την καταπολέμηση του εγκλήματος στον κυβερνοχώρο και το πρωτόκολλό της.
18	2004	1644	Σύσταση	Τρομοκρατία: Μία απειλή για τις δημοκρατίες
19	2004	1677	Σύσταση	Πρόκληση της τρομοκρατίας για τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης
20	2004	1687	Σύσταση	Καταπολεμώντας την τρομοκρατία μέσω του πολιτισμού
21	2005		Απόφαση	Η οποία καταδίκασε ομόφωνα και με έντονο τρόπο τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Λονδίνο την 7η Ιουλίου 2005
22	2005		Σύμβαση	Για την πρόληψη της τρομοκρατίας του Συμβουλίου της Ευρώπης
23	2005		Σύμβαση	Για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας
24	2005	254	Γνώμη	Σχέδιο σύμβασης για το ξέπλυμα, την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την έρευνα, την κατάσχεση και τη δήμευση των προϊόντων του εγκλήματος

ΠΗΓΕΣ

Α. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α

- ADAIR John** (2004). *Οι 100 Σπουδαιότερες ιδέες για αποτελεσματική ηγεσία και διοίκηση*, Αθήνα: Μ. Γκιούρδας, , σελ. 177
- ADAM Alexander** (2005). *La lutte contre le terrorisme* L'Harmattan, p. 129
- AGNOLI J.** Κράτος και καταστολή της ταξικής σύγκρουσης από το '69 μέχρι σήμερα, Ελευθεριακή Κουλτούρα, σελ.46
- ALEXANDER Yonah_FOXMAN Abraham** (1986). *The 1986 annual on Terrorism*, Boston:Martinus Nijhoff, p.358
- ALEXANDER Yonah_FOXMAN Abraham** (1987). *The 1987 annual on Terrorism*, Boston:Martinus Nijhoff, p.527
- ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος** (1996). *Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης* τόμος Α' Αθήνα (αυτοέκδοση) σελ. 160
- ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος** (2004). *Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης* τόμος Β' Αθήνα (αυτοέκδοση) σελ. 176
- ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος** (1998). *Η Δημοσιότητα*, (7^η έκδοση) Αθήνα, (αυτοέκδοση) σελ. 158
- ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος**, (1999). *Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση* τόμος α' (4^η έκδοση) Αθήνα (αυτοέκδοση) , σελ. 111
- ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Στέργιος**, (1996). *Εγχειρίδιο εγκληματολογίας*, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, , σελ. 266
- ΑΛΕΞΙΑΔΗΣ Στέργιος** (1998). *Ανακριτική* (4^η έκδοση) Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, , σελ. 358
- ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Νίκος** (1981). *Εισαγωγή στην ελληνική συνταγματική ιστορία_ 1821-1941*, τεύχος α', Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 183
- ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Ν_ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ Π_ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ Ε_..._συλλογικό** (2002). *Ευρωπαϊκό Σύνταγμα_Ρόλος, Σημασία, Περιεχόμενα*, , Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας_ΕΚΕΜ, σελ.117
- ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΗΣ Ιωάννης**, «Ασύμμετρες Απειλές και Ελεγχόμενα Υλικά», Στρατηγικές Εκδόσεις, σελ. 128
- ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Αν.** (2006). *Ολοκληρωτικός πόλεμος για την ενέργεια*, Αθήνα: Libro, σελ.198
- ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ Ελένη** (1995). *Οι περιφέρειες στην Ευρωπαϊκή Ένωση* Αθήνα:Θεμέλιο_ Βιβλιοθήκη Ευρωπαϊκών Θεμάτων, σελ.511
- ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος** (2005). *Η επίλυση των διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών_ Νομολογία και Πρακτική* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας ,σελ 207
- ΑΝΩΝΥΜΟΣ**, (2004) *Αυτοκρατορική ύβρις _ Γιατί η Δύση χάνει τον πόλεμο κατά της Τρομοκρατίας* Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης, , σελ. 517
- ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος**, (2000). *Η αμερικάνικη εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο, Ιδεολογικά ρεύματα*, Αθήνα:Ποιότητα, σελ. 258
- ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ_ ΗΦΑΙΣΤΟΣ Π** (1999). *Ευρωατλαντικές σχέσεις*, Αθήνα:Ποιότητα, σελ. 284
- ΑΡΜΑΚΟΛΑΣ Ιωάννης** (επιμέλεια), (1996). *Βασική Βιβλιογραφία για τα εθνικά θέματα*, Αθήνα: Ι Σίδερης _ Ελληνικές θέσεις, , σελ 110

Β

- BOCCA Giorgio** (1993). *Εμείς οι τρομοκράτες, δώδεκα χρόνια ενόπλου αγώνα στην Ιταλία* μιλούν οι πρωταγωνιστές, Αθήνα: Index, σελ. 367
- BONIFACE Pascal** (2004). *Οι Πόλεμοι του Αύριο* Αθήνα: Παπαζήσης _σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ. 270
- BUCK MORSS Susan** (2005). *Πέρα από τον τρόμο_ Ισλάμ, Κριτική Θεωρία και Αριστερά*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σελ 172
- ΒΑΛΗΝΑΚΗΣ Γιάννης** (1987). *Εισαγωγή στην πυρηνική στρατηγική*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, , σελ.136
- ΒΑΛΗΝΑΚΗΣ Γιάννης** (2000). *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στην Πυρηνική Εποχή*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, σελ. 413
- ΒΑΘΙΩΤΗΣ Κων/νος** (2005). *Το ποινικό δίκαιο μέσα από 20 προβλήματα εφαρμοσμένης θεωρίας_ Γενικό Μέρος*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.327
- ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ Ιωάννης** (2000). *Η ελληνική βουλευτική και ευρωπαϊκή Ακυλία πραγματικότητα* Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, , σελ. 190
- ΒΑΜΒΟΥΚΟΣ Αθανάσιος** (1991). *Τρομοκρατία και Διεθνές Δίκαιο*, Αθήνα: Πολιτεία, σελ. 267
- ΒΕΝΕΤΣΑΝΟΠΟΥΛΟΥ Μαρία** (2002). *Η θεσμική διαδρομή της ελληνικής δημόσιας διοίκησης* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, , σελ. 309
- ΒΕΡΕΜΗΣ Θάνος** (2003). *ΗΠΑ: Από το 1776 έως σήμερα_ Η εκδοχή της ταξιδιώτη*, Αθήνα: Ι. Σίδερης_ Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ 176
- ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ** (2004). *30 χρόνια από το Σύνταγμα του 1975_ Τα ελληνικά συντάγματα από το Ρήγα έως σήμερα* Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων, σελ. 102

Γ

- CALVOCORESSI Peter** (2004). *Διεθνής Πολιτική 1945_2000*, Αθήνα: Κων/νος Τουρίκης, σελ 1186
- CHOMSKY Noam** (2006). *Δύο ώρες διαύγειας_ Συνομιλίες του Νόαμ Τσόμσκι με τον Ντενί Ρομπέρ και Βερόνικα Ζαχάροβιτς* Αθήνα: Α.Α Λιβάνης, σελ 221
- CHOMSKY Noam** (2001). «Ο Νόμος της Δύναμης στην Παγκόσμια Τάξη», Αθήνα:Α. Α. Λιβάνης, σελ. 513

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

CHOMSKY Noam (2000). *Η κουλτούρα της Τρομοκρατίας* Αθήνα: Νέα Σύνορα_Α.Α. Λιβάνη_Σειρά: Βιβλιοθήκη των Ιδεών, σελ. 421

COADY C.A.J. (1985). *The morality of terrorism*, Philosophy, 60, p. 47-69

COUNCIL OF EUROPE (2003) *The council of Europe_ 800 million Europeans*, Publicis – Koufra, σελ. 105

COURT OF JUSTICE (2000) *Annual report 1999*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, p.305

COHN – SHERBOK Dan_ EL- ALAMI Dawoud (2002). *Ισραήλ και Παλαιστίνιοι_ Οι δύο όψεις του προβλήματος* Αθήνα: Περιήλους, σελ 357

Γ

ΓΑΓΓΑΣ Διονύσης (2003). *Εισαγωγή στο Διεθνές Δίκαιο των Ενόπλων Συγκρούσεων* (2^η έκδοση) Αθήνα: Ι Σίδερης, σελ 447

ΓΑΛΑΝΗΣ Γιώργος_ ΓΑΛΑΝΗ – ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΟΥ Σταυρούλα (2003). *Τρομοκρατία , Νέα μορφή πολέμου;*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 301

ΓΕΣΙΟΥ ΦΑΛΤΗ Π_ ΝΙΚΑΣ Ν_ ΚΑΪΣΗΣ ΑΘ. (1998). *Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας και Εισαγωγικός Νόμος 1998* Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 873

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (1976). *Διεθνείς Ορίζοντες* Αθήνα (αυτοέκδοση) σελ. 256

ΓΕΡΟΝΤΑΣ Απόστολος (2002). *Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 514

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Βασίλης, *Η Σκιά της Άγκυρας πάνω στην ελληνική θρόκη* (2^η έκδοση) εκδ. Αθηνά, σελ. 315

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Γιώργος (2002). *Το δημοσιονομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο κοινοτικός προϋπολογισμός* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ.232

ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ Σταμάτης (1997). *Τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 236

ΓΕΩΡΓΟΥΛΗΣ Σταμάτης (1998). *Εγχειρίδιο Διεθνούς Δικαίου* Αθήνα:Σ.Σ.Ε., σελ.311

ΓΙΑΛΛΟΥΡΙΔΗΣ Χριστόδουλος (2004). *Η Τουρκία στον 21 ο αιώνα_ Ο μακρύς δρόμος της την ένωση* Αθήνα: Ι Σίδερης_Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών,

ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (1992). *Ο μεταπολεμικός κόσμος_ Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία* Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 410

ΓΙΟΚΑΡΗΣ Άγγελος_ ΠΑΖΑΡΤΖΗ Φωτεινή (2004). *Η διεθνής ευθύνη των κρατών, Στα άρθρα της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου στη διεθνή νομολογία και βιβλιογραφία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα_Σειρά Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής 5, σελ.157

ΓΚΙΚΑΣ Βασίλης (2002). *Παγκοσμιοποίηση και Εθνική Ασφάλεια* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα_Δοκίμια έρευνας διεθνών και ευρωπαϊκών υποθέσεων 2, σελ.45

ΓΚΟΥΛΑΡ Σιαβί (2005). *Ο Σουλτάνος στην αυλή της Ευρώπης*, Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης, σελ. 206

ΓΚΛΑΒΑΝΗΣ Παναγιώτης (2002). *Η νομική διάσταση της παγκοσμιοποίησης, Από το διεθνές στο διεθνικό και ήδη στο παγκόσμιο*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα, σελ. 171

ΓΡΙΒΑΣ Κώστας (1999). *Ο Πόλεμος στον 21^ο αιώνα_ Η επανάσταση στην πολεμική τεχνολογία ανοίγει το δρόμο στην αμερικανική μονοκρατία*, Αθήνα: Επικοινωνίες Α.Ε., σελ. 224

ΓΡΙΒΑΣ Κώστας_Μίχας Κλεάνθης (2006). *2021: Ελληνική αμυντική στρατηγική για τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Καστάλια, σελ.270

ΓΡΙΒΑΣ Κλεάνθης (2003). *Αντι- φάκελος 17 Ν_ Η τρομοκρατία στην Ελλάδα _ Κριτική της Α. Παπαχελά και Τ. Τέλλογλου* Αθήνα: Κάκτος, σελ. 106

Δ

DELMAS – MARTY M.(2000) *Τρεις προκλήσεις για ένα παγκόσμιο δίκαιο 2* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.224

DEPARTMENT OF DEFENCE (2006). *Review Report*, p. 92

DEPARTMENT OF DEFENCE (2006). *Quadrennial Defense Review Report*, p. 141

ΔΑΒΗΣ Μ_ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Γ (1911). *Το ιστορικό της αναθεώρησης του Συντάγματος και τα επίσημα κείμενα_ Το νέο Σύνταγμα* Αθήνα: Καλλιτεχνική επιθεώρηση, σελ. 304

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (1991). *Συνταγματικό Δίκαιο_ Ατομικά Δικαιώματα Α'* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 726

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (1991). *Συνταγματικό Δίκαιο_ Ατομικά Δικαιώματα Β'* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 1364

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (2005). *Συνταγματικό Δίκαιο_ Ατομικά Δικαιώματα Β'*, β' έκδοση αναθεωρημένη Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 1595

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (2005). *Συνταγματικό Δίκαιο_ Ατομικά Δικαιώματα Α'* β' έκδοση αναθεωρημένη Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 818

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (1997). *Γενικό Διοικητικό Δίκαιο*, (4^η αναθεωρημένη έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 952

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (2002). *Οι ευρωπαϊκές συνθήκες μετά τη συνθήκη της Νίκαιας*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 461

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (1985). *Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Ι, τόμος Α, Β'* έκδοση Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 580

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (2004). *Βασικά στοιχεία της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, μια κριτική ανάλυση, (Συμπλήρωμα του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου)*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 46

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (1993). *Βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Μάαστριχτ, μια κριτική ανάλυση, (Συμπλήρωμα του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου)*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 121

ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Π. Δ. (1999). *Βασικά στοιχεία της Συνθήκης του Άμστερνταμ, μια κριτική ανάλυση, (Συμπλήρωμα του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Δικαίου)*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 45

ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ – ΛΙΒΑΔΑ Φανή (1998). *Τρομοκρατία: Νεότερες εξελίξεις στο διεθνές δίκαιο* Αθήνα –

Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 109

ΔΕΛΑΣΤΙΚ Γιώργος (2005). *Η Τουρκία στην Ευρώπη; Ε, λοιπόν, όχι* Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης,

ΔΕΠΑΣΤΑΣ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ (2005). *Πυρηνική εποχή και αδογμάτιστο κράτος* Αθήνα: Τζέι και Τζέι Ελλάς, σελ. 310

ΔΕΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ Άλκης (επιμέλεια) (2000). *Σύνταγμα της Ελλάδας* Κομοτηνή: Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 316

ΔΕΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ Άλκης (επιμέλεια) (2001). *Σύνταγμα της Ελλάδας* Κομοτηνή: Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 396

ΔΗΜΗΤΡΑΙΝΑΣ Γιώργος (2002). *Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος_Ζητήματα εφαρμογής του Ν. 2331/1995* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 261

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Γ_ΜΠΑΛΤΑΣ Ν_ΧΑΣΣΙΔ Ι (επιμέλεια) (2001). *Εισαγωγή της ευρωπαϊκής σπουδές _ Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές*, τόμος Β' Αθήνα: Ι. Σιδέρης, σελ. 886

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χαράλαμπος (2006). *Παγκοσμιοποίηση και Τρομοκρατία* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 813

ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Χαράλαμπος (2003). *Η Παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος (κατά την αγγλοσαξωνική βιβλιογραφία)* 24 Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 254

ΔΗΜΟΥ Αντωνία_Ραγίς Ιωάννης (επιμέλεια) (2002). *Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001* Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, σελ.194

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ (2000) *Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο_ Απαντήσεις στις Ερωτήσεις σας* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 47

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ Ετήσια Έκθεση 2001, σελ.53

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ Ετήσια Έκθεση 2002, σελ. 206

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ Ετήσια Έκθεση 2003, σελ. 263

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ Ετήσια Έκθεση 2004, σελ. 211

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ Ετήσια Έκθεση 2004, σελ. 248

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ (2003). *Ευρωπαϊκό Σύνταγμα _ Κείμενα Εργασίας 17 Ιουνίου 2003* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ.188

ΔΟΥΜΠΟΣ Μ_ ΚΟΣΜΙΔΟΥ Κ_ ΖΟΠΟΥΝΙΔΗΣ Κ_ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗ Δ (2004). *Ανάλυση και εκτίμηση κινδύνου χώρας_ Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση* Αθήνα: Κλειδάριθμος, σελ. 163

ΔΟΥΣΗ Εμμανουέλλα _ ΠΑΠΑΤΟΛΙΑΣ Απόστολος (2004). *Το διεθνές ποινικό δικαστήριο* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας_ Δίκαιο & Κοινωνία στον 21^ο αιώνα 8, σελ. 82

ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ Γιάννης (1996). *Εφαρμογές Ποινικού Δικαίου* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας

E

EUROJUST Ετήσια Έκθεση 2001, σελ. 28

EUROJUST Ετήσια Έκθεση 2002, σελ. 39

EUROJUST Ετήσια Έκθεση 2003, σελ. 67

EUROJUST Ετήσια Έκθεση 2004, σελ. 100

EUROJUST Ετήσια Έκθεση 2005, σελ. 116

EUROPEAN COMMISSION (2003). *Study on the single asylum procedure one – stop shop- against the background of the common European asylum system and the goal of a common asylum procedure*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, p.480

EUROPEAN COMMISSION (2002) *Patents in the digital era _ Patents serving entrepreneurship_ Patinnoia' 01_ Proceedings of the sixth European Congress on Patents*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, , p.324

EUROPEAN COMMISSION (2004) *Annual report 2004 _the European Community' s development policy and external assistance*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, p.200

EUROPEAN COMMISSION (2005) *Treaty establishing a Constitution for Europe*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, p. 482

ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΩΤΟΔΙΚΩΝ ΑΘΗΝΩΝ (2003). *Ο ρόλος της Eurojust στην καταπολέμηση της εγκληματικότητας*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.281

ΕΛΕΥΘΕΡΟΓΛΟΥ Νίκος _ ΧΑΤΖΗΣ Αντώνης (1999). *Μ.Μ.Ε. Τύπος, δεοντολογία, σύνταγμα_ Η μεγάλη πρόκληση 2000* Αθήνα: Μασσίφ_ Σειρά: Τύπος, σελ. 218

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ (2000) *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου_Πρακτικά του 2' Πανελληνίου Συνεδρίου* Αθήνα: Π.Ν.Σάκκουλας, σελ.244

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ (2002). *Ευρωπαϊκό Σύνταγμα _ ρόλος, σημασία, περιεχόμενο* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας,

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ Leadership, *Πως αντιμετωπίζει η Ελλάδα την απειλή της τρομοκρατίας*, Πρακτικά Ημερίδας της 14^{ης} Ιουνίου 2006, σελ.93

ΕΥΡΥΒΙΑΔΗΣ Μ_ ΡΑΓΙΣ Ι (2000) *Ερμηνευτικό εγχειρίδιο Αγγλικών όρων Στρατιωτικής Διπλωματίας* Αθήνα: Ι Σιδέρης _ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, σελ 150

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ (CEPOL) Ετήσιο Πρόγραμμα Εργασιών 2002, Βρυξέλλες, 19 Οκτωβρίου 2001, 12871, σελ. 29

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ (CEPOL) Ετήσιο Πρόγραμμα Εργασιών 2003, Βρυξέλλες, 4 Ιουνίου 2002, 9419/02, σελ. 55

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ (CEPOL) Ετήσιο Πρόγραμμα Εργασιών 2004, Βρυξέλλες, 10 Ιουνίου 2003, 10149/03, σελ. 67

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ (CEPOL) Ετήσιο Πρόγραμμα Εργασιών 2005, Βρυξέλλες, 8 Ιουνίου 2004, 10058/04, σελ.57

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ (CEPOL) Έκθεση για τα τρία χρόνια λειτουργίας της CEPOL, Βρυξέλλες, 9 Δεκεμβρίου 2003, 15722/03, σελ.89

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2002). *Ευρωπαϊκή αλληλεγγύη προς τα θύματα των ανθρωπιστικών κρίσεων. Η ανθρωπιστική βοήθεια και η Ευρωπαϊκή Ένωση*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2004). *Γενική Έκθεση επί της δραστηριότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2003*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σελ.720
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2004). *Ελευθερία, ασφάλεια και δικαιοσύνη για όλους _ Δικαιοσύνη και εσωτερικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2005). *Η πολιτική ανταγωνισμού και ο καταναλωτής στην ΕΕ*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2003). *Προς την Ευρώπη της γνώσης _ Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Κοινωνία της Πληροφορίας*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων,
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (2005). *Η πολιτική του ανταγωνισμού _ Ο καταναλωτής στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ «Σχέδιο συνθήκης για τη θέσπιση συντάγματος της Ευρώπης _ Υπό όψιν του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Θεσσαλονίκης», Υπηρεσία Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Λουξεμβούργο 2003, σελ. 176

Ζ

ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ Χριστίνα (1995). *Εμπειρική Εγκληματολογία* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 320
ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ. _ΚΑΜΠΑΝΑΡΗ Α. (2006). *Δικαστική συνεργασία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Κεκτημένο - προβλήματα - προοπτικές*, Αθήνα: Σύγχρονοι ορίζοντες, σελ. 266
ΖΙΓΚΛΕΡ Ζαν (2004). *Η ιδιωτικοποίηση του κόσμου και οι νέοι κοσμοκράτορες* Αθήνα: Ιατρικές εκδόσεις Λίτσας, σελ. 169

Φ

ΦΟΥΚΟΥΑΜΑ Francis (1992). *Το τέλος της Ιστορίας και ο Τελευταίος Άνθρωπος* Αθήνα: Α. Α. Λιβάνης / Φιλοσοφία, σελ.453
ΦΟΥΚΟΥΑΜΑ Francis (2005). *Οικοδόμηση κρατών _ Διακυβέρνηση και Παγκόσμια τάξη στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Α.Α.Λιβάνης, σελ.212
FURNELL Steven (2006). *Κυβερνοέγκλημα_ Καταστρέφοντας την κοινωνία της πληροφορίας*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ 397

Γ

GERE Francois (2005). *Γιατί οι πόλεμοι; Της αιώνιας γεωπολιτικής* Αθήνα: Παπαζήσης_ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, σελ 223
GHALIAND Gerard _BLIN Arnaud (2006). *Historia du terrorisme Bayard*, p. 268
GREENE Robert (2000). *Δύναμη _ οι 43 της νόμοι (3^η έκδοση)* Αθήνα: Έσπερον, σελ. 547

Η

HOBSBAWN Eric (2004). *Η εποχή των άκρων_ Ο σύντομος εικοστός αιώνας 1914_1991 (8^η έκδοση)* Αθήνα: Θεμέλιο _Ιστορική Βιβλιοθήκη, σελ 774
ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ Αλέξης (2005). *Διεθνής Κοινωνία_ Ιστορία, Δίκαιο, Θεσμοί, Διαχείριση Ένοπλης Βίας* Αθήνα: Ι Σίδερης_ Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ. 311
ΗΦΑΙΣΤΟΣ Παναγιώτης (2003). *Οι διεθνείς σχέσεις ως αντικείμενο επιστημονικής μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό_ Διαδρομή, αντικείμενα, περιεχόμενο και γνωσολογικό υπόβαθρο* Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 734
ΗΦΑΙΣΤΟΣ Παναγιώτης (2001). *Κοσμοθεωρητική ετερότητα και αξιώσεις πολιτικής κυριαρχίας _ Ευρωπαϊκή άμυνα, ασφάλεια και πολιτική ενοποίηση* Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 509
ΗΦΑΙΣΤΟΣ Παναγιώτης (2002). *Ο πόλεμος και τα αίτιά του _ Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας* Αθήνα: Ποιότητα _ Βιβλιοθήκη Ιστορίας, Θεωρίας και Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων Νο 8, σελ. 407

Θ

ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης (1996). *Το Κογκρέσο στη διαμόρφωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής _ Ο ρόλος του στην περιήγηση της Ελλάδας* Αθήνα: Ι Σίδερης _ Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ 252
ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ Β. _ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Π. _ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ Θ _ΝΤΑΛΗΣ Σ (1999). (κείμενα εργασίας) *Το ΝΑΤΟ και η Ευρωπαϊκή Άμυνα* Αθήνα: Ι Σίδερης _ ΕΛΙΑΜΕΠ, σελ 167

Ι

INSTITUTE FOR SECURITY STUDIES, EU Security and Defence Policy, the first five years (1999-2004), p. 294
IRVING David (2001). *Ο πόλεμος του Χίτλερ*, τόμος Α και Β, Αθήνα: Γκοβόστη, σελ. 1212
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ (2003). *Η Νομική Προσωπικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων_Σειρά: Κείμενα Τεκμηρίωσης, σελ. 61
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΑΜΥΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ (2002). *Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001*, Επιμ. Δήμου Α., Ραγιάς Ι. Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων_ σελ. 193

ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Παναγιώτης (2001). *Η συνθήκη της Νίκαιας και το μέλλον της Ευρώπης*, Αθήνα εκδ. Θεμέλιο, σελ.182
ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Παναγιώτης (1995). *Ευρωπαϊκή πολιτική ένωση, θεωρία-διαπραγμάτευση, θεσμοί και πολιτικές. Η συνθήκη του Maastricht και η Ελλάδα (2^η έκδοση)* Αθήνα: Θεμέλιο_ Βιβλιοθήκη Ευρωπαϊκών Θεμάτων, σελ.590
ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Παναγιώτης (2004). *Η ελληνική προβληματική για το ευρωπαϊκό σύνταγμα_ η κρίση συνταγματοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλας _ Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ.224
ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Παναγιώτης (επιμέλεια) (2002). *Το μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα* Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκουλα _ Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ.220
ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ Η. _ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Σ. (2003). *Αριστερή Τρομοκρατία, Δημοκρατία και Κράτος*, Αθήνα: Πατάκης, σελ. 54-56
ΙΩΑΝΝΟΥ Κρατερός (1993). *Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Ευρωπαϊκή Ιθαγένεια_ Δύο νέοι θεσμοί της ευρωπαϊκής*

ολοκλήρωσης, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 154

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΣΤΡΑΤΗ Α (2000). *Δίκαιο της Θάλασσας* (2^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 575
ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΕΡΡΑΚΗΣ Σ (2004). *Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη Α' – Γενική θεωρία και Θεσμικές Εφαρμογές* (2^η έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 366

Κ

KLEIN Shelley (2005). *Φονικές Εταιρείες – Οι 15 πιο σπαστικές αδελφότητες στην ιστορία*, Αθήνα: Introbooks, σελ. 261

ΚΑΖΑΚΟΣ Πάνος (2003). *Το αβέβαιο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Τουρκία – Ιστορική ταυτότητα, θεσμοί και υπερεπέκταση στην Ευρώπη* Αθήνα: Παπαζήση, σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ. 199

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ (2003). *Το Ποινικό Δίκαιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Σημαντικές όψεις και προοπτικές εξέλιξης* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 490

ΚΑΛΑΒΡΟΣ Γρηγόριος – Ευάγγελος (2003). *Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 260

KAMY Άλμπερ (2003). *Σκέψεις για την Τρομοκρατία* Αθήνα: Καστανιώτη Διαγωνίως, σελ. 204

ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης (2003). *Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, (4^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 807

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΣ Κων/νος (1999). *Η υπαναχώρηση των συμμετόχων επί αποπείρας*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 159

ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ Κωνσταντίνος (1995). *Επιλεκτά Κείμενα – επιστολές – ομιλίες – στοχασμοί* Αθήνα: Μορφωτική Εστία, σελ. 420

ΚΑΡΑΜΠΕΛΑΣ Γιώργος (2002). *Το ελληνικό αντάρτικο των πόλεων 1974-1985*, Αθήνα: Γραφές, σελ. 335

ΚΑΡΑΤΖΑΣ Χ. ΖΟΜΠΟΛΑ Χ (2003). *Αγγλοελληνικό και Ελληνοαγγλικό Λεξικό Νομικών Όρων* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 524

ΚΑΡΓΑΚΟΣ Σαράντος (1976). *Γενική Ιστορία* Αθήνα: Gutenberg, σελ. 724

ΚΑΡΚΑΓΙΑΝΝΗΣ Αντώνης (2002). *Τρομοκρατία και Αριστερά* Αθήνα: Πόλις, σελ. 165

ΚΑΡΡΑΣ Αργύρης (1998). *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο* (2^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας,

ΚΑΡΥΔΗΣ Γεώργιος (2004). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμό* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 421

ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ Γιώργος (1980). *Συνταγματικό Δίκαιο II – Οι λειτουργίες του κράτους*, Πανεπιστημιακές παραδόσεις τεύχος α' Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 176

ΚΑΤΡΑΝΗ ΚΡΙΑΡΗ Ισμήνη (2001). *Τεχνολογία και Κοινοβούλιο – Ο θεσμικός ρόλος και το έργο των Κοινοβουλευτικών Επιτροπών και των Γραφείων Αποτίμησης Τεχνολογίας* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας

ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ Κυριάκος – ΚΑΤΣΙΟΣ Σταύρος (2002). *Διεθνείς οργανισμοί – ανάμεσα στον πόλεμο και στην ειρήνη* Αθήνα: Παπαζήσης – Εργαστήριο Γεωπολιτισμικών αναλύσεων σελ. 480

ΚΙΣΙΝΤΖΕΡ Χένρι (1995). *Διπλωματία* Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης σελ. 986

ΚΛΕΙΔΑΡΗΣ Γιώργος (1991). *Στα πλοκάμια της Κρατικής Μαφίας* Αθήνα: Κλειδέρης, σελ. 233

ΚΟΖΥΡΗΣ Φαίδων (2002). *Εισαγωγή στο Αμερικανικό Δίκαιο – Συγκριτικό Δίκαιο*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 272

ΚΟΪΜΤΖΟΓΛΟΥ Ιωάννης (2003). *Η αρχή της αξιοκρατίας στο Δημόσιο Δίκαιο* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 149

ΚΟΚΚΙΝΟΣ Γιώργος (1993). *Ανοζητώντας την Ευρώπη – Οι αντινομίες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κουλτούρας και η ιδέα της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης* Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 206

ΚΟΛΙΟΥ – ΚΕΡΑΜΕΩΣ Ζωή (1992). *Ελληνική βιβλιογραφία ευρωπαϊκού και κοινοτικού δικαίου 1983 – 1990* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας – Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου Θεσσαλονίκη, Βιβλιοθήκη Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου 11, σελ. 87

ΚΟΛΜΕΡ Κωνσταντίνος (2006). *Τα πετρέλαια της Ελλάδος, ο ακήρυκτος πόλεμος Ελλάδος και Τουρκίας*, Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης, σελ. 248

ΚΟΝΤΑΞΗΣ Αθανάσιος (επιμέλεια) (1997). *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας* Κομοτηνή: Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 500

ΚΟΝΤΗΣ Θεμιστοκλής, *Εισαγωγή στη Δημόσια Διοίκηση – Κεντρική Διοίκηση, Αποκέντρωση, Τοπική Αυτοδιοίκηση* Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική, σελ. 310

ΚΟΡΣΟΥ Δημ. (1995). *Διοικητικό Δίκαιο – Γενικό μέρος* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 534

ΚΟΡΣΟΥ Δημ. (1985). *Εισηγήσεις Διοικητικού Δικονομικού Δικαίου* τόμος β' τεύχος β' Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 53

ΚΟΡΣΟΥ Δημ. (1984). *Εισηγήσεις Διοικητικού Δικονομικού Δικαίου – Το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα ενώπιον αυτού ασκούμενα ένδικα μέσα* τόμος β, τεύχος α', Αθήνα σελ. 334

ΚΟΣΤΙΤΣΗΣ Νίκος (2001). *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο – Το κοινοβουλευτικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (7^η αναθεωρημένη έκδοση) Αθήνα: Γραφείο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Ελλάδα, σελ. 121

ΚΟΤΙΟΣ Άγγελος (2004). *Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου και Διεθνής Εμπορική Πολιτική στον 21^ο αιώνα* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας – Δοκίμια έρευνας διεθνών και ευρωπαϊκών υποθέσεων 5, σελ. 67

ΚΟΤΣΙΡΗΣ Λάμπρος (2000). *Δίκαιο Ανταγωνισμού Αθέμιτου και Ελεύθερου* (4^η έκδοση) Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 647

ΚΟΥΒΕΛΙΩΤΗΣ Κ. (2001). *Χημικός και Βιολογικός Πόλεμος*, Αθήνα: Τροχαλία

ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ Θ. – ΝΤΟΚΟΣ Θ (επιμέλεια) (2004). *Η Ελλάδα και ο Κόσμος 2003-2004* Αθήνα: Παπαζήσης – Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, σελ. 204

ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ Θ., ΝΤΟΚΟΣ Θ., ΚΙΝΤΗΣ Α (επιμέλεια) (2002). *Η Ελλάδα και ο Κόσμος 2001-2002* Αθήνα: Ίδρυμα Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, σελ. 458

ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ Θεόδωρος (1995). *«Διεθνείς σχέσεις – Εξουσία και Δικαιοσύνη»*, Αθήνα: Παπαζήση, σελ. 576

ΚΟΥΡΑΚΗΣ Νέστωρ (1997). *Ποινική Καταστολή* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 419

ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ Ηλίας (2000). *Αποτροπή και πυρηνική στρατηγική – Θεωρία Διεθνών σχέσεων στον ψυχρό πόλεμο*

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 256

ΚΟΥΤΟΥΛΑΚΟΥ Σ (επιμέλεια) (2003). *Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου _ Κείμενα Επικαιρότητας 10, σελ.186

ΚΟΥΤΣΟΥΚΗΣ Κ_ ΣΚΛΙΑΣ Π (επιμέλεια) (2005). *Διαφθορά και Σκάνδαλα στη Δημόσια Διοίκηση και την Πολιτική* Αθήνα: Ι Σιδερής, σελ. 759

ΚΟΥΦΟΣ Γεώργιος (2001). *Η σύμβαση της Βιέννης για το δίκαιο των συνθηκών* 2^η έκδοση Αθήνα – Κομοτηνή : Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 139

ΚΡΑΤΕΡΟΣ Ιωάννης (1993). *Κοινή εξωτερική πολιτική, ευρωπαϊκή ιθαγένεια _ Δύο νέοι θεσμοί της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας

ΚΡΑΤΕΡΟΣ Ιωάννης (1985). *Η οργάνωση της διεθνούς κοινωνίας _ Πανεπιστημιακές παραδόσεις* τεύχος α' Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 130

ΚΡΙΑΡΗ – ΚΑΤΡΑΝΗ Ισμήνη (1994). *Βιοϊατρικές εξελίξεις και Συνταγματικό Δίκαιο* Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 1999

ΚΡΙΑΡΗ – ΚΑΤΡΑΝΗ Ισμήνη (1999). *Γενετική Τεχνολογία και Θεμελιώδη δικαιώματα* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 212

ΚΤΙΣΤΑΚΗΣ Γ (επιμέλεια), (2002). *Η επίδραση της ευρωπαϊκής σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην ερμηνεία και εφαρμογή του ελληνικού δικαίου* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Εθνική Σχολή Δικαστών, σελ. 337

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Κ_ΚΩΣΤΑΡΑΣ Α (2000). *Ποινικός Κώδικας και Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι_ Συσχετισμός κειμένων με πλήρη παράθεση της Νομολογίας* (3^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 1252

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ Κ (2004). *Έννοιες και Θεσμοί του Ποινικού Δικαίου* (2^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 617

ΚΩΝΣΤΑΣ Δημήτρης (2002). *Διπλωματία και Πολιτική _ Η υπόθεση Οτσαλάν και η διεθνής τρομοκρατία, η κρίση στη Γιουγκοσλαβία, η υπόθεση Λοϊζόδου*, Αθήνα: Α.Α. Λιβάνης, σελ. 373

ΚΩΣΤΑΡΑΣ Γρηγ. (1990). *Στρατιωτική Ψυχολογία*, (2^η έκδοση) Αθήνα (αυτοέκδοση) σελ. 493

ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ Σωτήρης (1986). *Η τρομοκρατία*. Αθήνα: Κάκτος σελ. 75

Λ

ΛΑΒΔΑΣ Κώστας _ ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ Δημήτρης (επιμέλεια) (2004) *Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Πολιτική Θεωρία_ Η πρόκληση του Ρεπουμπλικανισμού* Αθήνα: Ι Σιδερής, σελ.303

ΛΑΖΟΣ Γρηγόρης (2005). *Διαφθορά και Αντιδιαφθορά* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 246

ΛΑΜΥ ΠΑΣΚΑΛ (2006) *Η Παγκόσμια Δημοκρατία_ Για μια νέα παγκόσμια διακυβέρνηση* Αθήνα: Παπαζήσης_Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.142

ΛΕΝΙΝ. Β. Ι (1984). *Ο Ιμπεριαλισμός_Ανώτατο Στάδιο του Καπιταλισμού*, Αθήνα: Θεμέλιο, σελ. 170

ΛΟΒΕΡΔΟΣ Ανδρέας,(2001) *Η νέα τρομοκρατία, με αφορμή την 11^η Σεπτεμβρίου*, Αθήνα: Ινδικτος, _ σελ. 89

ΛΟΒΕΡΔΟΣ Ανδρέας (1987) *Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα* Αθήνα:Interbooks, σελ.254

ΛΟΒΕΡΔΟΣ Ανδρέας (1988). *Παρακλίσεις πολιτικής συμπεριφοράς και Σύνταγμα*, Αθήνα: Εξάντας, σελ.242

ΛΟΥΛΗΣ Γιάννης (1999). *Τριγωνοποίηση: Κυρίαρχες ιδέες και η πολιτική δυναμική στην εποχή της* Αθήνα: Ι Σιδερής_ Ινστιτούτο Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής_ Μελέτες πολιτικής οικονομία και διπλωματίας, σελ. 99

Μ

MALATESTA Er. *Περί αναρχισμού και βίας*, Ελευθεριακή Κουλτούρα, σελ.86

MORONI Primo _FABRIK IG ROTE (επιμέλεια). *Μιλώντας για τον ένοπλο αγώνα _Διεθνής συνάντηση για το αντάρτικο πόλεων στην Ιταλία και τη Γερμανία*, Ελευθεριακή Κουλτούρα, σελ.156

MOUSSIS Nicolas (2005). *Guide des politiques de l' Europe»* (8e edition), Editions mois, P. 498

ΜΑΓΚΑΚΗΣ Γ. Α. (1984). *Ποινικό Δίκαιο_ Διάγραμμα γενικού μέρους*, έκδοση γ' βελτιωμένη, Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 468

ΜΑΖΑΡΙΝΟΣ Ιούλιος (1994). *Εγκόλπιο των πολιτικών* Αθήνα:Νέα Σύνορα_Α. Α. Λιβάνη/ Κλασσικά, σελ. 185

ΜΑΚΙΔΕΑΣ Νικόλο (1984). *Ο Ηγεμόνας*, Αθήνα: Κάκτος, σελ. 229

ΜΑΚΡΗΣ Σπύρος (2003). *Πολιτικά και Διεθνολογικά_ Μελέτες για τη δημοκρατία, την εξωτερική πολιτική, την άμυνα, τη στρατηγική και τη διεθνή ασφάλεια με έμφαση στην ελληνική περίπτωση* Αθήνα: Ειδική Εκδοτική, σελ. 150

ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ Αντώνης (1999) *Διοίκηση και κοινωνία_ Η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα* Αθήνα: Θεμέλιο σελ. 527

ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ Α_ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Δ_..._ συλλογικό, *Το κράτος στον 21^ο αιώνα* Ειδική Εκδοτική, σελ. 216

ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ Αντώνης _ ΤΑΚΗΣ Ανδρέας (2004). *Τρομοκρατία και δικαιώματα _ Από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια του δικαίου* Αθήνα:Σαββάλας _ Κοινωνικές Επιστήμες, σελ. 252

ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ Αντώνης (2004). *Το σύνταγμα της Ευρώπης αντιμέτωπο με την εθνική και λαϊκή κυριαρχία*, Αθήνα:Παπαζήσης_ σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.129

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι (1994) *Επιβουλή της δημόσιας τάξης_άρθρα 183-197* (2^η έκδοση) Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας_εκδόσεις Ποινικού Δικαίου, σελ. 318

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι (2002) *Ασφάλεια και Ελευθερία_Ερμηνεία του Ν. 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα_Σχετικά Κείμενα* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ.223

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι_ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Α. (1998). *Προβλήματα της συμμετοχής στο έγκλημα*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκκουλας, σελ.303

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ιωάννης (2005). *Παγκόσμια Εξουσία και Νομικός Πολιτισμός*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη : Σάκκουλας, σελ.134

ΜΑΡΑΒΕΓΙΑΣ Ναπολέων_ ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ Μιχάλης (επιμέλεια) (2004). *Η ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα:Θεμέλιο _ Βιβλιοθήκη Ευρωπαϊκών θεμάτων, σελ.730

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Λ_ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ Ν. (1997). *Κώδικας βασικών κανόνων για την μεταχείριση των*

- κρατούμενων και άλλα νομοθετήματα, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 201
- ΜΑΡΔΑΣ Γεώργιος** (1985). *Κοινωνιολογία_Γενική Κοινωνιολογία* Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 139
- ΜΑΡΔΑΣ Γεώργιος** (1997). *Κοινωνιολογία_Θεωρητική, Εφαρμοσμένη* τεύχος β, Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 358
- ΜΑΡΙΟΣ Ευρυβιάδης_ΡΑΓΙΣ Ιωάννης** (2000). *Ερμηνευτικό εγχειρίδιο Αγγλικών όρων Στρατιωτικής Διπλωματίας* Αθήνα: Ι Σίδερης_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, σελ. 151
- ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΥ ΣΚΑΛΤΣΑ Ανδρομάχη** (2000). *Οι ελληνικές ανεξάρτητες αρχές* Αθήνα (αυτοέκδοση) σελ. 171
- ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΥ ΣΚΑΛΤΣΑ Ανδρομάχη** (1999). *Η Προστασία του Διοικούμενου_Βασική αρχή της διοικητικής δράσεως* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 200
- ΜΑΡΟΥΛΗΣ Λύκουστος** (2001). *Σημειώσεις Διοικητικού Δικαίου* (2^η έκδοση), Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 268
- ΜΑΤΘΙΑΣ Στέφανος_ΣΤΑΥΡΙΤΗ Λουκία** (2005). *Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ευρώπη* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα_Κίνηση πολιτών για μια Ανοικτή Κοινωνία, σελ. 342
- ΜΑΥΡΙΑΣ Κώστας** (2004). *Συνταγματικό Δίκαιο, κατά το αναθεωρημένο Σύνταγμα και της εκτελεστικούς του νόμους*, (3^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 793
- ΜΑΥΡΙΑΣ Κώστας_ΠΑΝΤΕΛΗΣ Αντώνης** (1990). *Συνταγματικά κείμενα ελληνικά και ξένα*, (2^η έκδοση), Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 895
- ΜΑΥΡΙΑΣ Κώστας** (2001). *Ιστορία των πολιτικών ιδεών Ι* (3^η έκδοση), Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 223
- ΜΕΪΜΑΡΗΣ Μενέλαος_ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ Ανδρέας** (2002). *Η ισχύς εν τη Ενώσει_Η διεύρυνση του ΝΑΤΟ και η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) ΤΗΣ Ευρωπαϊκής Ένωσης: αλληλεπιδράσεις και επιρροές στην ευρωπαϊκή δυναμική*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 193
- ΜΕΛΑΚΟΠΙΔΗΣ Κώστας** (1998). *Λεξικό Διεθνών Σχέσεων και Εξωτερικής Πολιτικής_Ιστορία, Θεωρία, Ορολογία* Αθήνα: Ι Σίδερης, σελ. 535
- ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ Μελέτης** (1995). *Πολιτική Κοινωνιολογία_Εισαγωγικά Μαθήματα* Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 237
- ΜΕΡΛΩ – ΠΟΝΤΥ Μ.** (1988). *Ανθρωπισμός και Τρομοκρατία*, Αθήνα: Εξάντας, σελ. 257
- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Α_ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ Θ_..._συλλογικά**, *Η εργασία στον 21^ο αιώνα* εκδ. Ειδική Εκδοτική, σελ. 192
- ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Δημήτρης** (1998). *Δημόσιες σχέσεις αστυνομίας και κοινού* (2^η έκδοση) Αθήνα, σελ. 182
- ΜΙΤΕΡΑΝ Φρ.** (1993). *Για Πρόοδο και Δημοκρατία* Αθήνα: Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, σελ. 236
- ΜΟΥΣΗΣ Νίκος** (2003). *Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία, πολιτική* (10^η αναθεωρημένη έκδοση) Αθήνα: Παπαζήσης σελ. 566
- ΜΠΑΛΚΟΣ Αναστάσιος** (1998). *Αποκαλύψεις και προβληματισμού_Εθνική Άμυνα, Δημόσια Τάξη* Αθήνα: Ισοκράτης, σελ. 154
- ΜΠΑΛΚΟΣ Αναστάσιος**, *Ντοκουμέντο τρομοκρατίας_Οι Εκτελεστές* Αθήνα: Ισοκράτης, σελ. 183
- ΜΠΑΜΠΙΛΗΣ Χ** (2006) *Η δομή της Σύγχρονης Κοινωνίας_Μία ερμηνευτική προσέγγιση* Αθήνα: Ι Σίδερης, σελ. 58
- ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗΣ Γ.** (2002) *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, (2^η έκδοση), Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας, σελ. 2032
- ΜΠΕΛΛΑΣ Θρασύβουλος** (1998). *Δομή και Γραφή της επιστημονικής εργασίας* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 227
- ΜΠΟΣΗ Μαίρη** (2004). *Αντιτρομοκρατική νομοθεσία_Ελλάδα και Διεθνές Περιβάλλον* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 686
- ΜΠΟΣΗ Μαίρη** (2000) *Περί του Ορισμού της Τρομοκρατίας* Αθήνα: Π Τραυλός, σελ. 206
- ΜΠΟΣΗ Μαίρη** (1996). *Ελλάδα και Τρομοκρατία, Εθνικές και διεθνείς διαστάσεις*. Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 323
- ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ Δήμος Μάρκος**, 17 Ν, *Η εξουσία στην κόννη του πιστολιού_Για πρώτη φορά στο φως όλα τα γνωστά και άγνωστα στοιχεία της δράσης της 17 Νοέμβρη σε παγκόσμια αποκλειστικότητα τόμος α*, Αθήνα: Ισοκράτης, σελ. 460
- ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ Δήμος Μάρκος**, 17 Ν, *Η αποκάλυψη_Δοκίμιο έρευνας σε παγκόσμια αποκλειστικότητα τόμος β'*, Αθήνα: Ισοκράτης, σελ. 409
- ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ Δήμος Μάρκος**, 17 Ν, *Η παγίδα*, τόμος 4, Αθήνα: Ισοκράτης, σελ. 310
- ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ Δήμος Μάρκος**, 17 Ν, *Ο ηγέτης*, Αθήνα: εκδ. Ισοκράτης, σελ. 364
- Ν**
- NOUSCHI Andre** (2003). *Η Μεσόγειος στον 20^ο αιώνα* Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ. 547
- ΝΥΕ Joseph** (2003). *Το παρόδοξο της αμερικανικής δύναμης* Αθήνα: Παπαζήσης_Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική σελ. 332
- NUGENT Neill** (2004). *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα: Σαββάλας, σελ. 737
- ΝΑΣΚΟΥ –ΠΕΡΡΑΚΗ Παρούλα** (επιμέλεια) (1999). *Ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική άμυνας και ασφάλειας_πρακτικά ημερίδας 27 Απριλίου 1998* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας_Κείμενα επικαιρότητας κέντρου Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου 8, σελ. 106
- ΝΑΣΚΟΥ- ΠΕΡΡΑΚΗ Παρούλα** (επιμέλεια) (2004). *Ποινικό Δίκαιο_Πρόσφατες εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας_Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου_τομέας Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών_Τμήμα Νομικής – ΑΠΘ – 1, σελ. 160
- ΝΑΣΚΟΥ – ΠΕΡΡΑΚΗ Παρούλα** (2002). *Το δίκαιο των διεθνών οργανισμών_Η θεσμική διάσταση* (3^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 480
- ΝΑΣΚΟΥ – ΠΕΡΡΑΚΗ Παρούλα** (1990). *Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα_Κείμενα διεθνούς πρακτικής,
- ΝΑΤΟ** (2001). *Εγχειρίδιο του ΝΑΤΟ* Βρυξέλλες: Office of Information and Press, σελ. 592
- ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗ Αμαλία** (2001). *Αγαπημένο μου Τρομοκράτη* Αθήνα: Α. Α. Λιβάνη, σελ. 403
- ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ Πάνος** (2005) *Ισλάμ Η σύγκρουση που έρχεται_Ελληνισμός, Ισλαμισμός, Παγκοσμιοποίηση* Αθήνα: Εντός, σελ. 153

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Ηλίας (1997). *Ο θεσμός της λαϊκής νομοθετικής και συνταγματικής πρωτοβουλίας*. Συμβολή στο συγκριτικό συνταγματικό δίκαιο Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, , σελ. 206

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Αλεξάνδρα (επιμέλεια) (1998). *Κράτος και Διαφθορά* Αθήνα: Ι Σιδέρης, , σελ 293

ΝΤΑΛΗΣ Σωτήρης (εισαγωγή_ επιμέλεια) (2004). *Οι διατλαντικές σχέσεις_ Συνεργασία ή Ανταγωνισμός;* Αθήνα: Παπαζήσης_Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική σελ.517

ΝΤΑΛΗΣ Σωτήρης (2002). Προκλήσεις και προοπτικές _ Η διεθνής πολιτική σε μία αβέβαιη μεταβατική περίοδο Αθήνα: Παπαζήσης_ Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.575

ΝΤΑΛΗΣ Σωτήρης_ ΤΣΑΚΩΝΑΣ Παναγιώτης (εισαγωγή – επιμέλεια) (2004). *Η ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας και ασφάλειας σε σταυροδρόμι_ η σημασία της για την παγκόσμια και περιφερειακή ασφάλεια* Αθήνα: Ι Σιδέρης, _Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών μελετών, σελ.482

ΝΤΑΛΗΣ Σωτήρης (2003). *Η νομική προσωπικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων_Σειρά: Κείμενα Τεκμηρίωσης, σελ. 61

ΝΤΑΛΗΣ Σωτήρης (επιμέλεια) (2003). *Ο Πόλεμος στο Ιράκ και η Διεθνής Κοινότητα* Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, σελ.397

ΝΤΟΚΟΣ ΘΑΝΟΣ_ΤΣΑΚΩΝΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (2004). *Χάρδη Εθνικής Στρατηγικής και Χειρισμός Κρίσεων_ Η ανάγκη δημιουργίας νέων θεσμικών οργάνων*, Αθήνα: Σειρά: Στρατηγικές και αμυντικές αναλύσεις_ Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων σελ. 151

≡

ΞΕΝΑΚΗΣ Δ.Κ._ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ Μ.Ι(επιμέλεια) (2006) *Παγκόσμια Ευρώπη; Οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης _Ελληνική Πανεπιστημιακή Ένωση Ευρωπαϊκών Σπουδών , σελ.615

Ο

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Κωνσταντίνος (1991). *Εισαγωγή στο διπλωματικό και προξενικό δίκαιο_ Τα όργανα του Κράτους της διεθνείς σχέσεις_ Πανεπιστημιακές παραδόσεις* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 140

Ρ, Π

PRIMORA'Z I. (1990). *What is terrorism*, Journal of Applied Philosophy, Vol. 7 No 2, p. 129-138

ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ Χαράλαμπος (2002). *Νομικά πρόσωπα και ιδίως εταιρίες της συγκρούσεις νόμων* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας _ Βιβλιοθήκη ιδιωτικού Διεθνούς δικαίου, σελ. 382

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ Θεόδωρος, *Εγχειρίδιο υπαλληλικού δικαίου*, (5^η έκδοση) αναθεωρημένη και συμπληρωμένη, εκδ. Αθ. Στομούλης, σελ. 385

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ Θεόδωρος (2001). *Δίκαιο περιβάλλοντος*, (3^η έκδοση) αναθεωρημένη – συμπληρωμένη Αθήνα: Αθ. Στομούλης, σελ. 392

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ Θεόδωρος (2005). *Η Συγγένεια* Αθήνα: Βασ. Ν. Κατσαρός, σελ. 206

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ Μαρία Ελένη (1989). *Η αίτηση αναίρεσης ενώπιον του ΣτΕ*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 186

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δονάτος (2001). *Ο Ευρωπαϊκός χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.328

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δονάτος (1999). *Εισαγωγή στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο* (2^η έκδοση), Αθήνα Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.556

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δονάτος, *Ο πολιτισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση_ Το κοινοτικό κεκτημένο και ο νέες ρυθμίσεις* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 190

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δονάτος (2005). *Το υποεθνικό επίπεδο στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση* εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ.244

ΠΑΠΑΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Βλάσιος (1995). *Συγκριτικό Συνταγματικό Δίκαιο_ Η πορεία της την κλασική δημοκρατία: Η περίπτωση της Ιταλίας*, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 154

ΠΑΠΑΔΑΚΗ Πολυξένη (1997). *Η θεωρία περί της διαιρέσεως της κυριαρχίας στο ομοσπονδιακό κράτος_ συμβολή στη γενική πολιτειολογία* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας σελ. 78

ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Πέτρος (1980). *Η επιθετικότητα, η βία και η καταστροφικότητα στην κοινωνική διαβίωση*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν. Σάκκουλας, σελ.134

ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Πέτρος (1987). *Η Τρομοκρατία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκκουλας, σελ.227

ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Πέτρος (1981). *Η αποζημίωση των θυμάτων του εγκλήματος από την πολιτεία*, Αθήνα: Αντ.Ν.Σάκκουλας, σελ. 83

ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Πέτρος (1994). *Ανομία*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ.Ν.Σάκκουλας, σελ.73

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γεώργιος (2001). *Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Σταθμός στη θεσμική ωρίμανση της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα: Παπαζήσης_ Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ. 110

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γεώργιος, *Δημοκρατία και Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση* εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Τετράδια Συνταγματικού Δικαίου, Αθήνα – Κομοτηνή 1993, σελ. 55

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γεώργιος, *Η αργόσυρτη πορεία της την ευρωπαϊκή ομοσπονδίαση. Επίκαιροι προβληματισμοί* εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1997, σελ.129

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γεώργιος (2002). *Η Συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα: Παπαζήσης_ Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.104

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ_ ΚΑΡΤΣΙΑΔΗΣ Γ_ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ (2002). *Η συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης* Αθήνα: Παπαζήσης_ Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.109

ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ Θεόδωρος (2002). *Δημόσια Ασφάλεια και Αντεγκληματική Πολιτική* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 439

ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Αθανάσιος (2004). *Οι Αμερικανοί δικαστές και ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου _ Έδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, σελ. 247

ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Αθανάσιος (2004). *Οι συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής_ μια προσπάθεια για μία ψύχραιμη*

- προσέγγιση Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου _ Συνταγματικό δίκαιο στην Ευρώπη _ Μελέτες 14, σελ. 138
- ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Αθανάσιος** (2005). *Οι Βρετανοί δικαστές και η Τρομοκρατία* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα_ Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου_ Τόρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 231
- ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Ζωή** (2003). *Η αρχή της αναλογικότητας κατά την άσκηση της αστυνομικής εξουσίας* Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 84
- ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Απόστολος** (1996). *Το πολίτευμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης _ θεσμικές μεταρρυθμίσεις στην ΕΕ: Προβλήματα και Προτάσεις* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.163
- ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ Γιάννης** (2005). *Μη κυβερνητικές οργανώσεις και κυρίαρχη πολιτική* Αθήνα: Monthly Review Imprint, σελ 93
- ΠΑΠΑΣ Τάσος** (2002). *17 Νοέμβρη_ Από τον μύθο στην πραγματικότητα* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 92
- ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Σπήλιος** (εισαγωγή_επιμέλεια) (1995). *Τα Βαλκάνια στην Ενωμένη Ευρώπη_ Η Συμβολή της Ελλάδας* Αθήνα: Ι Σίδερης _ Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών σελ. 125
- ΠΑΠΑΣΤΑΜΚΟΣ Γ_ ΓΙΚΑΣ Β_ ΛΙΑΚΟΥΡΑΣ Π** (2002). *Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και διαχείριση κρίσεων* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Μελέτες Διεθνών και Ευρωπαϊκών Υποθέσεων 1, σελ.245
- ΠΑΠΑΣΤΑΜΚΟΣ Γεώργιος** (1994). *Η ελλειπτική θεσμογένεση της Ένωσης _ η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η αναθεώρησή της* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 111
- ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ Στάμος** (1990). *Σύγχρονες έρευνες στην κοινωνική ψυχολογία, Διομαδικές Σχέσεις* (5^η έκδοση) Αθήνα: Οδυσσεύς Σειρά: Κοινωνικής Ψυχολογίας, σελ. 550
- ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΣ Στάμος_ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΗΣ Γεράσιμος** (2003). *Τρομοκρατία και Εξουσία_Ο αντί- λόγος της συνεκτικότητας* Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ.364
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χαράλαμπος** (2002). *Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945- 2002* Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 446
- ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ Γεώργιος** (1991 ανατύπωση 1996). *Σύστημα του ισχύοντος στην Ελλάδα Διοικητικού Δικαίου* τόμοι α' και β' , (7^η έκδοση) Αθήνα (αυτοέκδοση)
- ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ Αλέξης _ ΤΕΛΛΟΓΛΟΥ Τάσος** (2002). *Φάκελος 17 Νοέμβρη* Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, σελ.314
- ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ ΑΛΕΞΗΣ** (2001). *Ο Βιασμός της Ελληνικής Δημοκρατίας _ Ο αμερικανικός παράγων 1947_1967* (17^η Έκδοση) Αθήνα: Εστία, σελ. 449
- ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ Θ.** (1999). *Θεσμοί της ελληνικής κοινωνίας 11 _ Κοινωνιολογία του δικαίου* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ.254
- ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ Δ_ ΣΩΤΗΡΙΟΠΟΥΛΟΣ Δ_ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Χ** (2002). *Το εκκρεμές της διοικητικής μεταρρύθμισης _ Το παράδειγμα της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης* Αθήνα: Ποταμός, σελ. 190
- ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ Χρήστος** (1998). *Το Χρώμα του Μέλλοντος_ Για την Δημοκρατία και την Κοινωνική Δικαιοσύνη* Αθήνα: Νέα Σύνορα_ Α. Α. Λιβάνη, σελ. 127
- ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ Πόπη** (1992). *Πολιτική Αναδρομή 1981-1991* Αθήνα: Φυτράκης / Ο Τύπος Α.Ε _ Σύγχρονη ιστορία, σελ. 346
- ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ Πόπη** (1988). *Γεώργιος Παπανδρέου _ Τα δραματικά γεγονότα 1961- 1967* Αθήνα: Φυτράκης / Ο Τύπος ΑΕ_ Σύγχρονη Ιστορία, σελ. 307
- ΠΑΡΘΕΝΟΠΟΥΛΟΣ Κωνσταντίνος** (1997). *Ελληνική Δημόσια Διοίκηση_ Θεωρίες – Εμπειρίες πρακτικές και προοπτικές* Θεσσαλονίκη: Ζήτη, σελ. 307
- ΠΑΡΙΣΗΣ Ιωάννης** (2005). *Εξωτερική πολιτική και ασφάλεια στο Σύνταγμα της Ευρώπης*, εκδ. Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, σελ. 288
- ΠΑΡΙΣΗΣ Ιωάννης** (2006). *Διάστημα και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια_ Για μία Διαστημική Πολιτική Ασφάλειας* Αθήνα: εκδ. Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ 140
- ΠΑΡΙΣΗΣ Ιωάννης** (2003). *Ευρωπαϊκή Άμυνα _ Λεξικό όρων και διαδικασιών για την εξωτερική πολιτική και ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα: Επικοινωνίες Α.Ε., σελ. 304
- ΠΑΣΣΑΣ Αργύρης** (1988). *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία και τα όρια του διακυβερνητισμού*, (Διδακτορική Διατριβή) Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, σελ. 246
- ΠΑΣΧΟΣ Γιώργος** (2005). *Η επιστροφή των λύκων _ Πολιτικές του τρόμου στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα:Σαββάλας, σελ.314
- ΠΑΥΛΟΥ Στέφανος** (επιμέλεια) (2005). *Αποφάσεις – Πλαίσια*, Αθήνα: Π.Ν. Σάκκουλας _Δίκαιο και Οικονομία, σελ.168
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Ευάγγελος** (2000). *Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη ανατύπωση, σελ. 469
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στέλιος** (1998) *Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου _ Ηνωμένα Έθνη – Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* τεύχος α' (2^η έκδοση αναθεωρημένη) Αθήνα – Κομοτηνή:Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 255
- ΠΕΡΡΑΚΗΣ Στέλιος** (2001). *Το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών* Αθήνα – Κομοτηνή:Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 243
- ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΒΟΥΛΗΣ**. Ολομέλεια, Συνεδριάσεις ΝΘ –ΟΘ, 3 Απριλίου 1978 – 12 Μαΐου 1978, σελ. 2400
- ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗΣ Γιάννης** (2002). *Η Αναμέτρηση* Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας_ Εστία Ιδεών, σελ. 141

Q

Quermonne Jean – Louis (2005). *Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (5^η γαλλική έκδοση), Αθήνα:Παναζήσης, σελ.240

R, P

RAPOPORT David (2006). *Critical concepts in political science*, London and NewYork:Routledge, p.433

- RIFKIN Jeremy** (2004). *Το Ευρωπαϊκό Όνειρο _ Πως το όραμα της Ευρώπης για το μέλλον επισκιάζει σθόρυβα το αμερικανικό όνειρο* Αθήνα: Α. Α. Λιβάνη, σελ.677
- RIFKIN Jeremy** (1998). *Ο αιώνας της βιοτεχνολογίας _ Γενετικό εμπόριο και η αυγή του θαυμαστού καινούριου κόσμου* Αθήνα: Νέα Σύνορα – Α. Α. Λιβάνη _Σειρά βιβλιοθήκη των ιδεών, σελ. 499
- RIFKIN Jeremy** (2003). *Η Οικονομία του Υδρογόνου_ Η δημιουργία του παγκόσμιου ενεργειακού ιστού και η ανακατανομή της εξουσίας στην γη* Αθήνα: Α. Α. Λιβάνη, σελ. 476
- ROBERTS Andrew** (2003) *Χίτλερ και Τσώρτσιλ_ Τα μυστικά της ηγεσίας* Αθήνα: Κοχλίας, σελ. 311
- ΡΑΪΚΟΣ Αθανάσιος** (2002). *Κείμενα ελληνικού δημόσιου δικαίου τόμος α' (2^η έκδοση)* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 979
- ΡΑΪΚΟΣ Αθανάσιος** (2002). *Κείμενα ελληνικού δημόσιου δικαίου τόμος β' , (2^η έκδοση)*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 1929
- ΡΑΪΚΟΣ Αθανάσιος** (1989). *Συνταγματικό Δίκαιο_ Εισαγωγή – Οργανωτικό μέρος* τόμος α' , τεύχος α' , Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 426
- ΡΑΪΚΟΣ Αθανάσιος** (2002). *Συνταγματικό Δίκαιο _ Θεμελιώδη Δικαιώματα* τόμος β' , (2^η έκδοση) Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα σελ. 723
- ΡΑΪΚΟΣ Αθανάσιος** (2000). *Γενική Πολιτεολογία* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ, Ν. Σάκκουλα, σελ. 262
- ΡΑΜΟΝΕ Ιγνάσιο** (1999). *Η Τυραννία των ΜΜΕ* Αθήνα: Πόλις, σελ. 164
- ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης** (1996). *Μαθήματα Ποινικής Δικονομίας* (νέα έκδοση) Αθήνα (αυτοέκδοση) σελ. 319
- ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης** (1996) *Ποινικό Δίκαιο _γενικό και ειδικό μέρος_ θεωρία και πράξη* (αυτοέκδοση) Αθήνα σελ. 958
- ΡΕΜΕΛΗΣ Κωνσταντίνος** (2006). *Σύνταγμα και Διοικητικοί Δικονομικοί Νόμοι* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 667
- ΡΟΥΑ Ολιβιέ** (2003). *Οι αυταπάτες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου _Στρατηγική και Τρομοκρατία* Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας_Εστία ιδεών, σελ. 150
- ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ** (2004). *Διεθνές Δίκαιο_ Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου_ Τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου* (3^η έκδοση) τεύχος α' , Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 270
- ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ** (1997). *Διεθνές Δίκαιο_ Σχέσεις διεθνούς και εσωτερικού δικαίου_ Τρόποι παραγωγής του διεθνούς δικαίου* τεύχος α' (2^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 256
- ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ** (2005) *Διεθνές Δίκαιο_ Το κράτος και το έδαφος – Το δίκαιο της θάλασσας* τεύχος β' (2^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα,
- ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ** (1982). *Διεθνές Δίκαιο_ Το κράτος και το έδαφος – Το δίκαιο της θάλασσας* τεύχος β' , Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 285
- ΡΟΥΚΟΥΝΑΣ Εμμανουήλ** (1995). *Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων* Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας_ Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, σελ. 337
- ΡΟΥΣΣΩ Ζαν Ζακ** (2004). *Το Κοινωνικό Συμβόλαιο* Αθήνα: Πόλις, σελ. 332
- S,Z**
- Sales of the President of the United States** (2006). *The national security strategy of the United States of America* p.49
- SCHMID A.P.** (1997). *The problems of defining terrorism*, Encyclopedia of World Terrorism, USA: Sharpe Reference, p. 12-22
- SELLIN Thorsten** (2003) *Πολιτισμική Σύγκρουση και Έγκλημα* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη_Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας, σελ.144
- SIDJANSKI Dusan** (2002). *Η αναζήτηση μιας πρωτότυπης Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας* Αθήνα: Παπαζήσης _ Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.190
- SIEDENTOP Larry** (2002). *Δημοκρατία στην Ευρώπη* Αθήνα: Θεμέλιο_ βιβλιοθήκη ευρωπαϊκών θεμάτων, σελ.278
- SOLARO Antonio_ΒΕΡΝΑΔΟΣ Παναγιώτης_ΒΑΚΚΑΣ Κώστας (1991), Στους λαβύρινθους της τρομοκρατίας**, Αθήνα: Το Κλειδί – Λιβάνη, σελ.113
- SOROS George** (1996). *Ο Soros για τον Soros* Αθήνα: Νέα Σύνορα_Λιβάνη σελ. 414
- Σάιντ Έντουαρντ_Σάσεν Σάσια_ Τσόμσκι Νόαμ_Μπισάρα Άζμι_Σένετ Ρίτσαρντ** (2002). *Η Τρομοκρατία και η Κοινωνία των Πολιτών* Αθήνα: Μεταίχμιο, σελ 159
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ Νικολάου** (1995). *Το σύστημα πληροφοριών SCHENGEN* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.274
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ Αλέξανδρος** (2003). *17 Νοέμβριος: Η οργάνωση_Μία μελέτη για την τρομοκρατία, την ταυτότητά της και την επιρροή της* (διπλωματική εργασία),Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών,Π.Μ.Σ. «Κοινωνικός Αποκλεισμός, Μειονότητες και Φύλο», τμ. Κοινωνιολογίας, κατ. Κοινωνική Ψυχολογία σελ.244
- ΣΑΛΙΕΝ Ζαν Ζεράρ** (1991). *17 Ν Πάμπλο_ παραλληλισμός, ταύτιση* Αθήνα: Ισοκράτης, σελ. 222
- ΣΑΛΩΝΙΔΗΣ Κωνσταντίνος** (2005). *Διεθνές δίκαιο, Soft Law και εξονομικές τεχνικές κανονιστικής ρυθμίσεως* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα_ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης_Scripta Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, σελ. 138
- ΣΑΝΓΚΟΥΙΝΕΤΤΙ Τζαφρανκο** (1980). *Περί της Τρομοκρατίας και του Κράτους*, Αθήνα:Ύψιλον, σελ.140
- ΣΑΡΜΑΣ Ιωάννης** (2003). *Κράτος και Δικαιοσύνη 1 _ Ελευθερία με υπεροχή του δικαίου_ Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου δικαιωμάτων του ανθρώπου* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 557
- ΣΑΡΡΗΣ Νεοκλής** (1995). *Εισαγωγή στην Κοινωνιομετρία, στην Ομαδική ψυχοθεραπεία και το ψυχόγραμμα* Αθήνα: Δανάη, σελ. 396
- ΣΑΤΛΑΝΗΣ Χρήστος** (2003). *Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 400
- ΣΗΜΙΤΗΣ Κώστας** (2005). *Πολιτική για μια δημιουργική Ελλάδα_ 1996-2004* Αθήνα: Πόλις, σελ. 670
- ΣΙΝΓΚΛΕΡ Άντ.** (2004). *Ανατομία του τρόμου_Η ιστορία της Τρομοκρατίας*, Αθήνα: Ωκεανίδα, σελ.565

- ΣΚΑΛΤΣΑΣ Κωνσταντίνος** (1995). *Διεθνές Δίκαιον και κοινοτικό Αθήνα* σελ. 285
- ΣΚΑΛΤΣΑΣ Κωνσταντίνος** (2002). *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο Αθήνα* σελ. 127
- ΣΚΑΝΔΑΜΗΣ Νίκος** (2003). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο _θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης_ 2. Ιστορική μορφολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 165
- ΣΚΑΝΔΑΜΗΣ Νίκος** (2003). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο _θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης_ 4. Οργανική υπόσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 224
- ΣΚΟΥΡΗΣ Β.** (2003). *Ερμηνεία Συνθηκών για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα* Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Κέντρο διεθνούς και ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου, σελ. 1768
- ΣΚΟΥΡΗΣ Β.** (1996). *Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο Ι _ Εισαγωγή, Συνταγματικό Πλαίσιο της Διοικητικής Δικαιοσύνης, Οργάνωση των Διοικητικών Δικαστηρίων, Δικαιοδοσία και Αρμοδιότητα* (2^η έκδοση) Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 214
- ΣΚΟΥΡΗΣ Β_ ΤΑΧΟΣ Α.** (2005). *Διοικητική νομοθεσία, Κώδικες* (6^η έκδοση) Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα, σελ. 1633
- ΣΚΟΥΡΗΣ Β_ ΤΑΧΟΣ Α.** (1990). *Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο – Δίκαιο της δημόσιας τάξης* Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 267
- ΣΜΙΤ Χέλμουτ** (2003). *Η αυτοδυναμία τα Ευρώπης. Προοπτικές για τον 21^ο αιώνα* Αθήνα: Παπαζήση _Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ. 259
- ΣΠΑΝΟΥ Κ.** (1997). *Η πραγματικότητα των δικαιωμάτων _Κρατικές πολιτικές και πρόσβαση σε υπηρεσίες*, Αθήνα: Σαββάλας, σελ. 317
- ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Οδυσσεύς** (2004). *Το καθεστώς της συνεργασίας Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών Αφρικής – Καραϊβικής – Ειρηνικού* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 148
- ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Επαμεινώνδας** (1997). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου* (8^η έκδοση), Αθήνα – Κομοτηνή : Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 669
- ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Επαμεινώνδας** (2005). *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου* (11^η έκδοση_Ανατύπωση 2005) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 676
- ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Επ_ ΜΑΚΡΥΔΗΜΗΤΡΗΣ Αντ. (επιμέλεια)** (2001). *Η Δημόσια Διοίκηση στην Ελλάδα* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 213
- ΣΤΑΜΚΟΣ Γιώργος** (2002). *Ιστορία του Μέλλοντος*, Αθήνα: Αρχέτυπο_Εναλλακτικές Κοσμοθεωρίες σελ. 286
- ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ευάγγελος** (2003). *Η ευρωπαϊκή αστυνομική υπηρεσία_Ευγοροί* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 255
- ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ευάγγελος** (2001). *Η Ελληνική 251 Αστυνομία_ Κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης 1975-1995* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη,
- ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ. _ ΦΑΤΟΥΡΟΣ ΑΡ_ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Θ. (επιμέλεια)** (2001). *Εισαγωγή τα Ευρωπαϊκές Σπουδές_ Ιστορία- θεσμοί – Δίκαιο* τόμος Α', Αθήνα: Ι.Σιδέρης, σελ. 613
- ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ.** (2002). *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, Γενικά και Θεσμικά χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια* τόμος Α', (έκδοση 6^η) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.
- ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ.** (1999). *Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, Πολιτικές και Δυναμική τα ολοκλήρωσης* τόμος Γ', (έκδοση 4^η) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας,
- ΣΧΙΝΑΣ Ι.Γ. (επιμέλεια)** (1991). *Εμπορικός Νόμος _ Ισχύουσες διατάξεις και σχέδιο εμπορικού κώδικα 1989* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 247
- ΣΥΛΙΚΟΣ Γεώργιος** (1999). *Αστυνομική Προσάνκριση* Αθήνα σελ. 120
- ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ**, *Εισαγωγή στην μελέτη των διεθνών κρίσεων*, σελ. 211
- ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ** (2001) *Η ευρωπαϊκή σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ο ευρωπαϊκός κοινωνικός χάρτης_ Δίκαιο και πρακτική* Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 710
- ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ** (2000) *Συλλογή συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης* τόμος α' Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 494
- ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ** (2000) *Συλλογή συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης* τόμος β' Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 455
- ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ _ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε** (2003) *Μελέτες Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 780
- ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ελισάβετ** (2005). *Οργανωμένο Έγκλημα και τρομοκρατία*, Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 260

Τ

- ΤΑΙΒΟ Ρ.Ι.** *Τρεις ιστορίες για Ζαπατίστας εκεί που δεν υπάρχουν Ζαπατίστας*, Ελευθεριακή Κουλτούρα, σελ. 16
- TAYLOR D** (2003). *Αδόλφος Χίτλερ* Αθήνα: Σαββάλας σελ. 64
- ΤΑΧΟΣ Α. Ι.** (2005). *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο* όγδοη έκδοση Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα, σελ. 1001
- TEICHMAN J.** (1989). *How to define terrorism*, Philosophy, 64, p. 505-517
- ΤΑΓΑΡΑΣ Χάρης** (2002). *Η ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών, κεφαλαίων στην Ευρωπαϊκή Ένωση* (2^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 211
- ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Νίκος**, *Συντομογραφίες αρκτικόλεξα και ακρωνύμια_ Διεθνών Οργανισμών, ομοσπονδιών, συνομοσπονδιών, υπηρεσιών, ινστιτούτων καθώς και οργάνων της ευρωπαϊκής ένωσης στην αγγλική, γαλλική, γερμανική, ισπανική και ιταλική* σελ. 511
- ΤΑΣΙΟΠΟΥΛΟΣ Νίκος**, *Συντομογραφίες αρκτικόλεξα και ακρωνύμια_ ελληνικών και διεθνών οργανισμών ομοσπονδιών, συνομοσπονδιών, υπηρεσιών και ινστιτούτων* σελ. 438
- ΤΑΣΚΑ Χένρυ_ΚΑΡΑΜΕΣΙΝΗ Τομ** (1990). *Έλληνες πράκτορες της CIA και της KGB* Αθήνα: εκδ. Ισοκράτης, σελ. 179
- ΤΟΚΒΙΛ Αλέξης** (2001). *Η δημοκρατία στην Αμερική* (2^η έκδοση) Αθήνα: Στοχαστής, σελ. 727
- ΤΡΑΓΑΚΗΣ Ε. Γεώργιος** (1998). *Οργανωμένο Έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 411
- ΤΡΩΙΑΝΟΣ Σ. _ΒΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ – ΚΑΡΑΚΩΣΤΑ Ι.** (2002). *Ιστορία Δικαίου* Αθήνα - Κομοτηνή: Αντ. Ν.

Σάκκουλας, σελ. 325

ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Πάνος (2000). *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή ιστορία. Από τη Βασίλη στο τείχος του Βερολίνου (1789 – 1989)* τόμος α, Αθήνα: Εστία σελ. 484

ΤΣΑΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ Πάνος (2000). *Σύγχρονη Ευρωπαϊκή ιστορία. Από τη Βασίλη στο τείχος του Βερολίνου (1789 – 1989)* τόμος β Αθήνα: Εστία σελ. 404

ΤΣΑΤΣΟΣ Δημήτρης (2005). *Το αξιακό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης _ Εισαγωγή στη λειτουργία του* Αθήνα: Παπαζήσης _ Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική σελ.121

ΤΣΑΤΣΟΣ Δημήτρης (1994). *Συνταγματικό Δίκαιο _ Θεωρητικό θεμέλιο* τόμος α', (4^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 436

ΤΣΑΤΣΟΣ Δημήτρης (1993). *Συνταγματικό Δίκαιο_Οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας*, τόμος β' (2^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 624

ΤΣΑΤΣΟΣ Δημήτρης (1988) *Συνταγματικό Δίκαιο_ Θεμελιώδη Δικαιώματα* τόμος γ', Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 339

ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗΣ Μιχάλης_ ΥΦΑΝΤΗΣ Κώστας (2002) *Σύγχρονα προβλήματα Διεθνών Σχέσεων _ κρατική κυριαρχία: Απειλές και Προκλήσεις* Αθήνα: Ι Σιδερής _ Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ.366

ΤΣΙΡΗΣ Παναγιώτης (2002) *Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος του απορρήτου της επικοινωνίας* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 181

Υ

ΥΦΑΝΤΗΣ Κώστας_ ΝΤΑΛΗΣ Σωτήρης (2004). *Η Εξωτερική Δράση και Πολιτική Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα: Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων_Σειρά: Κείμενα Τεκμηρίωσης σελ 174

ΥΠΑΤΗ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (2004). *Εγχειρίδιο για την Αστυνομία* Αθήνα: Από το Εθνικό Τυπογραφείο, σελ. 78

Φ

ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ ΙΑΚ. *Η Εγκληματολογική Σκέψη από την αρχαιότητα ως της μέρες της εκδ.* Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990, σελ. 508

ΦΕΡΥ ΖΑΝ ΜΑΡΚ (2006) *Το Ζήτημα του Ευρωπαϊκού Κράτους* Αθήνα: Παπαζήσης _ Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.455

ΦΡΑΓΚΑΚΗΣ Νίκος (επιμέλεια) (2004). *Το δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μετά από πενήντα χρόνια λειτουργίας* Αθήνα – Κομοτηνή:Αντ. Ν. Σάκκουλα _ Ελληνική Ένωση Ευρωπαϊκού Δικαίου _ Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών και Ερευνών_ Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, σελ. 151

ΦΡΟΜ Εριχ (1973). *Η υγιής κοινωνία* Αθήνα: Μπουκουμάνης, σελ. 451

ΦΡΟΥΝΤ Σίγκμουντ (1985) *Τοτέμ και Ταμπού*, Αθήνα: Επίκουρος, σελ. 217

ΦΡΟΥΝΤ Σίγκμουντ (1985) *Η τεχνική της ψυχανάλυσης* Αθήνα: Επίκουρος σελ. 149

ΦΡΟΥΝΤ Σίγκμουντ (1985). *Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας* Αθήνα: Επίκουρος, σελ. 203

ΦΡΟΥΝΤ Σίγκμουντ (1985). *Ψυχολογία των μαζών και ανάλυση του εγώ* Αθήνα: Επίκουρος, σελ.120

ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Τάκης (2003). *Ο πόλεμος κατά της «τρομοκρατίας»_ Η γενικευμένη επίθεση των Ελίτ*, Αθήνα: Γόρδιος, σελ.286

Χ

ΧΑΝΤΙΓΚΤΟΝ Σαρμιουέλ (2001). *Η σύγκρουση των πολιτισμών και ο ανασχηματισμός της παγκόσμιας τάξης* (4^η έκδοση) Αθήνα: Terzo Books, σελ.467

ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Αριστοτέλης (2003). *Διάγραμμα Πονικού Δικαίου* (5^η έκδοση) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ.465

ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κώστας (1999). *Προσεγγίσεις στο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο* Αθήνα: Ι Σιδερής, σελ 623

ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κώστας (1995). *Το αμφίβολο νομικό καθεστώς των πυρηνικών όπλων* Αθήνα: Ι Σιδερής _ Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών, σελ 111

ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κώστας (2005). *Ο προληπτικός πόλεμος ή η παραχάραξη της λογικής*, Αθήνα:Παπαζήσης_Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, σελ.155

ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ Κωστής (επιμέλεια) (1992). *Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική_ Κείμενα από τη Διεθνή Εμπειρία* Αθήνα: Εξάντας

ΧΕΙΛΑ Ειρήνη (1999). *Ο ρόλος της μεσολάβησης στο χειρισμό κρίσεων_ Ο ΟΗΕ στην εποχή της μοναδικής υπερδύναμης* Αθήνα: εκδ. Ι Σιδερής _ Βιβλιοθήκη Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, σελ 288

ΧΙΟΥ- ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Θεοδώρα (1997). *Η εξέλιξη της Κοινωνικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα: Ε. Α. Αναστασίου, σελ.150

ΧΙΤΛΕΡ Α. *Ο Αγών μου* τόμος α και β, εκδ. Δ. Δαρέμας, σελ. 450 και 413

ΧΙΤΣΕΝΣ Κρίστοφερ (2003). *Η Δίκη του Χένρι Κίσινγκερ* Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα σελ. 257

ΧΛΟΥΠΗΣ Γεώργιος (2006). *Δισυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 527

ΧΟΝΔΡΟΚΟΥΚΗΣ Δημήτρης (1994). *Η γενιά των άταφων αετών_ Τα έπη του Βορειοηπειρωτικού, οχυρών Μακεδονίας, Γράμμου, Βίτσι* Αθήνα: Ισοκράτης σελ. 140

ΧΟΡΤΑΤΟΣ Π. Κωνσταντίνος (1988) *Πυρηνικά όπλα και Διεθνές Δίκαιον*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 214

ΧΟΡΤΑΤΟΣ Π. Κωνσταντίνος (2003) *Διεθνής τρομοκρατία, Παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 174

ΧΟΡΤΑΤΟΣ Π. Κωνσταντίνος (2005) *Η Αμερικάνικη επέμβαση εναντίον του ΙΡΑΚ τον Μάρτιο 2003, Το Διεθνές Δίκαιο και το δόγμα της προληπτικής αμύνης*, Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 169

ΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Θεόδωρος (2002). *Από την Ευρωπαϊκή ιδέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ιστορική διάσταση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος* (2^η έκδοση) Αθήνα: Ι. Σιδερής_ Βιβλιοθήκη διεθνών και ευρωπαϊκών μελετών σελ.199

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Θεόδωρος (1985). *Δομή και λειτουργία των διεθνών οργανισμών* τεύχος α', Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 115

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Θεόδωρος (1984). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οργάνωση* Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 188

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Θεόδωρος (1997) *Διπλωματική Ιστορία τριών αιώνων_ Από την Βιέννη στις Βερσαλλίες* τόμος β Αθήνα: Ι Σιδέρης, σελ. 623

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΗΣ Θεόδωρος _ ΜΠΟΥΡΑΝΤΩΝΗΣ Δημήτρης (επιμέλεια) (1998). *Ο ΟΗΕ, στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής* Αθήνα: Ι. Σιδέρης _ Ελληνική εταιρία διεθνούς δικαίου και διεθνών σχέσεων σελ. 487

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ Κ Γιαλλουριδης (2004). *Η Τουρκία στον 21^ο αιώνα_Ο μακρύς δρόμος προς την Ευρώπη* Αθήνα: Ι Σιδέρης σελ 301

ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ Κώστας (2002). *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα* (2^η έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη) Αθήνα – Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 540

ΧΡΥΣΟΧΟΥ Δημήτρης (2003). *Θεωρία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης* (2^η έκδοση) Αθήνα: Παπαζήση_ Βιβλιοθήκη Διεθνών και Ευρωπαϊκών Μελετών σελ.366

ΧΡΥΣΟΧΟΥ Δημήτρης (2005). *Για μια Ευρωπαϊκή res publica* Αθήνα: Παπαζήσης, σελ. 170

ΧΙΟΥ- ΜΑΝΙΑΤΟΠΟΥΛΟΥ Θεοδώρα (1997). *Η εξέλιξη της Κοινωνικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης* Αθήνα: Ε.Α. Αναστασίου

Z

ZINN Howard (2003). *Τρομοκρατία και πόλεμος*, Αθήνα: Scripta, σελ. 148

W

WILKINSON Paul_ STEWART M.Alasdair (1987). *Contemporary research on terrorism*, Great Britain:The university press Aberdeen,p.634

Β. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ALBRECHT H.**, Νομοθετικές απαντήσεις στην 1^η Σεπτεμβρίου. Συγκριτική ανάλυση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2004, σελ. 981
- ANAN KOFL.**, Τι είναι η διεθνής κοινότητα, Foreign Policy_ Greek Edition, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2002, σελ.36-42
- ANAN KOFL.**, Προβλήματα χωρίς σύνορα, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 38
- APPADURAI A.**, Αβετημένες Υποσχέσεις, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 55
- APPLEBY Sc., MARTY M.**, Φονταμενταλισμός, Foreign Policy_ Greek Edition Μάρτιος 2002, σελ. 12
- AVINERI Sh.**, Αγεφύρωτες διαφορές, Foreign Policy_ Greek Edition Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 109
- AZNAR JOSE MARIA**, Ζητούνται μαχητές ελευθερίας, Ο κόσμος το 2005_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.44
- ΑΓΓΕΛΗΣ Ιω.**, Διαδίκτυο και ποινικό δίκαιο, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ.675
- ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ Δ., ΠΑΣΧΟΣ Ι.**, Κατόσχεση – Ανάλυση ψηφιακών πειστηρίων, Ποινική Δικαιοσύνη, 4/2003, σελ. 438
- ΑΛΒΑΝΟΥ Μ.**, Αποτελεσματική νομοθετική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας – Το παράδειγμα της Ιταλίας, Ποινική Δικαιοσύνη, 7/2004, σελ. 867-869
- ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Ν.Κ.**, Η ιδιότυπη μεταχείριση ενός «ανύπαρκτου είδους»: ο πολιτικός εγκληματίας στα ελληνικά συντάγματα, Σύγχρονα Θέματα 91/2005, σελ.16
- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΗΛ.**, Δίκαιη δίκη και διεθνής τρομοκρατία, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 1030
- ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΥ Μ.**, Διαφημιστική εκστρατεία κατά της τρομοκρατίας, Απογευματινή της Κυριακής, 7 Ιουλίου 2002, σελ. 77
- ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Ν.**, Η υιοθέτηση του «Ευρωπαϊκού Συντάγματος», Επιθεωρήσεις Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου, 2/2005, σελ. 227
- ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ.**, Η εν Νίκαια Συνθήκη: Κέρδη και ζημιές, Επιθεώρηση Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, 22/2000, σελ.1
- ΑΛΒΑΝΟΥ Μ.**, Αποτελεσματική νομοθετική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας – Το παράδειγμα της Ιταλίας, Ποινική Δικαιοσύνη, 7/2004, σελ. 867
- ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ Ν.**, Δικαίωμα παρέμβασης και δικαιώματα του ανθρώπου, Το Σύνταγμα, 1/2000, σελ. 77
- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ.**, Από το εθνικό ποινικό δίκαιο στο ποινικό δίκαιο των εθνών, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ. 5
- ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Αν.**, Οι δύο εκδοχές του Ισλάμ: ο δρόμος από τον Οίκο του Θεού στον Οίκο του Πολέμου, Ημερησία/ Σάββατοκύριο, 19-20 Αυγούστου 2006, σελ. 13
- ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ Π.**, Βάσκει αυτονομιστές, Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ.41
- ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ.**, Η πολιτική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων και οι Ευρωαμερικανικές σχέσεις, Βήμα Διεθνών Σχέσεων, Παράρτημα 12/2004, σελ. 16
- ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ Κ.**, Η πολιτική ενηλικίωση της Ευρώπης, Φιλελεύθερη έμφαση 23/2005, σελ. 8
- ΑΡΩΝΗΣ Δ.**, Αυτονομία στη διαχείριση κρίσεων, Διπλωματία, 33/2006, σελ. 88
- ΑΣΠΡΟΓΕΡΑΚΑΣ Δ.**, Η ανακριτική διερεύνηση του οικονομικού εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2002, σελ.208
- ΑΥΛΩΝΙΤΗΣ ΑΛ.**, Στα σκοριά ο Έλληνας «Μεγάλος Αδελφός», Έθνος, 17 Δεκεμβρίου 2005, σελ. 25
- BADINTER Rob.**, Η προεδρία στις Ευρωπαϊκές Ένωσης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 1/2003, σελ.121
- BAKER NOEL**, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Θεσσαλονίκης 20 Ιουνίου 2003: Το σχέδιο Συντάγματος της Ευρώπης, Επιθεώρηση Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, 22/2000, σελ.45
- ΒΑΡΑΔΕΙ Μ.**, Η διεθνής ασφάλεια μετά τον πόλεμο στο Ιράκ, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.167
- BAROSO J.**, Ο ευρωπαϊκός ρεαλισμός, Ο κόσμος το 2006_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.48
- ΒΑΥΡΑΜΟΓΛΟΥ Ν.**, Η δύναμη στις γνώσεις και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Εξωτερικά Θέματα, 17/2005, σελ.28
- BEEDHAM Br.**, Η επερχόμενη Μεταρρύθμιση του Ισλάμ, Ο κόσμος το 2000_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.12
- BELLO W.**, Πολεμώντας τη βαρβαρότητα, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 2252
- BOTTOMLEY A K.**, (μτφρ. Γαλανού Χ) Πολιτική, εγκληματολογία και η μείωση στις εγκληματικότητες, Ποινική Δικαιοσύνη 10/2000, σελ. 1042-1047
- BONIFACE P.**, Προς τον τέταρτο παγκόσμιο πόλεμο; Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 2/2006, σελ.77
- BROK E.**, Η ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική, ο πόλεμος στο Ιράκ και το Σύνταγμα στις Ευρώπης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.7
- BRUGGEMAN W.**, Υπερεθνικό έγκλημα: Οργανωμένο έγκλημα, πρόσφατες τάσεις και μελλοντικές προοπτικές, Ποινική Δικαιοσύνη, 1-2/1998, σελ. 111-115
- BRUGGEMAN W.**, (μτφρ. Στεργιούλης Ε) Η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος: δυνατότητες, προβλήματα και ευκαιρίες, με ειδικότερη έμφαση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2000, σελ. 316-325
- BRUGGEMAN W.**, (μτφρ. Στεργιούλης Ε) Η διεθνής συνεργασία για την εφαρμογή του νόμου: Μία κριτική προσέγγιση, Ποινική Δικαιοσύνη, 10/2001, σελ. 1064
- ΒΑΘΙΩΤΗΣ Κ.**, Η προστασία μαρτύρων κατά το άρθρο 9 του Νόμου 2928/2001, Ποινικά Χρονικά, ΝΑ/2001, σελ. 1045
- ΒΑΘΡΑΚΟΚΟΙΑΝΗΣ Α.**, Νομοθετικές απαντήσεις στην 1^η Σεπτεμβρίου. Συγκριτική ανάλυση στις αντιτρομοκρατικές νομοθεσίες, Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2004 σελ. 981-992
- ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ Π.Σ.**, Ο πόλεμος ως ηθικό πρόβλημα: μια σύντομη αναφορά στις φιλοσοφικές πηγές, Ελληνική

Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 25/2005, σελ. 83

ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ Γ. Ευρωπαϊκή Κοινοπολιτεία ελευθερίας και ευημερίας Πόλος ειρήνης και ανάπτυξης Όροι, προϋποθέσεις και πλεονεκτήματα, Διπλωματία 28/2006, σελ. 16

ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ, 9+1 Σκέψεις για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2006, σελ. 204

ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ Ε., Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και έκδοση, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2004, σελ. 202

ΒΓΟΝΤΖΑΣ Α., Δικαστική συνεργασία ΕΕ και ΗΠΑ – Μία νέα προοπτική στην καταπολέμηση του εγκλήματος ή μία ήττα του κράτους δικαίου; Ποινική Δικαιοσύνη 7/2003 σελ. 742

ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ Πάπας ο 16^{ος}, Αν η Ευρώπη μισεί τον εαυτό της, Monthly Review, 11/2005, σελ. 2

ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ Ευ., Η σχέση της ελληνικής με την κοινοτική έννομη τάξη και το διεθνές δίκαιο ως αντικείμενο της αναθεώρησης του Συντάγματος, Το Σύνταγμα, 3/2000, σελ. 493

ΒΕΡΓΟΣ Κ., Η αβάσταχτη τοπικότητα της Παγκοσμιοποίησης: η Περίπτωση του City Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 6/2004, σελ.161

ΒΕΡΕΜΗΣ Θ., Συνεργασία ή ανταγωνισμός, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.53

ΒΕΡΤΟΥΔΑΚΗΣ Β. Από τον Θουκυδίδη στον Henry Kissinger: οι σύγχρονες θεωρίες των Διεθνών Σχέσεων και η αναγωγή στις στην αρχαιοελληνική πολιτική σκέψη, Εξωτερικά Θέματα, 15/2004, σελ.13

ΒΗΛΑΡΑΣ Μ., Η οργάνωση, ο ρόλος και οι προοπτικές της κοινοτικής δικαιοσύνης, Το Σύνταγμα, 1/2000, σελ. 30

ΒΗΛΑΡΑΣ Μ., Ελεύθερη κυκλοφορία και απασχόληση στη δημόσια διοίκηση, Επιθεώρηση Ευρωπαϊκών Καινοτήτων, 7/1989, σελ.89

ΒΗΛΑΡΑΣ Μ., Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης : Εξέλιξη και Προοπτικές, Το Σύνταγμα, 3/1995, σελ. 531

ΒΛΑΣΣΗΣ Σ., ΕΟ 17 Ν: Το οπλοστάσιό της και τα λάθη της αστυνομίας, Απόρρητο Δελτίο, 2/2002, σελ. 30

ΒΛΑΣΣΗΣ Σ., Η παγίδευση του Σάββα Ξηρού, Απόρρητο Δελτίο, 2/2002, σελ. 38

ΒΟΥΓΓΙΟΥΚΑΣ Κ., Το οργανωμένο έγκλημα γενικώς, σε συνδυασμό με τη βία και την τρομοκρατία, ειδικότερα, στο επίκεντρο παλαιότερων και προσφάτων εκδηλώσεων διεθνών οργανώσεων και οργανισμών, Υπεράσπιση 1999, σελ. 499

ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ Γ., Εθνικό Επιχειρησιακό Κέντρο_ οι 9 στόχοι της ασφάλειας, Διπλωματία 14/2004, σελ. 16

ΒΟΥΛΕΛΗΣ Ν., Καίσαρ Σαρόν εναντίον Αλ Κάνιτα, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 1 Δεκεμβρίου 2002, σελ. 44

ΒΟΥΤΣΑΣ Ν., Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ισχύουσες ρυθμίσεις καιδιαγραφόμενες προοπτικές σε επιπεδο Αντεγκληματικής Πολιτικής, Ποινικός Λόγος, 4/2005, σελ. 1467

CLARKE M., Σε κρίση η καμπίη η τρομοκρατία, Ο κόσμος το 2005_Καθημερινή_ The economist pyblications, σελ.89

COTTREL R., Η ατζέντα στις Ευρώπης, Ο κόσμος το 2000_Καθημερινή_ The economist pyblications, σελ.24

COTTREL R., Η κεντρική Ευρώπη επιστρέφει... στην Ευρώπη, Ο κόσμος το 2004_Καθημερινή_ The economist pyblications, σελ.29

COTTREL R., Η απόφαση στις Κεντρικής Ευρώπης, Ο κόσμος το 2005_Καθημερινή_ The economist pyblications, σελ.38

COX P., Από την Ευρωπαϊκή Συνέλευση στην Διακυβερνητική Διάσκεψη, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.3

CHOMSKY N., Τα εγκλήματα της «IntCom», Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 43

CHOMSKY N., Θυμιάζουν τις ΗΠΑ, μισούν την πολιτική τους, Η Καθημερινή, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 20

DELROS J., Η κοινή προσέγγιση της νέας πραγματικότητας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.145

DEUTCH J., SMITH J., Ευφρείες Υπηρεσίες Πληροφοριών, Foreign Policy Greek Edition, Μάρτιος 2002, σελ.86-93

DIXON- HOMER Th., Η όδοος της πολύμορφης τρομοκρατίας, Foreign Policy Greek Edition, Μάρτιος 2002, σελ. 64-77

ΓΑΛΙΑΤΣΑΤΟΣ Παναγής, Τρομοκράτες με ονοματεπώνυμο_Το αίμα της δεύτερης γενιάς, Τα Νέα 4 Ιουλίου 2002, σελ. 18

ΓΕΡΑΡΗΣ Χρ., Ο Έλληνας Δικαστής και το Κοινοτικό Δίκαιο, Διοικητική Δίκη, 4/1996, σελ. 817

ΓΕΡΟΝΤΑΣ Απ., Η μεταφορά των κοινοτικών οδηγιών στο εσωτερικό δίκαιο με τη μορφή των εγκυκλίων. Μια κριτική θεώρηση της νομολογίας του ΔΕΚ, Διοικητική Δίκη, 7/1995, σελ. 1087

ΓΕΡΟΝΤΑΣ Απ., Η διασυννοριακή διοικητική πράξη, Διοικητική Δίκη, 2/2004, σελ. 281

ΓΙΑΝΝΙΚΗ Ε., Το πρόγραμμα στις Χάγης και ο τομέας στις Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ), , www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]

ΓΙΑΝΝΙΤΣΗΣ Τ., Σκέψεις για το «Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο» (με αφορμή τις προτάσεις του Andre Sapir), Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 1/2006, σελ.113

ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Δ., Τρομοκρατία και ατομικές ελευθερίες στις ΗΠΑ μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, Ποινική Δικαιοσύνη 12/2003, σελ. 1379

ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ Α., Η συμφωνία ΕΕ – ΗΠΑ για την έκδοση. Ειδικές επισημάνσεις σχετικές με τα δικαιώματα του ανθρώπου, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2003. σελ. 1252-1254

ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛ., Τα ανθρώπινα δικαιώματα στα συντάγματα της ελληνικής επανάστασης, Νομικό Βήμα, 1980/1023

ΓΚΙΟΚΑΣ Μιχ., Η ηνωμένη Ευρώπη των 25 χωρών παράγων ειρήνης και ανάπτυξης, Επιθεώρηση Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, 32/2003, σελ.26

ΓΚΙΩΝΗΣ Γ., Η μάχη βίβλος των εγκλημάτων, Απογευματινή της Κυριακής, 7 Ιουλίου 2002, σελ. 14

ΓΚΟΤΣΙΝΑΣ Γ., Η Ευρωπαϊκή Ένωση Θωρακίζεται, Ημερήσια Σαββατοκύριακο, 19-20/8/2006, σελ.31

ΓΡΑΪΚΟΥ Μ., Η εξωτερική πολιτική της νέας αμερικανικής κυβέρνησης, Ενημερωτικό Έντυπο Πυρήνας γεωπολιτικών κι αμυντικών αναλύσεων 04/2005, σελ.93

ΓΡΙΒΑΣ Κ., «Φθιγός» πόλεμος Εξωτερικά Θέματα, 15/2004, σελ.52

ΓΡΙΒΑΣ Κ., Κατάσταση των Ευρω- Ατλαντικών σχέσεων. Εκτιμήσεις περί της συνοχής του διατλαντικού δεσμού,

- Ενημερωτικό Έντυπο Πυρήνας γεωπολιτικών κι αμυντικών αναλύσεων 02/2004, σελ.21
- ΓΡΙΒΑΣ Κ.,** Γεωστρατηγικό αδιέξοδο των ΗΠΑ στο Ιράν_ Τρέμουν την ηλεκτρονική επίθεση, 17/2005, σελ. 66
- ΓΡΙΒΑΣ Κ.,** Ασύμμετρες απειλές_ Διπλωματία 08/2004, σελ. 60
- ΓΩΓΟΣ Κ.,** Ισλάμ και Μουσουλμάνοι στην Ευρώπη, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 6/2004, σελ.123
- DELROS J.,** Η κοινή προσέγγιση της νέας πραγματικότητας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.145
- DEUTCH J., SMITH J.,** Ευφυείς Υπηρεσίες Πληροφοριών, Foreign Policy Greek Edition, Μάρτιος 2002, σελ.86-93
- DUFFIELD J.,** The Effects of International Security Institutions: A critical analysis, www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]
- ΔΙΧΟΝ- HOMER Th.,** Η άνοδος της πολύμορφης τρομοκρατίας, Foreign Policy Greek Edition, Μάρτιος 2002, σελ. 64-77
- ΔΙΧΟΝ – HOMER Th.,** Η άνοδος της πολύμορφης τρομοκρατίας, Foreign Policy_ Greek Edition Μάρτιος 2002, σελ. 64
- ΔΑΒΑΝΕΛΟΥ Κ.,** Προϊστάμενος για θέματα τρομοκρατίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης_ Η απάντηση της ΕΕ στις βόμβες της Μαδρίτης_ Απόρρητο Δελτίο, 12/2004, σελ. 62
- ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ.,** Προστασία μαρτύρων: Ένα δικαιοκρατικό στοίχημα, Ποινική Δικαιοσύνη, 10/2004, σελ. 1166
- ΔΑΛΑΚΟΥΡΑΣ Θ.,** Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 του Ν. 2928/2001, Ποινικά Χρονικά, ΝΑ/2001, σελ. 1022
- ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Στ.,** Διλήμματα για την άμυνα στο οργανωμένο έγκλημα, Υπερρύσηση, 4/1999, σελ. 1023
- ΔΕΛΑΣΤΙΚ Γ.,** 11 Σεπτεμβρίου 2001: ένας χρόνος μετά, Η Καθημερινή, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 18
- ΔΕΛΑΣΤΙΚ Γ.,** Ο μεγάλος αδελφός είναι ήδη παντού, Η Καθημερινή, 2 Ιουλίου 2006, σελ. 12
- ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΣ Μ.,** Μυστικά, μύθοι και σκοπιμότητες για τη 17 Ν., Απόρρητο Δελτίο, 6/2003, σελ.14
- ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΣ Μ.,** Κρύβουν την αλήθεια για τον «απόρρητο φάκελο» της τρομοκρατίας, Απόρρητο Δελτίο, 2/2002, σελ. 20
- ΔΕΝΙΟΖΟΣ Ν.,** Η παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η σχέση της με το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, Εξωτερικά Θέματα, 16/2005, σελ.88
- ΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΙΡΑ** για τη λήξη του ένοπλου αγώνα, Monthly Review, 12/2005, σελ. 68
- ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Β.,** Η λαθροεμπορία στον κοινό ευρωπαϊκό χώρο, Ποινικά Χρονικά Ν/2000, Σελ. 385
- ΔΗΜΑΣ Δ.,** Σε ηγέτες κατά τρομοκρατίας μας προβίβασαν οι ΗΠΑ, Ελευθεροτυπία, 2 Μαΐου 2003, σελ. 3
- ΔΗΜΗΤΡΑΙΝΑΣ Γ.,** Νομιμοποίηση εσόδων: Θέσεις της νομολογίας σε ειδικότερα ζητήματα εφαρμογής του Ν 2331/1995, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2004, σελ. 588
- ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ Π.,** Ισλαμικός φονταμενταλισμός στην Ταϊβανία, Απόρρητο Δελτίο, 10/2004, σελ. 62
- ΔΗΜΗΤΡΑΤΟΣ Ν.,** Οργανωμένο Έγκλημα: θεωρητική προσέγγιση ενός κοινωνικού και ποινικού προβλήματος, Ποινικά Χρονικά, 1999 ΜΘ', σελ. 299-305
- ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Αν.,** Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και Εθνικό Συντάγμα, Επιθεωρήσεις Δημοσίου Δικαίου και Διοικητικού Δικαίου, 1/2004, σελ. 5
- ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Π.,** Διασυννοριακή δίωξη του οργανωμένου εγκλήματος και συνεργασία των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αμοιβαία νομική βοήθεια, Ποινικά Χρονικά, 3/1998, σελ 313-315
- ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Σ.,** Το διαιρεμένο Ισλάμ, Εξωτερικά Θέματα, 4/2002, σελ.72
- ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΙΑ – ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ,** Ετήσια έκθεση 2006: Οι φτωχοί και οι μειονεκτούντες της υφελίου είναι εκείνοι που πληρώνουν το τίμημα του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, www.amnesty.gr [Διεθνής Αμνηστία]
- ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ,** Επικίνδυνο για τα συνταγματικά δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες των πολιτών το Ν.Σ. «Περί καταστολής της Τρομοκρατίας», Νομικό Βήμα, 1978 σελ. 259
- ΔΙΟΝΥΣΟΠΟΥΛΟΣ Α.,** Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα και αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, Ποινικά Χρονικά, 1999, σελ. 988
- ΔΡΟΥΓΑΣ Αθ.,** Η διεύρυνση του ΝΑΤΟ προς Ανατολάς, Στρατιωτική Επιθεώρηση, Ιούλιος – Αύγουστος 2003, σελ. 54
- EVANS G.,** Υπάρχουν δύο κίνδυνοι: η διάδοση των πυρηνικών όπλων και η τρομοκρατία, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 2/2006, σελ.75
- ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ.,** Η εποχή των «κινούμενων ιών»_ Οι μολυσμένοι καμικάζι_ Η νέα θανατηφόρα απειλή της Αλ Κάιντα, Διπλωματία, 27/2006, σελ. 16
- ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ.,** Νίκαια – Μόναχο: Σημαντικοί σταθμοί για το ΝΑΤΟ, Διπλωματία, 17/2005, σελ. 62
- ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ.,** Στόχος ο σουννιτικός εξτρεμισμός, Διπλωματία 28/2006, σελ. 39
- ΕΥΡΥΒΙΑΔΗΣ Μ.,** Οι νεοσυντηρητικοί των ΗΠΑ και ο πόλεμος στο Ιράκ, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.75
- ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ Στ.,** Ο νέος ρόλος του ΝΑΤΟ: Η πρώτη εμπλοκή του εκτός Ευρώπης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.163
- ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ Στ.,** Επιστροφή στον 9' αιώνα με τον Μπιν Λάντεν, Το Βήμα της Κυριακής, 25 Νοεμβρίου 2001, σελ. Α64
- FREVALDS L., ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Γ. _ΤΥΟΜΙΟJA E.,** Να ενισχύσουμε τις Συνθήκες για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.147
- ΦΟΥΚΟΥ Ev.,** Hamas and Fatah on the eve of the Gaza withdrawal, Defensor_Defence Analyses Institute, 17/2005, p.149
- FUKUYAMA Fr.,** Βαθύ ρήγμα ανάμεσα σε Ευρώπη και Αμερική, Η Καθημερινή, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 21
- GRANT Ch., GUEROT U.,** Η πρωτοβουλία των Τεσσάρων για μια Ευρωπαϊκή Αμυντική Ένωση, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2/2002, σελ.35
- GRANT Ch.,** Στρατιωτική ένωση: το επόμενο βήμα;, Ο κόσμος το 2000_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.25
- GUNTHER ΚΙ.,** Ποινική ευθύνη στην κοινωνία των πολιτών, Υπερρύσηση/2000, σελ. 25

- ΖΑΡΚΑΔΑ Μ.**, Ακαταδίωκτο και μειωμένες ποινές για συνεργασία με τις αρχές, *Ελεύθερος Τύπος*, 6 Ιουλίου 2002, σελ. 10
- ΖΑΧΑΡΗΣ Ευ.**, Σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας, *Ποινικά Χρονικά* ΝΕ/2005, Σελ. 481
- ΖΑΧΑΡΙΟΥ Στ.**, Αμερικανική εξωτερική πολιτική_Συνδυαστικοί Κρίκοι τα δόγματα_Από τον Μονρόε στον Μπους, *Διπλωματία* 15/2004, σελ. 42
- ΖΕΠΟΣ Κ.**, Τρομοκρατία και Παγκόσμια Τάξη, Το Βήμα της Κυριακής, 25 Νοεμβρίου 2001, σελ. Α61
- ΖΕΡΒΑ Χ.**, Εξωχώριες εταιρίες και νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες ενέργειες, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 10/2001, σελ. 1046
- ΖΕΡΒΑΣ Χ.**, Ηλεκτρονικό φακέλωμα_Μάχη 12 σημείων, *Ελευθεροτυπία* 24 Νοεμβρίου 2005, σελ. 49
- ΖΕΡΒΑΣ Χ.**, Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την τρομοκρατία στην Ευρώπη_ «Εξαρθρώθηκαν οριστικά 17 Ν, ΕΛΑ», *Ελευθεροτυπία* Σαββατιάτικη, 27 Μαΐου 2006, σελ. 59
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Πρόσληψη βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το τεκμήριο αθωότητας, *Ποινική Δικαιοσύνη* 6/2006, σελ. 778
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τα θεμελιώδη δικαιώματα, *Ποινική Δικαιοσύνη* 7/2005, σελ. 905
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Ποινική αρμοδιότητα Ε.Ε_Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Ποινική Δικαιοσύνη* 11/2005, σελ. 1291
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην ΕΕ: «Το πολυετές πρόγραμμα της Χάγης», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 11/2004, σελ. 1325
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Πρόταση Απόφασης – Πλαισίου σχετικά με ορισμένα οικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 6/2004, σελ. 727
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Η δραστηριότητα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του ανθρώπου το έτος 2002, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2/2003, σελ. 199
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Πρόσληψη βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις «οικονομικές εγγυήσεις υπέρ υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες σε ολόκληρη την ΕΕ», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 4/2003, σελ. 443
- ΖΗΜΙΑΝΙΤΗΣ Δ.**, Η συμβολή των ευρωπαϊκών θεσμών αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας και, ιδίως, της Eurojust στην δημιουργία ενός χώρου κατοχύρωσης των θεμελιωδών δικαιωμάτων, *Ποινικά Χρονικά* ΝΓ/2003, Σελ. 200
- ΖΗΡΓΑΝΟΣ Ν.**, Ένας ένοχος «αγνώστου διαμονής», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 9 Δεκεμβρίου 2002, σελ. 46
- ΖΗΡΓΑΝΟΣ Ν.**, Ο πλανήτης μετά το δίδυμο χτύπημα, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 24
- ΖΗΡΓΑΝΟΣ Ν.**, Τα «σημαδεμένα» πρόσωπα της 11^{ης}, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 36
- ΖΥΓΟΥΡΑΣ Α.**, Η αναστολή της παραγραφής εις την περίπτωση του άρθρου 432 παρ.2 ΚΠΔ, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2/2004, σελ.210
- HAM VAN PETER**, Η ευρωπαϊκή όπωση για τις Ηνωμένες Πολιτείες και για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας, *Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, 1/2003, σελ.75
- HAMILTON D.**, Η αμερικανική οπτική για την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, *Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, 1/2003, σελ.87
- HASSEMER W.**, Προβλεπόμενες εξελίξεις στη δογματική του Ποινικού Δικαίου και την αντεγκληματική πολιτική, *Υπεράσπιση*/2000, σελ. 3
- HEHIR Br.**, Τα όρια της αφοσίωσης, *Foreign Policy_ Greek Edition* Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 48
- HUMAN SECURITY CENTER**, Πόλεμος και ειρήνη στον 21^ο αιώνα, *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική*, 2/2006, σελ.67
- Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΗΓΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**, Η πορεία της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, *Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, 4/2004, σελ.155
- ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Ηλ.**, Ο ρόλος της αμορπονδιακής δημοκρατίας της Γερμανίας στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον, *Θέματα Πολιτικής και Άμυνας_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, 23/2005
- ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Ηλ.**, Η διάσκεψη του Μονάχου για την πολιτική ασφάλειας: πλαίσιο, περιεχόμενο και πολιτική σημασία, *Ενημερωτικό Έντυπο Πυρήνας γεωπολιτικών κι αμυντικών αναλύσεων* 04/2005, σελ.133
- ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ Ηλ.**, ΣΚΙΑΔΑΣ Δημ., Πολιτικό – Στρατιωτικές σχέσεις και αμυντική διπλωματία: θεωρητική, συγκριτική και θεσμική ανάλυση, *Θέματα Πολιτικής και Άμυνας_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, 20/2004
- ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ – ΣΤΡΑΓΓΑ Τζ.**, Οι σχέσεις της ελληνικής με την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, Το Σύνταγμα, 6/2000, σελ. 1093
- ΗΛΙΟΥ Κ.**, ΜΑΛΑΠΕΤΣΑ Μ., ΤΣΑΓΚΑΡΑΚΗ Β., Ετήσια έκθεση ΕΚΠΝΤ για το 2000 σχετικά με την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών στην Ε.Ε, *Ποινική Δικαιοσύνη*, 12/2001, σελ. 304
- ΗΦΑΙΣΤΟΣ Π.**, Στρατηγικές πτυχές της ευρωπαϊκής αμυντικής ταυτότητας πριν και μετά τον ψυχρό πόλεμο_Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ.52
- FIŁIPKOWSKI W.**, Νέες τάσεις στο ξέπλυμα βρωμικό χρήματος, *Ποινική Δικαιοσύνη* 7/2005, σελ. 883
- FONTAINE A.**, Βαγδάτη, Ιερουσαλήμ, Ουάσινγκτον: ο ίδιος Θεός, *Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, 3/2003, σελ.161
- FOSTER J.**, Η νέα γεωπολιτική της αυτοκρατορίας, *Monthly Review*, 15/2006, σελ. 2
- FRANTZ D.**, BUTLER D., Κατηγορούν την Αλ Κάντα, Το Νέα, 6 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 46
- FRIEDMAN Th.**, Ασύμπτωτες αντιλήψεις για την παγκοσμιοποίηση, *Foreign Policy_ Greek Edition* Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 79
- ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΣ Ελ.**, Δίκαιο ή Ισχύς, *Foreign Policy_ Greek Edition* Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 75
- ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ Β.**, Μια παρεξηγημένη λέξη «Παγκοσμιοποίηση», *Εξωτερικά Θέματα*, 5/2002, σελ.15
- ΘΕΟΔΩΡΟΥ Μ.**, Η επικοινωνιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης_Εξωτερικά Θέματα, 17/2005, σελ. 72
- ΘΑΝΟΥ Τρ.**, Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στο χώρο της Ε.Ε, www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]
- ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Π.**, Μήπως η Ευρώπη είναι υπερδύναμη, *Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων*, 3/2003, σελ.57
- ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ Π.**, Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και Δημοψηφίσματα: συνέπειες στην Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική, *Βήμα*

Διεθνών Σχέσεων_Παπαζήσης 15/2005, σελ. 5

JOFFE J., *Ο άξονας του φθόνου*, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 76

ΙΑΚΟΒΣ Γ., *Το ποινικό δίκαιο του πολίτη και το ποινικό δίκαιο του εχθρού*, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2005, σελ. 868

ΚΑΖΑΚΟΣ Π., *Κωνσταντίνος Καραμανλής: Η επιλογή της ένταξης της Ελλάδας στην Ε.Ε και το έλλειμμα προσαρμογής*, Φιλελεύθερη έκφραση 3/1999, σελ. 98

ΚΑΖΑΚΟΣ Π., *Η αυριανή Ευρώπη και οι εθνικές ευθύνες*, Φιλελεύθερη έκφραση 23/2005, σελ. 12

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ – Το ποινικό δίκαιο μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας των πολιτών*, Ποινική Δικαιοσύνη 5/2003, σελ. 538

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Συντονιστικά όργανα για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ.: Από τον αστυνομικό (Europol) στον δικαστικό (Eurojust) συντονισμό – Η προοπτική της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων*, Ποινική Δικαιοσύνη 2/2003, σελ. 165

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος στην ΕΕ – Το ποινικό δίκαιο μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας των πολιτών*, Ποινική Δικαιοσύνη 2004, σελ. 538

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Νομολογία του ΔΕΚ και νέες δυνατότητες παρέμβασης της Ε.Ε στο ποινικό δίκαιο των κρατών μελών*, Ποινική Δικαιοσύνη 4/2006, σελ. 476

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Προς μία νέα οριοθέτηση του αξιόποινου του οργανωμένου εγκλήματος στην Ε.Ε – Η σημασία της για την εθνική μας έννομη τάξη*, Ποινική Δικαιοσύνη 12/2005, σελ. 1435

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Ευρωπαϊκό ένταγμα σύλληψης: Οι ρυθμίσεις του Ν 3251/2004 και η μετάβαση από την έκδοση στην «παράδοση»*, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2004, σελ. 1294

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Ο νόμος για το ευρωπαϊκό ένταγμα σύλληψης και την τρομοκρατία και οι δηλώσεις πίστης στο Σύνταγμα*, Ποινική Δικαιοσύνη, 7/2004, σελ. 836

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και οι προκλήσεις για το ποινικό δίκαιο στο ξεκίνημα του 21^{ου} αιώνα*, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2004, σελ. 567

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Προβληματικές της σύγχρονης νομολογίας του Αρείου Πάγου στον χώρο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου*, Ποινική Δικαιοσύνη, 11/2003, σελ. 1255

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Η οριοθέτηση του αξιόποινου της τρομοκρατίας και οι προκλήσεις για ένα δικαιοκρατούμενο ποινικό δίκαιο*, Ποινικά Χρονικά ΝΕ/2005, Σελ. 490

ΚΑΪΑΦΑ – ΓΚΜΠΑΝΤΙ Μ., *Το Ποινικό Δίκαιο στην καμπή του 2000: Με το βλέμμα προς το μέλλον χωρίς αποτίμηση του παρελθόντος*, Υπεράσπιση/2000, σελ. 47

ΚΑΚΟΥΡΗΣ Κ.Ν., *Η σχέση της κοινοτικής νομικής τάξης με τις νομικές τάξεις των κρατών μελών*, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, 2-3/1986, σελ.525

ΚΑΚΟΥΡΗΣ Κ.Ν., *Εισήγηση πάνω στο άρθρο 177 της συνθήκης ΕΟΚ κατά την επίσκεψη του ΔΕΚ στο συμβούλιο επικρατείας στην Αθήνα – 15 Ιουλίου 1983*, Νομικά Βήμα, 10/1983, σελ. 161

ΚΑΛΑΡΡΥΤΗΣ Α., *Κορσική : Το νησί των ενόπλων*, Απόρρητο Δελτίο, 6/2003, σελ. 48

ΚΑΛΑΡΡΥΤΗΣ Α., *Ολυμπιακοί Αγώνες 2004_Οι πρώτοι στην εποχή της παγκοσμιοποιημένης τρομοκρατίας*, Απόρρητο Δελτίο, 12/2004, σελ. 38

ΚΑΛΦΕΛΗΣ Γρ., *Το ευρωπαϊκό ένταγμα σύλληψης (Μονοδιάστατη ενοποίηση των ευρωπαϊκών κατασταλτικών μηχανισμών)*, Ποινική Δικαιοσύνη 2/2006, σελ. 199

ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ Σ., *Η οργάνωση της αστυνομίας απέναντι στο έγκλημα και την τρομοκρατία*, www.geocities.com/sifskam

ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ Μ., *Bunker Buster Vs Al Qaeda*, Στρατηγική 138/2006, σελ. 90

ΚΑΝΑΒΑΚΗΣ Στ., *Αλλαγή προτεραιοτήτων για την αμερικανική διπλωματία*, Στρατηγική 138/2006, σελ. 74

ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ Π., *Η συνέλευση και το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Foreign Policy_ Greek Edition Σεπτέμβριος- Οκτώβριος 2002, σελ. 66

ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ Γ., *Πολλές προκλήσεις για τη μοναδική υπερδύναμη*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.63

ΚΑΠΟΠΟΥΛΟΣ Γ., *11^η Σεπτεμβρίου – Δύο χρόνια μετά: Μαζί μας ή εναντίον μας*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.195

ΚΑΠΡΑΒΕΛΟΣ Ε., *Διεθνής Τρομοκρατία: αίτια – ερμηνείες- συνέπειες*, www.eiesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]

ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Μ., *Το μέλλον της κοινής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Ρωσία*, Εξωτερικά Θέματα, 10/2003, σελ.71

ΚΑΡΑΪΒΑΣ Γ., *Τι ξέρει η ΕΛ.ΑΣ για τον αρχηγό της 17 Ν*, Ελεύθερος Τύπος, 6 Ιουλίου 2002, σελ. 8-9

ΚΑΡΑΪΩΣΗΦΙΔΗΣ Φ., **ΨΥΡΡΗΣ Θ.**, *Πολιτική αεροπορία, ασφάλεια πτήσεων 2005. Ανάστροφη πορεία*, Ισορροπία Δυνάμεων Πτήση και Διάστημα, 246/2006, σελ. 52

ΚΑΡΑΦΩΤΑΚΗΣ Ευ., *Οι παγκόσμιες γεωπολιτικές αλλαγές μετά τον πόλεμο στο Αφγανιστάν*, Εξωτερικά Θέματα, 4/2002, σελ.77

ΚΑΡΑΪΔΗΣ Γ., *Ισλαμικός φονταμενταλισμός και τρομοκρατία*, Ημερήσια/ Σαββατοκύριακο, 19-20- Αυγούστου 2006, σελ. 12

ΚΑΡΡΑΣ Αρ., *Η υποχρέωση εγγραφής και λεπτομερούς ανακοίνωσης της κατηγορίας στον κατηγορούμενο*, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ.673

ΚΑΡΣΙΩΤΗΣ Π- ΚΑΡΑΪΒΑΣ Γ., *Ατζέντες της 17Ν οδηγούν σε συλλήψεις*, Ελεύθερος Τύπος, 6 Ιουλίου 2002, σελ. 13

ΚΑΡΣΙΩΤΗΣ Π- ΚΑΡΑΪΒΑΣ Γ., *Ομοιότητες στη δράση 17 Ν – ΕΤΑ*, Ελεύθερος Τύπος, 6 Ιουλίου 2002, σελ. 14

ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ Γ., *Η κοινωνική διάσταση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος και ο αναβαθμισμένος ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*, Βήμα Διεθνών Σχέσεων_Παπαζήσης 15/2005, σελ. 7

ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ Π., *Γερμανική επιβεβαίωση*, Ελεύθερος Τύπος, 6 Ιουλίου 2002, σελ. 11

ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ Δ., *Οι διεθνείς συμβάσεις για τα βιοχημικά όπλα*, Η Καθημερινή_Ειδική Έκδοση, 14-10-2001, σελ.

ΚΑΤΙΠΑΝΑΓΙΩΤΗ – ΣΤΑΘΗ Χρ., *Ευρω- υποχώρηση για τα δικαιώματα*, Ελευθεροτυπία, 10 Ιουλίου 2006, σελ. 48

ΚΙΚΗΡΑΣ Φ., *Ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία*, Εξωτερικά Θέματα, 7/2002, σελ.52

- ΚΙΝΤΗΣ Αν.,** Το μέλλον του ΝΑΤΟ, Εξωτερικά Θέματα, 11/2003, σελ.111
- ΚΙΟΥΠΗΣ Δ.,** Η διεθνής ποινική έννομη τάξη στο προσκήνιο, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ.870
- ΚΙΟΥΠΗΣ Δ.,** Η αρχή *nullum crimen sine lege certa* στο σύγχρονο ποινικό δίκαιο, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ.193
- ΚΛΕΙΔΟΝΟΠΟΥΛΟΣ Απ.,** Η ελεύθερη πτώση Τα αθέματα της χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης και της αποζημίωσης για στέρηση διατροφής, Ελληνική Δικαιοσύνη, 4/2003
- ΚΟΝΤΙΖΑΣ Δ.,** Η εφαρμογή της αρχής της ισότητας στην κοινωνική ασφάλιση, Ελληνική Δικαιοσύνη, 38/1997, σελ. 326
- ΚΟΝΤΟΝΗΣ Χαρ.,** Το οργανωμένο έγκλημα ως αποτρεπτικός παράγοντας ανάπτυξης στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, Εξωτερικά Θέματα, 10/2003, σελ.136
- ΚΟΡΑΚΗΣ Γ.,** Ο νέος μύθος Σεπτέμβρη, www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΚΟΥΒΕΛΙΩΤΗΣ Κυρ.,** Το γεωπολιτικό πλαίσιο του σύγχρονου βιοχημικού πολέμου και οι «ασύμμετρες απειλές», Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ.26
- ΚΟΥΛΑΝΗ Β.,** Τουρκία, Νarkωτικά, Έγκλημα και Τρομοκρατία, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 8/2005, σελ.167
- ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ Θ.,** Οι κίνδυνοι του πολέμου κατά της Τρομοκρατίας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.53
- ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ Θ.,** Ευρωατλαντικές Σχέσεις: Επιστροφή στη νηνεμία, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.63
- ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ Ν.,** Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισης του στην Ελλάδα, Ποινική Δικαιοσύνη, 10/1999, σελ. 1017-1026
- ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ Ν.,** Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Ποινική Δικαιοσύνη, 11/1998, σελ. 1140
- ΚΟΥΜΑΝΤΟΣ Γ.,** Τρομοκρατία και Διεθνές Δίκαιο, Η Καθημερινή, 25 Νοεμβρίου 2001, σελ. 19
- ΚΟΥΣΚΟΥΒΕΛΗΣ Ηλ.,** «Ευρωστράτος» και ευρωπαϊκή ενοποίηση, Εξωτερικά Θέματα, 6/2002, σελ.23
- ΚΟΥΤΣΙΑΡΑΣ Ν.,** Η κοινωνική προσέδρια, όπως κοινωνική Ευρώπη: η γοητεία της διαστακτικής μεταρρύθμισης, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 25/2005, σελ. 137
- ΚΟΧΑΪΜΙΔΗ Ελ.,** Πυρηνικός τρόμος δια νόμου, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 18 Μαΐου 2003, σελ. 43
- ΚΡΑΛΗ Μ.,** Επιχείρηση τρομο – κοριάς, Έθνος 17 Δεκεμβρίου 2005, σελ. 13
- ΚΡΕΜΜΥΔΙΩΤΗΣ Π.,** Η προβληματική της αναγκαιότητας και αποτελεσματικότητας του θεσμού των στρατοδικών στη χώρα μας, Ποινικά Χρονικά ΝΕ/2005, Σελ. 777
- ΚΡΙΘΑΡΑΣ Ν.Θ.,** Εννοιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2005, σελ. 892
- ΚΡΥΣΤΑΛΗΣ Δ.,** Πίσω από την μάσκα, www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- KURSHAN Ch.,** Η άνοδος της Ευρώπης, ο μεταβαλλόμενος διεθνισμός της Αμερικής και το τέλος της αμερικανικής υπεροχής, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.103
- ΚΥΡΙΑΚΑΚΗΣ Ε.,** Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών (ΔΕΕ) – Συμβολή της επιστημονικής αστυνομίας στην καταπολέμηση του εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2003, σελ. 324-325
- ΚΥΡΙΑΚΑΚΗΣ Σ.,** *Modus operandi* (τρόπος ενέργειας) των ενόπλων εγκληματικών ομάδων, Ποινική Δικαιοσύνη, 4/2003, σελ 435
- ΚΥΡΙΑΚΑΚΗΣ Σ.,** Διεύθυνση Εγκληματολογικών Ερευνών (ΔΕΕ) – Συμβολή της επιστημονικής αστυνομίας στην καταπολέμηση του εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2003, σελ. 324
- ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Κ.,** «Τυφλός θυμός, αδιαφορία για θύματα» (Συνέντευξη Μαρίας Μπόση), Ελευθεροτυπία, 2 Ιουλίου 2002, σελ. 49
- ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Κ.,** Η δίκη μνημείο, Ελευθεροτυπία, 28 Φεβρουαρίου 2003, σελ.16
- ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Κ.,** Η δίκη με τα κλουβιά και τις διακηρύξεις, Ελευθεροτυπία, 24 Φεβρουαρίου 2003, σελ. 18
- ΚΥΡΙΤΣΗΣ Δ.,** Τρομοκρατία και πολιτικό έγκλημα: Πρατάσεις για μία ταξινόμηση, Ποινικά Χρονικά ΝΕ/2005, Σελ. 490
- ΚΩΝΣΤΑΣ Δ.,** Οι ευρωατλαντικές σχέσεις σε κρίσιμη καμπή, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.67
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Δ.,** Η διεθνής διάσταση των παρακαλουθήσεων_ Από το Έσλεον στις πολυεθνικές_Οι σύγχρονες μέθοδοι της NSA, Διπλωματία 28/2006, σελ. 32
- ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ Χρ.,** Η έννοια του πολιτικού εγκλήματος, Ποινικά Χρονικά, 1963 σελ. 651
- ΚΩΝΣΤΑΣ Δ.,** Παγκόσμια Ηγεμονία, Έθνος της Κυριακής, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 38
- LAMY P.,** Η παγκόσμια δημοκρατία: για μια νέα παγκόσμια διακυβέρνηση, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 1/2006, σελ.155
- LI M.,** Ο παγκόσμιος καπιταλισμός σε κίνδυνο, Monthly Review, 13/2006, σελ. 14
- LEONARD M.,** Διπλωματία με άλλα μέσα, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 61
- ΛΑΒΔΑΣ Κ.,** Δι' Εσόπτρου εν Αινίγματι: Κρατικότητα και Μορφές θεσμοποίησης στο Πολιτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 5/2004, σελ.13
- ΛΑΓΓΑΡΗΣ Π.,** Η διεθνής τρομοκρατία- ο Μπιν Λάντεν και το πολυεθνικό ισλαμικό τρομοκρατικό δίκτυο www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΛΑΓΓΑΡΗΣ Π.,** Η διεθνής τρομοκρατία μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 και η αντιμετώπιση της www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΛΑΓΓΑΡΗΣ Π.,** Απαγωγές – Ομηρίες με απαίτηση λύτρων www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΛΑΓΓΑΡΗΣ Π.,** Διεθνής ισλαμική φονταμενταλιστική τρομοκρατία – η σημαντική τραγωδία της ομηρίας στο θέατρο Πολιτισμού της Μόσχας και οι προεκτάσεις της, www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΛΑΓΓΑΡΗΣ Π.,** Ισλαμική φονταμενταλιστική Διεθνής τρομοκρατία- η επιστροφή της Αλα Κάιντα – Η Ελλάδα και οι Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΛΑΓΓΑΡΗΣ Π.,** Η διεθνής τρομοκρατία, ο Μπίν Λάντεν και το πολυεθνικό ισλαμικό τρομοκρατικό διαδίκτυο, www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]

- ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ Χρ.**, Συμβολή στη συζήτηση για «Νέο εθνικό αμυντικό δόγμα», Ενημερωτικό Έντυπο Πυρήνας γεωπολιτικών κι αμυντικών αναλύσεων 05/2005, σελ.11
- ΛΑΚΑΦΩΣΗΣ Δ.**, Ο 21^{ος} αιώνας αρχίζει με την 11^η Σεπτεμβρίου, www.efesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΛΑΚΑΦΩΣΗΣ Δ.**, Σε ασφυκτικό κλοιό ο «άξονας του κακού» www.efesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Εφ.**, Η οργανωμένη εγκληματικότητα και η εσωτερική (αν-) ασφάλεια, Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2000, σελ. 881-884
- ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ Εφ.**, Οι συμφωνίες Schengen και η «εσωτερική ασφάλεια», Ποινική Δικαιοσύνη, 1/2001, σελ. 59-64
- ΛΑΖΑΡΑΚΟΣ Γ.**, Η Ευρωπαϊκή Αστυνομία (Europol) και η ανάγκη ελέγχου της, Ποινική Δικαιοσύνη 11/1999, σελ. 1145-1150
- ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ Ν. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ Μ.**, Το μετέωρο βήμα της Συνταγματικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κόσμος του Επενδυτή, 1-2 Ιουλίου 2006, σελ. 40
- ΛΑΖΟΣ Γρ.**, Κυβερνοχώρος, οργανωμένο έγκλημα και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 4/2000, σελ. 403-406
- ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Αν.**, Οι νέες προοπτικές της ΚΕΠΠΑ. Η διεύρυνση της Ε.Ε και ο επανακαθορισμός των προτεραιοτήτων της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, Εξωτερικά Θέματα, 16/2005, σελ.80
- ΛΙΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Αν.**, Κίνα και ΗΠΑ. Προσέγγιση ή αντιπαράθεση; Εξωτερικά Θέματα, 12/2004, σελ.29
- ΛΙΒΟΣ Ν.**, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου: Έβδομο Πανελλήνιο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου στην Κομοτηνή, Ποινικά Χρονικά, 1998, σελ. 1036-104
- ΛΙΟΥΣΗΣ Ν.**, Η αναδιάρθρωση της βιομηχανίας του πολέμου μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, Εξωτερικά Θέματα, 7/2002, σελ.69
- ΛΙΟΥΣΗΣ Ν.**, Μπορεί η τρομοκρατία να πλήξει την αμερικανική ηγεμονία;, Εξωτερικά Θέματα, 4/2002, σελ.14
- ΛΙΤΣΑΣ Σπ.**, Η γεωπολιτική θέση της Βρετανίας στην εποχή της ασύμμετρης απειλής, Εξωτερικά Θέματα, 11/2003, σελ.26
- ΛΟΒΕΡΔΟΣ Αν.**, Το ποινικό φαινόμενο στα πλαίσια των ευρωπαϊκών κοινοτήτων _ Προσέγγιση του ζητήματος, Νομικό Βήμα, 33/1985, σελ. 1543
- ΛΟΥΚΑΣ Ιω.**, Ολικός Πόλεμος με κάθε μέσο, Έθνος της Κυριακής, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 40
- ΛΥΓΕΡΟΣ Στ.**, Το γαλλικό και ολλανδικό Όχι ή η Ευρώπη που υπερασπίζεται τον εαυτό της, Τετράδια πολιτικού διαλόγου έρευνας και κριτικής, Φθινόπωρο 2005, σελ.83
- ΛΥΓΕΡΟΣ Στ.**, Τα πέντε πρόσωπα της διεθνούς τρομοκρατίας, Η Καθημερινή Έδικη Έκδοση, 30-09-2001, σελ. 5
- ΛΥΜΟΥΡΗΣ Ν.**, Η στάση της Πολωνίας απέναντι στο ευρωπαϊκό Σύνταγμα, Εξωτερικά Θέματα, 13/2004, σελ.110
- ΛΥΜΟΥΡΗΣ Ν.**, Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, Εξωτερικά Θέματα, 11/2003, σελ.47
- ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ –ΤΡΙΦΩΝ Χρ.**, Ισότητα των φύλων στις αποδοχές και την απασχόληση: πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου της Επικράτειας και των διοικητικών δικαστηρίων – συγκριτικές παρατηρήσεις με αναφορά στη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ελληνική Δικαιοσύνη, 38/1997, σελ. 297
- ΛΩΤΙΔΗΣ Λ.**, Ασφάλεια στον Κόσμο και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002, σελ. 22
- MARQUEZ G.**, Κομίζοντας ένα μυστικό μήνυμα από τον Φιντέλ για την Τρομοκρατία, Monthly Review, 10/2005, σελ. 54
- MENON Αν.**, Η δημιουργία μιας αποτελεσματικής Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ): θεσμικές προτάσεις, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2/2002, σελ.43
- MISKEY Z.**, Παράστα και σουβενίρ: Πώς να δικαιολογήσετε μια πυρηνική επίθεση, Monthly Review, 14/2006, σελ. 53
- MONBIOT G.**, Ο πόλεμος και ο μύθος της ηθικής, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.25
- MORALES E.**, Πιστεύω αποκλειστικά στη δύναμη των λαών, Monthly Review, 14/2006, σελ. 24
- MORAVCSIK Αν.**, Πώς μπορεί η Ευρώπη να υπερισχύσει χωρίς την παρουσία στρατού, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2/2002, σελ.39
- ΜΑΝΔΡΟΥ Ιω.**, Κάποιοι τρομοκράτες έχουν μιλήσει από καιρό, Το Βήμα, 6 Ιουλίου 2002, σελ. 3
- ΜΑΖΗΣ Ιω.**, Τα αίτια της Τρομοκρατίας και οι δυνατότητες ανάλυσής τους, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 7/2005, σελ.17
- ΜΑΖΗΣ Ιω.**, Μύθοι και πραγματικότητες, Διπλωματία (ειδική έκδοση) 31 2006, σελ.25
- ΜΑΖΗΣ Ιω.**, (επιστημονικός υπεύθυνος) Οι στρατηγικές επιπτώσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στο αμερικανικό σύστημα παραγωγής και κατανάλωσης πληροφοριών, Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 88/2005 σελ.17
- ΜΑΓΚΑΚΗΣ Γ.Α.**, Ερμηνεία του Ν 774/1978 «Περί καταστολής της Τρομοκρατίας και προστασίας του δημοκρατικού πολιτεύματος», Νομικό Βήμα, 1980, σελ. 1018
- ΜΑΓΚΑΚΗΣ Γ.Α.**, Το έγκλημα της παρανόμου βίας κατά το άρθρο 330 ΠΚ., Ποινικά Χρονικά, 1963, σελ. 33
- ΜΑΓΚΑΝΑΣ Α.**, Το δικαίωμα του κατηγορουμένου στην ανακοίνωση των αποδεικτικών στοιχείων, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2000, σελ. 190
- ΜΑΓΚΑΝΑΣ Α.**, Κοινωνικά Προβλήματα και ποινικός έλεγχος, Ποινική Δικαιοσύνη, 1/2002, σελ. 47
- ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΥ Μ.**, Προς τη δημιουργία μιας νέας Ατλαντικής συνεργασίας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.131
- ΜΑΚΡΗΣ Σπ.**, Η αγγλική σχολή ενάντια στην αμερικανοποίηση των Διεθνών Σχέσεων, Εξωτερικά Θέματα, 11/2003, σελ.58
- ΜΑΚΡΗΣ Σπ.**, Χρήση βίας και διεθνές δίκαιο. Η περίπτωση της Γρενάδας και του Παναμά, Βήμα Διεθνών Σχέσεων_Παπαζήσης 12/2004, σελ. 34
- ΜΑΝΔΑΛΙΔΗΣ Γ.**, Από το δόγμα των δύομισι πολέμων στον ... ενάμισι πόλεμο, Άμυνα και Διπλωματία, 180/2006,

σελ.39

ΜΑΝΔΡΟΥ Ιω., Η Ελλάδα διαφωνεί με την έκδοση τρομοκρατών, οι υπόλοιποι όλοι το θέλουν, Το Βήμα, 17 Νοεμβρίου 2001, σελ. Α3

ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ Α., Το Σύνταγμα της Ευρώπης μεταξύ εθνικής και ευρωπαϊκής κυριαρχίας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.13

ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ Α., Να στοχαστούμε την πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 1/2006, σελ.165

ΜΑΝΩΛΑΡΟΣ Φ., Ποινική αντιμετώπιση της νομιμοποίησης των εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2002, σελ. 196

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., Το σχέδιο νόμου για το οργανωμένο έγκλημα και η νέα παγκόσμια τάξη, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2001, σελ. 465

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., Τρομοκρατία και νομοκρατία (η τήρηση της νομιμότητας ως απάντηση στην τρομοκρατία), Ποινική Δικαιοσύνη, 1/2003, σελ. 65

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., Το απόρρητο του ιδιωτικού βίου και η έλλογη ποινική προστασία του, Ποινική Δικαιοσύνη, 6/2005, σελ. 723

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., Στοιχεία του κατά τον Ν 774/1978 «Περί καταστολής της τρομοκρατίας» κλπ εγκλήματος κατάρτισης τρομοκρατικής ομάδας, Αρμενόπουλος 5/1981

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., Το σχέδιο Νόμου για το οργανωμένο έγκλημα και η νέα παγκόσμια τάξη, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2001, σελ. 465

ΜΑΝΩΛΕΔΑΚΗΣ Ι., Μπορεί να επιβιώσει το Ποινικό Δίκαιο – όπως διαμορφώθηκε μέχρι σήμερα στον ευρωπαϊκό χώρο – και στο νέο αιώνα;, Υπεράσπιση/2000, σελ. 15

ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ – ΒΑΡΒΙΤΣΙΤΗ Κ., Η τρομοκρατία και τα διεθνή μέτρα για την πρόληψη και την καταστολή της, Ποινικά Χρονικά, 1981, σελ. 33

ΜΑΡΑΝΤΖΙΔΗΣ Ν., ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥΣ ΗΛ., Το γαλλικό δημοψήφισμα της 29^{ης} Μαΐου 2005 για την επικύρωση της ευρωπαϊκής συνταγματικής συνθήκης: πολιτικές και κοινωνιολογικές όψεις της ψήφου, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 26/2005, σελ. 144

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Α., Εγκληματική Οργάνωση(άρθρο 187 ΠΚ):Χαρακτήρας του εγκλήματος ως διαρκούς ή στιγμιαίου-Εκκρεμοδικία, Ποινική Δικαιοσύνη 12/2005, σελ. 1429

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Α., Το νέο νομοσχέδιο για την επιτάχυνση της Ποινικής Διαδικασίας: Μία πρώτη προσέγγιση, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2004, σελ.1288

ΜΑΡΙΝΟΣ Γ., Η μουσουλμανική διάσταση του τρόμου, Το Βήμα, 08-09-2002, σελ. Α40

ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΗΣ Δ., Πτυχές της ασφάλειας σε θέματα παράνομης διακίνησης φορητού οπλισμού, Εξωτερικά Θέματα, 7/2002, σελ.85

ΜΑΡΚΕΤΟΣ Θρ., Το θέατρο της Μόσχας θα ρίξει την αλυσαία του πολέμου στην Τσετσενία, Εξωτερικά Θέματα, 9/2003, σελ.136

ΜΑΡΝΕΛΟΣ Γ., Στενές επαφές τρομοκρατικού τύπου, Ελευθεροτυπία, 10 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 18

ΜΑΣΤΑΚΑΣ Π., Τα δικαιώματα του ανθρώπου στο Ισλάμ. Ποσοτική προσέγγιση ενός πολιτικού ζητήματος, Εξωτερικά Θέματα, 4/2002, σελ.89

ΜΑΤΕΝΤΖΟΓΛΟΥ Σ., 1^η Σεπτεμβρίου. Μελαγχολική αισιοδοξία: Η επιστροφή της Πολιτικής, Εξωτερικά Θέματα, 8/2003, σελ.38

ΜΕΛΑΣ Κ., Τι πραγματικά συμβαίνει στην ΕΕ; Μία απάντηση, Monthly Review, 11/2005, σελ. 6

ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ Φ., Το μέλλον του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 6/2004, σελ.197

ΜΙΧΑΛΟΓΙΑΝΝΗ Ε., Πράκτορες αντί ... δικαστών Έθνους της Κυριακής, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 43

ΜΙΧΑΣ Ζ., Οι υπηρεσίες πληροφοριών στο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον. Η περίπτωση των ΗΠΑ, Ενημερωτικό Έντυπο Πυρήνας γεωπολιτικών κι αμυντικών αναλύσεων 04/2005, σελ.120

ΜΟΣΚΟΦ Ηρ., Γεωπολιτική και πολιτισμική ταυτότητα στη νοτιοανατολική Ευρώπη, Θέματα Πολιτικής και Άμυνας_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 21/2004

ΜΟΥΣΟΝΑΣ Κ., Αστυνόμευση χωρίς ομοφωνία, Ελευθεροτυπία, 29 Ιουνίου 2006, σελ. 15

ΜΟΥΖΑΚΗΣ Δ., Επί της ποινικής αρμοδιότητας των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 485

ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Ι., Η αρχή της νομιμότητας πρόβλεψης των ποινών κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2006, σελ. 327

ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Ι., Ζητήματα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του ελληνικού και αλλοδαπού δημοσίου, Ελληνική Δικαιοσύνη, 4/2003, σελ. 1540

ΜΠΑΝΤΑΟΥΗ Χ., Η πολιτική τρομοκρατία, Ιστορικά Ελευθεροτυπίας, 108/2001, σελ. 12

ΜΠΑΞΕΒΑΝΗ Σ., Πρόληψη και Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]

ΜΠΕΛ Ντ., Επανάσταση και τρομοκρατία, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 26 Ιανουαρίου 2003, σελ. 41

ΜΠΕΛΗ ΕΛ., Τρομοκρατική φρενίτιδα πλήττει την υφήλιο, Ημερησία / Σαββατοκύριακο, 19-20 Αυγούστου 2006, σελ. 31

ΜΠΕΡΣΗ Ευρ., ETA: Από τον Φράνκο στο Ευρώ, Η Καθημερινή, 30-09-2001, σελ. 20

ΜΠΕΡΣΗ Ευρ., IRA: Βία στη βία της αυτοκρατορίας, Η Καθημερινή_Ειδική Έκδοση, 30-09-2001, σελ. 12

ΜΠΙΤΣΙΛΕΚΗΣ Ν., Το τιμωρητικό και το φιλελεύθερο στοιχείο στο ποινικό δίκαιο, Ποινικά Χρονικά, ΝΑ/2001, σελ. 289

ΜΠΙΤΣΙΛΕΚΗΣ Ν., Η ηθική νομιμοποίηση του ποινικού δικαίου, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ.193

ΜΠΟΝΤΟΥΕΝ Π., Βγάζει μάτι: η δίκη δεν είναι δίκαιη, Ελευθεροτυπία Σαββατιάτικη, 8 Ιουλίου 2006, σελ. 60

ΜΠΟΣΗ Μ., Πολιτικές διατάξεις της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας, Εξωτερικά Θέματα, 14/2004, σελ.12

ΜΠΟΣΚΟΒΙΤΣ Κ., Κοινωνικός δικαστής και οικονομικό σύνταγμα: η συμβολή του ΔΕΚ στη διαμόρφωση του συντακτικού οικονομικού προτύπου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Το Σύνταγμα, 2/2001, σελ. 235

- ΜΥΛΩΝΑΣ Ι.**, Σκέψεις σχετικά με τον όρο «Οργανωμένο Έγκλημα», Υπεράσπιση, 1999, χ.σ
- ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Χρ.**, Έκδοση ημεδαπού και εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης κατά ημεδαπού, Ποινικός Λόγος, 3/2005, σελ. 751
- ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Χρ.**, Ποινικό δόγμα και διεθνοποίηση της ποινικής δικαιοσύνης_ Πρόσδος ή οπισθοδρόμηση; Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 865
- ΜΥΛΩΝΟΠΟΥΛΟΣ Χρ.**, Καταχρηστική αίτηση έκδοσης και *ne bis in idem*, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 481
- ΝΥΕ J.**, Η εξαρτημένη υπερδύναμη, Foreign Policy_ Greek Edition Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 106
- ΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Δ.**, Με τον νέο τρομονόμο οι διώξεις, Τα Νέα, 3 Ιουλίου 2002, σελ. 14
- ΝΑΙΜ Μ.**, Αλ Κάιντα, ο μη κυβερνητικός οργανισμός, Foreign Policy_ Greek Edition Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 128
- ΝΑΙΜ Μ.**, Μετά – τρομοκρατικές εκπλήξεις, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 96
- ΝΕΤΑΣ Β.**, Γιατί οι ΗΠΑ θέλουν να έχουν ένα μόνιμο εχθρό;, Ελευθεροτυπία, 13 Αυγούστου 2002, σελ. 9
- ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Γ.**, Κατασκευάζοντας έναν ευρωπαϊκό χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: Το πρόγραμμα της Χάγης και τα διακυβεύματα μιας υπερκρατικής βαθμίδας κοινωνικού ελέγχου, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2005, σελ. 323-332
- ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Η.**, Κατασκευάζοντας έναν ευρωπαϊκό χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης»: Το Πρόγραμμα της Χάγης και τα διακυβεύματα μιας υπερκρατικής βαθμίδας κοινωνικού ελέγχου, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2005, σελ. 323
- ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ Π.**, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (άρθρο 2 Ν 2331/1995 (Με αφορμή την πρόσφατη νομολογία), Ποινική Δικαιοσύνη, 11/2000, σελ. 1133-1137
- ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ Π.**, Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Ποινικά Χρονικά Ν/2000, Σελ. 769
- ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ Π.**, Αίτηση έκδοσης και *ne bis in idem*, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 1098
- ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ Π.**, Ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης_ Πότε και πως είναι δυνατή η παράδοση (προσαγωγή) ημεδαπού σύμφωνο με το Νόμο 3251/2004, Ποινικά Χρονικά ΝΕ/2005, Σελ. 385
- ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ Γ.**, Απάτη με ηλεκτρονικό υπολογιστή : Το παρελθόν και το μέλλον του άρθρου 386 Α ΠΚ, ιδίως υπό το πρίσμα των εξελίξεων στο Συμβούλιο της Ευρώπης και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2003, σελ. 178
- ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ Γ.**, Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες σύμφωνα με τις νέες κοινοτικές ρυθμίσεις της οδηγίας 2002/58ΕΚ, Ποινικά Χρονικά, ΝΓ/2003, Σελ.319
- ΝΤΑΛΗΣ Σ.**, Παλινδρομήσεις στην ευρωατλαντική συνεργασία, Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ.84
- ΝΤΑΛΗΣ Σ.**, Ρητορική και προθέσεις: Επιστροφή της πολιτικής στο προσκήνιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.91
- ΝΤΑΛΗΣ Σ.**, Η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα / Ένωση: από την πρώτη στην τέταρτη Ελληνική Προεδρία (1983-2003), Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 1/2003, σελ.157
- ΝΤΙΜΠΙ Α.**, Χερσιπολάχ: η γέννηση, η δομή και ο ρόλος της_ Το κοσμικό κόμμα του Θεού, Διπλωματία, 33/2006, σελ. 52
- ΝΤΟΚΟΣ Θ.**, Η διασπορά όπλων μαζικής καταστροφής, Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ.109
- ΝΤΟΚΟΣ Θ.**, Πλέοντας σε ταραγμένες θάλασσες Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.57
- ΝΤΑΛΗΣ Σ.**, Για μια ανανέωση της ευρωατλαντικής συνεργασίας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.151
- ΝΤΟΚΟΣ Θ.**, Ο νέος εχθρός, Διπλωματία (ειδική έκδοση) 31 2006, σελ.26
- ΞΕΝΑΚΗΣ Δημ.**, Η συμβολή της Ελληνικής Προεδρίας στη Μεσογειακή Διάσταση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 1/2003, σελ.101
- ΞΗΡΟΠΑΪΔΗΣ Γ.**, Η εγγύση της φύσης και ο ενθουσιασμός των θεστών. Η αιώνια ειρήνη ως χίμαιρα και ως εφικτός στόχος, Σύγχρονα Θέματα 91/2005, σελ.44-54
- ΟΓΑΤΑ Σ.**, Οι ένοχοι, Foreign Policy_ Greek Edition Νοέμβριος- Δεκέμβριος 2002, σελ. 50
- ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Φ.**, Η επίδραση της μαοϊκής σκέψης στην Ελλάδα και στον Κόσμο, Ιστορικά Ελευθεροτυπίας, 4/1999, σελ. 46
- RATTEN C_ PERLE R.**, Διάλογος για τις Διστλαντικές Σχέσεις, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.125
- REET J.**, Διευρυμένη αλλά...αβαθής; Ο κόσμος το 2006_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.32
- PERNICE Ιη.**, Η μεταρρύθμιση της κατανομής αρμοδιοτήτων και της διαδικασίας λήψης αποφάσεων στην ΚΕΠΠΑ/ΕΠΑΑ, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2/2002, σελ.23
- ΡΕΑΦ W.**, Ηθική ή επιλογή για την Ευρώπη, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.113
- ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Π.**, Κοινωνίες ελέγχου και κοινωνίες φόβου. Από την παγκόσμια αστυνόμευση στην στρατιωτική επιβολή, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 25/2005, σελ. 58
- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Ι.**, Ανασφάλεια – Το «σκιάχτρο» της παγκοσμιοποίησης, Ποινική Δικαιοσύνη, 10/2004, σελ. 1153
- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Ι.**, Τρομοκρατία, αντιτρομοκρατία και ανθρώπινα δικαιώματα: Επικίνδυνα Παιχνίδια, Foreign Policy Greek Edition, Μάιος – Ιούνιος 2002, σελ.87-91
- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Ι.**, Τα έσχατα όρια της εγκληματολογίας (Η περίπτωση της Τρομοκρατίας), Αρμενόπουλος, 5/1986, σελ. 381
- ΠΑΝΟΥΣΗΣ Ι.**, Το έγκλημα του φτωχού και η φτώχεια ως «έγκλημα» (σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης), Ποινική Δικαιοσύνη, 4/2002, σελ. 412
- ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ.**, Ο ρόλος του τρίτου πυλώνα στη δημιουργία της Ένωσης – Το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 4/2002, σελ. 435
- ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ.**, Η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Δικαιοσύνης για τις αστικές υποθέσεις, Ελληνική Δικαιοσύνη, 4/2003, σελ. 1680
- ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ.**, Πόλεμος και ειρήνη στον Καπ, Σύγχρονα Θέματα 91/2005, σελ.67
- ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΟΝΑΤΑΣ Στ.**, Προβληματισμοί στα νέα πεδία εφαρμογής του Ποινικού Δικαίου, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2004, σελ. 840

- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Μ.**, Για μια πολιτική διακυβέρνηση της παγκοσμιοποίησης: σχόλιο στο δοκίμιο του Pascal Lamy, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 1/2006, σελ.161
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ Δ.**, Η προβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη Διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, Βήμα Διεθνών Σχέσεων_Παπαζήσης 15/2005, σελ. 14
- ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Α.**, Ποια κυβέρνηση για την Ευρώπη: η πρόταση Σιράκ – Σρέντερ για Θεσμική Συγκρότηση της Ένωσης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 1/2003, σελ.111
- ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Π.**, Η τρομοκρατία, Ελληνική Δικαιοσύνη, 29/1988, σελ. 830
- ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ Π.**, Το πολιτικό έγκλημα σήμερα, Νομικό Βήμα, 1977, σελ. 324
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ.**, Η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.7
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ.**, Ευρωπαϊκό Σύνταγμα: γιατί και πως, Βήμα Διεθνών Σχέσεων_Παπαζήσης 15/2005, σελ. 21
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ – ΤΕΤΡΑΔΗΣ Γ.**, Η 17 Νοέμβρη και η τρομοκράτηση της Δημοκρατίας, Ελευθεροτυπία, 13 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 6
- ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Α.**, Οι διδυμες συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας ΕΕ – ΗΠΑ: Νομική βάση, εύρος της ενωσιακής αρμοδιότητας και διαδικασία συννομολόγησης, Το Σύνταγμα, 3/2003, σελ. 449
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ε.**, Η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στην πρόληψη της εγκληματικότητας, Ποινική Δικαιοσύνη, 4/1998, σελ. 355
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ε.**, Νέες προοπτικές δικαστικής συνεργασίας στην Ε.Ε. για την καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 6/2001, σελ. 670
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ε.**, Πρωτοβουλίες υπό εξέλιξη στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικά θέματα – Ο ευρωπαϊκός Εισαγγελέας, Ποινική Δικαιοσύνη, 10/2003, σελ. 1131
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ε.**, Παρουσίαση της ημερίδας για την Eurojust, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2003, σελ. 197
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Ε.**, Νέες προοπτικές στην συγκρότηση ενός δικαστικού ευρωπαϊκού χώρου ασφάλειας και ελευθερίας, Ποινικά Χρονικά, ΝΓ/2003, Σελ.103
- ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΑΘ.**, Οι συμφωνίες έκδοσης και αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΗΠΑ, Το Σύνταγμα, 3/2003, σελ. 498
- ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π.**, ΗΠΑ –ΕΕ: Ο Γιούλιμπερ και οι Λιλιπούτσιοι, Η Καθημερινή, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 22
- ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π.**, Σουδάν, η Μέκκα της Τρομοκρατίας, Η Καθημερινή, 7 Ιουλίου 2002, σελ. 4
- ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π.**, ΗΠΑ εναντίον όλων για τη Χάγη, Η Καθημερινή, 7 Ιουλίου 2002, σελ. 18
- ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Π.**, Σε πορεία αυτονομίας Καταλανοί και Βάσκοι, Η Καθημερινή, 25 Ιουνίου 2006, σελ. 14
- ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Δ.**, Λίβανος:Πόλεμος συμφερόντων, Διπλωματία, 18/2005, σελ. 50
- ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ.**, Συνταγματισμός και Κυριαρχία, Το Σύνταγμα, 2/2001, σελ. 275
- ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Γιάννης**, Ποια κοινή Εξωτερική Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας για τη διευρυμένη Ευρώπη, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 2/2002, σελ.17
- ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Γιάννης**, Η Ευρώπη Αντιμέτωπη με τις Νέες Προκλήσεις, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 1/2003, σελ.1
- ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Α.**, Μανιφέστο εναντίον της Γερμανίας_Οι ευτελείς αναλύσεις του κ. Κίσινγκερ για την Ε.Ε, Νέμεσις 32/2002, σελ. 20
- ΠΑΠΑΣ Γ.**, Ο γερμανικός δρόμος. Η εξωτερική και αμυντική πολιτική της Γερμανίας στη «δημοκρατία του Βερολίνου», Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ. 97
- ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Χρ.**, Η ερμηνεία του όρου «Δημοσία Τάξη», Το Σύνταγμα, 3/2003, σελ. 403
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χ.**, Η υψηλή στρατηγική των ΗΠΑ στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, www.ekome.gr [Εταιρία κοινωνικών και οικονομικών μελετών]
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χ.**, Μελέτη Διεθνής ισλαμική τρομοκρατία, www.ekome.gr [Εταιρία κοινωνικών και οικονομικών μελετών]
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χ.**, Τα Ηνωμένα Έθνη και το πρόβλημα της διεθνούς ασφάλειας, www.ekome.gr [Εταιρία κοινωνικών και οικονομικών μελετών]
- ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ Χ.**, Οι ΗΠΑ και η παγκόσμια ισορροπία των δυνάμεων, Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ.80
- ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ.**, Οργανωμένο Έγκλημα σε μία Ευρώπη με ανοικτά σύνορα, Υπεράσπιση, 1996, σελ. 675
- ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ.**, Ενωσιολόγηση του οργανωμένου εγκλήματος – Διεθνής Νομοθέτηση – Στάση της Ελληνικής Ένωσης Τάξης, Ποινική Δικαιοσύνη, 7/1998, σελ. 688
- ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ. ΤΣΟΛΚΑ Ο.**, Οργανωμένο έγκλημα σε μία Ευρώπη με ανοικτά σύνορα, παρουσίαση εισηγήσεων σε εκδήλωση της Ελληνικής Ένωσης Ευρωπαίων Νομικών (Αθήνα 21-02-1996), Υπεράσπιση, 1996, χ.σ
- ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ.**, Το σχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης για το Οργανωμένο Έγκλημα: «aberration ictus» με ανυπολόγιστες «παράπλευρες ζημιές», Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2001, σελ. 285
- ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ.**, Το ποινικό δίκαιο του εχθρού: Ευρωπαϊκό Ένταγμα σύλληψης, τρομοκρατία και έκτακτη αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις ΗΠΑ, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2002, σελ. 189
- ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Χ.**, Πολιτικό έγκλημα και τρομοκρατία, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2003, σελ. 311
- ΠΑΡΙΣΗΣ Ιω.**, Η βιομηχανική βάση της άμυνας, Εξωτερικά Θέματα, 7/2002, σελ.78
- ΠΑΡΙΣΗΣ Ιω.**, Η ευρωπαϊκή ενοποίηση στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, της ασφάλειας και της άμυνας, Αμυντική Βίβλος_Ετήσια έκδοση του περιοδικού «Στρατηγική» (τόμος Β') 2003-2004, σελ.88
- ΠΑΡΙΣΗΣ Ιω.**, Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας, Άμυνα και Διπλωματία, 180/2006, σελ. 54
- ΠΑΤΣΑΒΕΛΛΑΣ Α.**, Ο ρόλος της Eurojust στη δικαστική συνεργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Η συνεργασία με τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Ποινική Δικαιοσύνη 6/2006, σελ. 780
- ΠΑΤΣΟΥΛΕΣ Δ.**, Το παγκόσμιο δόγμα των αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων, Αμυντική Βίβλος_Ετήσια έκδοση του περιοδικού «Στρατηγική» (τόμος Β') 2003-2004, σελ.86
- ΠΑΤΣΟΥΛΕΣ Δ.**, National Geospatial – Intelligence Agency_ Η γεω διαστημική υπηρεσία πληροφοριών των ΗΠΑ, Απόρρητο Δελτίο, 12/2004, σελ. 35
- ΠΑΤΣΟΥΛΕΣ Δ.**, Ιράκ: Τα μυστικά σχέδια της Αλ Κάντα, Απόρρητο Δελτίο, 12/2004, σελ. 56

- ΠΑΤΣΟΥΛΕΣ Δ.**, *Τα υπερ – τυφέκια της Αλ Κάιντα*, Απόρρητο Δελτίο, 11/2004, σελ. 34
- ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Πρ.**, *Ευθύνη του Κράτους για παραβάσεις του Κοινοτικού Δικαίου*, Ελληνική Δικαιοσύνη, 38/1997, σελ. 390
- ΠΑΥΛΟΥ Στ.**, *Το διασυνοριακό έγκλημα και η σταδιακή προσαρμογή της ελληνικής ποινικής νομοθεσίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του*, Ποινικά Χρονικά, ΝΒ/2002, 776
- ΠΑΥΛΟΥ Στ.**, *Δικτικές εκτροπές στην εφαρμογή του Ν. 2331/1995, για το ξέπλυμα του βρώμικου χρήματος, και ο απαιτούμενος εξορθολογισμός της εφαρμογής του*, Ποινικά Χρονικά ΝΓ/2003, Σελ. 193
- ΠΑΥΛΟΥ Στ.**, *Το «πάγωμα των τραπεζικών λογαριασμών» στην προδικασία για το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα (Ν. 2331/1995)*, Ποινικά Χρονικά ΝΕ/2005, Σελ. 769
- ΠΑΥΛΟΥ Στ.**, *Το Ποινικό Δίκαιο και οι «Αποφάσεις – Πλαίσιο» της Ε.Ε.*, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 961
- ΠΕΡΕΣ Αντ.**, *Ο Τσε και οι ιθαγενείς πληθυσμοί*, Ιστορικά Ελευθεροτυπίας, 167/2002, σελ. 42
- ΠΟΛΙΤΗΣ Στ.**, *Η χρήση της ένοπλης βίας στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο*, Εξωτερικά Θέματα, 10/2003, σελ.129
- ΠΕΡΔΙΚΗΣ Γ.**, *On line μπλόκο στα τελωνεία*, Κόσμος του Επενδυτή 24-26 Μαρτίου 2006, σελ. 03
- ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΚΗ Αν.**, *Τα οικονομικά εγκλήματα κατά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας – Corpus Juris*, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2002, σελ. 204
- ΠΙΜΠΛΗΣ Μ.**, *Το υπερωινό δέντρο του τρόμου*, Τα Νέα Σαββατοκύριακο, 6-7 Ιουλίου 2002, σελ. 16
- ΠΟΥΛΙΔΟΥ Χρ.**, *Ευρωπαϊκό Σύνταγμα: Βεβαίως. Αργότερα_Η αποτυχία της συνόδου των Βρυξελλών*, Διπλωματία 08/2004, σελ. 16
- ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ Γ.**, *Αλ Κάιντα: Το δίκτυο και η στρατηγική στα Βαλκάνια*, Απόρρητο Δελτίο, 12/2004, σελ. 44
- RACHMAN G.**, *Μεγαλύτερη, ευρύτερη, θεαματικότερη*, Ο κόσμος το 2004_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.27
- RACHMAN G.**, *Ναι ή Όχι*, Ο κόσμος το 2005_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.24
- RATNER M.**, *Οι ελευθερίες*, θυσία στο βωμό του πολέμου, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 18 Νοεμβρίου 2001, σελ. 29
- RISSE Th.**, *Effective Multilateralism vs. Coalitions of the Willing – The crisis of the Transatlantic security community*, www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]
- RICCARDI F.**, *Φιλοδοξίες που δεν κρύβονται: Η ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας και η ανάγκη δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού ερευνητικού προγράμματος για την ασφάλεια*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.117
- ΡΑΓΓΙΣ Ιω.**, *Οι στρατιωτικές όψεις της ατλαντικής συμμαχίας στο νέο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας*, Θέματα Πολιτικής και Άμυνας_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 24/2005
- ΡΑΜΦΟΣ Στ.**, *Η τρομοκρατία και η κάθαρση της αριστεράς*, Η Καθημερινή, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 8
- ΡΟΥΜΠΟΣ Α.**, *Η πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ από το 1950 μέχρι σήμερα*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.135
- ΡΟΥΣΣΟΣ Σ.**, *Η πολιτική των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή*, Εξωτερικά Θέματα, 4/2002, σελ.32
- ΡΟΥΣΣΟΣ Σ.**, *Παλαιστίνη: Η ώρα των μεγάλων αποφάσεων*, Διπλωματία 15/2004, σελ. 46
- ΡΩΜΑΙΟΣ Γ.**, *Η διεθνής τρομοκρατία και η περίπτωση της Ελλάδας*, Foreign Policy Greek Edition, σελ. 78-85
- SACHS J.**, *Η διεθνής ασφάλεια και το πρόβλημα της φτώχειας*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.49
- SAPIR An.**, *Παγκοσμιοποίηση και μεταρρύθμιση των ευρωπαϊκών μοντέλων*, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, 1/2006, σελ.79
- SCHIMMELFENNING Fr.**, *Multilateralism in Post – Cold War NATO: Functional Form, Identity – Driven Cooperation*, www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Σ., ΣΩΤΗΡΗΣ Π.**, *Ξαναγυρνώντας στον ιμπεριαλισμό*, Monthly Review, 15/2006, σελ. 22
- ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ Γ.**, *Η Βρετανική Προεδρία της ΕΕ*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 8/2005, σελ.69
- ΣΑΛΑΠΑΣΙΔΗΣ Γ.**, *Διεθνής ισλαμική τρομοκρατία και διεθνής ασφάλεια. Η περίπτωση του Ουζμπεκιστάν*, Ενημερωτικό Έντυπο Πυρήνας γεωπολιτικών κι αμυντικών αναλύσεων 04/2005, σελ.29
- ΣΑΜΑΡΑΣ Αντ.**, *Η Ευρωπαϊκή Ένωση μπροστά στην ιστορική της πρόκληση*, Εξωτερικά Θέματα, 6/2002, σελ.32
- ΣΑΜΙΟΥ Θ.**, *Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων*, Ποινικά Χρονικά, ΝΑ/2001, σελ. 1034
- ΣΑΝΤΑΓΓΙΩΣΗΣ Κλ.**, *Η εθνική στρατηγική ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών και το Δόγμα Προληπτικής Επίθεσης*, Αμυντική Βίβλος_Ετήσια έκδοση του περιοδικού «Στρατηγική» (τόμος Β΄) 2003-2004, σελ. 78
- ΣΑΝΤΑΓΓΙΩΣΗΣ Κλ.**, *Η μεταμόρφωση της Χεζμπολά*, Ελληνική Άμυνα και Ασφάλεια, 02/2006, σελ. 108
- ΣΑΝΤΑΓΓΙΩΣΗΣ Κλ.**, *Παλαιστινιακές τρομοκρατικές οργανώσεις*, Απόρρητο Δελτίο, 2/2002, σελ. 70
- SCLESINGER Jr.**, *Θα μείνει στην ιστορία η 11^η Σεπτεμβρίου;*, Η Καθημερινή, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 20
- SKIDELSKY R.**, *Ανισορροπία Δυνάμεων*, Foreign Policy_ Greek Edition Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 48
- SMILEY Xan.**, *Τα μανιτάρια, αίτημα για κατάργηση των πυρηνικών όπλων*, Ο κόσμος το 2005_Καθημερινή_ The economist publications, σελ.86
- SOLANA J.**, *Η στρατηγική ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.3
- SOLANA J.**, *Αναζητώντας ένα πλαίσιο συνεργασίας στις Ευρωατλαντικές σχέσεις*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.109
- SRORBECK J.**, *Η Ευγορά και η καταπολέμηση των εγκληματικών οργανώσεων*, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/1999, σελ. 502-506
- STAROBIN P.**, *Οι Γάλλοι είχαν δίκιο*, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.35
- STRAUS M.**, *Επίθεση κατά του Ιράκ*, Foreign Policy_ Greek Edition Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 12
- STEINBERG M.**, *Η Βρετανία απαιτεί: Προσέχετε τι λέτε*, Monthly Review, 13/2006, σελ. 78
- STRAUS M.**, *Επίθεση κατά του Ιράκ*, Foreign Policy Greek Edition, Μάιος-Ιούνιος 2002, σελ.12-19
- ΣΥΛΙΑΝΟΣ Αλ.**, *Ανοίγει και την αγορά της άμυνας η Κομισιόν*, Κόσμος του Επενδυτή, 26-27 Νοεμβρίου 2005, σελ. 29
- ΣΕΪΤΑΝΙΔΗΣ Δ., ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ Κ.**, *Το αλφαβητάρι του τρόμου*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 8 Σεπτεμβρίου,

2002, σελ. 26

ΣΙΑΠΕΡΑ Γ., Η συναίνεση του ατόμου στη λήψη και ανάλυση του γενετικού του υλικού (DNA), Ποινική Δικαιοσύνη 12/2005, σελ. 1454

ΣΙΟΥΣΟΥΡΑΣ Π- ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ Κ., Τρομοκρατία, νόμιμη άμυνα και διεθνές δίκαιο: Η δύσκολη συμβίωση, Εξωτερικά Θέματα, 15/2004, σελ.87

ΣΙΣΙΛΙΑΝΟΣ Α –ΑΛ., Η διασφάλιση της βιωσιμότητας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 385

ΣΙΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ Ν., Παρατηρήσεις επί των από 09.04.2003 σχεδίων συμφωνιών (8295/03) μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ σχετικά με την έκδοση και την αμοιβαία δικαστική συνδρομή, Το Σύνταγμα, 3/2003, σελ. 535

ΣΚΑΝΔΑΜΗΣ Ν., Η ευρωπαϊκή πορεία της Ελλάδας υπό το φως του Ενασπιστικού σχεδίου του Jean Monnet, Foreign Policy_ Greek Edition Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 70

ΣΚΙΑΔΑΣ Δ., Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, Εξωτερικά Θέματα, 13/2004, σελ.130

ΣΚΟΥΡΗΣ Β., Το κοινοτικό διοικητικό δίκαιο και η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων: Η διαδικασία ελέγχου των κανόνων του ανταγωνισμού, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, 2-3/1986, σελ. 593

ΣΚΟΥΡΗΣ Β., Το κοινοτικό δίκαιο στην ελληνική νομοθεσία και νομολογία – Βασικοί Προβληματισμοί, Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου, 2-3/1986, σελ. 593

ΣΟΦΟΥΛΗΣ Α., Η λαθρομετανάστευση, στην Ήπειρο κατά την τελευταία ιδίως πενταετία και η σχέση της με άλλες μορφές «διασυνοριακού εγκλήματος», Ποινική Δικαιοσύνη, 1/2005, σελ. 84-88

ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔ. Το διεθνές νομικό πλαίσιο επιβολής οικονομικών (εμπορικών) υρώσεων για πολιτικούς λόγους και η Ευρωπαϊκή Ένωση, Ελληνική Δικαιοσύνη, 4/2003, σελ. 1531

ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Ε, ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ – ΚΟΥΚΟΥΛΗ Σ. Συμφωνίες έκδοσης και δικαστικής συνδρομής μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ. Παρατηρήσεις σχετικά με τη σύναψη και την ισχύ τους, Ποινική Δικαιοσύνη, 11/2003, σελ. 1248-1251

ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Ε. Δημόσιοι υπάλληλοι και κοινοτικό δίκαιο, Επιθεώρηση Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 7/1989, σελ.77

ΣΠΙΝΕΛΗΣ Δ.Δ., Ποινικές κυρώσεις σε νομικά πρόσωπα και διαδικασία επιβολής τους, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ.97

ΣΠΙΝΕΛΗΣ Δ.Δ., Υπέρ – εθνική ισχύς της αρχής ne bis in idem_ Προστασία του ατόμου από πολλαπλές διώξεις σε διάφορες χώρες, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 673

ΣΠΙΝΕΛΗΣ Κ.Δ. Η σύσταση Νο R (92) για τη χρήση της ανάλυσης DNA στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης – Αξιοποιήσεις χωρίς καταχρήσεις, Ποινικά Χρονικά, ΝΑ/2001, σελ. 286

ΣΠΙΝΘΟΥΡΑΚΗΣ Μ., Ενιαίο Ευρωπαϊκό Ένταλμα Συλλήψεως, Το Βήμα, 17 Νοεμβρίου 2001, σελ.Α3

ΣΠΥΡΑΚΟΣ Δ., Η συσχέτιση και ο συνδυασμός προσωπικών δεδομένων για την καταστολή του οργανωμένου εγκλήματος, Ποινικά Χρονικά, ΝΑ/2001, σελ. 1030

ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ Μιχ., Πολιτικό έγκλημα και οργάνωση «17 Νοέμβρη» και μερικές γενικότερες σκέψεις για τις ελευθερίες και τα όριά τους, Ελληνική Δικαιοσύνη 2003/4, σελ. 893

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Eurorol: Η καταπολέμηση του εγκλήματος της κλοπής των οχημάτων – Επιχείρηση «VICTOR», Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2000, σελ. 189

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Η αρμοδιότητα και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Eurorol) στην καταπολέμηση της παράνομης νομιμοποίησης εσόδων (ξέπλυμα βρώμικου χρήματος), Ποινική Δικαιοσύνη, 4/2000, σελ. 456-457

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Eurorol: Ετήσια Έκθεση Δραστηριοτήτων για το έτος 1999, Ποινική Δικαιοσύνη, 10/2000, σελ. 1048

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων, το ειδικό σημείο επικέντρωσης των προσπαθειών της Eurorol στην καταπολέμηση του ξέπλυματος βρώμικου χρήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 12/2000, σελ. 1281

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Eurojust: Η ευρωπαϊκή υπηρεσία δικαστικής συνεργασίας, Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2001, σελ. 299

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Η προστασία του Ευρώ στο πλαίσιο της διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας, Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2001, σελ. 562

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Eurorol: Έκθεση δραστηριοτήτων έτους 2000, Ποινική Δικαιοσύνη, 12/2001, σελ. 1313-1316

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Αστυνομικών Μελετών, Ποινική Δικαιοσύνη, 6/2002, σελ. 668

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Το οργανωμένο έγκλημα στην Ε.Ε., Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2004, σελ. 211

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Συμφωνία συνεργασίας Eurorol Interpol, Αστυνομική Επιθεώρηση, Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2001, σελ. 684-685

ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ Ε. Η αστυνομική και δικαστική συνεργασία στα πλαίσια του ευρωπαϊκού συντάγματος, Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2005, σελ. 1067

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Κ. Η επιδείνωση των ευρωαμερικανικών σχέσεων: προσωρινή ή μόνιμη; Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ.75

ΣΤΕΦΟΣ Α. Στον ασπτερισμό των υποκλοπών, Διπλωματία 28/2006, σελ. 34

ΣΤΡΑΓΛΙΝΟΣ Απ. Ισλαμ και ισλαμικός Φονταμενταλισμός στην Γερμανία, Εξωτερικά Θέματα, 8/2003, σελ.114

ΣΥΚΙΩΤΟΥ – ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ ΑΘ., Νέες εξελίξεις στην ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: τα δύο σχέδια του Corpus Juris και η προοπτική μετά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, Ποινικά Χρονικά Ν/2000, Σελ. 389

ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ Δ. Το δικαίωμα του υπόπτου να λάβει γνώση όλων των εγγράφων στην προκαταρκτική εξέταση. Συγχρόνως ορισμένες σκέψεις για τη νέα μορφή της προκαταρκτικής εξέτασης υπό το πρίσμα του Ν. 3160/2003, Ποινικά Χρονικά ΝΕ/2005, Σελ. 5

ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε. Ο Ν 2928/2001 «για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων». Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, Ποινική Δικαιοσύνη, 7/2001, σελ. 694

ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε. Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της

- τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2004, σελ. 191-201
- ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ Ε.**, Ο νόμος για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, Ποινική Δικαιοσύνη, 7/2004, σελ. 273-286
- ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ ΕΛ.**, Εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης των γερμανικών αρχών σε βάρος ημεδαπού, Ποινική Δικαιοσύνη 11/2005, σελ. 1312
- ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ – ΚΑΣΤΑΝΙΔΟΥ ΕΛ.**, Ο ορισμός της Τρομοκρατίας, Ποινική Δικαιοσύνη, 1/2002, σελ. 59
- ΣΩΜΕΡΙΤΗΣ ΡΙΧ.**, Το αβέβαιο αντιτρομοκρατικό αύριο, Το Βήμα της Κυριακής, 25 Νοεμβρίου 2001, σελ. Α67
- ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ Β., ΤΑΛΙΔΟΥ Ζ.**, Η προληπτική διατήρηση των τηλεπικοινωνιακών δεδομένων για σκοπούς καταπολέμησης του εγκλήματος, ΔΙΜΕΕ, 2/2006, σελ. 181
- ΤΕΜΠΟΣ ΗΛ.**, Αναπτυσσόμενες χώρες και τρομοκρατία, www.elesme.gr 10/8/2006 [Ελληνική εταιρεία στρατηγικών μελετών]
- ΤΕΡΖΑΚΗΣ Φ.** Διεθνές δίκαιο, τέλος εποχής, Διπλωματία, 33/2006, σελ. 34
- ΤΕΡΖΗΣ Αρ.**, Τα ψεύτικα άλλοθι των απολογητών της Δύσης, Έθνος της Κυριακής, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 42
- ΤΖΑΝΕΣ Μ.** Η σχέση μεταξύ θρησκείας και εξωτερικής πολιτικής στο Ισλάμ. Η περίπτωση της Σαουδικής Αραβίας, Εξωτερικά Θέματα, 17/2005, σελ. 46
- ΤΖΑΝΕΤΗΣ Αρ.**, Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης κατά το νέο άρθρο 187 ΠΚ, Ποινικά Χρονικά, ΝΑ/2001, σελ. 1016
- ΤΖΗΜΗΤΡΑΣ Χ.** Ο προληπτικός πόλεμος, Εξωτερικά Θέματα, 15/2004, σελ. 58
- ΤΖΗΜΗΤΡΑΣ Χ.** Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας. Κοινοβουλευτικός έλεγχος και δημοκρατικό έλλειμμα, Εξωτερικά Θέματα, 6/2002, σελ. 152
- ΤΖΗΜΗΤΡΑΣ Χ.** Το αναδυόμενο πλαίσιο επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, Εξωτερικά Θέματα, 5/2002, σελ. 98
- ΤΖΙΟΒΑΡΑΣ Γ.**, Ευρωσύνταγμα_Στη σκιά των αντιπαράθεσεων_Θέσεις των κομμάτων, τι λένε οι βουλευτές, Διπλωματία, 18/2005, σελ. 43
- ΤΖΙΟΒΑΡΑΣ Γ.**, Με ευρωπαϊκή Ραχοκοκκαλιά, Διπλωματία, 26/2005, σελ. 18
- ΤΖΟΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Α.**, Η ευρωπαϊκή Αμυντική Ικανότητα: προοπτικές, δυσχέρειες και προσδοκίες, Foreign Policy Greek Edition, Μάρτιος 2002, σελ. 26-29
- ΤΙΒΕΡΙΟΣ Μ.**, Τρομοκρατία στην αρχαιότητα, Το Βήμα της Κυριακής, 25 Νοεμβρίου 2001, σελ. Α66
- ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ ΕΛ.**, Μπάντερ – Μάινχοφ: κύκλος αίματος για 15 χρόνια, Η Καθημερινή_Ειδική Έκδοση, 30-09-2001, σελ. 12
- ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Θ.**, Η σύγχρονη όψη της ασφάλειας στις εξωτερικές σχέσεις, www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]
- ΤΡΙΓΑΖΗΣ Π.** Ευρώπη και ΟΗΕ σε αναζήτηση νέων ρόλων στο νέο διεθνές σκηνικό, Εξωτερικά Θέματα, 4/2002, σελ. 25
- ΤΡΙΜΠΑΛΗΣ Μ.**, Το κυνήγι για τον Μπιν Λάντεν_ Ο πόλεμος των πληροφοριών, Απόρρητο Δελτίο, 12/2004, σελ. 14
- ΤΡΟΚΑΣ Α.**, Συγκρούσεις και ακροβασίες με την «αμυντική διπλωματία», Άμυνα και Διπλωματία, 180/2006, σελ. 8
- ΤΣΑΚΙΡΗΣ Θ.**, Ενεργειακή Ασφάλεια και ευρώ – Ατλαντική συνεργασία – η δυναμική συμβολή του ΝΑΤΟ, www.ekem.gr, 25/08/2006 [Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών]
- ΤΣΑΚΩΝΑΣ Π.**, Το χάσμα προσδοκιών – πραγματικότητας και το μετέωρο βήμα της ευρωπαϊκής άμυνας, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ. 85
- ΤΣΑΜΠΑΣΗΣ ΑΘ.**, Η νομολογία του δικαστηρίου των ευρωπαϊκών κοινοτήτων για τα ατομικά δικαιώματα και η σημασία της στο εσωτερικό δίκαιο, Το Σύνταγμα, 3/1986, σελ. 21
- ΤΣΑΡΔΑΝΙΔΗΣ Χ.** Οι σχέσεις Ρωσίας – Ευρώπης. Η συνεργασία σε θέματα ασφάλειας, Εξωτερικά Θέματα, 8/2003, σελ. 52
- ΤΣΑΤΣΟΣ Δ.**, Ο θεμελιωμένος φιλοευρωπαϊσμός του Χέλμουτ Σμιτ και ο διάλογος για το Μέλλον της Ευρώπης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 1/2003, σελ. 151
- ΤΣΕΜΠΕΛΗΣ Β.**, Βία, πολιτισμός και θρησκεία, Foreign Policy_ Greek Edition Μάιος- Ιούνιος 2002, σελ. 92
- ΤΣΕΡΕΖΟΛΕ ΕΛ.** Ο νέος αέρας που πνέει στα Quai d'Orsay, Εξωτερικά Θέματα, 7/2002, σελ. 97
- ΤΣΙΝΙΣΙΣΤΕΛΗΣ Μ.Ι.**, Μετά τα δύο όχι και τα πιθανά επόμενα, Βήμα Διεθνών Σχέσεων_Παπαζήσης 15/2005, σελ. 27
- ΤΣΙΡΙΔΗΣ Π.**, Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 289
- ΤΣΙΤΟΥΡΑ Αγλ.**, Το έργο του συμβουλίου της Ευρώπης επί του ποινικού και εγκληματολογικού πεδίου, Ποινικά Χρονικά, 1963 σελ. 653
- ΤΣΟΛΙΑΣ Γρ.**, Προς ένα σύγχρονο νομικό πλαίσιο προστασίας του απορρήτου των επικοινωνιών, Ποινική Δικαιοσύνη 7/2005, σελ. 792
- ΤΣΟΛΚΑ ΟΛ.**, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Ποινικά Χρονικά, ΝΒ/2002, σελ. 103
- ΤΣΟΥΚΑΛΗΣ Α.**, Οι δύο όψεις της Ελλάδας Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ. 151
- ΤΣΟΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Α.**, Η ευρωπαϊκή Αμυντική Ικανότητα: προοπτικές, δυσχέρειες και προσδοκίες, Foreign Policy_ Greek Edition Μάρτιος 2002, σελ. 26
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ**, Ετήσια έκθεση για το οργανωμένο έγκλημα στην Ελλάδα το 1998, Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/1999, σελ. 871-882
- ΥΦΑΝΤΗΣ Κ.**, Οι Ευρωαμερικανικές σχέσεις: Προς μια νέα διαπραγμάτευση, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ. 73
- WALLER I. WELSH B.**, (μτφρ. Χατζηκωνσταντίνος Κ) Πρόληψη της εγκληματικότητας. Ενέργειες, αποτελέσματα, πλεονεκτήματα και συμπεράσματα, Ποινική Δικαιοσύνη, 4/1999, σελ. 371-379
- ΦΑΚΑΤΣΕΛΗΣ Αχ.**, Μία υπόθεση 17 Ν αλλά ισπανικά, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 1 Δεκεμβρίου 2002, σελ. 34
- ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗΣ Ν.**, Σύγχρονες εγκληματικές δράσεις στο Διαδίκτυο – Εννοιολογική προσέγγιση και ποινική αντιμετώπιση του Hacking και του φαινομένου της μόλυνσης με ιούς, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2003, σελ. 191
- ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι.** Η εφαρμογή στην Ευρωπαϊκή Ένωση των Αρχών και Κανόνων του ΟΗΕ για την πρόληψη του

- Εγκλήματος και την Ποινική Δικαιοσύνη κατά την εκπαίδευση των δικαστών, Ποινική Δικαιοσύνη 8-9/2003, σελ. 990
- ΦΑΡΣΕΔΑΚΗΣ Ι.**, Προς μία νέα εγκληματολογική προοπτική_ Προϋποθέσεις και Επιταγές, Ποινική Δικαιοσύνη, 8-9/2004, σελ. 993
- ΦΑΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ Μ.**, Το φάντασμα της τρομοκρατίας πλανάται ακόμη στο Λονδίνο, Κόσμος του Επενδυτή 8-9 Ιουλίου 2006, σελ. 37
- ΦΑΦΟΥΤΗΣ Κ.** Αίτημα όλων η εξουδετέρωση των τρομοκρατών (Συνέντευξη του υφυπ. Άμυνας της Μ. Βρετανίας λόρδοθ Μπάχ), Η Καθημερινή, 18 Νοεμβρίου 2001, σελ. 30
- ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ ΑΛ.**, Ρίτσαρντ Ουέλς: Η δολοφονία του ενόησε τελικά τους Ρεπουμπλικάνους, Απόρρητο Δελτίο, 6/2003, σελ. 34
- ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ Π.** Κοινωνικό Δίκαιο και εθνικό Ποινικό Δίκαιο, Ποινικά Χρονικά, ΝΓ/2003, Σελ.289
- ΦΛΩΡΙΔΗΣ Β.**, Η αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την εναρμόνιση των εθνικών ποινικών δικαίων. Με αφορμή την απόφαση του ΔΕΚ της 13^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 στην υπόθεση C - 176/2003, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ποινική Δικαιοσύνη 5/2006, σελ. 582
- ΦΛΩΡΙΔΗΣ Β.**, Η ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (μέρος α), Ποινική Δικαιοσύνη 5/2005, σελ. 613
- ΦΛΩΡΙΔΗΣ Β.**, Η ευρωπαϊκή Εισαγγελική Αρχή (μέρος β), Ποινική Δικαιοσύνη 6/2005, σελ. 756
- ΦΟΥΚΟΓΙΑΜΑ ΦΡ.**, Η δημοκρατία θα φτάσει ούτως ή άλλως στην Μ. Ανατολή, Ελευθεροτυπία, 4 Μαρτίου 2006, σελ. 18
- ΦΟΥΣΚΑΣ Β.** Ο απολυταρχικός κοσμοπολιτισμός της Αμερικής, Εξωτερικά Θέματα, 10/2003, σελ.14
- ΦΥΤΡΑΚΗΣ Ε.**, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης σε εφαρμογή: νέες εξελίξεις νέες ανησυχίες, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/2006, σελ. 210
- ΦΥΤΡΑΚΗΣ Ε.**, Τα δικαιώματα του ανθρώπου στην ποινική δίκη: από τον εξανθρωπισμό στον εκουγχρονισμό, Ποινική Δικαιοσύνη, 10/2004, σελ. 1171
- ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ Β.**, Τι αλλάζει το δεύτερο αντιτρομοκρατικό πακέτο, Ελευθεροτυπία, 13 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 17
- ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ Β.**, Η τρομοκρατία ως πολιτική βία, Ελευθεροτυπία, 13 Ιουλίου 2002, σελ. 9
- ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ Β.**, Οι τρομοκράτες της Μέσης Ανατολής, Ελευθεροτυπία Σαββατιάτικη, 8 Ιουλίου 2006, σελ. 9
- ΧΑΛΑΣΙΑΣ Χρ.** Υπήρξε τέλος του Ψυχρού Πολέμου; Εξωτερικά Θέματα, 11/2003, σελ.95
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Αρ.**, Βασικοί προβληματισμοί ως προς την αντιμετώπιση του διασυνοριακού εγκλήματος από το Ποινικό Δίκαιο, Ποινικά Χρονικά, ΝΒ/2002, σελ. 97
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Αρ.**, Προβλήματα αναφορικά με την ορθή ερμηνεία και εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, Ποινικός Λόγος, 3/2005, σελ. 759
- ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Αρ.**, Η υπαιτιότητα ως «εργαλείο» αντεγκληματικής πολιτικής, Ποινικά Χρονικά ΝΔ/2004, Σελ. 681
- ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ Κ.**, Η Συντακτική Συνέλευση και οι Γαλλογερμανικές Προτάσεις: Τρεις προκλήσεις για την Ευρώπη του Αύριο, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 1/2003, σελ.139
- ΧΑΤΖΗΣΩΑΝΝΟΥ Κ.** Οι ΗΠΑ η «Απόλυτη ασφάλεια» και η αντιπυραυλική άμυνα, Εξωτερικά Θέματα, 7/2002, σελ.60
- ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑΣ Κ.**, Μερικές σκέψεις για τον πατερναλισμό στο Ποινικό Δίκαιο με αφορμή τον αξιόποιο χαρακτήρα της χρήσης και των πράξεων διακίνησης ναρκωτικών ουσιών Ποινική Δικαιοσύνη 6/2005, σελ. 739
- ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Κ., ΣΑΡΗΓΙΑΝΝΙΔΗΣ Μ.**, Το διεθνές δίκαιο μετά τον πόλεμο στο Ιράκ: Μερικές πτυχές και διαπιστώσεις, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 3/2003, σελ.171
- ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ Ιω.**, Τρομοκρατία και Ισλάμ, Εξωτερικά Θέματα, 4/2002, σελ.84
- ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ Δ.**, Πολιτική, ευθύνη και τρομοκρατία, Τα Νέα, 14 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 16
- ΧΕΙΛΑΣ Ν.**, Τι απέμεινε από τους αντάρτες της RAF, Το Βήμα της Κυριακής, 8 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. Α12
- ΧΛΟΥΠΗΣ Γ.**, Ευροποι ένα ευρωπαϊκό FBI, Οικονομικός Ταχυδρόμος, Ιούλιος 1997, χ.σ.
- ΧΛΟΥΠΗΣ Γ.**, Ενωσιολογική οριοθέτηση της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος, Ποινική Δικαιοσύνη, 2/1999, σελ. 1027-1035
- ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Γ.**, Νέα δεδομένα στη περιφερειακή ισορροπία μετά τον Β' πόλεμο του Κόλπου, Αμυντική Βίβλος_Ετήσια έκδοση του περιοδικού «Στρατηγική» 2003-2004, σελ.6
- ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ Ν.** Θρησκεία και πολιτική. Η περίπτωση των Η.Π.Α, Εξωτερικά Θέματα, 17/2005, σελ.15
- ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ Χρ.**, Ο κατηγορούμενος και η υπεράσπισή του, Ποινικά Χρονικά, Ν/2000, Σελ.865
- ΧΡΥΣΙΚΟΣ Δ.**, Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, Ποινικός Λόγος, 1/2001, σελ. 313
- ΧΡΥΣΙΚΟΣ Δ.**, Η συμφωνία εκδόσεως μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΗΠΑ - Σκέψεις και προβληματισμοί για ένα ζήτημα που δεν συζητήθηκε όσο θα έπρεπε, Ποινική Δικαιοσύνη, 7/2003, σελ. 757
- ΧΡΥΣΙΚΟΣ Δ.**, Η διάσχιση των μερών της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος: Αποστολή, αρμοδιότητες και εργασίες της πρώτης συνόδου, Ποινικά Χρονικά, ΝΔ/2004, Σελ. 860
- ΧΩΡΑΦΑΣ Βαγγέλης**, Ποιο μέλλον, για ποια Ευρώπη; Monthly Review, 11/2005, σελ. 17
- ΨΑΡΟΥΔΑΣ- ΜΠΕΝΑΚΗ Αν.**, Προς ένα «Ευρωπαϊκό» Ποινικό Δίκαιο, Ποινικά Χρονικά ΝΓ/2003, Σελ. 961
- ΨΑΡΟΥ Ν.**, Η επιρροή του εθνικισμού στην πολιτική ολοκλήρωση της Ευρώπης, Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, 25/2005, σελ. 107
- VINOCUR J.**, Η κριτική προς τις ΗΠΑ επισκιάζει τα προβλήματα της Ευρώπης, Γεωστρατηγική_Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, 4/2004, σελ.29
- WOLF R.**, Η Ευρώπη, ο καπιταλισμός και ο σοσιαλισμός, Monthly Review, 13/2006, σελ. 8
- WRIGHT S.**, Η διπλή γλώσσα και ο βακτηριολογικός πόλεμος, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 18 Νοεμβρίου 2001, σελ. 29

Γ. ΕΙΔΙΚΑ ΕΝΘΕΤΑ - ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΑ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, (Ειδικό Ένθετο) Το Βήμα, 25 Ιουλίου 2002, σελ. 32
 ΟΛΕΣ ΟΙ ΔΙΣΚΕΤΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΓΙΑΦΚΑ ΤΗΣ ΔΑΜΑΡΕΩΣ, (Ειδικό Ένθετο) Το Βήμα, 04 Αυγούστου 2002, σελ. 32
 ΤΟ ΑΝΤΙ - ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ 17N, (Ειδικό Ένθετο) Το Βήμα, 07 Δεκεμβρίου 2003, σελ. 31
 ΤΑ ΤΡΙΑ ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΤΗΣ 17N_ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ (Ντοκουμέντο) Το Βήμα, σελ. 128
 ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ_ Ο ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ 17N, Το Βήμα, 21 Δεκεμβρίου 2003, σελ. 31
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΙΩΤΗΣ_ Ο ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑΣ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΙΛΑΕΙ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΒΗΜΑΓΑΖΙΝΟ
 Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ_ ΤΑ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ, (Ειδική Έκδοση) Μετρό Μάρτιος 2003 - Δεκέμβριος 2003 σελ. 1792
 ΦΑΚΕΛΟΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ (α' και β' μέρος), Νέμεσις 32/2002, σελ. 117
 ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΚΛΟΠΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ, Νέμεσις 32/2002, σελ. 153
 Η ΥΠΟΘΕΣΗ LA BELLE, Νέμεσις 32/2002, σελ. 143
 LA DEN - BUSH - USA, Νέμεσις 32/2002, σελ. 165
 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΙΣΤΟΡΙΚΑ (ΕΝΘΕΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ) 155/2002, σελ.50
 ΒΙΟΧΗΜΙΚΟΣ ΤΡΟΜΟΣ, (ειδική έκδοση) Η Καθημερινή 14 Οκτωβρίου 2001, σελ. 32
 11.09.2001 Η ΗΜΕΡΑ ΠΟΥ ΑΛΛΑΞΕ Ο ΚΟΣΜΟΣ, (ειδική έκδοση) Η Καθημερινή 23 Σεπτεμβρίου 2001, σελ. 48
 ΕΝΑ ΜΗΝΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ, (ειδική έκδοση) Η Καθημερινή 07 Οκτωβρίου 2001, σελ. 15
 ΚΑΠΟΤΕ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ, (ειδική έκδοση) Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 23 Σεπτεμβρίου 2001, σελ. 31
 11/9 ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, (ειδική έκδοση) Ελευθεροτυπία 01 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 31
 ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΣΤΟΥΣ ΚΑΜΙΚΑΖΙ ΤΩΝ ΠΥΡΓΩΝ, (ειδική έκδοση) Η Καθημερινή 30 Σεπτεμβρίου 2001, σελ. 47
 Η ΜΕΡΑ ΠΟΥ ΑΛΛΑΞΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 11 Σεπτεμβρίου 2002, σελ. 32
 11 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2001. Το Βήμα, σελ. 16
 ΦΟΝΤΑΜΕΝΤΑΛΙΣΜΟΣ_ Ο ΙΕΡΟΣ ΦΑΣΙΣΜΟΣ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 83/2000, σελ.23
 Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΙΣΥΟΣ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 108/ 2001,σελ.15
 Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ, Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΙΣΥΟΣ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 109/ 2001, σελ.15
 ΔΟΥΛΟΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 111/2001, σελ. 15
 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ Ο ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΗΣ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 130/ 2001, σελ.15
 ΠΟΥ ΟΔΗΓΕΙ Ο «ΤΡΟΜΟ»ΠΟΛΕΜΟΣ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 135/ 2001, σελ.15
 Η ΑΛΛΗ ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 23 Σεπτεμβρίου 2000, σελ. 23
 ΣΤΑΜΑΤΗΣΤΕ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΝΑ ... ΚΑΤΕΒΩ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 1 Ιουλίου 2000, σελ. 23
 ΑΓΝΩΣΤΑ ΦΩΤΟ - ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 16 Απριλίου 2000, σελ. 23
 ΤΟ ΜΑΚΡΥ ΧΕΡΙ ΤΟΥ ΣΕΡΙΦΗ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 10 Ιουλίου 1999, σελ. 23
 ΟΝΕ: Ο ΓΙΓΑΝΤΑΣ ΜΕ ΤΑ ΔΕΜΕΝΑ ΧΕΡΙΑ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 22 Μαΐου 2000, σελ. 23
 ΠΥΡΗΝΙΚΑ: Η ΔΙΠΛΗ ΟΨΗ ΤΟΥ ΕΦΙΑΛΤΗ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 17 Απριλίου 2000, σελ. 23
 ΣΕΝΓΚΕΝ: «ΕΥΡΩΧΕΙΡΟΠΕΔΕΣ» ΣΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΑΣ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 3 Απριλίου 1999, σελ. 15
 CASUS BELLI: ΟΛΟΙ ΟΙ «ΠΟΛΕΜΟΙ» ΣΤΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ, «Αφιέρωμα», Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 20 Μαρτίου 1999, σελ. 23
 11-09 ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ, Τα Νέα, 11 Σεπτέμβρη 2002, σελ.11
 11/09 Η ΠΛΗΓΗ ΚΑΙ Η ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ, Το Βήμα, 8 Σεπτεμβρίου 2002, Α31 -41
 17 ΝΟΕΜΒΡΗ ΕΠΙ ΞΗΡΟΥ ΑΚΜΗΣ, Αμύνεσθαι, Ελεύθερος Τύπος, 25-07-2002, σελ.50
 ΠΑΙΔΙΑ ΕΝΟΣ ΣΚΛΗΡΟΥ ΘΕΟΥ (ειδική έκδοση) Ελευθεροτυπία 07 Οκτωβρίου 2003, σελ. 31
 ΤΟ 2001 ΣΕ ΕΙΚΟΝΕΣ, (ειδική έκδοση) Η Καθημερινή 23 Δεκεμβρίου 2001, σελ. 32
 ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΕΝΑΡΙΑ Οικονομικός Ταχυδρόμος Plus 24 Απριλίου 2003, σελ. 16
 Η ΜΕΓΑΛΗ ΣΚΑΚΙΕΡΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ Οικονομικός Ταχυδρόμος Plus 15 Μαΐου 2003, σελ.16
 ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ Οικονομικός Ταχυδρόμος Plus 17 Απριλίου 2003, σελ. 16
 Ο ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜ (ειδική έκδοση) Ελευθεροτυπία 30 Σεπτεμβρίου 2001, σελ. 32
 ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ - ΣΤΟΧΟΣ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ (ειδική έκδοση) Ελευθεροτυπία 28 Οκτωβρίου 2001, σελ. 32
 ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ (αφιέρωμα) Ελευθεροτυπία 02 Νοεμβρίου 2002, σελ. 24
 ΚΩΔΙΚΟΣ ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ ΒΗΜΑ REPORTAGE 01 Φεβρουαρίου 2004, σελ. 32

Δ. ΙΣΤΙΟΤΟΠΟΙ

Α.Α.	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΘΕΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΙΣΤΙΟΤΟΠΟΥ
1	www.cepol.net	Ευρωπαϊκή Αστυνομική Ακαδημία (E.A.A - European Police College)
2	www.coe.int	Συμβούλιο της Ευρώπης
3	www.consilium.europa.eu/showpage.ASP?Kang=el	Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ Ε.Ε. ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

4	www.ctose.org	Cyber tools on_line search for evidence
5	www.curia.europa.eu	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
6	www.easa.europa.eu	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Ασφάλειας της Αεροπορίας
7	www.ec.europa.eu/index_el.htm	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
8	www.ecdc.europa.eu	Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νοσών
9	www.Europarl.europa.eu	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
10	www.echr.coe.int/echr	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο δικαιωμάτων του ανθρώπου
11	www.eda.europa.eu	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Αμυνας
12	www.edps.europa.eu/01_en_presentation.htm	Ευρωπαϊκός Επόπτης Προστασίας Δεδομένων
13	www.egp.gr	Αντιπροσωπία της Επιτροπής στην Ελλάδα
14	www.efra.europa.eu	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
15	www.efsa.europa.eu	Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων
16	www.emda.europa.eu	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την Ασφάλεια στη Θάλασσα
17	www.enisa.europa.eu	Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την ασφάλεια δικτύων και πληροφοριών
18	www.era.europa.eu/Default.aspx	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Σιδηροδρόμων
19	www.eurojust.europa.eu	Ευρωπαϊκό όργανο για την ενίσχυση της δικαστικής συνεργασίας
20	www.europa.eu.int	Ευρωπαϊκή Ένωση
21	www.europol.europa.eu	Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία
22	www.eusc.europa.eu	Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
23	www.et.gr	Εθνικό Τυπογραφείο
24	www.frontex.europa.eu	Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα
25	www.iss.europa.eu	Ινστιτούτο Μελετών της ΕΕ για θέματα ασφάλειας
26	www2.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR	Υπουργείο Εξωτερικών
27	www.nato.int	NATO
28	www.un.org	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
29	www.un.org/law/icc	Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο
30	www.osha.europa.eu	Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία της Εργασίας
31	www.parliament.gr	Ελληνικό Κοινοβούλιο

